Anul II

Nr. 1

BULETINUL
COMISIEI
MONUMENTELOR ISTORICE

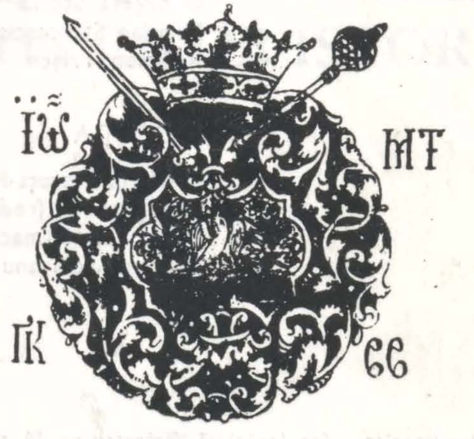

BUCUREȘTI

1991

COPERTA I: Stema Ţării Româneşti la 1752 (după un hrisov al domnitorului Matei Ghica, din 23 octombrie, pentru şcolile de limbă elinească şi slavonească din Bucureşti).
COPERTA IV-a: Biserica de lemn « Sf. Arhangheli » din Şurdeşti (prima jumătate a sec. al XVIII-lea).
Biserica de lemn « Sf. Paraschiva » din Poienile Izei (prima jumătate a sec. XVIII-lea).

COLEGIUL DE REDACŢIE

Aurel Botez
Peter Derer
Ştefan Gorovei
Eugenia Greceanu
Călin Hoinărescu
Sergiu Iosipescu
Ion Istudor
Dan Mohanu
Cezar Mucenic
Paul Niedermeier
Constantin Pavelescu
Radu Popa (preşedinte)
Marius Porumb
Georgeta Stoica
Nicolae Stoicescu
Aufelian Trişcu

REDACŢIA

Elisabeta Ancuţa-Ruşinaru (redactor de rubrică)
Georgeta Pop (redactor, responsabil de numerar)
Sanda Gusti (macheta artistică şi tehnică)
Dragoş Ardeleanu (redactor de redacţie)

Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice — Str. Ienăchiţă Văcărescu nr. 16, sector 4, Bucureşti, cod 70528. Administraţi de Direcţia pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri (D.P.P.T.), Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti cod 71554, telefon 17.60.10, interior 1405. Abonamente la administraţie, prin poştă sau virament D.P.P.T., cont 645120608 Banca Naţională a Romaniei, Filiala sector 1, Bucureşti şi la Oficiile poştale sau difuzorii de presă. Abonament anual 140 lei (50 lei/număr). Abonamente pentru străinătate prin ROMPRESFILATELIA, sector export-import presa P.O.Box 12291, telex 10376, prsfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66. Tipărit în Bucureşti, la Imprimeria ,,Arta grafică''.

AU COLABORAT: Şerban Cantacuzino (secretar al Societăţii Regale de Arte Frumoase din Anglia); Constanţa Costea (istoric de artă, Institutul de istoria artei); Ioana Cristache-Panait (istoric de artă, Institutul de istoriea artei); Peter Derer (arhitect, director DMASI, secretar CNMASI); Radu Şc. Greceanu (istoric); Sergiu Iosipescu (arheolog, director adjunct ştiinţific DMASI); Paul Mihail (preot); Cezara Mucenic (istoric de artă, şef secţie DMASI); Georgeta Pop (istoric, redacţia publicaţiilor CNMASI); Radu Popa (arheolog, vicepreşedinte CNMASI); Mihai Sorin Rădulescu (student, Facultatea de Istorie Bucureşti); Elisabeta Ruşinaru Ancuţa (publicist, redacţia publicaţiilor CNMASI); Ştefan Mănciulescu (arhitect DFAB, Franţa); Georgeta Stoica (etnograf); Aurelian Stroe (istoric, referent DMASI).

http://patrimoniu.gov.ro

Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice

BULETINUL COMISIEI NAȚIONALE A MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE

Nr. 1/1991

Anul II

CUPRINS

AURELIAN TRIŞCU, *Profesorul emerit doctor docent arhitect Grigore Ionescu, membru corespondent al Academiei Române* 5

MONUMENTE, ANSAMBLURI ŞI SITURI ISTORICE — Atitudini şi mentalităţi

ŞERBAN CANTACUZINO, *Speranţele patrimoniului românesc* 7
PETER DERER, *Protejarea moştenirii urbanistice* 16
CONSTANŢA COSTEA, *Însemnări de călătorie în Bucovina de Nord* 18

MONUMENTE PROPUSE

IOANA CRISTACHE-PANAIT, *Biserici de lemn mehedinţene pentru întregirea listei de monumente istorice* 25

IZVOARE

Scrisori către Nicolae Ghika-Budeşti (II) (Mihai Sorin Rădulescu) 33
PAUL MIHAIL, *Arhitectul G.M. Cantacuzino* 40

CRONICĂ INTERNĂ

Informaţii ICOMOS (Radu Popa) 46
Activitatea Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice oglindită în procesele verbale ale şedinţelor Comisiei (Georgeta Pop) 46
Activitatea Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice (Peter Derer) 49
Interviu cu dr. Chr. Machat (Elisabeta Ancuţa-Ruşinaru) 51

VIAŢA ŞTIINŢIFICĂ

Al XIII-lea Simpozion Internaţional al Comitetului Internaţional de Fotogrammetrie arhitecturală (CIPA) — Cracovia, octombrie 1990 (Sergiu Iosipescu) 55
Simpozionul Internaţional «Satul european azi». Casa ţărănească — arhitectură şi mentalitate, Bucureşti, 14—18 noiembrie 1990 (Georgeta Pop) 56
Priorităţi în evidenţa, conservarea, restaurarea şi punerea în valoare a monumentelor istorice. Sesiunea anuală de comunicări, Bucureşti, decembrie 1990 (Cezara Mucenic, Georgeta Pop) 57
Sesiunea a XI-a de comunicări a Oficiului pentru Patrimoniu de la Muzeul municipiului Bucureşti, decembrie 1990 (Aurelian Stroe) 60

RECENZII, EXPOZIŢII, NOTE BIBLIOGRAFICE

Expoziţia „Patrimoniul românesc — istorie şi actualitate", Paris, iulie-septembrie 1990 (Ştefan Mănciulescu) 62

CURIER 64

BIBLIOGRAFIE

RADU SC. GRECEANU, *„Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice" (1908—1945). „Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice" (1914—1915, 1942—1943).* Indici bibliografici (II) 65

SOMMAIRE

AURELIAN TRIŞCU, *Le Professeur émérite docteur agrégé architecte Grigore Ionesco, membre correspondant de l'Académie Roumaine* 5

MONUMENTS, ENSEMBLES ET SITES HISTORIQUES—Attitudes et mentalites

ŞERBAN CANTACUZINO, *L'espoir du patrimoine roumain* 7
PETER DERER, *La protection du patrimoine urbanistique* 16
CONSTANŢA COSTEA, *Notes de voyage en Bucovine du Nord* 18

MONUMENTS PROPOSES

IOANA CRISTACHE-PANAIT, *Eglises en bois du département de Mehedinţi pour compléter la liste des monuments historiques* 25

SOURCES

Lettres à Nicolae Ghika-Budeşti (II) (Mihai Sorin Rădulescu) 33
PAUL MIHAIL, *L'architecte G. M. Cantacuzino* 40

CHRONIQUE INTERNE

Les information ICOMOS (Radu Popa) 46

http://patrimoniu.gov.ro

L'activité de la Commission National pour les Monuments, Ensembles et Sites, Historiques (Georgeta Pop) 46
L'activité de la Direction des Monuments, Ensembles et Sites Historiques (Peter Derer) 49
Interview avec dr. Christoph Machat (Elisabeta Ancuța-Rușinaru) 51

LA VIE SCIENTIFIQUE

Le XIII-e Symposium International du Comité International de Fotogrammetrie architecturale (CIPA) — Cracovia, octobre 1990 (Sergiu Iosipescu) 55
Le Symposium International «Le Village européen aujourd'hui" — La maison paysanne-architecture et mentalité, Bucharest, 14—18 novembre, 1990 (Georgeta Pop) 56
Priorités Dans l'évidence, la conservation, la restauration et la mise en valeur des monuments historiques (La session annuelle de Communication, Bucarest, décembre, 1990) (Cezara Mucenic, Georgeta Pop) .. 57
La XI-e Session de communications de l'Office pour le patrimoine du Musée Municipal de Bucarest, décembre 1990 (Aurelian Stroe) 60

COMPTES RENDUS, EXPOSITIONS, NOTICES BIBLIOGRAPHIQUES

L'exposition «Le patrimoine roumain-histoire et actualité», Paris, juillet-septembre, 1990 (Ștefan Mănciulescu) 62

COURRIER 64

BIBLIOGRAPHIE

RADU SC. GRECEANU, *«Bulletin de la Commission des Monuments Historiques» (1908—1945). «L'Annuaire de la Commission Historiques» (1914—1915, 1942—1943).* Index bibliographiques (II) 65

CONTENTS

AURELIAN TRIȘCU, *Honoured Professor Doctor Architect Grigore Ionescu, correspondant member of the Romanian Academy* 5

HISTORICAL MONUMENTS, ENSEMBLES AND SITES — Attitudes and mentalities

ȘERBAN CANTACUZINO, *The expectations of the Romanian patrimony* 7
PETER DERER, *Protection of the urban heritage* 16
CONSTANȚA COSTEA: *Travel notes in North Bucovina* 18

PROPOSALS OF MONUMENTS

IOANA CRISTACHE-PANAIT, *Wooden churches of Mehedinți, to complete the list of historical monuments* 25

SOURCES

Letters to Nicolae Ghika Budești (II) (Mihai Sorin Rădulescu) 33
PAUL MIHAIL, *Architect G. M. Cantacuzino* 40

HOME CHRONICLE

ICOMOS News (Radu Popa) 46
Activity of National Commission on Historical Monuments, Ensembles and Sites (Georgeta Pop) 46
Activity of Direction of Historical Monuments, Ensembles and Sites (Peter Derer) 49
Interview with dr. Christoph Machat (Elisabeta Ancuța-Rușinaru) 51

SCIENTIFIC LIFE

The 13th Symposium International Committee of Architectural Photogrammetry (CIPA) — Cracow, october 1990 (Sergiu Iosipescu) 55
The International Symposium "The European Village Today" — Peasant house architecture and mentality, Bucharest, november 1990 (Georgeta Pop) 56
Priorities in the record, conservation, restoration and turning to account of historical monuments. Annual session of communications, Bucharest, december 1990 (Cezara Mucenic, Georgeta Pop) 57
The XIth session of communications of the Patrimony Office of the Bucharest Municipality Museum, December 1990 (Aurelian Stroe) 60

BOOK REVIEWS, EXHIBITIONS, BIBLIOGRAPHIC NOTES

The exhibition "The Romanian patrimony — history and present", Paris, July — September 1990 (Ștefan Mănciulescu) .. 62

CORRESPONDENCE 64

BIBLIOGRAPHY

RADU Sc. GRECEANU, *,,The Bulletin of the Historical Monuments Commision" (1908—1945). ,,The Year book of the Historical Monuments Commission" (1914—1915) (1942—1943). Bibliographic indices* (II) 65

http://patrimoniu.gov.ro

COMISIA NAȚIONALĂ A MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE

Membri de onoare:

Ștefan Balș
Dr. Șerban Cantacuzino
Sandu Miclescu
Marghit Naghy-Benkö
H. H. Stahl, membru corespondent al Academiei Române
Acad. Virgil Vătășianu

Dr. Grigore Ionescu, membru corespondent al Academiei Române — președinte
Dr. Radu Popa — vicepreședinte
Dr. Aurelian Trișcu — vicepreședinte
Dr. Peter Derer — secretar
Dr. Petre Alexandrescu
Virgil Antonescu
Daniel Barbu
Horia Bernea
Liana Bilciurescu
Ovidiu Boldura
Dr. Mariana Celac
Dr. Ioana Cristache-Panait
Dr. Hermann Fabini
Dr. Ludovic Demény
Dr. Constantin Galeriu
Paul Gherasim
Dr. Eugenia Greceanu
Dr. Adrian Rădulescu
Călin Hoinărescu
Sanda Ignat
Radu Ionescu
Constantin Joja
Vasile Mitrea
Dan Mohanu
Nicolae Noica
Constantin Pavelescu
Dr. Andrei Fippidi
Dr. Andrei Pleșu
Dr. Corina Popa
Dr. Gheorghe Sebestyén
Dr. Georgeta Stoica
Dr. Nicolae Stoicescu
Șerban Sturdza
Dr. Răzvan Teodorescu
Dr. Sanda Voiculescu

http://patrimoniu.gov.ro

PROFESORUL EMERIT DOCTOR DOCENT ARHITECT GRIGORE IONESCU, MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

La început *academia* era arhitectură. Un loc atrăgător aflat la porțile Atenei, în cartierul olarilor (*Ceramica*) pe care Cimon l-a împodobit cu cei mai frumoși platani și unde Platon a ales grădina eroului mitic Academos pentru a înființa, în anul 387 înainte de Cristos, școala ce a purtat în continuare acest nume.

Timp de peste 500 de ani s-au adunat acolo discutînd în libertate și cu folos, adeseori despre cetate și despre viața ei, oratori, filozofi, pedagogi și oameni politici de diverse orientări. După aproape un mileniu, școala devenită eclectică și-a închis porțile. Acel moment a fost considerat ca sfîrșit al vremii filozofice antice.

În țara noastră, în urmă cu 125 de ani, la 1 aprilie 1866, locotenența domnească aproba regulamentul pentru formarea Societății literare române, care, la prima întîlnire a membrilor săi, în sala Ateneului, la 1 august 1867, avea să-și stabilească numele de *Societatea Academică Română*, cu cele trei secții: literatură-filozofie, istorie-arheologie și a științelor naturale. Mari personalități — membri ai Academiei, printre care Alexandru Odobescu, Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, Constantin Giurescu, Dimitrie Gusti, Gheorghe Balș . . . s-au străduit pentru trecutul, tradiția și roditoarea zestre de arhitectură a poporului român.

Prin legea pentru conservarea și restaurarea monumentelor publice, sancționate prin înaltul decret regal cu nr. 3658 din 17 noiembrie 1892 s-a *întocmit o Comisie a monumentelor*, care iată că în anul ce vine împlinește un veac de la înființare. Legea prevedea ca doi dintre membrii acestei comisii, *competenți în științele istorice sau arheologice*, să fie *luați* dintre membrii Academiei Române. Pînă în 1908, cînd apare primul număr al Buletinului Monumentelor Istorice, Comisia a cuprins, academicieni, pe V. A. Urechia, Titu Maiorescu, B. P. Hașdeu, I. Kalinderu, Gr. Tocilescu și Alexandru Lapedatu. Desigur că rezultatele obținute de Comisie în acea perioadă de început nu ar fi fost posibile fără munca stăruitoare și priceperea unor arhi-

Foto George Dumitriu

tecți ca Gh. Sterian, N. Gabrielescu, Gr. Cerkez și N. Ghika-Budești.

Dintre arhitecții de mare valoare profesională vor intra, mai tîrziu, în sînul Academiei, Petru Antonescu, Duiliu Marcu și Octav Doicescu.

Primirea în acest an a profesorului doctor docent arhitect Grigore Ionescu, ca membru

http://patrimoniu.gov.ro

corespondent al Academiei Române, este o recunoaștere a prestigiului unei mari personalități, dar și un omagiu adus, prin persoana sa, învățămîntului de arhitectură din țara noastră, istoriei arhitecturii din România, breslei arhitecților Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

Spirit de sinteză, de perfectă probitate, cu un fond bogat de ordine și de muncă, profesorul și arhitectul Grigore Ionescu îmbrățișează domeniile atît de variate ale arhitecturii, ca disciplină de organizare a mediului de viață, ca document al istoriei și instrument de transmitere a tradiției.

Încă din 1936 întocmește *Istoria Arhitecturii din România*, lucrare ce va fi întregită în repetate etape, prin aprofundarea problemelor de arhitectură transilvană, civilă, populară, de apărare și cea a vremurilor contemporane.

Cu o largă deschidere și simț de echilibru conduce între 1944 și 1950 facultatea de arhitectură și urbanism, iar din 1942 pînă în 1974 catedra de istorie a arhitecturii românești, organizînd ample campanii de relevee, proiecte de restaurare și, din 1952, publicarea colecției de înaltă ținută *Documente de arhitectură românească*.

Definitivează și publică în 1964 prima traducere în limba română, începută de G. M. Cantacuzino, a tratatului lui Vitruviu *Despre Arhitectură*.

Conduce Direcția Monumentelor Istorice în perioada 1963—1966, cînd se desfășoară lucrări importante de restaurare, pe numeroase șantiere din țară.

Analizează vechi monumente și caracterul de continuitate al arhitecturii din România, dar în același timp proiectează și construiește edificii puternic ancorate în contemporaneitate, *cu preocupări de simplitate și rezolvare judicioasă a funcției și a construcției*, ca sanatoriile Toria-Transilvania și Bîrnova-Iași, sau spitalul ,,Emilia Irza'' din București.

Îmbogățește istoriografia românească prin studii, cercetări și comunicări științifice internaționale, dintre care unele sînt publicate în ,,Buletinul internațional al castelelor istorice'' — I.B.I., sau în lucrarea *Arhitectura românească — tipologii, creații, creatori*.

Luptă pentru ființa monumentelor noastre, protestînd în fața autorităților, în vremurile aspre în care erau degradate și demolate valori excepționale precum ansamblul bisericii Mihai Vodă și al mănăstirii Văcărești.

Ca președinte de onoare al Uniunii Arhitecților Români și în calitate de președinte activ al Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, lucrează în continuare fără preget în mijlocul arhitecților și a celorlalți oameni de cultură, care depun laolaltă eforturi pentru promovarea arhitecturii, pentru protejarea și punerea în valoare a patrimoniului nostru istoric.

Începînd cu anul 1991 va aduce în mod direct cuvîntul autorizat al arhitecților, cercetătorilor și restauratorilor de monumente, în cadrul acestui înalt for, în spiritul căruia a lucrat de altfel timp de șase decenii, cu remarcabile rezultate.

După greutățile prin care a fost nevoită să treacă societatea din țara noastră, vreme atît de îndelungată, se poate considera că primirea în Academie a profesorului doctor docent arhitect Grigore Ionescu este o dovadă de deschidere și de repunere în drepturi a unor adevărate valori, printr-un act care contribuie totodată la consolidarea prestigiului Academiei Române.

AURELIAN TRIȘCU

http://patrimoniu.gov.ro

SPERANȚELE PATRIMONIULUI ROMÂNESC*

Un groupage de questions et de réponses mettant en question l'attitude envers le patrimoine culturel: « Qu'est-ce que la conservation architecturale et en quoi réside l'heritage construit? », « Pourquoi l'on conserve? Comment on conserve? », « Un programme de restauration et un possible tourisme culturel ».

Sper să fiu iertat pentru titlul oarecum dramatic al expunerii mele, dar mi-a fost atrasă atenția de starea foarte gravă în care se găsește patrimoniul arhitectural românesc după 43 de ani de distrugeri sistematice, și în cel mai bun caz al unei totale neglijențe.

În expunerea mea de astăzi doresc să fac patru lucruri:

1. În primul rînd, să ofer o definiție a conservării de arhitectură și a patrimoniului construit (un răspuns la întrebarea « ce este conservarea arhitecturală și în ce constă patrimoniul construit?»).

2. În al doilea rînd, să ofer un motiv pentru dorința de a conserva (un răspuns la întrebarea « de ce conservare? »).

3. În al treilea rînd, să propun căile și mijloacele de conservare (un răspuns la întrebarea « cum să conservăm? »).

4. În al patrulea rînd, să evidențiez un program de restaurare și un posibil turism cultural.

Să începem cu o definiție. Conservarea patrimoniului construit este un proces complex în care sînt incluse următoarele: identificarea, relevarea, analizele, cercetarea, clasificarea (listarea), protecția prin legislație, restaurarea, schimbarea destinației, menținerea, reparațiile, precum și prezentarea, educația, administrarea și « management ».

Am să vorbesc despre fiecare activitate în parte la momentul cuvenit.

Patrimoniul construit include structuri individuale (incluzînd aici și structurile inginerești), grupuri de clădiri, zone, cartiere, chiar orașe întregi, clădiri vernaculare, arheologie industrială. Fiecare categorie trebuie să fie judecată în funcție de amplasament. Voi comenta fiecare categorie în parte sub acest aspect atît de important. În cazul clădirilor individuale, amplasamentul nu poate fi limitat,cum este de exemplu în Franța, la o rază de 100 de metri.

Amplasamentul trebuie definit pentru fiecare clădire în funcție de condițiile specifice, care evident sînt diferite de la caz la caz. De exemplu conacul de la Căciulați, construit de Alexandru Ghica în 1832, are ca amplasament (magnific după părerea mea) întregul parc, lacul, precum și satul — de asemenea atribuit lui Alexandru Ghica — care este organic legat de conac. În cazul unui monument urban cum este biserica Crețulescu, amplasamentul este spațiul din jurul ei, clădirile care definesc acel spațiu, precum și rețeaua stradală perimetrală care generează perspectivele convergente spre spațiul monumentului. În cazul podurilor (iată frumosul pod de la Giurgeni), amplasamentul celebrelor poduri metalice este incredibil de subestimat. Ministerul Transportului britanic dorește să construiască un nou pod pentru trafic greu la cîteva sute de metri depărtare de vechiul pod IRON-BRIDGE, destul de aproape ca ambele poduri să fie percepute împreună. Comisia Regală de Arte Frumoase, la care sînt secretar, a încercat să convingă Ministerul să construiască podul ceva mai departe, unde să nu fie perceput împreună cu istoricul și unicul Ironbridge.

Printr-un grup de clădiri nu înțeleg doar, să spunem, o mănăstire cum este Moldovița, unde un număr de clădiri fac evident parte dintr-un ansamblu; nu doar o « Georgian terrace » (ansamblu de locuințe individuale în

*Comunicare ținută în noiembrie 1990 la Institutul de arhitectură ,,Ion Mincu'' din București.

http://patrimoniu.gov.ro

Londra sau Dublin) în care un număr de clădiri similare formează o unitate indivizibilă, și în care pierderea oricărei părți poate fi reparată printr-o reproducere fidelă, ci și exemple mai puțin evidente, unde un număr de clădiri dispărute de pe o stradă, un exemplu poate fi găsit în orașul medieval Canterbury, formează un grup pitoresc, a cărui valoare stă în ansamblu și nu în clădirile individuale care formează grupul. Amplasamentul unor astfel de grupări este de obicei strada sau squarul sau piațeta, pe cînd în cazul mănăstirii este peisajul înconjurător. De exemplu mi se pare că amplasamentul mănăstirii Cozia a fost serios afectată de construirea barajului de pe Olt.

Amplasamentul unei zone urbane, sau al unui cartier, este orașul însuși; amplasamentul unui oraș este teritoriul rural înconjurător. Multe orașe și-au pierdut calitatea amplasamentului în spațiul rural, prin extinderea suburbiilor în ultimii 40 de ani. Dar unde un oraș și-a păstrat împrejurimile rurale, rămîne pericolul, și în Europa occidentală, a extinderii orașului și a șoselelor ocolitoare, care ele însele atrag clădiri noi (dezvoltarea). Nu am văzut încă ce s-a întîmplat cu partea de jos a orașului Sighișoara, dar reiese clar din fotografiile care mi s-au arătat, că lucrările majore executate acolo nu au afectat numai partea de jos a orașului, ci și « orașul din deal ». Orașul Durham din nordul Angliei, cu minunata catedrală romanică și castelul său medieval, așezat pe deal, înconjurat de rîu, este un sit ce acum ține de « patrimoniul internațional », și totuși Consiliul Teritorial ne amenință să că va construi un hotel, birouri și locuințe pe un teren deschis din afara orașului, care i-ar afecta amplasamentul.

Voi trece acum la partea a doua a expunerii mele, care încearcă să răspundă întrebării « de ce conservarea? ». Aici se pot enumera multe motive, dar primul este asigurarea unei continuități culturale. Patrimoniul construit reprezintă istoria vizibilă și tangibilă a orașului. Patrimoniul construit al orașului a fost comparat cu memoria omului « un oraș fără clădiri istorice este ca un oraș fără memorie », și am putea adăuga că odată cu schimbările rapide intervenite în lumea industrială de la ora actuală, a crescut nevoia psihologică de continuitate și permanență. Ruskin în « The Seven Lamps of architecture » merge mai departe, susținînd că vechile clădiri sînt susținute întru interesul generațiilor viitoare, și nu spre distrugere de către noi. « Noi nu avem dreptul să le distrugem integritatea », scrie el în continuare. « Ele nu sînt ale noastre; ele aparțin în parte acelora care le-au construit, și în parte tuturor generațiilor viitoare ».

Nu numai că trebuie să păstrăm patrimoniul construit în folosul generațiilor viitoare, dar trebuie să recunoaștem că și granițele naționale au o semnificație limitată în acest caz. De exemplu valoarea bisericilor maramureșene din lemn nu se oprește la frontiera românească, ci se extinde spre partea de nord, de est și de vest. De asemenea, bisericile gotice germane nu se opresc la granița estică a Germaniei, ci se extind spre răsărit, traversînd Cehoslovacia, Polonia, Ungaria și Austria, iar în Ardeal pînă la lanțul carpatic. Așa că, patrimoniul românesc este, de fapt, parte a marelui patrimoniu european, și pe bună dreptate europenii au protestat împotriva demolării mănăstirii Cotroceni, a mănăstirii Văcărești și a satelor românești. Aceasta nu este o chestiune de amestec în politica internă a unei alte țări, ci un interes cultural larg împărtășit.

Un al doilea motiv pentru conservarea patrimoniului construit este că vechile clădiri își fac de obicei datoria mai bine decît cele noi. Ar trebui să fie o condiție a oricărei demolări ca locul ei să fie luat de o clădire nouă mai bună decît cea demolată. Prin puțin « mai bună » nu înțeleg starea sa constructivă (căci prin asta trebuie să fie mai bună), ci înțeleg că vechea clădire este mai eficientă din punctul de vedere a energiei de conservare. De obicei și ambianța interioară este mai reușită; într-un cuvînt este mai plăcut să locuiești în ea.

Actuala muncă de reabilitare și conservare cheltuie, în termenii costului de energie, un procent mai mare pentru clădirile noi. În plus restaurarea și conservarea sînt considerate « muncă intensivă »; creează locuri de muncă atît pentru constructorii mici, cît și pentru cei mari, în timp ce așa-zisa dezvoltare prin construirea noilor blocuri turn se bazează pe o industrie de prefabricate și pe ansambluri mecanice — mari consumatoare de energie și posibil de satisfăcut numai de mari antreprize de construcție.

În luna mai, cînd a apărut în « Times » un articol ce descria starea de ruină și vandalism în care se află cetățile țărănești fortificate din Ardeal, lăsînd să se înțeleagă că nu vor fi niciodată fonduri suficiente pentru restaurarea lor, nu m-am putut opri să mă gîndesc că de fapt ele ar reprezenta o mare șansă pentru cineva cu talent organizatoric. Ar putea să adune

http://patrimoniu.gov.ro

meșterii dulgheri și tîmplari supraviețuitori în zonele respective pentru a repara acoperișul și tîmplăria ferestrelor, pentru ca cel puțin să apere biserica de infiltrații provenite din ploi și zăpezi. Prima mișcare ar fi deci să asigure clădirea, restaurarea interiorului rămînînd pentru o dată ulterioară; nu ar costa mult, și ar oferi astfel și locuri de muncă în construcție.

Dacă motivele expuse pînă acum, pentru care nu trebuie să demolăm clădiri vechi, solid construite, par motive ecologice, trebuie să adăugăm că există și întemeiate motive economice pentru care trebuie să păstrăm, să adaptăm și să continuăm să folosim clădirile care sînt încă pline de viață. Adeseori costă mai puțin decît o construcție total nouă — și trebuie să repet aici că standardul spațial superior al vechilor clădiri, rareori poate fi acceptat în noile construcții, care sînt ridicate pe principiul maximului profit — o utilizare cît mai avantajoasă a terenului cu o investiție minimă.

Un alt motiv economic pentru conservarea patrimoniului construit este turismul. Monumentele istorice, orașele și satele vechi bine păstrate reprezintă o mare atracție pentru turiștii care aduc cu ei bani să cheltuiască pe hoteluri, restaurante și transport, și care cer un întreg personal de serviciu care să se ocupe de ei, creînd astfel locuri de muncă în țară.

Turismul poate însemna foarte mult pentru bunăstarea unei țări, dar există de asemenea și unele riscuri, de unele din acestea mă voi ocupa în ultima parte a expunerii mele. Tot ceea ce vreau să spun acum este că turiștii într-un număr mare, la fel ca și serviciile aferente, cer o atenție specială, pentru a nu distruge însuși obiectivul pe care au dorit să-l viziteze. Aspectul economic oricum nu reprezintă un argument pentru păstrarea oricărei clădiri vechi. Trebuie menținut însă un echilibru, pentru că așa cum nu ne putem permite să demolăm toate clădirile vechi care mai sînt încă în stare bună, tot așa trebuie să recunoaștem că nu ne putem permite să păstrăm prea multe clădiri vechi. Aceasta este și consecința faptului că profitul obținut din investițiile în clădiri noi este mai mare decît cel obținut din reabilitarea clădirilor vechi, iar într-o economie de piață bunăstarea națiunii depinde într-o mare măsură de profitul individual obținut din investiții personale. De aceea este important să utilizăm cît mai bine resursele limitate de care avem nevoie pentru conservare, astfel încît patrimoniul construit să-și păstreze calitățile și să fie mai puțin expus pericolelor decît în alte cazuri. Prin resurse limitate înțeleg atît mărimea patrimoniului construit (numărul clădirilor ce-l formează), cît și abilitatea meșterilor de a asigura reparațiile și resursele financiare de care se dispune în acest scop.

În cea de-a treia parte a expunerii mele doresc să propun cîteva căi și mijloace de conservare; să răspund la întrebarea « cum să conservăm? ». Conservarea este actul sau procesul de a păstra ceva întru ființare, sau a păstra ceva în viață. Și a păstra ceva în viață — acel ceva fiind în acest caz orice, începînd cu o singură clădire și terminînd cu un cartier sau chiar un întreg oraș — înseamnă cîteodată să insufli o nouă viață; conservarea nu exclude deci nici demolarea, nici construcțiile noi. Cu alte cuvinte, nu exclude schimbarea. Putem merge mai departe spunînd că fără abilitatea de a schimba orașul ar putea muri, și, prin analogie cu domeniul politic, în acord cu punctul de vedere al lui Edmund Burke, că « un stat fără posibilitățile de a face ceva schimbări, nu are nici posibilități de a conserva ». Dacă vorbim însă despre recenta demolare și reconstrucție a cartierului Uranus din București, aceasta nu este o schimbare sau o demolare a cîtorva clădiri vechi, care ar fi putut fi acceptată. Gradul și felul schimbării la care orașul a fost supus, extinderea demolării, operațiile de natură « tabula rasa » precum și mărimea și scara reconstrucției au depășit limitele istorice ale intervențiilor urbane.

Conceptul de sistematizare, nu numai pentru București, dar și pentru orice oraș din țară are nevoie de un nou înțeles, o întoarcere spre principiile de proiectare care înglobează și principiile de conservare.

Cuvîntul « sistematizare » ar trebui scos din vocabularul de proiectare, pentru că implică faptul că un oraș poate fi subjugat unui sistem, care este rigid, și deci utilizarea lui nu ne este de folos. Sînt bineînțeles multe exemple de întregi zone demolate în orașele istorice, dar nici unul, după cunoștințele mele, atotcuprinzătoare ca demolarea din București.

Cel mai des întîlnit motiv de demolare este pentru întîmpinarea cerințelor de trafic modern. De exemplu, într-un cartier rezidențial al vechiului oraș Ispahan, s-a făcut cu 20 de ani în urmă o tăietură brutală, o spărtură, dovedind lipsă de sensibilitate, prin mijlocul caselor tradiționale de secol al XVII-lea și al XVIII-lea. Cînd am fost acolo cinci ani mai tîrziu (și, sînt sigur că situația este aceeași și astăzi) suprafața străzii

http://patrimoniu.gov.ro

era asfaltată, dar nu s-a făcut nici o încercare de a vindeca rănile de pe fiecare parte a străzii. Nevoia de străzi într-un oraș ca Ispahan nu poate fi negată, dar nici nu punem la îndoială faptul că noile străzi ar fi putut fi tăiate mai «sensibil» prin țesătura istorică a orașului. Dar, odată ajunși în această situație, străzile trebuie acceptate și folosite cît mai bine.

Aș ilustra o soluție interesantă a aceleiași probleme în Bagdad — o soluție care ia în considerație valorile mereu crescînde ale terenului de pe ambele părți ale noii străzi, la fel ca și problema relaționării unei clădiri noi, dezvoltate pe cinci niveluri de-a lungul străzii, cu vechile case, de unul sau două niveluri, care au rămas în spate. După mine, această propunere oferă și o soluție la problemele de înălțime, scară și izolare a spațiului privat de spațiu public. O astfel de soluție este concepută în spiritul conservării și în același timp integrată în proiectarea urbană. Politica de conservare a unei anumite zone urbane, sau a unui oraș, trebuie să fie legată de tema oferită de urbanism și de proiectarea teritorială. Trebuie să se adreseze nu numai problemelor de conservare istorică dar, de asemenea, noii dezvoltări urbane și problemelor ei de înălțime, densitate și de infrastructură. Trebuie, de asemenea, luați în considerație factorii sociali și economici. De exemplu, nu este de nici un folos să conservăm o clădire istorică, și după aceea să îngăduim să fie umbrită de un zid de blocuri înalte, așa cum s-a întîmplat cu Mănăstirea Antim (cum a fost și cum este și astăzi), și cu biserica și turnul-clopotniță dislocate din incinta distrusă a Mănăstirii Mihai Vodă. Nu este de ajuns să păstrezi o clădire istorică, dacă apoi îngădui să fie înghițită de un parcaj, așa cum s-a întîmplat cu frumoasa «Custom House» la King's Lynn în Norfolk. O suburbie frumoasă încetează să mai fie frumoasă pentru locuitorii ei dacă se găsește sub liniile aeriene ale unui aeroport din apropiere.

Un alt aspect este că și înlăturarea forțată a utilizărilor care nu mai corespund cu cerințele unei zone moderne poate lăsa un cartier istoric fără viață. De multe ori am fost uimit cum în India viața comercială pătrunde în vechile monumente istorice, și de fiecare dată am fost convins că a înlătura o astfel de utilizare de dragul aparenței monumentului ar fi o mare greșală. Un astfel de exemplu este și zona mormintelor regale din Ahmedabad.

Văzută din acest unghi, conservarea devine parte integrantă a urbanismului — a proiectării urbane — în sensul său cel mai larg.

Înainte de a ne angaja într-o politică de proiectare pentru o anumită zonă sau oraș, trebuie să aflăm cît mai mult despre clădirile sale. Cunoașterea de acest fel este fundamentală pentru proiectant și pentru restaurator. Fără această cunoaștere nu poate exista teorie — și teoria este importantă pentru că reprezintă declarația sistematică a principiilor privind, în acest caz, acțiunea de păstrare a unei clădiri sau a unui grup de clădiri. În orice problemă arhitecturală prima datorie este întocmirea releveului și a analizelor de teren. În conservarea arhitecturală este important să înțelegi deopotrivă atît clădirea cît și motivele conservării ei. Cu cît clădirea e mai importantă cu atît mai atentă trebuie să fie munca de conservare din spatele proiectului. Releveul și analizele se constituie în patru faze: un raport general, o inspecție meticuloasă și detaliată, o analiză istorică și o investigare structurală în adîncime.

Acest releveu însă nu trebuie să se oprească la calitățile arhitecturale, la interesul istoric și la starea fizică a clădirii. Cu siguranță va trebui să se includă și o analiză a destinațiilor prevăzute pentru aceste clădiri, precum și un studiu general al economiei locale. Încă și mai importantă este identificarea dinamicii conținută în acel loc. Prin dinamică înțeleg compoziția socială mixtă, funcțiunile mixte, dar mai ales mișcarea-dinamica pietonilor și vehiculelor. Controlul, stimularea și, dacă este necesar, schimbarea dinamicii locului, este sarcina principală a proiectării urbane. Aceste lucruri sînt valabile bineînțeles numai în cazul în care conservarea clădirilor individuale și a grupurilor de clădiri, în sensul ținerii lor în viață, este cuprinsă în proiectarea urbană.

Sistematizarea orașelor României, care continuă de cel puțin 25 de ani, se bazează pe principii de proiectare complet diferite. Conservarea este privită ca o acțiune străină, ca o obstrucție care împiedică modernizarea orașelor și de aceea nu poate fi tolerată. Pe de altă parte modernizarea este limitată la concepția brută a eficienței infrastructurii, serviciilor, rețelelor stradale proiectate pentru un amplu flux de trafic vehicular, placate cu blocuri noi cu apartamente proiectate pretutindeni la fel, cu aceleași spații standard, cu același sistem constructiv și cu aceleași materiale. Cînd întrebat de ce o stradă frumoasă din Craiova, cu case vechi, nu poate fi păstrată, iar casele restaurate și

http://patrimoniu.gov.ro

transformate, arhitectul șef de proiect a răspuns că spațiile nu corespund normelor — cu alte cuvinte camerele sînt prea mari. În final el părea că nu a înțeles că aceste case de fapt reprezintă o moștenire de neînlocuit tocmai pentru că aceste camere erau mari și ofereau posibilități bune de remodelare și reconversie. De asemenea el nu a recunoscut că există și alte metode de a rezolva problemele de trafic decît trasarea noilor artere prin vechiul cartier rezidențial — metode aplicate cu succes, de exemplu, în urbanismul italian.

Avînd stabilite criteriile — istorice, fizice, sociale și economice, împreună cu releveul și analizele volumului de clădiri, este necesar să înfăptuim identificarea clădirilor și a grupurilor de clădiri pentru listare și să desemnăm zonele istorice, ariile de conservare. Importanța listării clădirilor și a stabilirii ariilor de conservare, a zonelor istorice nu pot fi subestimate. Adesea este posibil să faci toate aceste lucruri sub o legislație existentă, ori doar prin trezirea unei legislații amorțite. Eu bănuiesc că legislația există în România și că nou constituita Comisie a Monumentelor Istorice ar reactiva-o dacă ar dori. Listarea clădirilor și desemnarea zonelor istorice sînt importante ca pas formal care atrage atenția asupra importanței clădirilor și zonelor istorice, oferindu-le protecție, pentru că o clădire listată sau o clădire aflată într-o zonă istorică nu poate fi demolată fără permisie. În Marea Britanie sub «Civic Amenities Act» din 1967, și sub actul succesiv «Town and Country Planning Acts»; Ministerul Amenajării Teritoriului a fost obligat să întocmească listarea clădirilor, să revizuiască și să completeze listele la intervale regulate de timp, iar autoritățile locale sînt obligate să desemneze zonele istorice printr-o dată specifică. De asemenea, în Marea Britanie controlul proiectării noilor clădiri și alterările clădirilor existente este exercitat de autoritatea locală de proiectare, parte a organismului general de proiectare și supraveghere a dezvoltării.

Dar nu este de nici un folos să avem legislație care nu poate fi aplicată. În Anglia, de exemplu, este o lege care permite autorităților locale să forțeze proprietarul unei clădiri listate neglijate să prevadă reparațiile necesare, dar s-a dovedit dificil de aplicat în practică. În Syria amplasamentul monumentelor este protejat, dar dacă «mullah-ul» (preotul) decide să-și extindă moscheia, el nu poate fi oprit sau direcționat în cursul lucrărilor. În multe țări (India sau Turcia, de exemplu) drepturile individuale sînt atît de puternice încît, de multe ori, sînt susținuți la Curtea de Apel în detrimentul întregii comunități. La Fatehpur Sikri, în India, dreptul celor doi frați de a escava dealul aflat deasupra monumentului pentru exploatarea pietrei a fost susținut, în ciuda faptului că forarea schimbă defavorabil amplasamentul unui monument de importanță mondială.

În România am auzit de un caz la Cuhea în Maramureș, unde localnicii au construit o biserică nouă lîngă vechea biserică de lemn, dar am înțeles că acolo nu se poate face nimic în privința asta. Este destul de simplu să produci o legislație care să permită unei autorități să listeze clădiri, să delimiteze zonele istorice și să prevadă concesii financiare adecvate, dar cu totul altceva este să integrezi această legislație măsurilor punitive care pot fi ridicate la Curtea de Apel.

Listarea trebuie să deosebească clădirile cu aspect exterior valoros, cu participare la aspectul pieței sau străzii orașului, de clădirile cu interioare frumoase și valoroase. Listarea trebuie să protejeze nu numai clădirea însăși, ci și amplasamentul ei. Astfel, «Orașul interzis» din Pekin se extinde pe o mare suprafață și fiecare clădire din interior este listată, de aceea poate fi considerat că se află în siguranță. Dar ar trebui să se efectueze și studii care ar arăta unde și pe ce distanță clădirile noi înalte nu intervin în orizontul vizual tradițional. De exemplu, este prea tîrziu să discutăm ridicarea unui bloc turn gigant în spatele palatului frumos neoclasic de la Madras.

În conservarea zonelor istorice în oraș trebuie identificate trei tipuri de spații urbane:

1. Zone istorice care necesită o protecție specială și pentru care trebuie stabilite cîteva reguli bine definite pentru a controla noua dezvoltare și posibilele alterări;
2. Arii adiacente zonelor istorice, în care trebuie controlat regimul de înălțime al noilor construcții, pentru a feri zonele istorice și monumentele orașului de intruziuni;
3. Zone periferice, îndeajuns de îndepărtate pentru a permite orice dezvoltare care este în acord cu legislația de construcție.

Statutul zonelor istorice și al clădirilor listate asigură în mare măsură protecția printr-o activitate de respingere. Autoritatea locală poate respinge categoria de lucrări care nu este acceptabilă și poate propune forma generală și volumetria care ar fi de dorit. Orice alterare a exteriorului clădirilor listate, ori clădirilor aflate

http://patrimoniu.gov.ro

în zone istorice trebuie să obțină permisia autorităților de proiectare.

Consecințele listării clădirilor și stabilirii zonelor istorice sînt următoarele:

1. Supravegherea proiectării și a direcțiilor de dezvoltare. Asta exclude demolarea, alterarea și adăugirile făcute fără permisiune și include obligativitatea proprietarului să repare și să mențină clădirea, indiferent dacă este vorba de o persoană particulară, o asociație publică, o autoritate locală sau un departament guvernamental. De asemenea, se supraveghează prin autoritatea de proiectare înălțimea, volumetria, numărul de etaje într-o înălțime dată și condiția alinierii clădirii la stradă.

Acest control de bază trebuie explicat și ilustrat prin desene și diagrame pentru a arăta că stabilirea înălțimilor este necesară nu numai pentru menținerea siluetei de ansamblu în zonă, ci și pentru asigurarea vizibilității și evitarea intruziunii în spațiul intim de locuire. Controlul asupra volumetriei ne asigură că este suficient spațiu deschis, lumină, aer și vegetație în jurul clădirii. Controlul asupra numărului de etaje într-o înălțime dată ne asigură că nu se inserează numărul maxim de niveluri cu o înălțime per etaj minimă, iar așezarea clădirii în spatele liniei fațadelor vechi ar putea nu numai să rupă continuitatea străzii, dar și să încurajeze beneficiarul să așeze deasupra ceva ce nu poate așeza în teren.

Există de asemenea un control asupra proiectării elementelor « cheie » ale clădirii. Într-o zonă istorică este posibil să întîlnim o varietate a elementelor de arhitectură tradițională, a căror dispariție ar sărăci mult zona. Pentru a se menține armonia și atunci cînd este necesară o reconstruire sau o alterare, sau atunci cînd trebuie ridicată o nouă clădire, autoritatea locală de proiectare trebuie să recurgă la o serie de studii de detalii ale elementelor de arhitectură diferite, arătînd cum pot fi acestea — de exemplu acoperișuri în pantă, lucarne, streșini, frontoane, verande, balcoane, scări exterioare, balustrade, deschideri de uși și ferestre . . . Acolo trebuie însă să se găsească și o serie de desene și fotografii arătînd cum acestea *nu trebuie* desenate.

La Geneva departamentul de lucrări publice face toate aceste lucrări, și nu este decît unul din multele autorități locale din Europa de Vest. La Geneva listarea cuprinde un mare număr de clădiri și structuri care pot fi considerate parte a patrimoniului național. Listarea însă nu trebuie confundată cu inventarierea monumentelor, în care sînt incluse destul de puține clădiri. În Geneva consecințele listării unei clădiri sînt că aceasta nu poate fi demolată, alterată reparată, sau să i se schimbe destinația fără permisiunea Consiliului de stat. Lucrările necesare pentru conservarea clădirilor pot fi autorizate și executate de departamentul de lucrări publice. De asemenea listarea permite proprietarului să obțină ajutor financiar de la stat pentru a plăti avizul profesional și pentru o parte a lucrărilor de restaurare.

La Geneva regulile de aur ale oricărei restaurări sînt: reversibilitatea noii lucrări; compatibilitatea oricărei noi utilizări cu caracterul clădirii; instalarea serviciilor moderne; conservarea și consolidarea țesăturii existente mai degrabă decît înlocuirea ei cu una nouă; utilizarea materialelor care sînt compatibile cu vechile materiale ale clădirii, precum și integritatea oricărei noi intervenții în vechea structură, cu condiția unei tratări care să o facă în același timp distinctă de cea existentă. Avizul este dat și asupra culorilor fațadei, asupra proiectării lucarnelor, a semnelor comerciale, a deschiderilor de uși și ferestre și asupra unei corecte utilizări a pietrei.

În completarea supravegherii proiectării și a direcțiilor ei de dezvoltare mai sînt încă două consecințe ale listării clădirilor și delimitării zonelor istorice. Acestea sînt: stimulentul financiar care ajută proprietarii să-și îndeplinească obligațiile și asigurarea mîinii de lucru adecvate. Sînt multe căi de asigurare a stimulentului financiar: subvenție directă, reducerea taxelor, cotizațiile beneficiarilor, ajutoare asigurate de autoritățile locale și finanțate din fondul taxelor municipale, care oferă și mîna de lucru și mate-

http://patrimoniu.gov.ro

riale, transferarea drepturilor de dezvoltare, oferind proprietarului clădirii acces la credite în condiții mai avantajoase, precum și prin acțiunea directă a autorităților locale, de dezvoltare a infrastructurii și de achiziționare, restaurare și menținere a unor clădiri « cheie ».

O dezvoltare a programului de conservare este obținută și prin ajutorul Băncii Mondiale, UNESCO și UNICEF, ca în cazul orașului fortificat de la Lahore. Acolo dezvoltarea infrastructurii include și canalizarea, aducțiunea apei, pavarea străzilor, iluminarea stradală, deplasarea și depozitarea gunoiului și măsuri de ușurare a traficului. Costul total a fost acoperit din colectarea taxelor, din impozite de apă și canalizare și creșterea impozitelor proprietăților. Proprietarilor li s-a asigurat acces la credite pentru a le permite să-și renoveze și transforme clădirile, iar în cazul demolărilor sau a colapsului să le reconstruiască.

Clădirile pieței centrale Covent Garden la Londra au fost restaurate și transformate într-o unitate de vînzare « cu amănuntul », după ce întreaga piață de desfacere a părăsit zona. Succesul acestei operații, executată de Marele Consiliu al Londrei, pînă la abolirea lui de guvernul Thatcher, a oferit un impuls major în comerțul individual și în deținerea proprietăților în acea zonă. Transformarea de la Covent Garden și reînnoirea din ultimii 15 ani oferă o mare lecție de intervenție în zonele istorice.

Pentru ca întreaga politică națională de conservare să aibă succes trebuie să existe și un fond adecvat de mînă de lucru — de meșteri restauratori. În jurul anilor 70, sub vechiul director al Direcției Monumentelor Istorice, mult regretatul Vasile Drăguț, s-a văzut că atunci erau suficienți meșteri în țară. După aproape 15 ani de inactivitate va fi necesar să se inițieze un program național de formare a unei noi generații de meșteri. Un astfel de program ar fi cel mai bine organizat de noua Comisie a Monumentelor Istorice, dar este esențial ca meșterii să fie calificați pentru munca de conservare în general și nu să fie disponibili doar pentru lucrările monumentelor inventariate și pentru situri arheologice.

Această lucrare nu-și propune să expună metodele și tehnicile de restaurare, dar, înainte de a încerca să descriu un program de restaurare pentru turismul cultural, cu problemele aferente: educație și « management », aș dori să enumăr cîteva din principiile de restaurare: *primul* — protejarea clădirii și a amplasamentului ei. Aici conceptul de zonă istorică este important pentru că descurajează tratarea clădirii ca monument separat și direcționează atenția spre spațiul dintre clădiri și spre o inter-relaționare de tip mai larg. *Al doilea*, să nu reașezi clădirile pe un nou amplasament. Excepție poate fi Muzeul Satului, dar toți știm cît de dificil este să recreăm un amplasament pentru a reașeza o clădire. *Al treilea*, să nu reconstruim clădirea dacă nu avem suficiente elemente rămase din țesătura existentă, care se pot pune laolaltă pentru a reda clădirii reconstruită autenticitate. În reconstruirea cartierului Stare Miasto din Varșovia, cred superb executată, s-a pierdut din autenticitate. Așa s-ar întîmpla probabil și cu reconstruirea Mănăstirii Văcărești. Biserica Mănăstirii Cotroceni însă, dacă ar fi reconstruită, ar avea un grad mare de autenticitate datorită pietrăriei care a fost salvată și care ar putea fi reasamblată. Poate nu este destul de bine cunoscut faptul că palatul de la Potlogi a fost într-o stare de totală ruină după primul război mondial. El a fost reconstruit mai tîrziu și aici, ca și în multe cazuri în România (Hanul Domnesc de la Suceava, sau Clisiarnița de la Mănăstirea Moldovița), ne punem întrebarea autenticității lor.

În al patrulea rînd, toate lucrările noi vizibile trebuie delimitate și tratate distinct, pentru a nu fi confundate cu existentul. În refacerea malului Tamisei de la Richmond, lîngă Londra, este imposibil să spui ce este original și ce este nou.

Și ultimul punct, toate alterările ulterioare datei construcției și toate adăugirile trebuie respectate. Cu siguranță nu trebuie să încercăm să recreăm originalul fără să avem toate evidențele

http://patrimoniu.gov.ro

acolo (și rareori le avem). Sf. Gheorghe Nou este un foarte bun exemplu de recreare a originalului, dar trebuie să ne fie clar că aceasta este o replică de secolul 20 a bisericii brâncovenești și nu biserica originală.

În sfîrșit ajung la ultima parte a lucrării mele, în care doresc să schițez un program de restaurare legat de politica unui posibil turism cultural. Spun următoarele cuvinte sub rezerva că nu este momentul cel mai potrivit pentru a fi aplicate. În cazul în care voi fi acuzat de comercializarea patrimoniului arhitectural, pot să vă spun că turismul poate fi o importantă sursă de venituri și un mare « patron ». Economia Italiei, Spaniei, Elveției și a altor multe țări occidentale este fundamental ajutată de turism. Economia României poate cîștiga enorm din turism și cu cît mai repede cu atît mai bine.

Am ales denumirea de turism cultural pentru a nu cuprinde aici vacanțele pe litoral, schiul și alpinismul, cu toate că, asemenea lor, toate activitățile turistice cer o infrastructură de străzi, hoteluri și restaurante. Ne interesează pentru moment numai patrimoniul construit — sate, orașe și monumente istorice, cu posibilitatea vizitării lor în condiții confortabile civilizate. Aceasta presupune nu numai repararea și restaurarea tuturor monumentelor, dar și prezentarea și « management-ul » lor. În Europa de vest a devenit un lucru obișnuit centrul turistic care să combine funcțiunea comercială cu cea expozițională și cu restaurantul. Centrul expozițional are o funcție educativă în explicarea și prezentarea monumentului. De exemplu, în Washington DC a fost dus la extrem, prin transformarea unei stații de cale ferată pe toată lungimea sa într-un astfel de centru unde simularea realității este atît de fidelă și primirea atît de bună, încît oamenii nu se mai deranjează să viziteze orașul însuși. La Stonehenge s-a sugerat că o replică în mărime naturală a monumentului să fie ridicată undeva în afara amplasamentului monumentului real pentru a salva astfel originalul de marele exces turistic de care suferă acum. O astfel de idee nu este nouă. A mai fost realizată și la grotele de la Lascaux, unde turiștii pot vedea acum copii foarte fidele ale picturilor în grotele din apropiere.

Aceste exemple reliefează principalul pericol al turismului, fie el și turism cultural: avarierea și, în ultima instanță, distrugerea monumentului printr-un exces de vizitatori. O metodă de a evita această situație este de a avea destule monumente de egal interes puse în circuit și să se facă publicitate în rîndul celor mai puțin vizitate. În România monumentele expuse cel mai mult riscului sînt cele cinci biserici pictate din apropierea Sucevei. Aici vizitarea ar putea fi restrînsă la două sau trei din cele cinci, iar turiștii ar putea fi încurajați să viziteze alte mănăstiri din această zonă, cum ar fi Neamț, Slatina și Probota, sau ar putea fi îndrumați spre Iași, unde ar găsi un alt grup de mănăstiri minunate. Un alt pericol al turismului include ceea ce am mai menționat: centrul turistic. Acesta trebuie să fie modest în interior și preferabil să fie adăpostit într-o clădire existentă — posibil de găsit în cazul unei mănăstiri sau a unui oraș. Dacă trebuie să fie o clădire nouă — și asta e valabil și pentru hoteluri și restaurante — aceasta trebuie amplasată cu grijă și integrată bine în teren. Cum mulți turiști călătoresc cu mașina, va fi o nevoie mereu crescîndă de parcaje, fapt care constituie de asemenea un pericol pentru amplasament. Plantarea unei vegetații consistente este poate cea mai bună absorbție a parcajului de către peisaj.

Cît despre restaurarea monumentelor incluse în turismul cultural, propun un program cu durata de 10 ani, desfășurat în trei faze: *prima fază* ar începe imediat și ar avea durata de trei ani; *faza a doua* ar începe peste doi ani și ar avea durata de cinci ani; iar *faza a treia* ar începe peste cinci ani și ar avea durata de cinci ani. Făcînd aceste propuneri, iau în considerație și faptul că numeroase monumente aflate pe lista mea au fost restaurate în anii 60 și 70 de către Direcția Monumentelor Istorice și că acestea nu vor necesita probabil lucrări majore.

În prima fază aș propune trei itinerarii de

http://patrimoniu.gov.ro

bază: București, Suceava și Oltenia. Programul de restaurare ar fi asociat cu aceste itinerarii. Bucureștiul, ca centru al turismului cultural devine mult mai interesant dacă includem și împrejurimile, de exemplu Snagov cu importanta biserică a lui Neagoe Basarab; Mănăstirea Țigănești, Căldărușani, Plumbuita și Comana. Lîngă Căldărușani, la Micșuneștii Mari este o frumusețe de biserică și un conac de secol XVIII, care este acum folosit ca școală. La Drugănești, lîngă Stoenești, este un conac brâncovenesc splendid — acum muzeu etnografic — aflat în condiție foarte bună. Mai este Palatul lui Brâncoveanu de la Potlogi, ai cărui pereți și intrare necesită o restaurare. Acolo se mai află și o mare casă țărănească la Grădiștea, acum utilizată ca primărie; casa Stolnicului Cantacuzino de la Afumați; conacul familiei Dudescu, la Dudești-Cioplea, în prezent ocupat de o cooperativă meșteșugărească de echipament agricol. Este desigur Mogoșoaia și mai puțin cunoscutul ansamblu de la Căciulați: vilă, parc și satul moșiei. Acest itinerariu, combinat cu Bucureștiul însuși — cu bisericile și mănăstirile sale (chiar și Mihai Vodă în oribila ei reașezare), Cotroceni (unde biserica ar putea fi reconstruită într-un an sau doi); Muzeul Satului și încîntătoarea Casă Minovici (care a fost închisă pentru mulți ani) — ar oferi un material foarte bogat pentru turism cultural.

Nu este, probabil, necesar să intru atît de mult în detalii și în cazul altor itinerarii. Partea importantă a traseului « Suceava » nu este reprezentată numai de renumitele biserici pictate aflate în apropiere, ci de asemenea și de bisericile din Suceava, cum ar fi Sf. Gheorghe, Sf. Dumitru și Sf. Ioan Botezătorul. În afara orașului este Cetatea Suceava și Mănăstirea Zamca, unde restaurarea a fost de-abia începută cu cîțiva ani în urmă. La nord este biserica « cheie » Sf. Niculae din Rădăuți și minunatele mănăstiri Dragomirna și Putna. La sud este Piatra Neamț cu importanta ei biserică (și unde turiștii pot vedea și un exemplu de oraș sistematizat); este Cetatea Neamț; mănăstirile Neamț, Slatina, Probota și Secu; biserica de la Dolheștii Mari a lui Ștefan cel Mare și casa de sfîrșit de secol XVII a familiei Cantacuzino-Pașcanu la Pașcani.

Itinerariul din Oltenia ar putea include nu numai Mănăstirea Cozia și Hurez, dar și Mănăstirea Dintr-un Lemn, Arnota, Strehaia și Tismana. Ar putea include Rîmnicu Vîlcea, culele de la Măldărești, Broșteni și Curtișoara și Casa de la Glogova. Ar putea include și Tîrgu Jiu cu celebrul ansamblu al lui Brâncuși.

Faza a doua aș sugera să includă două mari itinerarii: Iașul cu împrejurimile sale, cuprinzînd și mănăstirile cele mai îndepărtate ca Dobrova, Bîrnova și Hlincea, la fel ca și schitul Hadîmbu; și al doilea, zona Sarmizegetusa cu importantele ei vestigii arheologice, împreună cu Densuș, Hunedoara, Sebeș și Alba Iulia.

Faza a treia include alte două itinerarii: Tîrgoviște, Curtea de Argeș, Cîineni (cu încîntătoarea biserică pictată Sfinții Voievozi), Bran, Sinaia, Brașov, Făgăraș, Sibiu, Sighișoara și ceva din cetățile țărănești fortificate din Ardeal; iar al doilea itinerariu, Tîrgu Mureș (cu biblioteca Teleki și palatul de cultură Art Nouveau), Cluj, Bistrița și Țara Lăpușului și Maramureșului cu bogăția lor de biserici de lemn și de arhitectură vernaculară.

De bună seamă că aceste propuneri omit Constanța și coasta Mării Negre cu vestigiile ei grecești și bizantine, Delta Dunării și multe multe altele, care împreună vin să dovedească marele patrimoniu construit și imensa varietate a bogățiilor din România.

Îndemnul meu este de a le salva și de a le folosi cît mai bine.

ȘERBAN CANTACUZINO

http://patrimoniu.gov.ro

La protection du patrimoine urbanistique est réalisable en deux étapes: la délimitation du territoire à valeurs historiques-respectivement le périmètre de la ville au niveau de l'année 1940; le dépistage à l'intérieur du périmètre protégé des objets et des ensembles de valeur.

Acceptînd rolul oraşelor în dezvoltarea culturii şi civilizaţiei omeneşti pe teritoriul României, trebuie concomitent recunoscut că pînă în prezent informaţiile şi cunoştinţele referitoare la acest rol sînt nesatisfăcătoare. Nu este vorba numai de cunoaşterea în sens tradiţional a realităţii urbane, ci mai ales de cercetarea acestei realităţi în spiritul istoriei mentalităţilor.

Pentru a preciza nivelul real în domeniu este suficient să se extragă din totalitatea domeniilor de abordare (baza economică, evoluţia demografică, creaţia culturală, viaţa socială etc.) sectorul realităţii urbanistice. Evoluţia construcţiei orăşeneşti din România a făcut pînă în prezent obiectul a prea puţine studii şi cercetări: după abordările relativ empirice ale lui Alexandru Davidescu şi Cincinat Sfinţescu, se remarcă studiile secvenţiale ale lui Ştefan Manciulea şi Adrian Gheorghiu. Abia în ultimele decenii apar primele monografii bazate pe abordări ştiinţifice tradiţionale sau moderne. E vorba de lucrările Eugeniei Greceanu dedicate vechilor oraşe Botoşani şi Piteşti, precum şi tratatul privind «Oraşele Transilvaniei» al lui Paul Niedermeier. În context trebuie amintit că Bucureştii nu au încă o biografie urbanistică şi că cel mai frecvent şi cu amănunţime cercetat este oraşul Sibiu (care pe lîngă mai vechea «Evoluţie urbanistică» a lui Erich Michael Thalgott, a beneficiat recent de studiul lui Hermann Fabini «Sibiul gotic»).

Recunoscînd stadiul incipient al cunoaşterii în acest domeniu, rememorînd pierderile, multe irecuperabile, provocate de politica de sistematizare urbană a fostei dictaturi, se conturează cu pregnanţă necesitatea conservării izvoarelor primare — înseşi organismele urbane moştenite — pentru finalizarea cercetărilor. Această conservare a moştenirii urbanistice se poate aborda la trei niveluri: acela al întregii reţele de aşezări, la cel al aşezării considerate în globalitatea ei socio-economică şi, în fine, la nivelul componentelor morfologice.

Considerarea României prin prisma reţelei generale de localităţi conduce la concluzia că situaţia geo-politică, ca şi evoluţia social-economică a acestui teritoriu la întîlnirea mai multor culturi şi civilizaţii se reflectă fidel în varietatea planimetrică şi spaţială a reţelei de aşezări. Nu este vorba deci numai de prezenţa statornică în timp (chiar dacă nu uniform răspîndite în teritoriu) ci şi de variaţii structurale, de forme de asociere, de ierarhizare funcţională sau de aliură compoziţională. În România se regăsesc aproape toate tipurile de oraşe, pornind de la polisuri greceşti şi castre romane, pînă la oraşe baroce de tip central european, sau noi oraşe-grădină generate de interpretarea principiilor anglo-saxone. Modul de asociere relevă de asemenea o varietate surprinzătoare: şirurile de localităţi dezvoltate în văi sau pe litoralul Mării Negre, oraşele-cupluri convieţuind dialectic, oraşele-matcă înconjurate de sateliţi etc. Împletite cu oraşele sînt miile de aşezări rurale — multe tîrguri decăzute ori urbe în devenire — care completează în mod fericit reţeaua generală de aşezări, o reţea unică în felul ei, deosebită de cele din restul continentului, justificînd măcar în parte să fie conservată, nu în ultimul rînd pînă la elucidarea tuturor aspectelor încă necunoscute.

Dacă scopurile demersului de protejare şi modalităţile de concretizare la nivelul reţelei (chiar parţiale) de aşezări rămîn încă de precizat, problemele ocrotirii unor localităţi în întregul lor par în momentul de faţă mai aproape de rezolvare. Există deja un număr de rezervaţii care cuprind fie aşezări rurale, fie, mai rar, mici localităţi urbane. Cel mai adesea primesc statut de protecţie componentele clădite ale acestor aşezări: mai întîi unicatele, apoi obiectele de serie, după caz amenajările din imediata vecinătate (pînă la limita parcelei). Perimetrul circumscris nu corespunde însă decît unei părţi din întregul complex al formaţiunii funcţional-spaţiale care este aşezarea omenească.

În timpul din urmă se încearcă continuarea unui alt mod de protecţie, care ar trebui să includă tot teritoriul (clădit, amenajat etc.) ce asigura existenţa localităţii respective. Este vorba nu numai de ceea ce se numeşte ,,peri-

http://patrimoniu.gov.ro

metrul construit'' ori ,,intravilan'', ci de un teritoriu mult mai extins. În cazul satelor poate cuprinde terenurile agricole (cu structura lor tradițională), terenurile împădurite sau acoperite de pășuni, oglinzile sau cursurile de apă, suprafețele neutilizate etc. În cazul orașelor varietatea folosințelor este mult mai mare, înglobînd carierele, platformele de depozitare a reziduurilor ș.a.m.d.

Însă menținerea unei anumite forme de organizare și a unei anumite destinații de fond a teritoriului de-a lungul timpului nu este posibilă decît în situația stabilizării bazei economice și a structurii ocupaționale a așezării. Sînt de amintit în acest sens unele experimente legate de valorificarea turistică a meșteșugurilor și ocupațiilor tradiționale, experimente limitate deocamdată doar la cîteva sate și tîrguri. La nivelul orașelor posibilitatea ,,înghețării'' întregii alcătuiri spațiale este evident mult mai dificilă.

Tipologia așezărilor din România cuprinde pentru fiecare grupă de mărime, funcție, amplasament exemple dintre cele mai interesante, care au acumulat de-a lungul timpului un mare număr de date și informații. Unele, precum cele din Hunedoara (Cîmpul lui Neag), din Suceava ori Argeș (Cîmpulungurile), cîteva sate de coloniști din Banat, Dobrogea, Transilvania de sud ș.a., poate un exemplu de oraș nou din Bărăgan, ar merita să primească statut de protecție, argumentele social-economice împletindu-se cu cele cultural-științifice. Experiența așa-numitelor ,,sate turistice'' dintre Brașov și Argeș ar putea fi în acest caz amplificată prin conservarea, odată cu structura spațial-funcțională, și a unui anumit mod de viață.

Probleme mult mai complexe ridică orașele unde protejarea integrală a perimetrului clădit și a ,,hinterland''-ului este evident mai dificilă. Chiar și trecerea sub protecție a unor părți ale așezărilor orășenești se lovește de multe piedici de natură economică, tehnică, administrativă. Totuși, peste tot, nu numai în Europa preocuparea pentru menținerea unor ansambluri și zone vechi a căpătat amploare în ultima vreme. Pe lîngă puține cazuri mai vechi, protejate pentru valoarea deosebită și omogenitate (Italia, Germania), cadrul legal introdus în Franța de André Malraux în 1962 extinde numărul zonelor protejate prin includerea și a exemplelor de valoare mare, chiar dacă sînt mai puțin omogene. Impulsurile declanșate de această lege au surprins factorii responsabili din restul continentului, care acum se grăbesc să cîștige timpul pierdut.

În România ocrotirea diverselor componente istorice ale orașelor era abia la început în momentul în care aplicarea « Legii sistematizării » a permis distrugerea a nenumărate zone urbane, depozitare ale unor valori unice.

Pentru puținele zone listate spre protejare (de fapt, pe lista oficială a monumentelor din 1955 există un singur caz, Orașul de Sus din Sighișoara) nu există cadrul legislativ adecvat. Așadar, pe lîngă pierderile datorate sistematizării, vor urma acum altele, rezultate din privatizare, eludarea disciplinei în construcții, lipsa instrumentelor de protecție etc. Efectele în domeniul cercetării și cunoașterii contribuției orașelor la dezvoltarea vieții social-politice, economice și culturale a României vor fi grave.

În această situație precizarea unui cadru legal, vizînd nu numai ferirea zonelor istorice valoroase de poluare și degradare, cît și asigurarea unei existențe social-economice efective, este în momentul de față mai mult decît necesară. Dar cum fenomenele destructibile, alienante, au o dinamică ce depășește procesul legislativ, pare oportună abordarea în trepte a problemei pe baza actelor normative existente. Prima treaptă, convenită de factorii de răspundere din sectorul de urbanism și cel al monumentelor istorice, vizează delimitarea provizorie a ansamblului teritoriului depozitar de valori istorice, de pildă perimetrul orașului la nivelul anului 1940, cînd în construcția urbană se produce o ruptură. Acest perimetru stabilit de proiectanții urbaniști în comun cu conservatorii de monumente va fi ținut sub observație atît de organele administrative locale, cît și de instituția răspunzătoare de monumentele istorice. Faza următoare își propune depistarea în interiorul perimetrului (prin pieptănarea întregului teritoriu) a tuturor obiectelor și ansamblurilor de valoare (în plus față de cele listate pînă în prezent). Se apreciază că între timp Legea Monumentelor Istorice va fi promulgată, astfel încît pe baza ei se vor putea definitiva regulamentele de intervenție pentru fiecare zonă delimitată în parte. Prin includerea acestor regulamente în planurile directoare ale orașelor, definirea cadrului de protecție este în linii mari încheiat. Aplicarea lui astfel încît să se păstreze măsura potrivită între stabilitatea, ocrotirea și dinamica dezvoltării, va ridica, atît la nivelul componentelor urbane cît și la celelalte, alte probleme deosebit de complexe.

PETER DERER

http://patrimoniu.gov.ro

Court commentaire sur quelques monuments de la Bucovine du Nord (aujourd'hui en l'URSS) pour les remémorer devant les lecteurs roumains.

Cernăuţii fascinează orice român care pătrunde pentru prima dată pe străzile sale, după ce îi va fi zărit de pe malul Prutului mulţimea cupolelor şi neobişnuitele profiluri ale zidurilor Universităţii, proiectîndu-se pe un orizont care absoarbe din memorie dorul pămîntului pierdut.

Foarte bine conservat la nivelul secolului al XIX-lea şi al începutului de secol XX (fig. 1—6), cu străzi pietruite înguste, în pantă, ritmate de perdele de iederă care umanizează perspectiva, oraşul degajă încă un aer cosmopolit, convertit însă la desuetudine de sărăcia vremurilor noastre.

Procesele sociale şi intelectuale dramatice, privind rezistenţa românilor sub austrieci, conţinute în mărturiile scrise, au fost estompate în memoria arhitecturii. Numai cîteva rezervaţii de isihie mai pot da măsura contrastului dintre patriarhalitatea moldovenească şi burgul care aducea « aparenţa de civilizaţie occidentală a Austriei meridionale »[1]. Aşa este casa lui Aron Pumnul (fig. 9—10), în care « autorul faimosului *Lepturariu* » « avea un fel de bibliotecă română clandestină din care împrumuta cărţi şcolarilor, îndeosebi pe Alecsandri »[2]. Tot aşa, concentrează linişte bisericile de lemn ale românilor, imagini ale vechiului oraş care « în timpul răpirii » (1775) avea « 266 case şi locuri . . . în stăpînirea românilor, iar 76 de case şi locuri erau ale evreilor şi . . . altor naţii, armeni, greci, italieni »[3]. Pare incredibil astăzi, dar între 1781 (data schimbării reşedinţei episcopale de la Rădăuţi la Cernăuţi) şi 1864 « catedrala » episcopală a oraşului ales de împăratul Iosif al II-lea a fi capitala Bucovinei a fost o biserică de lemn — « Sf. Treime » —, ctitorie a Episcopului Dosoftei Herescu şi a fratelui acestuia, Ilie, fost mare medelnicer şi staroste al Cernăuţilor[4] (fig. 11). Este o biserică din secolul al XVIII-lea de dimensiuni mari, cu plan drept şi absidă poligonală. Într-o casă a ei « de peste drum ar fi stat Mihai Eminescu, elev la Ober-Gymnasium » (fig. 8) în anii '60 ai secolului al XIX-lea[5].

Reperul nu mai există; mutată în suburbia Clocucica după sfinţirea noii catedrale, biserica « Troiţei » a fost recent montată în Muzeul Arhitecturii Populare din Lvi'v (Liov).

În Cernăuţi a existat şi o biserică domnească din lemn, cu plan şi dimensiuni similare celei episcopale, ctitorită conform tradiţiei de Nicolae Mavrocordat Voievod; imaginea ei refăcută o oferă, se pare, biserica din actualul Muzeu în aer liber al oraşului (fig. 12).

Satele din jur (Horecea-urbană, Luncaviţa, fig. 13—14) păstrează încă, la scară redusă, acelaşi tip de monument (sec. XVIII) selecţionat « românesc » în comparaţie cu formele complexe ale bisericilor ucrainiene (fig. 15).

În vestitul sat românesc Boian, « de lîngă fosta graniţă dintre Bucovina şi Basarabia ». « boierul român Ioan Niculce, proprietarul satului »[6] a construit o biserică de zid neoclasică (fig. 16) care conţine în exonarthex, pe

[1] George Călinescu, *Viaţa lui Mihai Eminescu*, Bucureşti, 1932, p. 75.
[2] *Ibidem*, p. 75
[3] Alexandru Bocăneţu, *Istoria oraşului Cernăuţi pe timpul Moldovei*, Cernăuţi, 1929, p. 237.
[4] Ion Nistor, *Istoria Bisericii din Bucovina*, Bucureşti, 1916, p. 3—4; Simeon Reli, *Călăuza monumentelor religioase istorice din eparhia Bucovinei*, Cernăuţi, 1937, p. 28—29.
[5] G. Călinescu, *op. cit.*, p. 73.
[6] Simeon Reli, *Propaganda catolică austriacă împotriva bisericii ortodoxe române din Bucovina. Trecerea la unire a sătenilor români din Boian*, Cernăuţi, 1928, p. 4.

http://patrimoniu.gov.ro

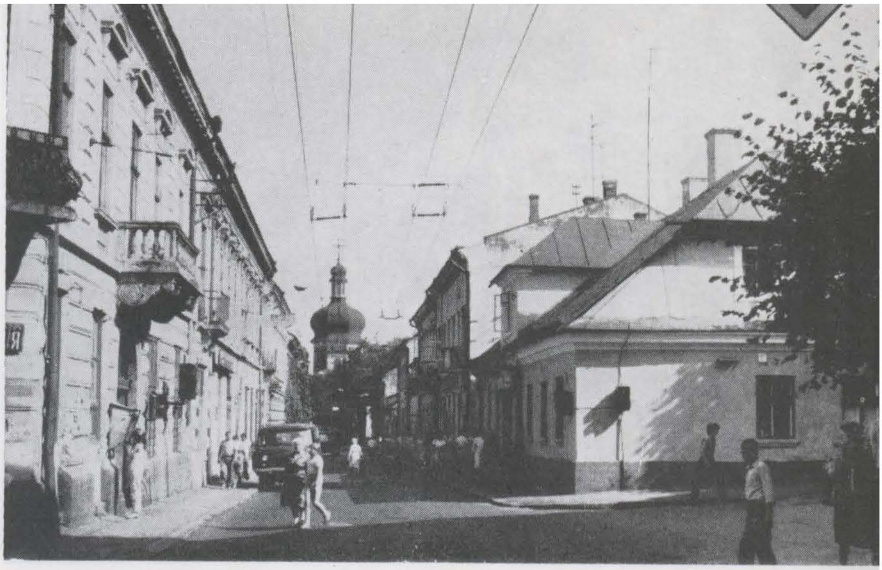

Fig. 1. *Cernăuţi, str. Ruska*

Fig. 2. *Cernăuţi str. Kozi-leanskoi*

Fig. 3. *Cernăuţi, str. Kotli-arevskovo*

http://patrimoniu.gov.ro

Fig. 4. Cernăuți, str. Lomonosova

peretele de sud, următoarea pisanie (text românesc în litere chirilice incizate): «Toți ⟨c⟩titori⟨i⟩ moși⟨i⟩ strămoși⟨i⟩ și părinți⟨i⟩/ hatmanului Ion Neculci, Gavrilaș Matieș vel logofătu/ *i jona ego* Sirbka *i cead ih*, Star Iordachi/ Ca(n)tacuzino ve(l) vist(i)er mic *i jona ego* Alecsandra fată/ lui Gavrilaș *i cead ih*, Neculce vist(i)ernic *i jona ego* Catrina fata lui Ioordachi *i cead ih*, Ion hatman/ care au făcut biserica sin Neculci i Catrinii *i/ jona ego* Marie *i cead ih* anume Gavrilaș Ilie/ Neculai Alexandru Safta Anița Catrina Ma/rie Iliana . . ./ sinii Luc(a?) vist(i)ernicul și nepot de soră hatmanului/ Ioan. Toți acește sînt strănepoți(i) lui Gavrilaș/ . . . Lupu Bcgdan hatman *i jona ego* Lupa/ *i cead ih* acește socri hatmanului Ioan».

Fig. 6. Cernăuți, str. Gobilleanskoi 53

Fig. 5. Cernăuți, str. Lenin nr. 11

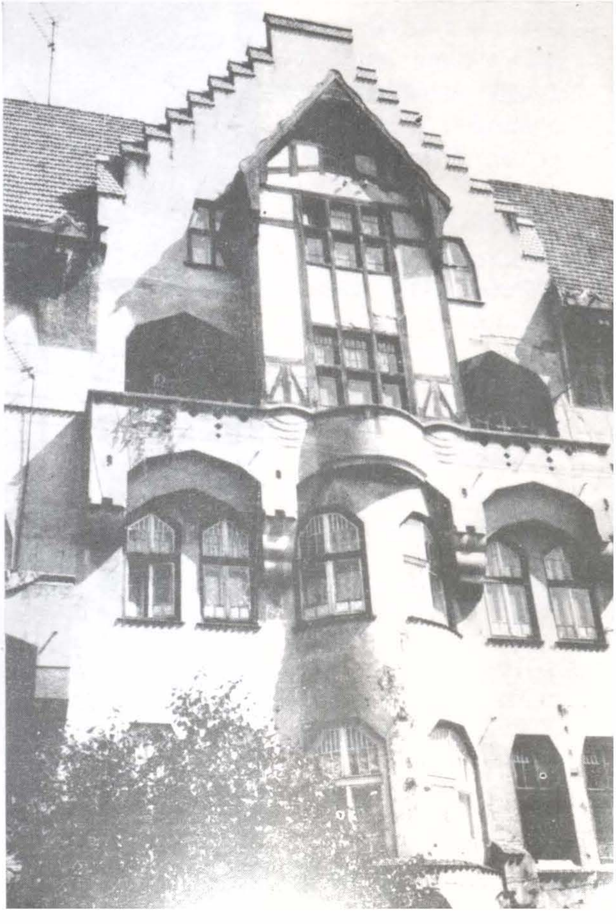

http://patrimoniu.gov.ro

Fig. 7. Storojineţ, str. Lenin nr. 11

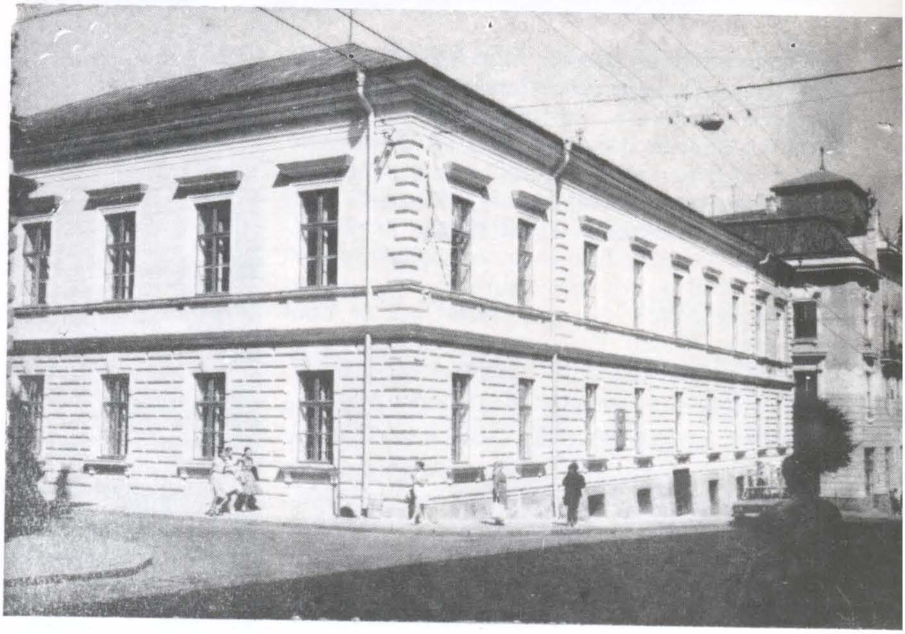

Fig. 8. Cernăuţi, Liceul « Mihai Eminescu »

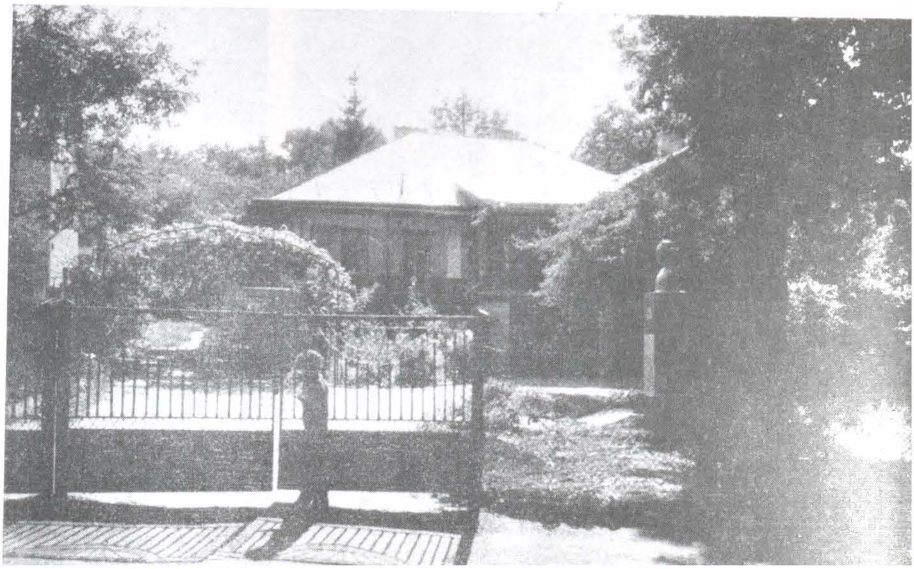

Fig. 9. Cernăuţi, casa lui Aron Pumnul

http://patrimoniu.gov.ro

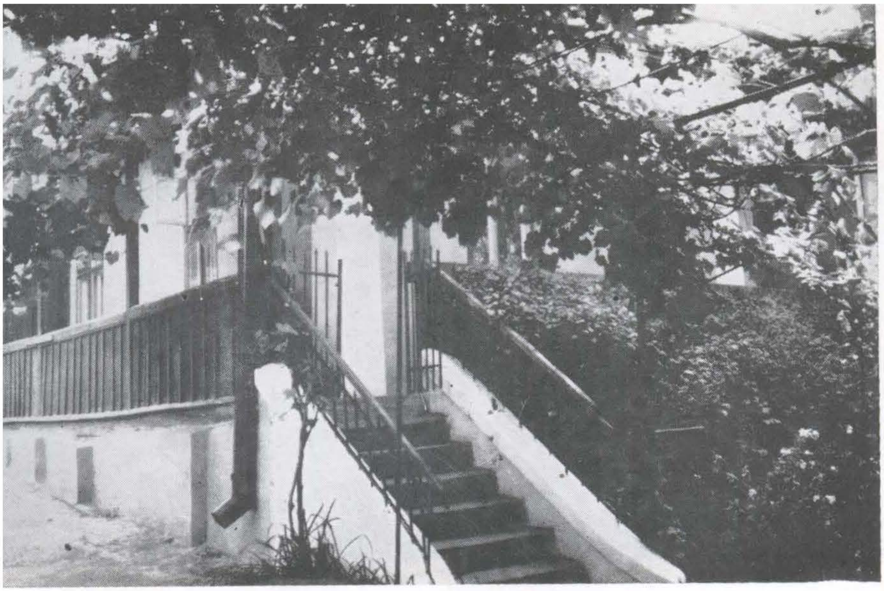

Fig. 10. Cernăuţi, casa lui Aron Pumnul (detaliu)

Fig. 11. Cernăuţi, Biserica episcopală «Sf. Treime» (Muzeul Arhitecturii Populare, Lvi'v (Liov)

Concomitent cu familia Neculce, în 1825, la Cernăuca, Doxachi Hurmuzaki «a înzestrat (moşia şi satul) cu o biserică nouă şi cu un castel boieresc pe care l-a înconjurat cu un splendid parc»[7]. Construită tot în stil neoclasic (fig. 17), cu o clopotniţă masivă, pătrată, în care se aflau patru clopote, biserica a fost sfinţită în noiembrie 1825 de Isaia Baloşescu, episcopul Bucovinei (In 1868 a fost «restaurată», pictată de un «acadealmic» vienez şi înzestrată de noul proprietar, Petru Petrino).

Cernăuca a cunoscut, conform relatărilor, figuri celebre de refugiaţi politici din Moldova şi Ardeal, în 1821 şi 1848, ceea ce l-a făcut pe T. Bălan să o numească elogios «scump colţ de românism în noianul de străinism care copleşise Bucovina»[8].

«Castelul» şi «orangeria» au dispărut în timpul primului război mondial. Au rămas biserica şi cîteva morminte.

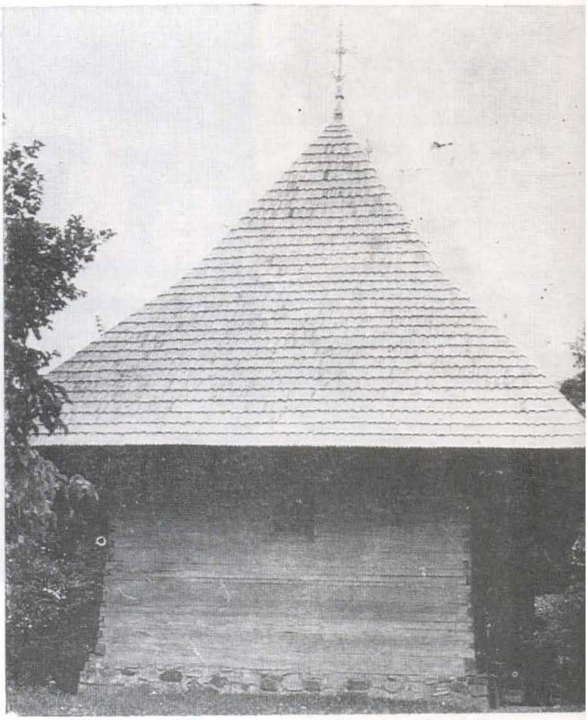

[7] Teodor Bălan, *Moşia Cernăuca şi familia Hurmuzachi*, Cernăuţi, 1925, p. 12.
[8] *Ibidem*, p. 4.

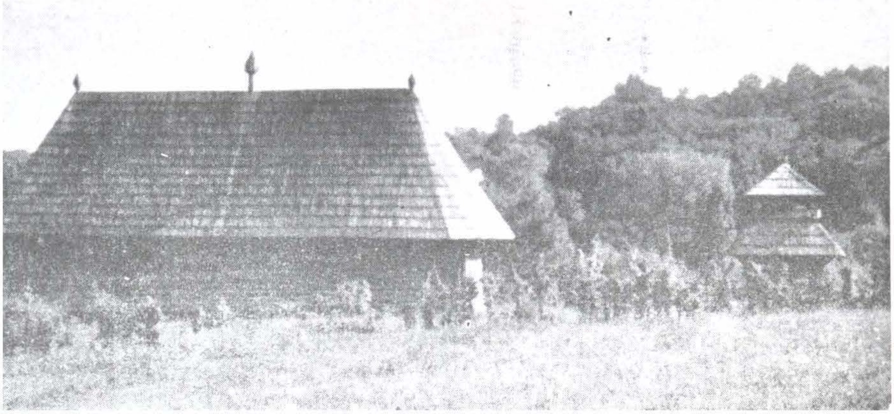

Fig. 12. Cernăuţi, Biserica domnească (?)Muzeul Arhitecturii Populare, Cernăuţi

http://patrimoniu.gov.ro

Fig. 13. Horecea-urbană, Biserica « Înălțării » din cimitir

Crucea de stejar din « parc » (fig. 18) marchează mormîntul lui Eudoxiu de Hurmuzaki, « fostul mareșal al Bucovinei, desrobitorul Bucovinei din ghiarele hrăpărețe ale Galiției, marele nostru colecționist de documente »[9]. Pe locul celei vechi, lipsită, se pare, de epitaf, la ultima dorință a lui Hurmuzaki, « Societatea pentru Cultura și Literatura Română » din Cernăuți a ridicat, în 1915, o nouă cruce, care în 1934 a primit o inscripție cu conținut lapidar (sau a fost înlocuită: « caracterele stilistice » sînt relevante pentru ambele date): « 1874—1934/ Aice odihnește Eudoxiu Hurmuzachi Liberatorul Bucovinei și marele Istoric Român/ Născut 1812 mort 1874 ».

[9] *Ibidem*, p. 31.

CONSTANȚA COSTEA

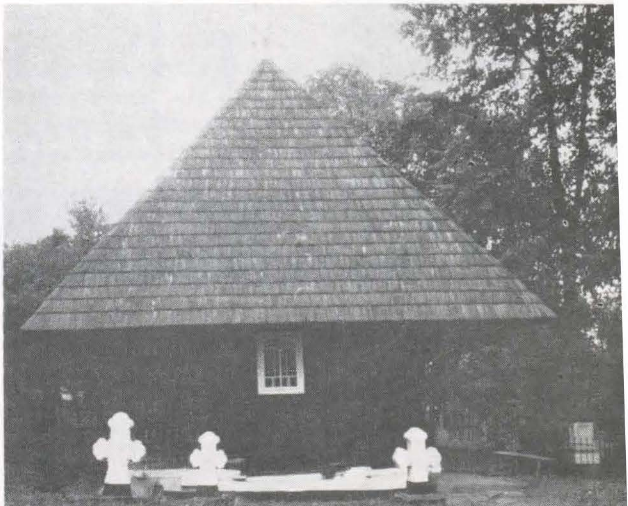

Fig. 14. Luncavița, biserica satului

Fig. 15. Tisoveț, biserică ucraineană

http://patrimoniu.gov.ro

Fig. 16. Boian, biserica familiei Neculce

Fig. 17. Cernăuca, biserica fcmiliei Hurmuzaki

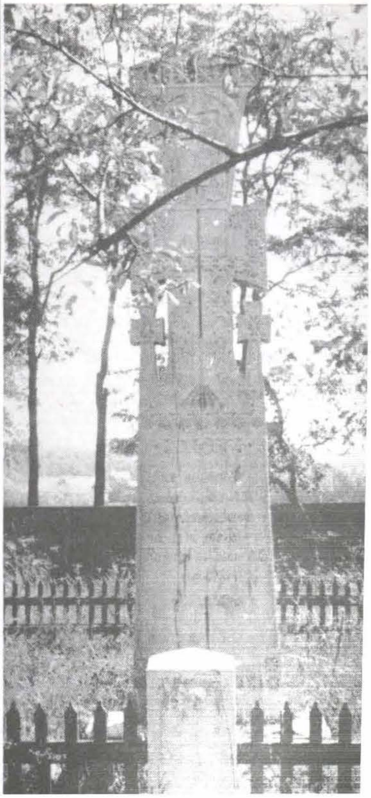

*Fig. 18. Cernăuca, **mormîntul** lui Eudoxiu de Hurmuzaki*

http://patrimoniu.gov.ro

BISERICI DE LEMN MEHEDINȚENE PENTRU ÎNTREGIREA LISTEI DE MONUMENTE ISTORICE

Les recherches sur le terrain dans le département de Mehedinț mettent en évidence des monuments proposés pour s'intégrer sous la protection de la loi des monumentes historiques.

Prin H.C.M. 1160 / 1955, șapte lăcașuri de lemn mehedințene au fost cuprinse în rîndul monumentelor istorice (Comănești, Balta, Costești, Canicea, Drăghești, Valea Ursului, Valea Bună). Dintre acestea patru au fost menținute pentru lista viitoare a monumentelor, împreună cu 13 propuneri noi (Brebina, Negoiești, Căpățînești-Condulești, Valea Coșuștei, Albulești, Sălătruc, Șușița, Racova, Seliștea, Turtaba, Godeanu, Ponoarele, Vînători).

În urma cercetărilor de teren efectuate în perimetrul județului respectiv, în 1988, am aflat alte exemplare îndreptățite a aspira la ocrotirea legii, pe care le vom prezenta în acest deziderat.

Satul Pistrița (orașul Baia de Aramă)

Biserica Adormirea Maicii Domnului. Sub stratul de tencuială suprapus bîrnelor de stejar (la interior și exterior), în deceniul întîi al veacului nostru, presupunem un lăcaș mai bătrîn decît anii 1812—1816, indicați pentru ridicarea sa. (N. Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România*, II, Edit. Mitropolia Olteniei, 1970, p. 477; Anuarul Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1941, p. 470).

În proporții mărunte (nava 7,30 m / 4,70 m), biserica înscrie un plan dreptunghiular, cu altarul decroșat, poligonal cu cinci laturi. Pentru obținerea nișei proscomidiei, se remarcă la peretele nordic al altarului o reducere al decroșului în registrul de sus al acestuia.

Perechile de console, a căror înălțime atinge un metru, se intersectează în lanț, efectul lor plastic fiind obținut. Iscusitele îmbinării în coadă de rîndunică se regăsesc și la bîrnele de temelie, dar și la alcătuirea acoperirii spațiului interior (fapt ce se constată de la nivelul podului). Nava are o boltă comună, semicilindrică, ușor retrasă de la linia pereților, iar altarul un fragment semicilindric intersectat cu suprafețe curbe. Peste acoperișul unitar, cu streașină generoasă, tabla a înlocuit recent învelitoarea de șindrilă. Tencuiala ascunde nu numai modenatura consolelor, a elementelor prispei de pe vest, a feței bolților, dar posibil și pictura murală.

Tîmpla bisericii este o operă remarcabilă din palmaresul artistic al lui popa Ghițe, zugravul de la Ploștina, realizată în 1819, lui datorîndu-i-se și icoanele rămase din tîmplișoara pronaosului. Panourilor florale dintre intrările tîmplei, așa-numitele « poale de icoane», le-au dat viață fiul acestuia, Mihăiță zugravul. Clopotnița, separată, construită din bîrne cioplite, cu capete alungite la nivelul de jos, iar la cel de sus deschisă pe stîlpi, sporește pitorescul ctitoriei din vecinătatea dealului Crișan.

Satul Bala de Sus (com. Bala)

Biserica Sfîntul Nicolae se află pe deal, deasupra unuia dintre pîraiele Motrului. Din vale prezența îi este anunțată numai prin clopotniță, separată, pe latura de sud-vest. Anul 1882 socotit a fi cel al înălțării (Anuarul Mitropoliei Olteniei, 1941, p. 443), este de fapt anul renovării bisericii, cînd s-a făcut mărirea spre vest a spațiului (presupunem prin înglobarea prispei), tencuirea bîrnelor, înlocuirea icoanelor din registrele tîmplei (se păstrează valoroase « poale de icoane »).

Pereții bisericii, din bîrne masive, pe temelie, care este dispusă în ușor decroș, înscriu forma primară, regăsită pe întreg cuprinsul

http://patrimoniu.gov.ro

țării, al navei dreptunghiulare, cu altarul poligonal cu cinci laturi, în prelungire. În elevația interiorului se află boltire semicilindrică peste naos și pronaos (exceptînd partea adăugată cu tavan drept), iar în altar un trunchi de con intersectat pe est de un timpan.

În afara tehnicii constructive, a tipului de plan și a proporțiilor reduse și alte elemente pledează pentru coborîrea în pragul secolului al XVIII-lea al vremii de început al lăcașului, edificator fiind peretele plin dintre pronaos și naos și luminatorul original de 7×5 cm, cu evazare interioară (altar sud).

Restaurarea științifică a bisericii (dezafectată cultului) rămîne în sarcina viitorului, pentru aceasta fiind necesară luarea sa în evidență.

Satul Vidimirești (com. Bala)

Biserica Sfîntul Nicolae așezată pe malul Hobiței, întregește, împreună cu clopotnița învecinată, pitorescul cadrului natural.

O fugară privire asupra-i infirmă datele transmise pentru sine: « construită din lemn în 1905, în locul celei vechi » (Anuarul Mitropoliei Olteniei, p. 541). În urma cercetării se poate afirma că de fapt construcția veche, slăbită de vreme, este revitalizată la 1895 prin: tencuirea pereților (interiori și exteriori); refacerea din scînduri a bolților; adăugirea unei mini clopotnițe peste prispă; executarea unor imagini pictate de către Nicolae Roteanu.

După sistemul constructiv, proporții și elemente decorative, edificiul aparține secolului al XVIII-lea, indicii pentru o datare mai exactă aflîndu-se sub haina înnoirilor.

Pereții sînt așezați pe o temelie uriașă, cu capetele intersectate și mult prelungite. De sub tencuială răzbate modenatura consolelor crestate în val. Sub streașină (acoperișul cu pante abrupte are învelitoare de tablă, peste cea de șindrilă) pe sud și vest se păstrează cosorobul sculptat, cu două rînduri de zimți în grosimea lemnului.

În traseul pereților se regăsește particularitatea decroșării laturii de nord a altarului numai în partea de jos, cea superioară fiind în prelungirea navei.

Prispa (de pe vest) are pălimarul din bîrne orizontale, tencuit ca și fruntarul, element susceptibil a deține decor sculptat, remarcă ce se poate extinde și asupra stîlpilor și a cadrului intrării.

Ctitoria megieșilor din Vidimirești se datează antequem 1805 prin tîmplă, operă de prestigiu, din acest an, a lui Ghițe Zugravul.

Clopotnița, separată, pe două niveluri din bîrne în cheie dreaptă, amintește cula, ce va fi fostul model de inspirație al meșterilor.

Satul Gornovița (com. Balta)

Biserica Sfîntul Ștefan construită « nu se știe cînd », lucrările de reparații pierzîndu-i actul de ridicare, poate fi atribuită secolului al XVIII-lea, vreme reținută și prin tradiție. Este de plan dreptunghiular, cu altarul poligonal cu cinci laturi, în ușor decroș față de navă. Păstrează modelul străbun fără clopotniță și prispă. Dintr-o primă etapă de înfrumusețare a bisericii considerăm că provine registrul de icoane împărătești din pronaos. În anul 1834, urmînd vreunei reparații, este înzestrată cu o nouă tîmplă, căreia florile revărsate pe poalele de icoane îi dau o uluitoare însuflețire.

Fig. 1. a—b Biserica Adormirea Maicii Domnului, orcșul Baia de Aramă, satul Pistrița:
a) Altarul, vedere parțială din exterior;

http://patrimoniu.gov.ro

b) Clopotnița

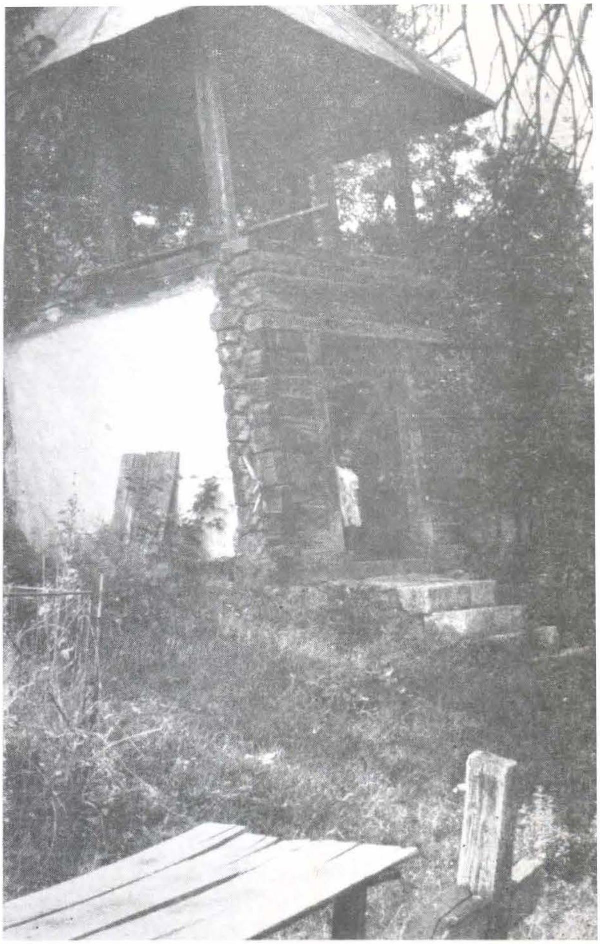

Șantierului de renovare din 1859, i se datorează stratul de tencuială (peste bîrnele vînjoase de stejar, îmbinate în coadă de rîndunică) și o altă podoabă pictată. Din paleta de tradiție a zugravului Ioan au rămas cîteva compoziții pe fațada intrării. Au urmat alte reparații, alte picturi și o învelitoare de tablă în locul celei de șiță, în 1962.

Satul Sfodea (com. Balta)

Biserica Maicii Domnului se află sub munte, la marginea sudică a satului. Ea înfățișează planul arhaic al navei dreptunghiulare, cu altarul în prelungire, poligonal cu cinci laturi.

În 1853 biserica a fost renovată, în memoria strămoșilor (pomelnic în proscomidie). De atunci datează tîmpla, a cărei pictură o atribuim zugravului Ioan din Pocruia.

Ajunsă în stare rea (cum o semnalează Anuarul Mitropoliei Olteniei în 1941) s-a reparat înălțîndu-se pereții, cu aproximativ 1 metru, nivelul originar indicîndu-l consolele, și refăcîndu-se acoperirea interioară. Pentru adaptarea la noul nivel a intervenit un fronton peste partea de vest. La prispă intersecțiile cosorobilor se disting sub tencuială, aceasta ascunzînd desigur și sculptura fruntarului. Stîlpii sînt ușor decorați. Peste prispă a fost adăugată o mini clopotniță.

Argumente de datare se pot ivi la restaurarea bisericii.

Satul Meriș (com. Broșteni)

Biserica Sfîntul Nicolae datează din 1795, cu reparațiile și intervențiile din 1878, făcute în cinstea victoriei de la Plevna (după mărturia pisaniei), și a celor recente.

Forma pereților este dreptunghiulară, cu altar decroșat, poligonal, cu cinci laturi. Se cuvine

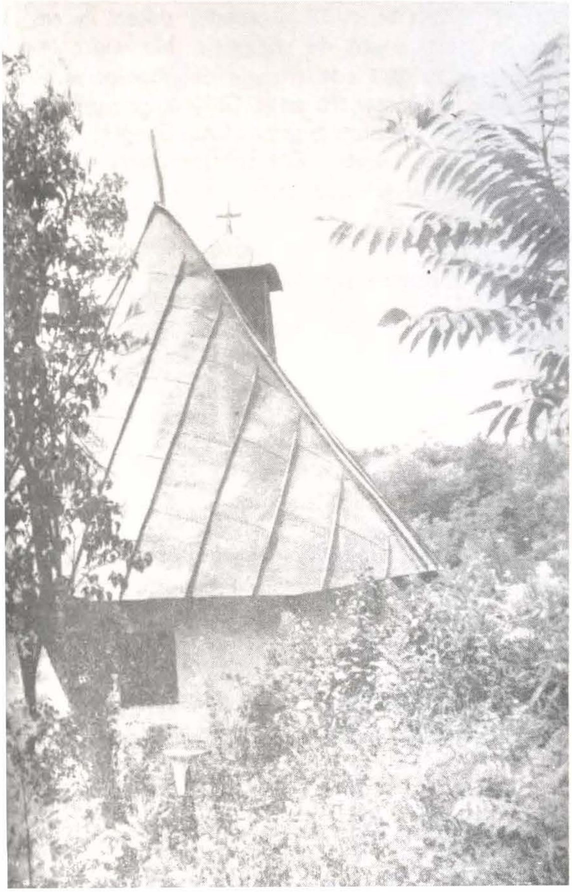

Fig. 2. Biserica Sf. Nicolae, com. Bala, satul Vidimirești. Vedere dinspre est

http://patrimoniu.gov.ro

a fi remarcată interesanta alcătuire a bolților, din bîrne solide, îmbinate în coadă de rîndunică.

De șantierul veacului trecut se leagă pictura prăznicarelor și a ușilor împărătești.

Căzănești

Biserica Nașterii Maicii Domnului, rămasă izolată pe deal, se prezintă sub înfățișarea luată la renovarea din 1940 (tencuită, pictură, înveliș de tablă).

A fost construită la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, înscriindu-se tipologic în categoria celor de plan dreptunghiular, cu altarul decroșat, poligonal cu cinci laturi. În elevația interiorului se constată cîte o boltire semicilindrică, aceea de peste altar intersectîndu-se cu fîșii curbe. În 1843, popa Niță Pufan, zugrav, pictează registrul împărătesc al tîmplei, iar un deceniu mai tîrziu friza apostolilor și aceea a prăznicarelor, ca și icoanele din pronaos. Blaturile pe care lucrează sînt, fără dubiu, anterioare.

Pentru clopote s-a păstrat tradiția adăpostului propriu.

Satul Gîrbovățu de Sus (com. Căzănești)

Biserica Sfîntul Apostol Toma a fost construită în secolul al XVIII-lea. Tencuielile și alte adaosuri (clopotniță peste prispă, învelitoare de tablă peste cea de șindrilă) îngăduie citirea dovezilor de vechime. Pereții mărunți înfățișează planul dreptunghiular cu altarul decroșat, poligonal cu cinci laturi. Perechile de console crestate se intersectează. Fruntarul cu arcade al prispei presupune decorul sculptat. Se păstrează sculptura originară a bolților în leagăn, a fîșiilor curbe de peste altar, tangente pereților.

La interior, pe tencuială, se află pictura murală (acoperită cu var după 1946). Tîmpla veche a fost repictată la mijlocul secolului trecut, probabil de popa Niță Pufan.

Clopotnița, pe două niveluri (cel de sus parțial deschis), este alăturea bisericii.

Satul Ilovu (com. Căzănești)

Biserica Sfinții Voievozi. Vatra așezării a rămas pe valea Ilovului, în jurul bisericii, unde se află din al XVIII-lea veac. Lăcașul actual a fost construit în 1750 și renovat în 1870 de săteni (cu ajutorul vecinilor din Suharul și Ciovîrnășani). Afectată de cutremurul din 1977, a fost întărită prin contraforți din zid (s-a făcut din zid și pridvorul, iar bolta altarului a fost refăcută din paiantă).

Pereții din bîrne înscriu planul dreptunghiular al navei, cu altarul în prelungire, poligonal cu cinci laturi. Pictura murală din 1896, a lui Nicolae Roteanu, ca și aceea de pe tîmplă, merită a fi luată în considerare. Pictura anterioară a tîmplei datează din 1814, precum indică o poală de icoană intrată în alcătuirea unei lădițe, motiv pentru care o atribuim lui Ghițe Zugravul.

Clopotnița din preajma bisericii, prin structura sa (bîrne masive, pe două niveluri, cu scară interioară) amintește cula dispărută de la Ercea.

Satul Gornenți (com. Podeni)

Biserica Sfinții Voievozi se află pe un dîmb, în vecinătatea munților, departe de freamătul satului, marcîndu-i desigur vatra de altădată. Dezafectată cultului, îndeplinește funcția de capelă a cimitirului, fapt ce i-a salvat existența.

Modestă, fără clopotniță pe acoperiș (acesta păstrîndu-și forma dar înlocuindu-i-se șița cu țiglă), cu prispă deschisă, are izul unei bătrîne case părăsite. A fost construită în secolul al XVIII-lea, fiind gata împodobită în 1785. Pe ancadramentul intrării, în decorul sculptat ce se resimte în tencuială, se află poate și o inscripție. La mijlocul veacului trecut a fost renovată, monumentul suprapunîndu-se celui al ridicării. Atunci a fost tencuită și pictată, decor necruțat la o altă etapă de reparație. Numele ostenitorilor au fost consemnate de pisanie: «... am scris eu Mihai sîn popa Ghițe zugravu Ploștinariu, eu Nicolae zugrav și eu Gheorghe zugrav, 1853». După o altă lucrare de reparație este iarăși pictată, la 1870.

În 1852—1853, 1870, au fost completate dar și repictate piese ale tîmplei din 1785, pe unele însă păstrîndu-se nu numai văleatul 7293, dar și pictura originară.

Forma de plan: dreptunghiulară cu absidă retrasă, poligonală cu cinci laturi, prezintă particularitatea realizării proscomidiei prin dispunerea nedecroșată a părții superioare a peretelui nordic. Plastica arhitecturală a bisericii este integrată, pe vest, de stîlpii sculptați ai prispei.

Restaurarea lăcașului de la Gornenți ar avea menirea să valorifice o remarcabilă mărturie a artei lemnului din podișul mehedinților.

Satul Mălărișca (com. Podeni)

Biserica Sfîntul Nicolae este lăcașul pe care îl menționează catagrafia din 1845, dar apreciem

http://patrimoniu.gov.ro

Fig. 3. Biserica Sf. Ștefan, com. Balta, satul Gornovița:

a) Ușile împărătești;

b (Prispa, vedere dispre sud-vest (foto iunie 1988)

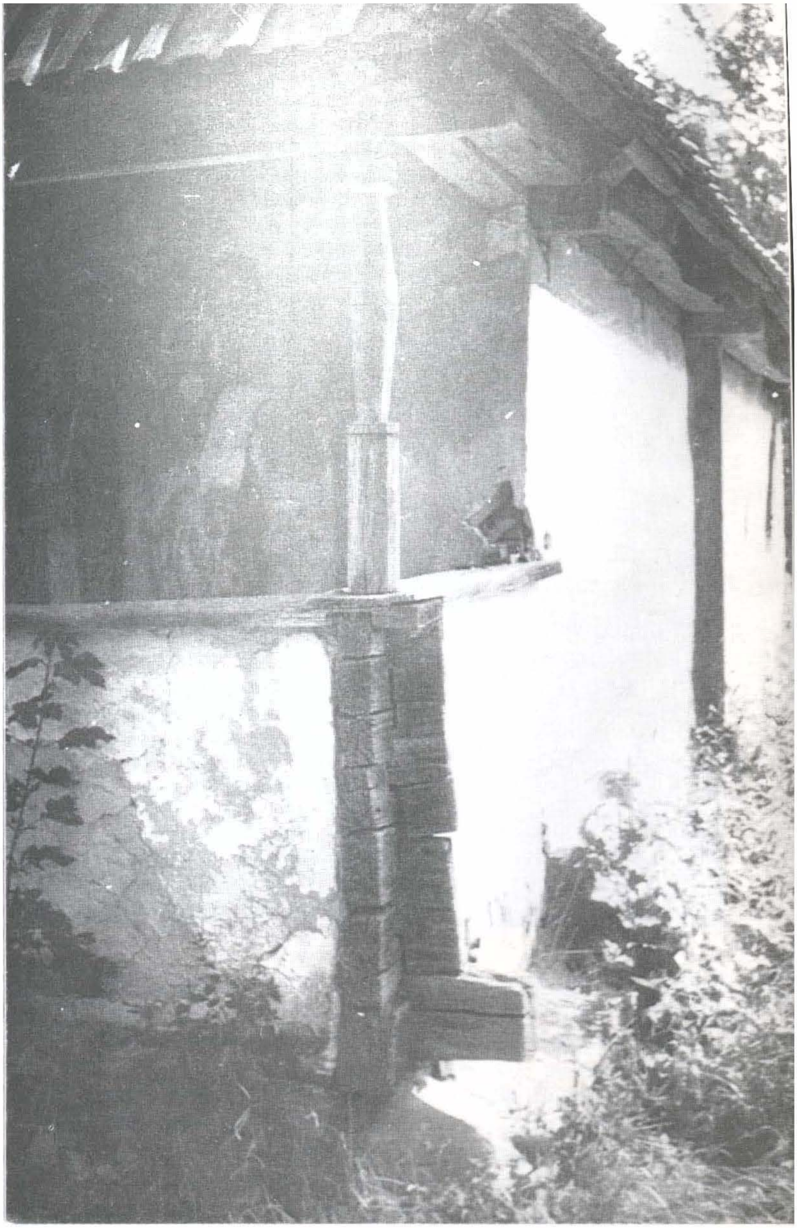

b

a

că avea atunci un secol de existență. Sursele bibliografice se rezumă la renovarea din 1875, consemnată prin pisanie, dar însuși textul acesteia se referă la o continuare de dăinuire, prin cuvintele: «... s-au reparat de nou ...». O însemnată lucrare de reparație și înfrumusețare a avut loc în preajma anului 1830, de atunci revenindu-i mare parte din elementele tîmplei și icoanele din pronaos, a căror pictură o atribuim zugravului Ghițe. Șantierul de renovare din 1875 a fost amplu: noi tencuieli, soclu de piatră, altă haină de pictură murală, inclusiv

http://patrimoniu.gov.ro

Fig. 4. Biserica Sf. Voievozi, com. Podeni, satul Gornenți. Biserica din cimitir (foto iunie 1988)

la exterior pe vest, zugravul fiind dintr-o generație vîrstnică.

Ajunsă în stare de degradare în 1940 s-a reparat din nou.

Pereții bisericii de mici dimensiuni înfățișează un plan de tradiție, cu altarul poligonal, cu trei laturi, în prelungirea navei dreptunghiulare. Bolți semicilindrice o acoperă la interior, la altar remarcîndu-se îmbinarea bîrnelor ce alcătuiesc fîșiile curbe.

Silueta bisericii este aceea de la început, cu acoperiș unitar, fără clopotniță, aceasta, pe patru stîlpi, fiind detașată.

Satul Fîntîna Domnească (com. Prunișor)

Biserica Sfîntul Nicolae a fost construită în 1775 în satul Ungureni-Văgiulești, în jurul anului 1910 a fost dusă în Corcova, cu gînd neîmplinit de a fi capelă de familie. Din această așezare, unde fusese cuprinsă de paragină, a fost preluată pentru cimitirul cel nou al satului Fîntîna Domnească. Lucrările de strămutare și renovare s-au făcut pe spesele avocatului Constantin Robescu, consfințite fiind la 2 iulie 1979 (într-un nou hram al Sfîntului Calinic). A fost pictată, executîndu-i-se o gamă largă de piese sculptate (tîmplărie, ancadramente, uși etc.)

Înfățișarea originară i-a fost denaturată prin adăugirea clopotniței de peste pronaos, cu foișorul în console și coiful flancat de patru turnulețe, model nicicînd văzut la vreo ctitorie de la sudul munților. Bîrnele pereților (la exterior) au rămas aparente, cu meșteșugitele îmbinări în coadă de rîndunică; consolele masive ușor cioplite; temelie cu capetele ușor alungite; minuscul luminator pe est.

Planul bisericii este cel dreptunghiular, cu absidă retrasă, poligonala cu cinci laturi. Pentru nișa proscomidiei s-a procedat la micșorarea decroșului pentru partea de sus a peretelui nordic, dispus în consolă.

S-au păstrat stîlpii sculptați ai prispei cu familiara «crúce în creste» și brățările ornamentate.

http://patrimoniu.gov.ro

Satul Stîncești (orașul Strehaia)

Biserica Sfinții Arhangheli este pe un deal, de la ea ulița continuîndu-se pînă la înălțimile împădurite.

Deși în 1940 i se afirma calitatea de monument istoric, inventarierea din 1955 o omite.

Conform tradiției a fost adusă în 1836 din satul Borăscu. În textul unei pisanii tîrzii (1934) se spune că: «.... s-a construit din lemn în anul 1836, în locul celei vechi și arse ...». Ceea ce se poate susține cu argumente neîndoielnice este faptul că a fost edificată în văleatu 7274 (1765—1766), consemnată într-o inscripție. De atunci sînt pereții din bîrne seculare, cu remarcabile îmbinări în coadă de rîndunică (așezați direct pe pămînt). De atunci se păstrează pe prispă unul dintre stîlpii de colț, operă de sculptură prin sine. În 1836 biserica a fost reparată și împodobită cu pictura tîmplei. Ctitor a fost obștea de moșneni, șirul numelor fiind impresionant. Acum a fost reconstituit celălalt stîlp de colț al prispei, urmînd modelul originar, dar fără răbdarea împlinirii programului decorativ.

Tipologic face parte din grupul bisericilor de lemn de plan dreptunghiular, cu absidă decroșată, poligonală cu cinci laturi. Decroșul este alcătuit dintr-un bondoc prins în clet. Nu este exclus că acest procedeu să fi intervenit în 1836, pentru lărgirea navei, pînă atunci altarul aflîndu-se în prelungire.

Ajunsă în ruină a fost renovată în 1934. Starea în care se află acum solicită măsuri de conservare, prilej cu care se cuvine a i se reda aspectul originar.

*

În afara propunerilor, de mai sus se recomandă o revenire critică asupra a două dintre bisericile de lemn investite cu atributul de monument istoric prin HCM 1 160 / 1955, dar excluse ca atare din lista proiectată, obiective asupra cărora vom stărui în cele ce urmează.

Satul Comănești (com. Bala)

Biserica Sfinții Apostoli. Monument istoric, poziția 1 014, sub titulatura « Biserica de lemn a fostului Schit Comănești ».

Ceea ce a preluat, cu certitudine, lăcașul actual de la cel al schitului din veacul al XVII-lea este locul pe deal, la margine de pădure, el însuși denumit « la Schit ». Biserica de lemn de pe acest loc, din al XVIII-lea veac, era de mir, a sătenilor din Comănești. Cîteva bunuri patrimoniale (o carte, o frumoasă icoană post brîncovenească) amintind-o.

Fig. 5. Biserica Sf. Nicolae, com. Podeni, satul Mălărișca. Ușile împărătești, fragment (foto iunie 1988)

O pisanie indică anul 1879 pentru ctitoria existentă. În cazul de față, ca și în multe altele, formula pisaniei « din temelie » implică însă numai o reparație cuprinzătoare, pornită de jos, a unui lăcaș anterior, pe care în faza actuală a cercetărilor îl datăm antequem 1836. Acestuia aparțin bîrnele pereților și forma pe care o înscriu: dreptunghiulară cu altarul decroșat, poligonal, prezentînd pe nord diferența de decroș, pentru masa proscomidiei. Consolele cu profile curbe și drepte.

Șantierului de renovare sus-amintit aparțin: prispa și clopotnița; tencuiala bîrnelor; bolțile din scînduri.

În 1882, Simion Ionescu din urbea Severin execută o pictură murală și de icoane (pentru acestea refolosind în mare parte pe cele anterioare).

În pronaos pe peretele despărțitor răzbat de sub un decor în ulei (poate din 1941), scene miniaturale dintr-o pictură mai veche, posibil

http://patrimoniu.gov.ro

din 1836, prin analogia cu icoanele, interesante prin tematica lor.

Revenind la activitatea de la Comănești a lui Simion din urbea Severin, apreciem că poate fi avută în vedere pentru arta bisericească din epoca modernă.

Sugerăm numai valoarea documentară a tabloului votiv din pronaos, ce reînvie un crîmpei al societății oltene de acum un veac și mai bine, aspirant prin sine la atributul de monument istoric. Pe latura vestică a bisericii, sub streașina acesteia, se adăpostește o troiță de hotar originală prin dispunerea elementelor, încîntătoare prin ornamentația sculptată.

Satul Valea Bună (com. Voloiac)

Biserica Sfinții Voievozi. Monument istoric, poziția 1 214 / 1955. Este așezată « în pisc » (crîngul de pe deal). A înlocuit-o între 1812—1818 pe cea dinainte.

Dintre renovările ce i s-au adus, cea mai de seamă este aceea de la 1866, înfăptuită de moșneni, înșiruiți cu numele fiecăruia în pomelnicul ctitoricesc.

Temelia masivă, cu îmbinările crestate, cuprinzînd un element mai vechi, o bîrnă rotundă, este întărită prin cuie de lemn. Planul pereților, ades întîlnit, prezintă procedeul celor două registre la peretele nordic al altarului, cel de jos în decroș (ca și pe sud), iar cel superior în continuarea navei. În elevația interiorului se constată cîte o boltă semicilindrică peste pronaos și naos, și o alta din fîșii curbe peste altar.

Prispa (pe vest) cu fruntarul crestat pe forme vădit barocizate și stîlpi sculptați, aparține renovării de la 1866. Tot de atunci este pictura murală (în parte degradată), ca și elementele tîmplei a căror stare de conservare îngăduie aprecierea picturii cu reale calități artistice.

Este drept că biserica a suferit unele îndepărtări de la imaginea de început (tencuirea pereților, învelișul de tablă peste acoperișul tradițional în patru ape), dar acestea pot fi înlăturate cu prilejul restaurării, punîndu-se în valoare un monument reprezentativ pentru secolul trecut.

IOANA CRISTACHE-PANAIT

http://patrimoniu.gov.ro

SCRISORI CĂTRE NICOLAE GHIKA-BUDEŞTI

editate de Mihai Sorin Rădulescu

[II]

8.

2, Rue de Solférino VIIe
Littré 82—42 *1 novembre 1930*

Mon cher ami,

Rentré à Paris hier après-midi, j'ai trouvé votre aimable envoi que j'ai feuilleté aussitôt afin de vous écrire à son sujet.

Je veux tout d'abord vous remercier d'avoir pensé à m'adresser un exemplaire de ces très curieux documents d'architecture si particulière que je connaissais un peu d'ensemble, mais dont les détails qui apparaissent bien dans votre ouvrage ont réellement l'attrait d'une chose inédite et tout à fait nouvelle.

Je viens de montrer l'ouvrage à un de mes amis, Mr. Ernest Dubois, statuaire français qui a fait plusieurs monuments à Bucarest. Il doit aller prochainement dans votre capitale et ira de ma part vous présenter mes meilleurs cordialités et mes meilleurs souhaits.

Laloux

9.

Roma, 72 martie 1930

Mult stimate Domnule Profesor,

Dintr-o scrisoare a arhitectului Horia Teodoru [1] către Em. Costescu, [2] noul meu camarad de la Şcoala Română de aci, am aflat că sunteţi din nou la Bucureşti, reîntors din concediul pe care vi l-aţi petrecut iarna aceasta la Nissa.

Înainte de plecarea mea din ţară aş fi avut o deosebit de mare plăcere dacă v-aş fi putut revedea în Bucureşti, pentru a-mi lua rămas bun de la Domnia Voastră, mai ales că ţineam să vă exprim prin mulţumiri sincere recunoştinţa mea de-a fi putut obţine postul vacant de bursier la această şcoală, pentru ocuparea căruia aspirasem atît de mult !

Acum mă găsesc instalat aci de o lună de zile şi adeseori îmi reamintesc cu recunoştinţă de

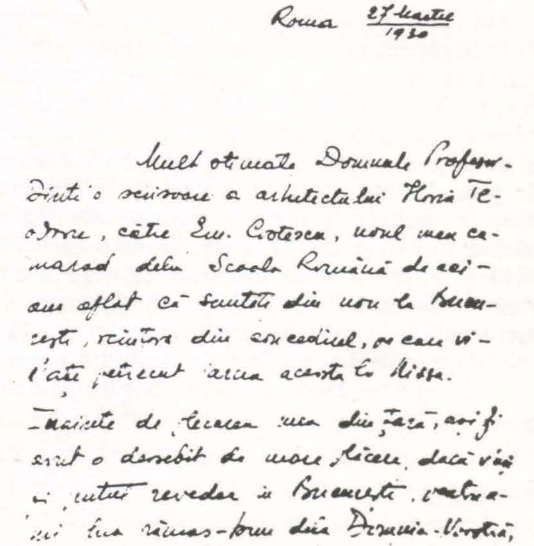
Roma 27 martie 1930

Mult stimate Domnule Profesor.
Dintr'o scrisoare a arhitectului Horia Te-
odoru, către Em. Costescu, noul meu ca-
marad delà Scoala Română de aci -
am aflat că sunteti din nou la Bucu-
resti, reîntors din concediul, pe care vi-
l'ati petrecut iarna aceasta la Nissa.
Inainte de plecarea mea din ţară, aşi fi
avut o deosebit de mare plăcere dacă v'aşi
fi putut revedea în Bucureşti, pentru a-
mi lua rămas-bun dela Domnia-Voastră,
mai ales că ţineam să vă exprim prin
mulţumiri sincere recunoştinţa mea de-
a fi putut obţine postul vacant de bursier

---

[1] Horia Teodoru (1894—1976), arhitect cu o amplă activitate în domeniul restaurării monumentelor istorice din România. După un stagiu de specializare la Şcoala română din Roma, între anii 1926—1928, Horia Teodoru a activat în ţară la Comisiunea Monumentelor Istorice, fiind totodată şi profesor la Academia de arte frumoase, apoi la Institutul de arte plastice « N. Grigorescu » din Bucureşti.

[2] Emanuel Costescu, arhitect, după întoarcerea din Italia va lucra în cadrul Comisiunii Monumentelor Istorice. A realizat, în colaborare, proiectul de restaurare a mănăstirii Mihai Vodă din Bucureşti.

http://patrimoniu.gov.ro

îndemnurile și binevoitoarea D-voastră atenție cu care m-ați întîmpinat cînd, astă-vară, mi-am permis să vin la D-voastră și, expunîndu-vă proiectul meu de-a pleca în Italia, v-am cerut sprijinul pentru a intra la Comisia Monumentelor Istorice.

Prin aceasta îndrăznesc să mă consider cu atît mai afectuos devotat Domniei Voastre — Profesorul meu — căruia îi datorez nu numai pregătirea mea ca elev la Școala de Arhitectură, dar și ocaziunea atîta de frumoasă pe care o am acum — prin șederea mea pe timp de doi ani la Roma — ca să-mi împlinesc și mai departe studiile și formațiunea mea ca arhitect, prin cercetările de specialitate ce le voi face.

Printr-o scrisoare trimisă domnului Teodoru săptămîna trecută am înaintat și primul meu raport pentru Comisiune, pentru cele două dintîi luni ale anului acesta. Cred că v-a fost înaintat acest raport.

Este evident ca din primele luni să nu pot trimite rapoarte mai detaliate, pînă ce nu voi putea să mă fixez asupra naturii lucrărilor ce ni se cer, precum și cercetărilor ce trebuiește să facem. Înainte de toate, consider de datoria mea să fac tot posibilul pentru a cunoaște bine Italia și Roma. Aceasta cere, desigur, o perioadă de cîteva luni de călătorii, mai mult cu un caracter informativ, în toată Italia — după cum simt nevoia unei preparațiuni mai amănunțite, prin lecturi de specialitate în biblioteci, coordonate cu aceste călătorii și cu vizitarea muzeelor.

Așa stînd lucrurile, procedez pentru moment la îmbogățirea cunoștințelor prin călătorii, prin vizitarea muzeelor și frecventarea bibliotecilor, conferințelor etc. Ajutat de faptul că cunoșteam limba italiană puțin de mai înainte, precum și de puțina pregătire culturală și artistică făcută în țară, înainte chiar de a veni în Roma, am făcut o vizitare a regiunii nordice din Italia, văzînd mai bine de 20 orașe, printre care Verona și Ravenna m-au interesat cel mai mult. Acuma, de curînd, am însoțit pe Costescu la lucrarea lui de relevare a unei biserici din Gaeta, după care am profitat de ocaziune pentru a vizita regiunea înconjurătoare, bogată pe de-o parte în interesante monumente medievale între care pot pune în primul rînd Abazzia din Fossa-nova și în resturi arheologice, ca de exemplu Templul lui Giove Auxur de pe Monte S. Angelo de la Terracina, Monte Circea, Via Appia etc.

De vacanța Paștelui vom face o excursie de studii în Sicilia, împreună cu toată Școala Română, iar la întoarcere mă voi opri pentru a explora și regiunea Napoli.

Cît privește restaurele [sic], se execută puține în Italia și mai ales la monumentele prea bine cunoscute și studiate pînă acum. Se dă o deosebită atenție arhitecturii medievale, influențe bizantine nefiind prea multe, afară de acele ce sunt trecute în rîndul operelor clasice bizantine în această țară. Cele prea puține care trebuiesc să facă obiectul studiilor noastre sunt necunoscute și foarte greu de aflat. Pe de altă parte ne lipsește la școală un personagiu de legătură între noi arhitecții și cei de la Socra — Intendenzzele italiene, organele ce se ocupă cu supravegherea monumentelor lor istorice. De această dificultate s-au lovit și predecesorii mei la această școală și-mi este adeseori dat să mă lovesc de aceea că oricîtă bunăvoință sau interes am depune, nu se poate răzbi nicăieri fără recomandațiuni . . .

Pînă la înlăturarea tuturor acestor piedici, care vor trebui desigur să fie învinse cu încetul, am început separat de obligațiunile școalei a studia, pentru mine personal, și cu amănunțime, trei ramuri de istoria arhitecturii:

1. *Arhitectură și arheologie antică*, cuprinzînd perioada italică, etruscă și romană pînă în evul mediu.

În afară de bibliotecile complete pe care le găsim la îndemînă aici, sunt ajutat la acest studiu și de amabilitatea D-lui Profesor Lugli, secretarul școlii, care este arheolog și-mi dă indicațiile necesare.

2. *Arhitectură și artă medievală în Italia*, servindu-mă, de bază, de studiile foarte interesante și frumoase făcute de învățatul P. Toesca.

3. *Arhitectura bizantină* în general și *influențele ei în arhitectura din Italia*, din care voi putea să extrag desigur date necesare pentru studiile ce mi se cer.

Îndrăznesc să vă dau detalii atît de amănunțite asupra felului în care îmi petrec timpul aci, pentru ca să puteți urmări activitatea mea chiar de la început, deoarece aș voi ca pregătirea mea, pentru funcțiunea ce voi ocupa mai tîrziu la Comisiune, să fie în acord cu vederile D-voastră și cît mai nimerită acestui scop. Cred că-mi veți acorda bunăvoința de a-mi da îndrumări pentru felul în care credeți că e bine să procedez pentru ca munca mea să fie într-adevăr utilă.

http://patrimoniu.gov.ro

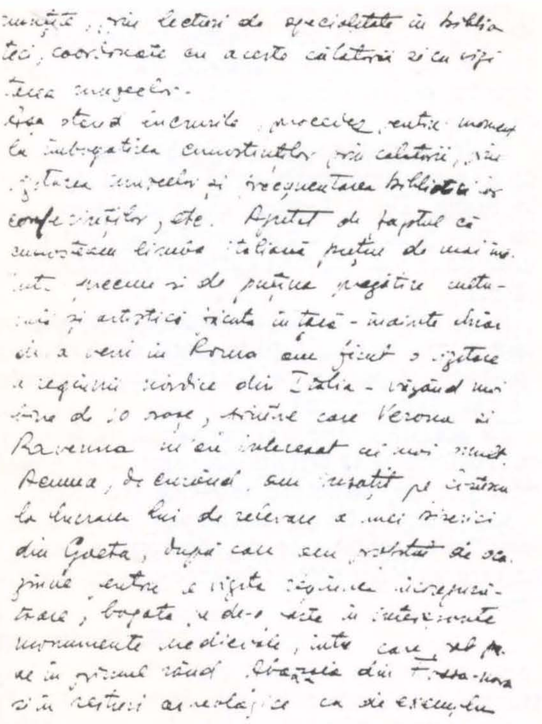
mințite, prin lecturi de specialitate în biblio-
teci, coordonate cu aceste călătorii și cu vizi-
tarea muzeelor.
Așa stând lucrurile, procedez pentru moment
la îmbogățirea cunoștințelor prin călătorii, vi-
zitarea muzeelor și frecventarea bibliotecilor și
conferințelor, etc. Ajutat de faptul că
cunoșteam limba italiană, precum de mai îna-
inte precum și de puțina pregătire cultu-
rală și artistică făcută în țară - înainte chiar
de a veni în Roma am făcut o vizitare
a regiunii nordice din Italia - vizitând mai
bine de 10 orașe, printre care Verona și
Ravenna m'au interesat cel mai mult.
Acum, de curând, am [illegible] pe [illegible]
la lucrarea lui de relevare a unei biserici
din Gaeta, după care am profitat de oca-
zie, pentru a vizita regiunea înconjură-
toare, bogată și de-o rară interesantă
monumente medievale, între care, se pu-
ne în primul rând Abația din Fossa-nova
și în resturi arheologice ca de exemplu

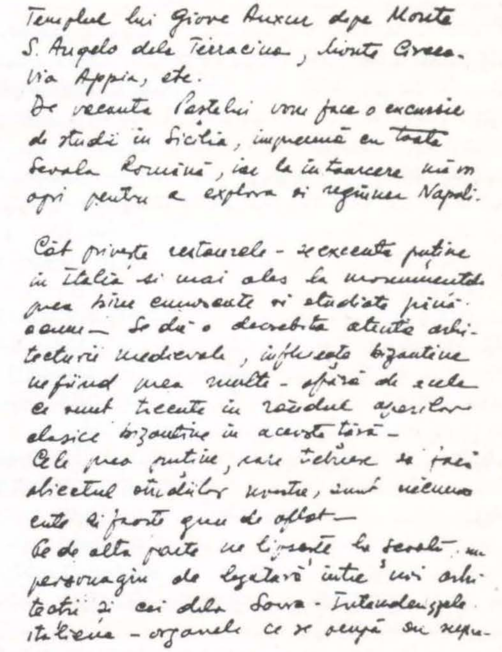
Templul lui Giove Anxur de pe Monte
S. Angelo dela Terracina, Monte Circeo,
Via Appia, etc.
De vacanța Paștelui vom face o excursie
de studii în Sicilia, împreună cu toată
Școala Română, iar la întoarcere mă voi
opri pentru a explora și regiunea Napoli.

Cât privește restaurările - se execută puține
în Italia și mai ales la monumentele
prea bine cunoscute și studiate până
acum - Se dă o deosebită atenție arhi-
tecturii medievale, influențată bizantine
nefiind mai multe - afară de acele
ce sunt trecute în rândul operelor
clasice bizantine în această țară -
Cele prea puține, care trebuiesc să facă
obiectul studiilor noastre, sunt necunos-
cute și foarte greu de aflat -
Pe de altă parte ne lipsește la școală un
personagiu de legătură între noi arhi-
tecții și cei dela Roma - Intendenzele
italiene - organele ce se ocupă cu repa-

Fig. 1 a-d. *Scrisoare trimisă de Rich. Bordenache către N. Ghika-Budești (27 martie 1930)*

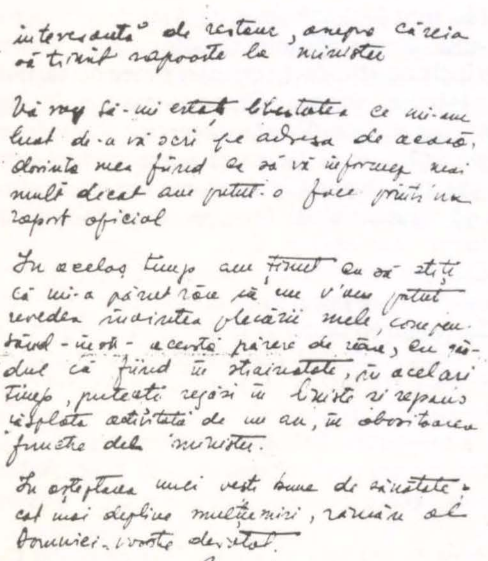
interesantă de restaur, asupra căreia
să trimit rapoarte la minister

Vă rog să-mi iertați libertatea ce mi-am
luat de-a vă scri pe adresa de acasă,
dorința mea fiind ca să vă informez mai
mult decât am putut-o face printr'un
raport oficial

În același timp am ținut ca să știți
că mi-a părut rău că nu v'am putut
revedea înaintea plecării mele, compen-
sând această părere de rău, cu gân-
dul că fiind în străinătate, în același
timp, puteați regăsi în liniște și repaus
răsplata activității de un an, în obositoarea
funcție dela minister.

În așteptarea unei vești bune de sănătate și
cât mai depline mulțumiri, rămân al
Domniei-voastre devotat.
Rich. Bordenache

Studiile pe care le-am început, pentru moment, le fac pentru a nu pierde în zadar timpul, pînă ce voi putea găsi o lucrare interesantă de restaur [sic], asupra căreia să trimit rapoarte la minister.

Vă rog să-mi iertați libertatea ce mi-am luat de-a vă scri pe adresa de acasă, dorința mea fiind ca să vă informez mai mult decît am putut-o face printr-un raport oficial.

În același timp am ținut ca să știți că mi-a părut rău că nu v-am putut revedea înaintea plecării mele, compensînd însă această părere de rău cu gîndul că fiind în străinătate, în același timp, puteți regăsi în liniște și repaus răsplata activității de un an, în obositoarea funcție de la minister.

În așteptarea unei vești bune de sănătate și cît mai depline mulțumiri, rămîn al Domniei-Voastre devotat

Rich. Bordenache [3]

[3] Richard Bordenache (1905—1982), arhitect și istoric de arhitectură român. A activat după întoarcerea din Italia în cadrul Comisiunii Monumentelor Istorice, funcționînd și ca profesor între anii 1944—1971 la Institutul de arhitectură « Ion Mincu » din București.

http://patrimoniu.gov.ro

10.

17 aprilie 1930, *Roma*

Mult stimate domnule Profesor,

Primind scrisoarea D-voastră m-am bucurat mult pentru binevoitoarea atențiune ce-mi acordați, dîndu-mi atît de folositoare îndrumări asupra studiilor ce trebuiesc să fac aci. Monumentele și localitățile indicate de Dvs. le-am văzut aproape pe toate pînă acum și natural au făcut obiectul cercetărilor mele mai îndeaproape decît a celorlalte monumente din Italia, întrucît înrudirea lor cu arta și cu construcția noastră este evidentă.

În Roma mi-am făcut un program zilnic, așa încît vizitarea monumentelor o fac mai ales dimineața, urmînd ca după -amiezile sau serile să completez sau să verific impresiunile căpătate prin lecturi în biblioteci sau acasă.

Dintre monumentele din nordul Italiei n-am putut vizita încă decît pe acelea din regiunea răsăriteană, în jurul localităților vizitate de mine în recentul voyage, așa că dintre toate acele indicate de Dvs. în scrisoare, nu am putut vedea încă decît Pompoza și regiunea Veneției (Torcello, Murano etc.).

Aceasta în ceea ce privește arhitectura bizantină din Italia, pe care evident că nu o voi neglija.

Părerea mea de rău este, însă, că toate aceste monumente — sau fragmentele ce-au mai rămas — sunt prea bine studiate și cunoscute de istorici și de arheologi, așa încît a-mi alege una din aceste lucrări drept studiu pentru școală ar fi cel mai simplu lucru, neavînd altceva de făcut decît o compilare de bibliografiii, ceea ce nu mi-ar da nici un merit personal.

Toată truda mea este acum de-a găsi un monument în Calabria, Basilicate sau Terra d'Ortiante, regiuni în care arta înflorește cu un caracter pronunțat oriental în cursul a patru secole (X—XIV) și de-a căuta pe această cale o urmă de influență a artei creștine din răsărit aci.

De aceea îmi iau note pentru moment din lecturile pe care le fac — a acelor monumente ce cred că pot interesa, iar mai tîrziu, după excursia din Sicilia, mă voi duce să vizitez și această regiune pentru a-mi alege subiectul lucrării pentru primul an.

În Sicilia voi căuta același lucru. De aceea, pînă la fixarea mea asupra lucrării ce voi avea de făcut, mă văd nevoit să pierd încă timp și de aceea mă urmărește mereu temerea ca acest timp, pe care sînt nevoit să-l las să treacă, să nu se scurgă într-adevăr în zadar.

Pentru acest motiv îmi ocup timpul și cu alte studii ce mă pot interesa în particular, și care în orice caz îmi folosesc întrucîtva și în direcția pe care mi-o cereți D-voastră ca să o dau studiilor mele.

Pe de altă parte sunt necăjit din cauza vremei, care se menține foarte urîtă de două săptămîni în Roma. De la început clima din acest oraș nu mi-a priit și acum în urmă m-a făcut puțin suferind, nevoindu-mă să stau în casă, din cauza răcelii.

În curînd va veni Sf. sărbătoare a Paștelui pe care o vom face cu toții la școală după obiceiul românesc și pentru ca fiecare să-și amintească de cei lăsați în țară.

Cu această ocazie îmi permit să vă felicit și eu, rugîndu-vă să primiți din partea mea urarea de-a petrece sărbători vesele și frumoase.

« Christos a înviat ! » vă spun și eu cu aceleași înalte sentimente de admirație și respect pe care vi le-am păstrat întotdeauna cu devotament.

R. Bordenache

11.

Roma, 21 decembrie, 1930

Mult stimate Domnule Profesor,

Apropiindu-se sărbătorile Crăciunului din anul acesta și ale Anului cel nou, vă rog să-mi permiteți a vă trimite respectuoase felicitări și de-a reînnoi, totodată, expresiunea simțimintelor mele deosebit de alese ce vă păstrez, de recunoștință și de devotament.

Nu sunt încă informat dacă ați decis a petrece și anul acesta sfintele sărbători în străinătate, așa încît nu știu dacă scrisoarea mea nu va trebui să aștepte sosirea Domniei-voastre în țară, pentru a vă face dovada sincerelor și respectuoaselor urări ce vă fac ca să petreceți sărbătorile în cea mai deplină mulțumire, iar Anul cel nou să vă aducă numai fericire, după îndeplinirea tuturor dorințelor Dvs.

Din partea mea îmi permit, în același timp, a vă da știri care sunt dintre cele mai bune.

Sunt mereu bucuros și din zi în zi mai mulțumit pentru această completă satisfacțiune ce-o am, de-a sta într-o țară atît de frumoasă și mai ales pentru această fericită ocaziune ce-o am de a-mi putea îmbogăți într-una cunoștințele, avînd mereu posibilitatea de a-mi mulțumi înclinările pentru studiul și observațiunea frumosului.

Aceasta mă face să gîndesc foarte des la Dvs. ca la binefăcătorul meu, iar recunoștinții mele,

http://patrimoniu.gov.ro

ce în cea mai respectuoasă sinceritate vă port, nu voi putea, desigur, să-i dau niciodată nici exprimare nici toată libertatea pentru a vă putea face s-o constatați așa cum aș voi !

De aceea vă rog să aveți deplină încredere în dorința ce-mi fac din zi în zi mai puternică, de-a răspunde așteptărilor ce veți avea pentru mine.

Foarte curînd se împlinește un an de cînd am plecat din țară, dar transformarea petrecută în mine cu această ocaziune și înmulțirea cunoștințelor mele au marcat în mine un salt pe care nu l-aș fi putut face nici cu zece ani de studii în țară, deoarece constatările făcute la fața locului nu au comparație cu închipuirile făurite din lecturi, dar mai ales deoarece aceste constatări la fața locului dau imbold omului pentru tot mai multe înclinări frumoase, împingîndu-l pe de altă parte către un control rațional și științific, către o verificare a impresiunilor lui personale prin consultarea scrierilor marilor gînditori de artă și de știință.

Datorită unui atare imbold am întreprins în vara și toamna aceasta excursii foarte frumoase de studii și foarte interesante.

Am vizitat din nou Veneția, apoi o regiune din nordul Italiei, am întreprins o călătorie pînă în Viena (Austria), unde am rămas adînc impresionat de extraordinara colecție de picturi de la « Kunsthistorisches Museum », apoi am vizitat coasta Italiei de la Genova pînă la frontiera Franței — toată Coasta de Azur de la Menton pînă la Gran-du-Roi, în Franța, profitînd de acest fapt pentru a-mi petrece lunile lui august și septembrie în Nice, pentru băile de mare și de soare.

În fine am vizitat toată regiunea dintre Marseille și Lyon, oprindu-mă absolut în toate orașele și însemnîndu-mi peste tot impresiunile cîștigate, luînd scheme de planuri, de secții, de detalii din această minunat de bogată regiune în arhitectură veche, dar mai ales romanică, gotică, chiar pe alocurea bizantino-romanică (St. Honorat des Aliscamps lîngă Arles, spre exemplu).

Această călătorie m-a ținut în total aproape două luni și jumătate, după care, ca un drept de repaos și satisfacție simplu-sufletească m-am întors în Italia, trecînd prin Corsica și Sardinia, de unde am cules cele mai frumoase amintiri de frumusețe naturală îmbinată cu efecte minunate de colorit și lumină.

Nu știu dacă nu veți considera ca prea mare îndrăzneală din partea mea pentru a vă descrie în modul acesta călătoriile mele și impresiunile sufletești ce în mod natural s-au legat în mine pentru locurile străbătute. Vreau, însă, a vă dovedi că nu-mi irosesc timpul mulțumindu-mă cu o viață comodă și liniștită pe care mi-aș putea face stînd numai în Roma.

Mai ales țin ca să vedeți modul în care alternez călătoriile de plăcere cu acele de studii și de informații, deoarece am considerat de la început că nefiind suficient informat cu cunoștințele generale de care aveam nevoie, m-am străduit a călători cît mai mult.

Cu aceste pregătiri, precum și cu perioada de studii clasice pe care am ținut să mi-o fac cercetînd materialul arheologiei antice și creștine pe cît mi-a fost cu putință, cu călătoriile de astă primăvară din regiunea Veneției, Veronei și Ravennei, cu acele din Sicilia și din regiunea Napolului, am gîndit că pentru moment mă pot socoti informat într-o măsură suficientă, pentru început, ca să încep studiile în direcția indicată de Dvs.

Așa am făcut de m-am pus în legătură cu cîteva personalități artistice și științifice de aci, obținînd îndrumări. În luna lui noiembrie, cu cîteva indicațiuni precise am plecat în sudul Italiei, pe timp de cîteva săptămîni, am plecat spre Napoli trecînd prin Capua și Casserta, prin Cassino, apoi am vizitat Ravello și Amalfi, Sorento; am coborît în Basilicata la Potenza și Acerenza, la Melfi și Rapolla (de unde mi-am și ales o biserică: Santa Lucia pentru studiu), în fine am urcat la Foggia, după care am călătorit pe coasta orientală a Italiei pînă în sud în Terra d'Otranto, oprindu-mă în Barletta, Trani, Bisceglie, Bari, Modugno, Brindisi și Lecce, în Otranto, apoi în Oria, în Taranto și în fine am vizitat și Calabria pînă la Rossano și Cosenza — într-un cuvînt vizitînd toată acea regiune atît de interesantă a Italiei meridionale, descrisă prin studiile lui Avena, Diehl, Bertaux și Lenormand și pe care o cred singura mai puțin cunoscută și, deci, care ar putea constitui mai degrabă un obiect de cercetări pentru studiile noastre

În Roma îmi petrec tot timpul în bibliotec, consultînd scrierile și verificînd după cum am spus impresiunile căpătate.

Cred că voi fi în asentimentul Dvs. dacă am căutat să mă informez bine înainte de a purcede la lucrări. Pe de altă parte intervine și *chestiunea rapoartelor* noastre ce suntem ținuți a trimite la fiecare două luni la comisie.

Din călătoriile întreprinse am adunat suficient material spre a putea începe cu întocmirea acestor rapoarte. Însă nici pe acestea nu aș voi să le fac fără un plan rațional.

http://patrimoniu.gov.ro

De aceea ne-ar fi necesar nouă arhitecţilor de la şcoala română ca să avem un *tablou de monumentele* asupra cărora, precedenţii noştri, au întocmit rapoarte pînă acum.

Îndrăznesc să vă rog pentru a lua dispoziţiunea ca cineva de la Comisie să se ocupe cu întocmirea unui asemenea tablou ce ne-ar putea fi trimis, servindu-ne pentru a evita cazurile de revenire asupra aceloraşi monumente.

Pe acest tablou vom putea însemna aci, la rîndul nostru, lucrările întocmite, iar în felul acesta lucrul ar merge întotdeauna în mod regulat şi în ordine.

Această dispoziţiune se dovedeşte că ar fi utilă tocmai printr-un caz ce mi s-a întîmplat mie, însă în altă privinţă: Întîmplarea a făcut — dar mai ales lipsa unui asemenea tablou la şcoală — ca să-mi aleg drept studiu pentru anul I o biserică din Otranto, pe care abia în urmă am aflat că o studiază domnul arhitect Teodoru pentru anul II. Acum sunt în cazul de-a trebui să-mi schimb alegerea subiectului de studiu şi natural că necazul nu-mi este prea mic după ce eram în bună parte pregătit pentru a începe lucrarea.

Este natural să reînnoiesc — Mult stimate Domnule Profesor — ruga mea pentru a fi iertat dacă vă răpesc timpul, trimiţîndu-vă scrisori atît de lungi şi de cuprinzătoare. Vă rog însă ca să consideraţi faptul că ele vin nu numai ca de la un elev al Domniei-voastre — dar şi ca de la un recunoscător, care ar dori să vă ţină în curent cu activitatea sa, ţinînd a fi sub controlul Domniei-voastre, dorind a vă întări pe cît mai mult asigurarea devotamentului său.

Cea mai frumoasă aspiraţiune a mea ar fi de-a putea oglindi întotdeauna în domeniul activităţii mele de mai tîrziu înrîurirea instrucţiunilor înalte primite de la Dvs. încă din timpul şcoalei — dar mai ales de-a putea urmări de departe exemplul rodnicei Dvs. activităţi închinate artei şi arhitecturii româneşti.

În aceeaşi ordine de idei ţineam demult să vă exprim respectuoasa mea admiraţiune pentru publicarea « Evoluţiunii arhitecturii în Muntenia », opera Dvs. de artă şi de studiu apărută în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice pe anul 1927 — publicată şi expediată şcolii noastre anul acesta.

Aştept reîntoarcerea mea în ţară pentru a-mi putea procura şi eu acest preţios volum şi cred că ni se va rezerva şi nouă arhitecţilor de la Comisiune dreptul la cîte un exemplar, deoarece ştiu că întotdeauna publicaţiile comisiunii se găsesc cu multă greutate în negoţ.

Închei urîndu-vă, încă o dată, petrecerea sărbătorilor de anul acesta în deplină fericire.

Dorinţii mele ca anul cel nou să vă aducă împlinirea tuturor acestor urări ce vă fac, de bună sănătate şi de complectă mulţumire, mulţi ani fericiţi — asociez expresiunea înaltei mele consideraţiuni, pe care v-o prezint într-o particulară formă de respect.

Arch. R. Bordenache

11 noiembrie 1937

12.

Onorate Domnule Profesor,

Vă mulţumesc din toată inima pentru deosebita atenţie pe care aţi avut-o faţă de mine oferindu-mi preţiosul D-voastră din urmă volum asupra arhitecturii noastre vechi [1]. Cît de mare este valoarea acestei cărţi şi cît era de necesară, e inutil să vă mai spun. Vă rămîn adînc recunoscător atît pentru darul în sine cît şi pentru noile lumini pe cari le voi putea culege din cercetarea amănunţită a operei celui dintîi cu adevărat cercetător al arhitecturii noastre din Muntenia şi Oltenia.

Rămîn, cu cele mai alese simţăminte, al Dvoastră

Grigore Ionescu [2]

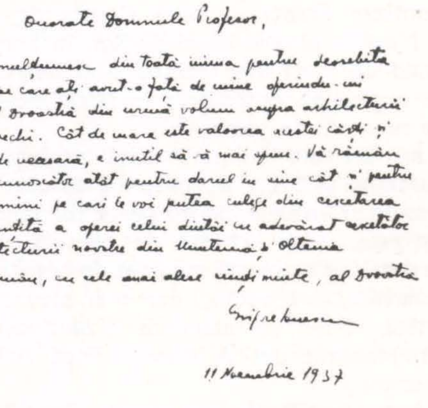
Onorate Domnule Profesor,

Vă mulţumesc din toată inima pentru deosebita atenţie pe care aţi avut-o faţă de mine oferindu-mi preţiosul Dvoastră din urmă volum asupra arhitecturii noastre vechi. Cât de mare este valoarea acestei cărţi şi cât era de necesară, e inutil să vă mai spun. Vă rămân adânc recunoscător atât pentru darul în sine cât şi pentru noile lumini pe cari le voi putea culege din cercetarea amănunţită a operei celui dintâi cu adevărat cercetător al arhitecturii noastre din Muntenia şi Oltenia

Rămân, cu cele mai alese simţăminte, al Dvoastră

Grigore Ionescu

11 Noembrie 1937

Fig. 2. Scrisoare trimisă de Grigore Ionescu în 11 nov. 1937 către N. Ghika-Budeşti

[1] Nicolae Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii în Muntenia şi Oltenia*, partea a IV-a *Noul stil românesc din veacul al XVIII-lea*, 1936.

[2] Grigore Ionescu [n. 1904], arhitect şi istoric al arhitecturii, profesor de istoria arhitecturii la Academia de arhitectură din Bucureşti, apoi Institutul de arhitectură « Ion Mincu », preşedinte al reînfiinţatei Comisii a Monumentelor Istorice.

http://patrimoniu.gov.ro

13.

Paris, 5 juillet 1943
6 Av.Paul Appell XIV

Mon cher Confrère,

Votre ouvrage sur l'ancienne architecture religieuse de la Valachie[1] m'a été remis en deux exemplaires peu après mon arrivée à Paris par les soins de M. Georgiou. J'ai tardé à vous en remercier à cause des soucis que m'a donné ma santé à ce moment. Les premiers spécialistes consultés me pressaient de me faire opérer. Ce n'était pas sans risque à l'âge de 76 ans. Puis d'autres plus avisés, ont su m'indiquer les soins qui me permettront, je l'espère, d'éviter cette épreuve redoutable. J'ai repris maintenant ma vie normale.

Laissez-moi vous remercier du grand honneur: ce n'est pas sans grande émotion que j'ai lu mon nom au début de ce bel ouvrage, de cette étude d' ensemble, d'une information si riche et si sûre, méthodique et précise, qui honore votre pays. Et c'est avec grand plaisir que j'ai retrouvé le souvenir de vos belles conférences des Hautes-Etudes et de votre charmante visite.[2]

Dans votre pensée, sans doute, l'un des exemplaires est destiné aux Hautes-Etudes. Je le remettrai à mon successeur M. Grabar[3], chargé de notre collection byzantine.

Laissez moi, mon cher confrère, vous offrir l'hommage de mes sentiments bien amicalement dévoués.

G. Millet

[1] Nicolae Ghika-Budeşti, *op. cit.* Lucrarea este dedicată lui Gabriel Millet.

[2] La invitația lui Gabriel Millet, Nicolae Ghika-Budeşti a ținut patru conferințe în mai 1937 la Ecole des Hautes Etudes de la Paris.

[3] André Grabar, istoric francez al artei bizantine.

http://patrimoniu.gov.ro

ARHITECTUL G. M. CANTACUZINO
1899— 1960

Souvenirs de l'architecte G.M. Cantacuzino, de la période de ses préoccupations concernant les monuments historiques de Moldavie et sur les travaux de restauration et de projets de nouvelles constructions au centre métropolitain de Jassy. Les souvenirs rélèvent le destin dramatique du grand architecte restaurateur.

În tinerețea mea am cumpărat cartea *Pătrar de veghe* (București, Edit. Cartea românească, 1938) de G.M. Cantacuzino. M-a atras frumoasa hîrtie albă vărgată a cărții, precum și cifra 976 a exemplarului numerotat, fiind deci din ultimul sfert din mia ce s-a tipărit. Mă pasiona pe atunci bibliofilia, dobîndirea primelor numere din orice publicație precum și a cărților cu tiraje reduse și tipărite pe hîrtie luxoasă.

Am citit cartea lui G.M. Cantacuzino cu interes. Mi-a plăcut stilul înaripat, profunzimea ideilor, sentințele asupra celor văzute și mai ales taina care mereu se întrevedea și a cărei dezlegare o așteptai. Lexicul mă fermeca, voiam să-mi vină în condei și mie cuvintele cu care eram familiarizat de la catedra de istoria artei creștine, dar pe care nu le foloseam. Am învățat pe de rost fraze care-mi plăceau, îndeosebi: « Terasa de la Persepolis e scena cea mai mare a lumii, făcută parcă înadins ca să înfățișeze pe ea jocul cel mai fantastic, imensa epopee a Iranului . . .

În secolul al XVII-lea și al XVIII-lea, Isfahanul a fost una din cele mai desăvîrșite și mai plăcute înfăptuiri omenești, unde totul fusese realizat cu ușurință, unde magnificiența părea firească . . .

Marmora e a Greciei, piatra a Romei, lutul este al Persiei. Orientalii sînt din toate timpurile olari geniali. Sub degetele lor sensibile și inventive, lutul a fost materialul lor, iar roata și focul uneltele lor. Omul oriental a conceput cupola. Din jocul numerelor și al simbolurilor s-a născut templul . . . ».

Pasajele acestea mi le aminteam în orele cînd legănam sau creșteam copila. În Chișinău, unde eram preot, n-am avut prilejul să cunosc pe autor dar, pentru mulțimea localităților descrise și bogăția de termeni folosiți, doream să-l văd.

Într-o gară, în iarna 1944, în așteptarea trenului întîrziat, am intrat în vorbă cu un intelectual din București. L-am întrebat de a auzit numele autorului cărții citite și păstrate în refugiu. Mi-a răspuns că autorul e rectorul Facultății de arhitectură (sic!) și editorul revistei de specialitate: *Simetria*. De atunci și mai mult doream să-i fac cunoștință.

Găzduind într-o zi din octombrie 1949 pe bizantinologul dr. Petre Năsturel, i-am vorbit despre cartea citită și i-am cerut informații despre autor. Petre Năsturel mi-a răspuns că-l cunoaște.

Într-o dimineață cu pîclă, rece și semiîntuneric din toamna anului 1954, bate cineva la ușa locuinței mele. Deschid și un necunoscut cu voce semibaritonală se prezintă: arhitectul Cantacuzino, de la Monumentele istorice. Mare a fost surpriza și bucuria mea, încît din adîncul memoriei de undeva unde erau ascunse a năvălit fraza: « Terasa de la Persepolis e scena cea mai mare a lumii . . . » În picioare sta un bărbat înalt, slab, cu haine șterse, nas încoroiat și ochi adînci. L-am poftit în odaie, cu vocea stinsă mi-a spus că e numit arhitect la Monumentele istorice și că i s-a încredințat Moldova. Acum vine să-și ia postul în primire. Neștiind la cine ar pute găsi găzduire în Iași, Petre Năsturel i-a recomandat casa preotului Mihail, care citise cu mult interes una din scrierile sale.

L-am ospătat și a dormit la mine următoarele trei zile. Avea cu el hîrtie chinezească din pai de orez pe care desena. A fost de a văzut casa de la Pribești, din județul Vaslui. Seara stăteam de vorbă. Povestea întîmplări și mai ales făcea descrieri. A venit vorba despre cartea sa de

http://patrimoniu.gov.ro

călătorie în Orient. I-am spus că lipsea o hartă a localităților, hartă care ar fi de folos cititorului. A recunoscut această lipsă. I-a plăcut că i-am recitat fragmentar cîteva fraze din cartea lui. Pe exemplarul ce-l aveam a scris următoarea dedicație: «Părintelui Paul Mihail, în amintirea întîlnirii noastre în Iași, care este toată România, precum Persanii spun că Isfananul este jumătatea lumii. G.M. Cantacuzino 1954».

La despărțire i-am oferit flori pentru mama sa suferindă și frumoase mere de la Gorun.

Au trecut anii, în care am aflat că arhitectul a suferit un accident grav, de pe urma căruia merge șchiopătînd.

La începutul anului 1958 G.M. Cantacuzino, acum pensionar, a fost angajat ca arhitect al centrului mitropolitan de către Mitropolitul Iustin al Moldovei. Încadrat ca salariat, a întocmit planurile de construcții și de perspectivă ale centrului mitropolitan. Dormea într-o chilie, deasupra camerei de termoficare, mînca la cantina călugărilor, lucra la planuri zi și noapte. Și astfel au fost construite două corpuri principale cu trei niveluri și subsoluri, cu scări monumentale, cu loggia, sală florentină și embleme moldovenești: zimbrul, izvorul și cerbul carpatin; clădirea de oaspeți, cu două niveluri, ferestre ogivale și sala de mese, fațada catedralei cu cele 50 de scări, lungi de 15 m, și terasa pietruită, ansamblul parcului, fîntîni și pavilioanele anexe.

Arhitectul G.M. Cantacuzino a supravegheat zidirea noilor clădiri, a intervenit la reparația catedralei noi, la spălarea picturii la catedrala veche, la reparația palatului mitropolitan, căruia i-a redat forma inițială. În haină albastră de muncitor, era zilnic alături de salahori și meșteri pe care îi îndemna la muncă, pentru fiecare găsind un cuvînt bun. Nu se împăca cu zgomotul ce-l făcea noaptea deasupra chiliei sale monahul Augustin și zîmbea la intervențiile sarcastice ale vicarului C. Nonea.

În cei trei ani cît a trăit la Iași, la Mitropolie, trei erau casele unde mergea adesea: la Consilierul economic preot D. Hadîrcă, la familia profesoarei Georgeta Sturdza, cu care se înrudea, și la mine. La București nu se ducea decît foarte rar, căci îi murise mama, iar familia îi era departe. Venea îndeosebi seara la casa parohială din strada Banu 9. Era ospătat cu cele ale casei de către presvitera Eugenia. După masă, conversația ținea pînă noaptea tîrziu, toți trei îl ascultam cu emoție.

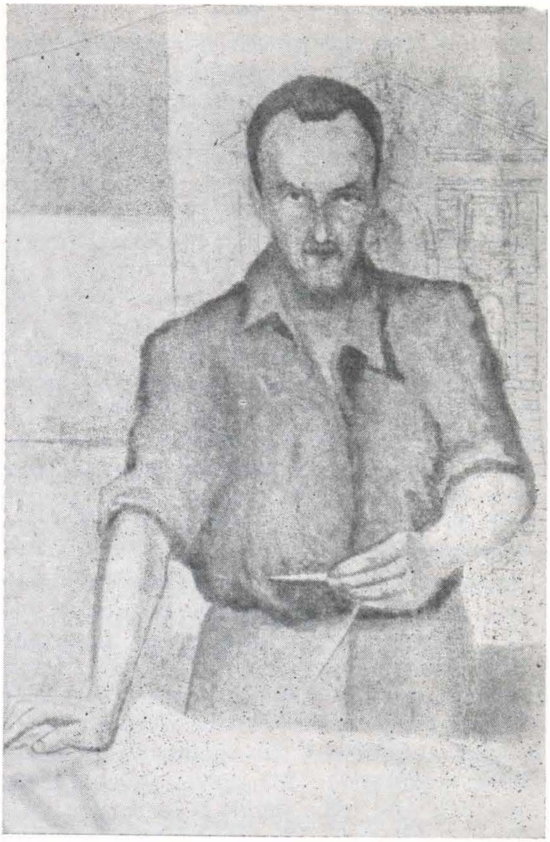

Fig. 1. Autoportret G. M. Cantacuzino. Colecția Mitropoliei Moldovei

Din convorbirile sale reieșea că iubea Iașul și Moldova cu pasiune și cu dorință sinceră de a valorifica arta și monumentele moldovene. Construise numeroase și monumentale clădiri în toate regiunile României, pe litoral (la Eforie și Mamaia). În Transilvania, ca și în Muntenia și Moldova. Pasiunea lui era însă pentru bisericile mici de la țară și pentru fîntînile ornamentale. Palatul de la Mogoșoaia și epoca brâncovenească reveneau adesea în conversația lui.

Îl preocupau proorocii Vechiului Testament, îndeosebi Ieremia, despre care citise mult, și căuta răspunsuri la întrebările ce-și punea. Credea în divinitate și veșnicia cuvîntului omului. Poseda enciclopedice cunoștințe de arhitectura tuturor popoarelor. Citea și cunoștea literatura română, franceză, engleză, rostea poezii pe de rost și comenta ultimele noutăți. Vorbea despre expoziții de pictură, sculptură și grafică și lăuda pe Milița Pătrașcu. Dintre

http://patrimoniu.gov.ro

materialele de construcție prefera lutul și ceramica, pentru prelucrarea cărora înființase o fabrică în Oltenia. Se pronunța cu simpatie despre Singurov, primul arhitect moldovean de la începutul secolului al XIX-lea, care a ridicat cel dintîi monument public din țară, la Iași. Avea satisfacția că o stradă de la Copou purta numele unchiului său Matei Cantacuzino, care fusese profesor la Facultatea de drept a Universității din Iași.

Pe lîngă activitatea de la centrul mitropolitan, arhitectul Cantacuzino era prezent și în viața intelectuală a Iașului. Astfel, a ținut o conferință la Universitate, a asistat la deschiderea expozițiilor pictorilor și sculptorilor locali, întreținea legături cordiale cu tinerii arhitecți ai orașului, asculta concerte în noua sală a Filarmonicii « Moldova ». Aveam timp de consacrat și picturii, a pictat autoportretul rămas Mitropoliei.

În cursul uneia din numeroasele întîlniri de seară, arhitectul Cantacuzino mi-a dat o scrisoare cu numele celor dragi ai săi: Gheorghe-Matei, Sanda, născută Știrbei, Șerban, Maria-Elisabeta, cu data 9.XI.1957, pentru rugăciune. Altădată mi-a dat un tablou acuarelă lucrat în timpul războiului cu semnătură și datat: Bătinești (Focșani), 1941, Iunie. Aflînd că adunam cărți rare, mi-a dăruit o carte a sa: « Izvoare și popasuri », București, 1934, cu dedicația: « Pre înțelegătorului și pătrunzătorului prieten, părintelui Paul Mihail, cu mult drag și evlavie. G.M. Cantacuzino. 1958 ».

26 octombrie 1960. Patria sărbătorea 100 de ani de la inaugurarea celei dintîi Universități Românești la Iași. Reprezentanții principalelor universități din Europa au venit la Iași și oaspeții au fost primiți cu căldură de studenți, de moldoveni în general. În ziua următoare, oaspeții au fost conduși prin oraș, arătîndu-li-se instituții de cultură și monumentele de artă. Au ajuns și la Mitropolie. Un corp din clădirea nouă era finisat. Rectorul Universității din Padua, cea mai veche Universitate din Europa, și-a exprimat mirarea văzînd aici loggia venețiană și sala florentină. Explicațiile date atunci grupului de rectori și decani de arhitectul Cantacuzino au constituit un adaos la mărirea prestigiului poporului român.

Peste cîteva zile, la 1 noiembrie 1960, la Spitalul Spiridoniei, arhitectul Cantacuzino se stingea brusc, de hemoragia venei porte, fără putință de intervenție chirurgicală. Cel ce băuse apă din izvoarele de la Ain Sifni, murise într-o rezervă de spital. Corpul a fost depus la cimitirul Eternitatea. Cheltuielile înmormîntării au fost achitate de casa de ajutor reciproc a salariaților Mitropoliei. Pentru ziua îngropării au venit de la București cîțiva prieteni vechi. La sfîrșitul slujbei G. Paraschiv, de la serviciul tehnic al Mitropoliei, a citit un cuvînt de omagiu în numele salariaților, scris de mine. Sicriul ridicat pe brațe de tineri arhitecți ai orașului, împreună cu mine, a fost purtat de la biserică pînă la groapă, unde i-am citit rugăciunea de dezlegare.

Pe țărîna proaspătă, acad. A. Rosetti a pus buchete de violete de Parma, asemănătoare cu albastrul de la Isfahan și cerul de la Mamaia. Cercetătorul Radu Crețeanu a însoțit depunerea florilor cu exclamația: « A iubit neamul românesc ».

O lespede de piatră cioplită de meșterii locali a acoperit mormîntul celui ce și-a dorit ca aceasta să poarte inscripția: « Aici odihnește în pace robul lui Dumnezeu, în așteptarea îndeplinirii scripturilor ». Și lacrimi multe și jale adîncă și tămîie înălțătoare și lumînări care se topeau și credincioși care suspinau. Nevăzute erau prezente sufletele celor pe care i-a cunoscut în viață, sutele de elevi și miile de admiratori. Și departe, departe de locurile natale, se aflau copiii săi acum orfani.

Iar candela a rămas să pîlpîie și să lumineze, să continue legătura dintre cel purificat și cei din viață.

Peste trei ani, în 1963, toate cele concepute de viziunea arhitectului G.M. Cantacuzino s-au înfăptuit prin energia mitropolitului Iustin. Contemporanii și posteritatea aduc laudă și cinstire ziditorului. Dar pe plăcile în piatră așezate pe cele trei corpuri mari ale Mitropoliei nu s-a săpat și numele arhitectului, așa cum făcuse un alt mitropolit cu numele de Iacov, în anul 1800. S-a săpat în piatră gîndul că prin stăruința și osteneala mitropolitului s-au zidit clădirile Mitropoliei, fără arătarea arhitectului.

În ședința festivă de la 1 martie 1964 a protopopiatului Iași, ținută pentru întîia dată în sala florentină a Mitropoliei, în fața a 140 preoți adunați și cu reprezentanți ai autorităților locale, am luat cuvîntul. Am arătat însemnătatea creației arhitecturale de la Mitropolie, pentru care martori eram cu toții, am relevat munca arhitectului Cantacuzino pînă în ultima zi a vieții și apoi înfrățirea sa cu pămîntul Mol-

http://patrimoniu.gov.ro

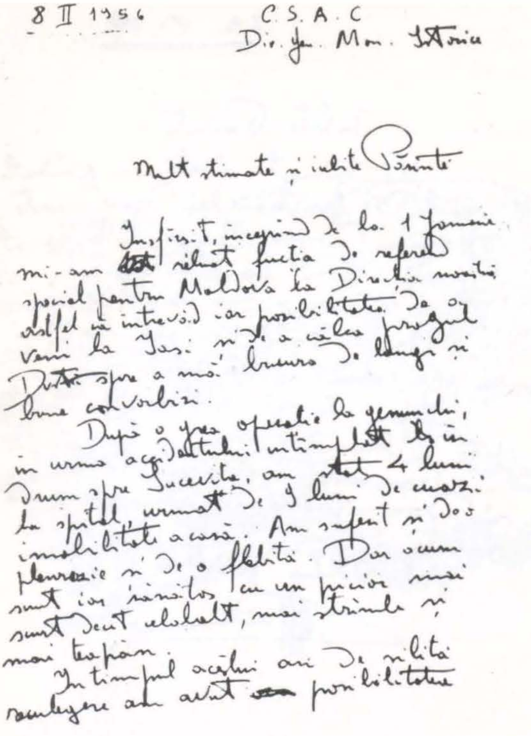

Fig. 2. a—c. Scrisori autografe adresate de arh. G. M. Cantacuzino pr. Paul Mihail

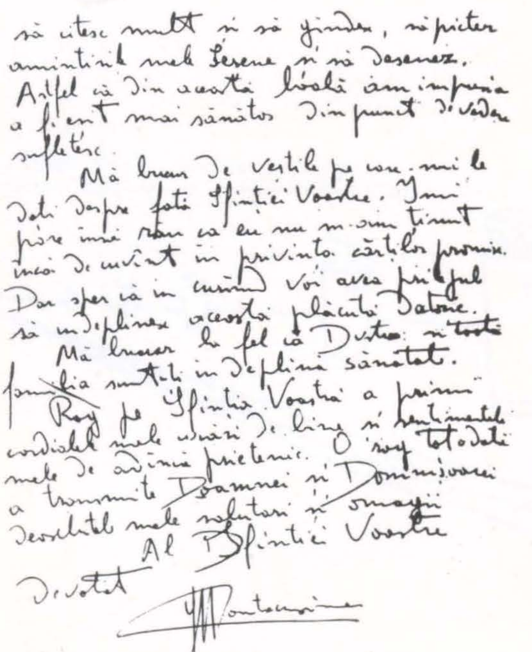

dovei. Adunarea a păstrat un moment de reculegere pentru arhitect, ale cărui opere vor aminti de-a lungul secolelor bucuria lui de a fi înzestrat capitala Moldovei cu clădiri monumentale, în care a zidit o parte din sufletul său

PAUL MIHAIL

ANEXE

1.

C.S.A.C.
Dir[ecția] Gen[erală] a Mon[umentelor] Istorice

8.II.1956

Mult stimate și iubite Părinte

Însfîrșit, începînd de la 1 ianuarie mi-am reluat funcția de referent special pentru Moldova la Direcția noastră, astfel că întrevăd iar posibilitatea de a veni la Iași și de a călca pragul D-voastră spre a mă bucura de lungi și bune convorbiri.

După o grea operație la genunchi, în urma accidentului întîmplat în drum spre Sucevița, am stat 4 luni la spital, urmat de 9 luni de cuazi [sic] imobilitate acasă. Dar acum sunt iar sănătos, cu un picior mai scurt decît celălalt, mai strîmb și mai țeapăn.

În timpul acestui an de silită reculegere am avut posibilitatea să citesc mult și să gîndesc, să pictez amintirile mele ieșene și să desenez. Astfel că din această boală am impresia a fi ieșit mai sănătos din punct de vedere sufletesc.

Mă bucur de veștile pe care mi le dați despre fața Sfinției Voastre. Îmi pare însă rău că eu nu m-am ținut încă de cuvînt în privința cărților promise. Dar sper că în curînd voi avea prilejul să îndeplinesc această plăcută datorie.

Mă bucur la fel că D-voastră și toată familia sunteți în deplină sănătate.

Rog pe Sfinția Voastră a primi cordialele mele urări de bine și sentimentele mele de adîncă prietenie. O rog totodată a transmite Doamnei și Domnișoarei deosebitele mele salutări și omagii.

Al Sfinției Voastre devotat
G.M. Cantacuzino

http://patrimoniu.gov.ro

2.

29. V (19) 58

Iubite Părinte

Vă trimit odată cu gîndurile mele de prietenie și drag aceste pagini despre Iași citite acum două luni la Universitate. Sper că n-o să vă displacă.

În curînd voi sosi la Iași și voi veni să vă văd.

Sper că sănătatea și dispoziția vă e bună.

Transmiteți doamnei Mihail și domnișoarei respectuasele mele salutări.

Al d-voastră prieten
G.M. Cantacuzino

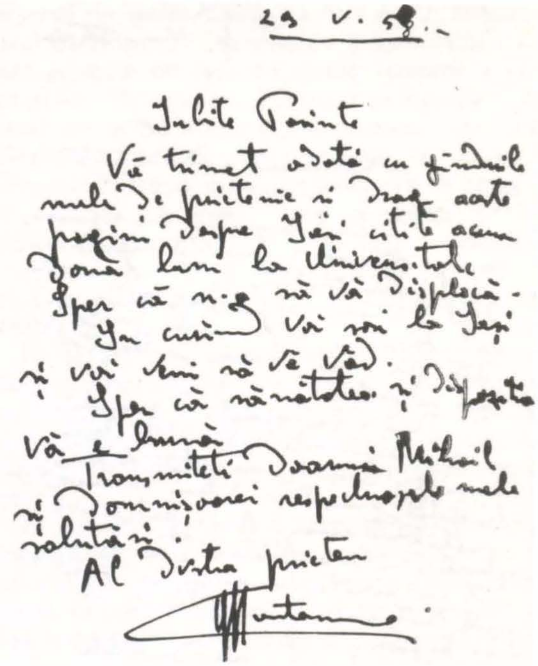
29 V. 58.-

Iubite Părinte

Vă trimit odată cu gîndurile mele de prietenie și drag aceste pagini despre Iași citite acum două luni la Universitate.

Sper că n-o să vă displacă.

În curînd voi sosi la Iași și voi veni să vă văd.

Sper că sănătatea și dispoziția vă e bună.

Transmiteți doamnei Mihail și domnișoarei respectuasele mele salutări.

Al d-voastră prieten

Cantacuzino

http://patrimoniu.gov.ro

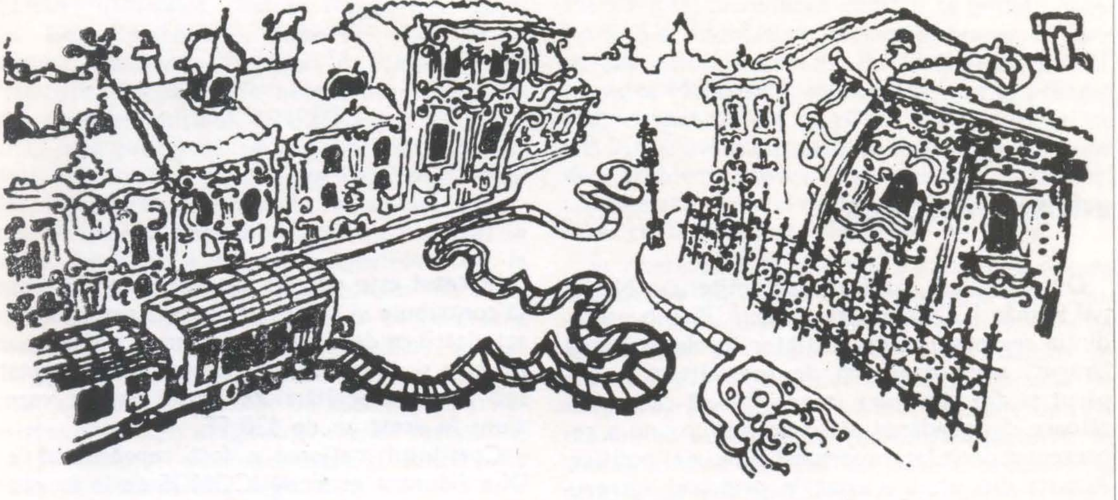

Fig. 1. Desen de c. arh. Olaș Doru Ghiocel. Reproducere după revista « Arhitectura », 6/87

Fig. 2. Desen de arh. Nicolae Țarălungă. Reproducere după revista « Arhitectura », 6/87

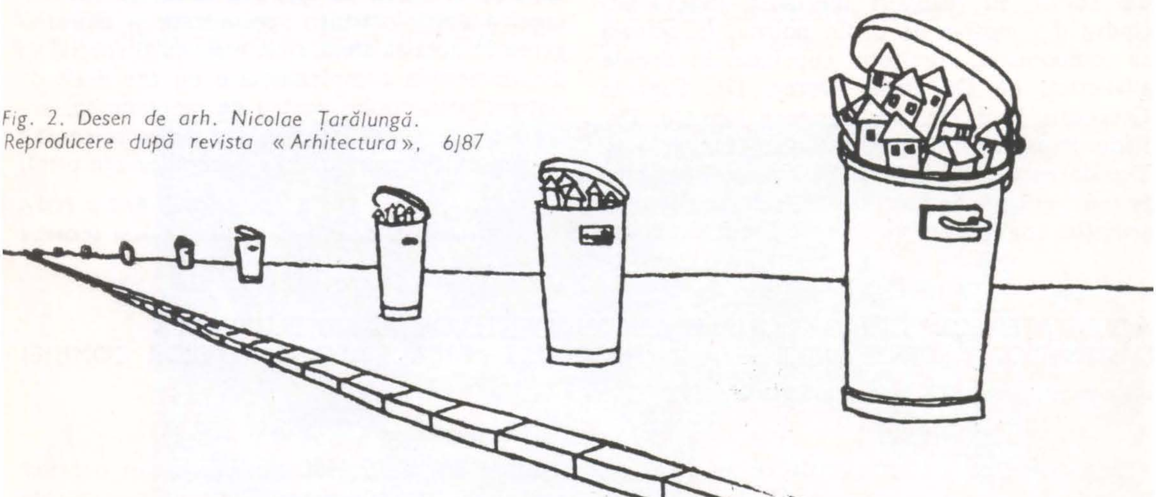

INFORMAŢII ICOMOS

După treptata dizolvare a Comitetului Național Român ICOMOS activ în anii '70 sub președinția regretatului său inițiator, profesor Vasile Drăguț, acest organism de specialitate a dispărut și din structura internațională corespunzătoare. Suspendarea plății cotizațiilor nu a reprezentat decît latura formală a deciziei politice. Aceasta din urmă a vizat în principal întreruperea relațiilor externe ale specialiștilor români și împiedicarea oricărui control internațional asupra soartei monumentelor istorice din România.

În vara anului 1990 comitetul s-a reorganizat cu vechii membri și a reînnodat legăturile cu acest organism specializat al UNESCO. S-au pierdut pe drum cei prematur dispăruți și cei care s-au îndepărtat de îndatoririle decurgînd din statut, au reapărut specialiști îndepărtați cîndva din motive de ordin politic. În actuala sa componență, comitetul cuprinde, în ordine alfabetică, pe Dr. Peter Derer, Dr. Eugenia Greceanu, Prof. Dr. doc. Grigore Ionescu, Dr. Radu Popa, Dr. Georgeta Stoica, Dr. Răzvan Theodorescu și Prof. Aurelian Trișcu. Pe durata primei perioade de funcționare, îndatoririle președinției comitetului au revenit Dr. Radu Popa.

Comitetul este deschis tuturor celor interesați să contribuie și pe această cale la materializarea activității ce decurge din documentele sale constitutive și din normele internaționale acceptate, sub condiția achitării cotizației anuale, care a ajuns în acest an de 120 FF.

Comitetul național a fost reprezentat la a IX-a Adunare generală ICOMOS de la Lausanne (6—11 octombrie 1990) prin doi dintre membrii săi, reluîndu-și locul printre cele peste 60 comitete naționale implicate în prezent în această activitate. Condiții speciale, care țin de moștenirea deceniilor trecute, determină în această etapă ca preocupările și acțiunile Comitetului Național ICOMOS să se suprapună parțial celor ale Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, situație care se cere corectată în perspectivă deoarece din dialogul a două instituții specializate și din atragerea în această sferă a cît mai mulți specialiști din domeniile complementare nu are decît de cîștigat patrimoniul nostru de monumente, ansambluri și situri istorice sau arheologice atît de afectat de împrejurările deceniilor din urmă.

Dr. RADU POPA

Președintele Comitetului Național Român ICOMOS

ACTIVITATEA COMISIEI NAŢIONALE A MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ŞI SITURILOR ISTORICE OGLINDITĂ ÎN PROCESELE VERBALE ALE ŞEDINŢELOR COMISIEI

iulie-decembrie 1990, ianuarie-februarie 1991

Ședințele Comisiei Naționale ce au avut loc în intervalul iulie-decembrie 1990 au înscris pe ordinea de zi probleme de importanță majoră pentru soarta monumentelor istorice din România, atît în ce privește organizarea activității de protejare cît și pe aceea de cercetare și punere a lor în valoare. Astfel, în cadrul ședinței din **11.09.1990** s-a discutat ca o primă problemă întocmirea unei liste de monumente istorice românești și respectiv a priorităților în cadrul acestei liste destinată Organizației UNESCO, cu scopul de a fi incluse în rîndul monumentelor ce constituie patrimoniul mondial.

http://patrimoniu.gov.ro

S-a stabilit ca lista să cuprindă 15 monumente, din care pentru 3 s-a hotărît pregătirea dosarelor cu documentație și depunerea lor spre avizare înaltului for internațional. Acestea sînt: bisericile cu pictură exterioară din nordul Moldovei (Voroneț, Vatra Moldoviței, Sucevița, Gura Humorului, Arbore); situl de la Biertan; Mănăstirea Horezu. În zilele imediat următoare, documentele necesare au fost predate reprezentantului UNESCO.

O altă problemă ce a preocupat Comisia a fost definitivarea proiectului Legii monumentelor, în vederea depunerii la Parlament. Importanța ce s-a dat discutării Legii s-a reflectat în analiza detaliată a tuturor aspectelor, de la probleme de formulare a articolelor de lege, la cele de finanțare a șantierelor de cercetare și restaurare, relația între proprietar și stat privind administrarea monumentelor, obligativitatea obținerii avizelor de specialitate și necesitatea studiilor pregătitoare unei restaurări, pînă la statutul monumentelor și sancțiunile în caz de încălcare a legii.

La sfîrșitul lunii octombrie **(31.10.1990)** pe ordinea de zi a ședinței s-a înscris o tematică variată: proiectul de refacere a bisericii catolice din Cîmpulung, care a suscitat numeroase discuții privind stilul și amplasarea viitoarei biserici; avizarea proiectului de săpături arheologice, consolidare și restaurare de la Ulpia Traiană și Geoagiu Băi. Specialiștii au dezbătut problema protejării zidurilor dezvelite de săpătură, marcarea la restaurarea formei noi față de cea originală, precum și problema rețetelor tehnice de mortar pentru restaurare; proiectul de restaurare a castelului Teleki din Satulung (jud. Maramureș) în vederea folosirii ca unitate hotelieră. S-a discutat de asemenea starea în care se află castelul Kemeni (în localitatea Sîncrai, pe valea Mureșului), monument care în prezent este ocupat de un spital de handicapați și se află într-o avansată stare de degradare. Se pune deci problema salvării monumentului, în aceeași situație aflîndu-se o clădire de la 1900 din Craiova, ce figurează în planul de demolare.

În continuare în ședință s-a discutat despre necesitatea unui curs de specializare în restaurare, expunîndu-se mai multe variante: curs de specializare de 3 luni în cadrul facultăților de profil; cursuri postuniversitare la Institutul de Arhitectură, cu durata de 2 ani; facultate de restaurări și urbanism în cadrul Arhitecturii. În aceeași ordine de idei se discută propunerile pentru burse în străinătate (cu durata de o lună).

Cele 45 de contracte încheiate de DMASI, în valoare de 10 737 milioane lei, au fost prezentate Comisiei spre cunoștință.

În **8 noiembrie 1990** la DMASI a avut loc o întîlnire între reprezentanții ICCMOS arh. Șerban Cantacuzino, secretar al Societății Regale de Arte Frumoase din Anglia și arh. Christoph Machat, de la Oficiul pentru Protecția Monumentelor din Renania, și membrii ai CNMASI și DMASI. Cu această ocazie a fost înmînat d-lui arh. Șerban Cantacuzino titlul de membru de

1. Imagine din timpul ședinței festive a Comisiei Naționale, în care d-lui arh. Șerban Cantacuzino i s-a conferit titlul de membru de onoare al CNMASI.

http://patrimoniu.gov.ro

onoare al CNMASI. S-a discutat despre urmările tragice ale demolărilor în general și în mod deosebit a monumentelor istorice, despre schimbările silnice ale peisajului urban și rural și felul în care aceste schimbări s-au reflectat în sufletele oamenilor. De asemenea s-a discutat despre ceea ce este de făcut în viitor.

Pentru luna decembrie (**8.12.90**) ședința CNMASI a avut pe ordinea de zi discutarea situației critice în care se găsesc monumente de mare valoare din Dobrogea, precum Cetatea Enisala, Histria. În acest sens pentru Niculițel DMASI a făcut o comandă pentru un proiect de conservare-restaurare, de asemenea pentru un studiu al zonei Cernavodă, moscheea, reconstrucția Casei Hogei și restaurarea casei Panaghia din Babadag, iar Muzeul Tulcea a comandat studii pentru orașele Sulina, Isaccea, Măcin și Babadag. Se conturează astfel organizarea turismului cultural în Dobrogea — posibilă sursă de venituri pentru DMASI.

O altă problemă în atenția Comisiei a fost avizarea delimitării zonei « Curtea Veche » ca zonă de protecție. Cu speranța că se va putea realiza un studiu privind evoluția orașului, s-a mers pe delimitarea unui perimetru cît mai larg. S-a discutat posibilitatea de a se transforma Crama Domnească și Hanul Roșu din București în cafenea literar-artistică. De asemenea cazul bisericii Rîu de Mori, ce are nevoie urgentă de lucrări de conservare și respectiv lucrări de restaurare.

În **9 ianuarie 1991** a avut loc prima ședință a Comisiei pe anul în curs. Ordinea de zi a ședinței s-a deschis cu prezentarea proiectului de consolidare a bisericii Snagov. Problemele luate în discuție au fost cele privind sistemul de consolidare a pridvorului și a turlei centrale a bisericii; măsurile de hidroameliorație necesare pentru protecția frescelor; necesitatea continuării studiilor (arheologice, istorice, cartografice etc.) privitoare la biserică pe parcursul lucrărilor de salvare.

Prezentăm în continuare tematica ședinței: amplasarea unei biserici în zona de protecție a Cetății Oradea, lucrare începută fără avizul CNMASI, care se opune categoric; prezentarea și discutarea listelor de monumente întocmite pentru județele Argeș, Galați, Mehedinți, Neamț și Ialomița; discutarea propunerii de schimbare a destinației unor monumente, în acest caz cererea Asociației « Atheneum » de preluare a palatului Ghica Tei — răspuns amînat pînă la clarificarea informațiilor oferite de asociație; extinderea clădirii Muzeului din Deva în curtea interioară a Magnei Curia — proiect respins de CNMASI pentru a se păstra situl arheologic; pentru stimularea activității Comisiilor zonale s-a hotărît ca la ședințe să participe și unii membri ai CNMASI.

De asemenea, s-a pus problema destinației Complexului Comana, avînd în vedere cele două solicitări concrete și a treia în perspectivă: Fundația liberală « Sfînta Vineri » care vrea să-l restaureze pentru a face un centru cultural social; șantier de restaurare al DMASI folosit pentru practica studenților de la facultățile de profil; Patriarhia română care intenționează redeschiderea mănăstirii. Întrucît ultimele două oferte nu se exclud, se impune ideea păstrării caracterului și a atmosferei originale a monumentului. Răspunsul pozitiv la cererea de participare a CNMASI la expoziția universală « Era descoperirilor » ce va avea loc între 17 aprilie — 12 octombrie 1992 la Sevilla; discutarea necesității unei scrisori către Parlament pentru a cere ca legea funciară să nu afecteze siturile arheologice; găsirea modalităților de a ajuta (prin intermediul Muzeului satului din Sighet) restaurarea, consolidarea și întreținerea bisericilor de lemn din satele românești maramureșene de dincolo de Tisa (azi în R. S. S. Ucraineană); discutarea unei adrese din partea Comisiei Muzeelor din Ministerul Culturii, prin care se urmărește o imixtiune în treburile CNMASI, au fost alte cîteva subiecte dezbătute în cadrul acestei ședințe atît de complexă tematic.

În ședința Comisiei, ce a avut loc în **6 februarie 1991**, s-au prezentat spre avizare listele de monumente pentru încă două județe: Călărași și Dolj. În continuare s-a făcut o expunere a activității DMASI în anul 1990 și în perspectivă pentru 1991 privitor la compartimentul științific (sectoarele: evidență, documentare, aerofotografie), evidențiindu-se totodată aducerea și aranjarea în cadrul Direcției a bibliotecii, fototecii și arhivei. De asemenea, a fost prezentată activitatea compartimentului tehnic: inspecțiile din județe cu înregistrarea greutăților mari și multiple din toate zonele, în 1990 încheierea de 91 contracte în valoare de aproximativ 14 milioane, privind 79 monumente, iar pentru anul 1991 planificarea unor cheltuieli de 280 milioane lei, la cele 360 monumente luate în discuție pentru lucrări de conservare și restaurare.

Membrii Comisiei au fost neplăcut impresionați de acuzația adusă în presă Direcției Monumentelor referitoare la bugetul pe 1990 și felul în care a fost utilizat. Cu date concrete s-a dovedit că acuzațiile sînt false, iar informa-

http://patrimoniu.gov.ro

țiile puse în circulație fanteziste și răuvoitoare. O altă problemă dureroasă, dezbătută pe larg, este aceea a conservării arhitecturii populare, în sit sau în muzeu, precum și aceea a demolărilor care continuă și amenință patrimoniul național arhitectural.

Un alt punct pe ordinea de zi a fost avizarea construcției unei clădiri pentru laboratoare la Muzeul Satului. Expunerea greutăților pe care le întîmpină muzeul nu a fost de natură să determine obținerea avizului, CNMASI respingînd ideea unei construcții moderne, care ar agresa spațiul muzeului.

Cu discutarea proiectului pe baza căruia se reiau lucrările de protecție a ansamblului de la Basarabi (întrerupte în 1977) s-au încheiat discuțiile din cadrul ședinței.

Multitudinea problemelor expuse, pe care Comisia le-a luat în discuție și e datoare să le rezolve, dovedesc cît de mult se așteaptă de la CNMASI și, de asemenea, cît de lung și greu este drumul ce urmează a fi parcurs în viitor.

GEORGETA POP

ACTIVITATEA DIRECȚIEI MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE

între 1 aprilie — 31 decembrie 1990

Structuri organizatorice. D.M.A.S.I. s-a înființat practic la 1 aprilie, în baza Decretului nr. 91/5 febr. 1990 și a statului de funcțiuni aprobat de Ministerul Culturii, sub forma unui inspectorat. În prezent, raportat la amploarea problemelor din domeniu, personalul a fost dublat (124 salariați, din care aproape 30 din preluări de posturi de la Muzeul Național și Institutul de Arte Plastice, din cele 124 posturi aprobate la data de 1.XI.1990 fiind ocupate 102 posturi). D.M.A.S.I. se compune din trei compartimente de bază: științific, tehnic, administrativ. Ea este organul operativ al C.N.M.A.S.I. și al celor opt Comisii teritoriale înființate în fostele provincii istorice (în lipsa nucleelor operative din județe).

Trebuie precizat că D.M.A.S.I. nu dispune de specialiști în teritoriu, protocoalele de subordonare a specialiștilor în monumente din fostele O.J.P.C.N.-uri discutate cu Comisia Muzeelor și Colecțiilor rămînînd literă moartă, prejudiciile fiind importante.

Baza materială. Conform Decretului 91/1990 au fost preluate cu mari eforturi clădirea din strada Ienăchiță Văcărescu (fostul sediu al D.M.I.A.-D.P.C.N., desființat în 1977), o parte din arhivă precum și biblioteca. De asemenea, s-a transferat o parte din vechiul mobilier, iar cu sprijinul Ministerului Culturii au fost achiziționate trei autoturisme (două de teren), mai puțin aparatură. Din ajutoarele trimise din străinătate D.M.A.S.I. a primit trei mașini de scris, precum și o donație de cărți și publicații de specialitate. Pentru garaj și depozit (foste proprietăți ale D.M.I.A.) D.M.A.S.I. e în proces cu I.A.C. care refuză să ia în considerare Decretul 91/90. Nu au putut fi preluate șantierele (inclusiv depozitele de materiale) desființate în 1977, ca și aparatura de atelier fotografic preluată de «I. S. Decorativa». Mari dificultăți în activitatea D.M.A.S.I. rezultă din lipsa sau insuficiența dotărilor cu mijloace de comunicare: insuficiente aparate de telefon (luate de ARTEXIM-ROMSTAR), lipsa telexului și telefaxului, precum și o mașină de copiat (xerox).

Asistența C.N.M.A.S.I. D.M.A.S.I. a asigurat desfășurarea tuturor ședințelor lunare ale C.N.M.A.S.I. (prin convocări, pregătire de materiale, invitare colaboratori) precum și a mai multor ședințe ale Secțiunilor de specialitate ale acesteia. A restabilit legăturile cu instituțiile de profil naționale și internaționale. Totodată a conlucrat la elaborarea unor acte normative emise de C.N.M.A.S.I., precum instrucțiunile de urgență și Proiectul Legii Monumentelor, depus în două variante la Ministerul Culturii pentru înaintare la Parlament (realizată relativ recent). D.M.A.S.I. a organizat și Sesiunea de Comunicări din 6—8 decembrie a.c. închinată memoriei lui N. Iorga și a lui G. M. Cantacuzino, Au fost abordate și problemele prioritare ale etapei prezente. D.M.A.S.I. a conlucrat la Expoziția «Spațiul spiritual al satului românesc» deschisă la Muzeul de Artă.

Documentare. Arhivele preluate sînt în curs de organizare, ele nu au putut fi completate. În bibliotecă au intrat donații întîmplătoare pe anul 1990, D.M.A.S.I. neputînd rezolva problema abonamentelor nici interne, nici externe. Materialele documentare primite din străinătate sau aduse de colegii care au fost în depla-

http://patrimoniu.gov.ro

sări nu au fost încă înregistrate. Ele nu au făcut obiectul unor selecții sau prezentări. Este în lucru un program de studii și cercetări pentru perspectivă vizînd aducerea la zi a acestui important sector de activitate. S-au creat însă premisele materiale pentru realizarea unei informatizări a documentării și studiilor științifice.

Evidența. S-a apreciat că paralel cu elaborarea propunerilor de acte normative, cea mai importantă obligație a D.M.A.S.I. este de a reactualiza și publica lista monumentelor istorice. În ciuda lipsei de colaborare dintre compartimente și a dificultăților de conlucrare cu județele, pînă în prezent s-au reactualizat 1/4 din liste, care urmează a fi dezbătute în C.N.M.A.S.I. Restul listelor de monumente urmează a fi încheiat pînă la 15 dec. 1991. În paralel s-a trecut la întocmirea listelor de pierderi constînd din monumente trecute în liste din 1956 și dispărute ulterior, precum și din clădiri susceptibile a primi statutul de monument. În prezent s-au înregistrat pierderile semnificative din aproape 20 de județe. O problemă delicată o reprezintă așezările rurale și siturile arheologice, afectate alert de modalitățile de aplicare a măsurilor de privatizare și modificarea statutului terenurilor agricole, precum și de alte procese (urbanizare, emigrare). S-au pregătit condițiile pentru înregistrarea zonelor urbane ori sătești de valoare cu ajutorul organismelor de proiectare din județe.

Control. În condițiile social-politice prezente conturarea unei mentalități și discipline adecvate în domeniu a constituit o componentă importantă a activității D.M.A.S.I. Au fost efectuate cca 180 deplasări (în medie 4 pe județ) în cursul cărora (alături de operații de inventariere) s-au verificat pe teren documentații și s-au efectuat controale la diverse obiective, constatîndu-se continuarea (deși în ritm încetinit) a procesului de demolare din substanța clădită valoroasă. Aceste pierderi se datorează: persistenței vechilor concepții și a inerției mecanismului construit de fosta Lege a sistematizării, procesului de privatizare și reîmproprietărire în agricultură, eliberării unor forțe, tendințe sau deziderate îndelung oprimate (clădirea sau extinderea unor biserici, repararea clădirilor particulare). S-a încercat lămurirea celor în cauză, s-a dat asistență tehnică, s-a cerut prezentarea proiectelor spre avizare la C.N.M.A.S.I., s-a dispus oprirea șantierelor, s-a recurs la intervenția procuraturii.

Avizare. De la înființare la D.M.A.S.I. s-au înregistrat peste 2 500 adrese din care majoritatea privesc probleme de avizare a documentațiilor. În acest interval s-au eliberat cca 130 avize (dintre care destule respingeri de documentații), aproape 1/4 fiind prezentate în C.N.M.A.S.I. ca referindu-se la obiective de deosebită importanță. Activitatea de avizare (desfășurată la nivelul referenților, secțiunilor de specialitate din C.N.M.A.S.I., a Comitetului director, sau în ședințele plenare ale C.N.M.A.S.I.) este îngreunată de lipsa unui cadru legal, de persistența mentalităților vechi la destui beneficiari, de absența arhivei tehnice, precum și de condițiile de lucru în spații aglomerate. Trebuie amintite aici și situațiile repetate de nerespectare a avizelor C.N.M.A.S.I. (chiar de către unele instituții de stat și de contestarea atribuțiilor și competențelor acesteia derivînd din Decretul 91/1991. Intervențiile către Guvern decurgînd de aici au rămas fără răspuns.

Protecție și restaurare. Pe baza schiței pentru planul de protecție și restaurare pe 1990 propusă de D.M.A.S.I. și validată de C.N.M.A.S.I. s-au luat în considerare lucrări însumînd inițial 80 milioane lei (dublul nominal al ultimului buget al D M.I.A.). Datorită întîrzierii în virarea fondurilor reduse la 14,5 milioane lei, dar mai ales a pregătirii insuficiente a fondului de lucru (proiecte, șantiere), a lipsei materialelor și utilajelor, nu a putut fi folosit decît o parte din bugetul propus inițial. Au fost lansate cca 120 comenzi și s-au încheiat cca 90 contracte, majoritatea de proiectare (cca 80) și restul, în proporții egale, de investiții și execuție. În prezent se pregătesc contracte pentru 1991, apreciindu-se ca necesare fonduri între 250 și 400 milioane lei, funcție de viitoarele creșteri de prețuri la materiale și manoperă.

Potrivit recomandărilor C.N.M.A.S.I. o pondere o constituie lucrările de oprire a degradării, de salvare și protecție a unor monumente, documentațiile de restaurare și punere în valoare urmînd a fi pregătite pentru etapa următoare.

Perspective. În prezent se încearcă pregătirea structurilor viitoare ale C.N.M.A.S.I. și D.M.A.S.I. Cele opt Comisii teritoriale au fost înființate, dar nu toate activează. Se pune acut problema descentralizării activității D.M.A.S.I prin dezvoltarea unor filiale locale. Evident, este necesar un minim de dotare (sedii, telefonie, eventual un terminal de calculator), mijloace de multiplicare și de transport. O problemă stringentă este cea a personalului calificat: înființarea unei secții de restaurare în cadrul Institutului de Arhitectură urmînd a fi dublată

http://patrimoniu.gov.ro

prin cursuri postuniversitare în diverse instituții de învățămînt superior. În felul acesta (pornind de la colectivul de proiectare preluat de la Institutul de Arte Plastice) se vor putea pune bazele Secției de Restaurare, prevăzută în proiectul Legii Monumentelor. Mai dificilă va fi constituirea unității de specialitate pe lucrări de conservare, restaurare și punere în valoare. Pentru valorificarea fondului clădit se are în vedere constituirea unei Eforii a monumentelor, cu rol de administrație și exploatare, pentru a sprijini material toate activitățile în domeniu. Zestrea acestei case este în curs de formare, astfel că într-o perspectivă nu prea îndepărtată să poată fi constituită spre folosul general.

PETER DERER

INTERVIU CU DR. CHRISTOPH MACHAT

Delegat al președintelui ICOMOS, dr. Roland Silva, și reprezentant al Oficiului pentru Protecția Monumentelor din Renania (Landschaftsverband Rheinland Amt für Denkmalpflege), dr. Christoph Machat a fost oaspetele Direcției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice în perioada 6—10 noiembrie 1990. Cu ocazia contactelor avute cu conducerea și specialiștii acestei instituții au fost relevate preocupările științifice comune și necesitatea intensificării unei cooperări directe cu instituțiile de profil din Germania, a obținerii unui sprijin material care să contribuie la refacerea patrimoniului arhitectural și istoric românesc supus, în ultimii ani mai ales, la distrugeri sistematice.

Legi — mentalități

ELISABETA RUȘINARU: Specialiștii noștri, unii dintre ei foști colegi de care vă leagă afectiv începuturile formației profesionale în cadrul D.M.I., s-au arătat interesați în discuțiile purtate cu dv. de cunoașterea modului cum este organizată activitatea pe care o desfășurați acum în Germania în domeniul protecției monumentelor și, de asemenea, în cunoașterea legilor care le guvernează.

CHRISTOPH MACHAT: Pentru monumentele istorice și întregul evantai de aspecte ce concură la buna lor păstrare în timp, avem o legislație foarte bună, corelată cu restul legilor țării (landului), vizînd toate domeniile de activitate, de aceea la aplicarea în practică a legii monumentelor există înțelegere la toate nivelurile administrative, astfel că se implică toate instanțele, de la administrația locală pînă la autoritățile centrale. Administrația locală răspunde de păstrarea patrimoniului corespunzător, desigur, listelor de monumente elaborate de Oficiul de monumente și are obligația întreținerii și protejării monumentelor. La cele spuse anterior, exemplific cu « Legea federală a construcțiilor » care prevede și regimul zonelor de protecție, a căror marcare în teren este destul de mare, tocmai pentru ca să nu se intervină oricum; rezervațiile respective intră deci sub incidența legii de construcții, a legii fondului funciar etc. ale țării. Oficiile de specialitate din nordul Renaniei au statut consultativ, definit prin lege, există relații de colaborare bine înțelese între factorii responsabili de starea monumentelor, fără piedici în exercitarea controlului de către persoana care răspunde de problemele dintr-o zonă și care nu are nevoie de alte aprobări odată ce monumentul a fost inclus pe listă; de asemenea, menționez faptul că peste cuvîntul referentului de la Oficiul de monumente, administrația locală nu poate trece, decît antrenînd foruri superioare.

Pe de altă parte există și o mentalitate favorabilă vizavi de monumente, de patrimoniul constituit și ca urmare a faptului că se exercită

din partea Oficiilor noastre o influență pozitivă, se desfășoară un proces continuu de instruire și educare a populației. Există uneori discuții cu beneficiarii, se înregistrează chiar cazuri de neînțelegere din partea unora dintre oamenii care se simt îngrădiți, de aceea li se explică, prin intermediul publicațiilor de specialitate (cuprinzînd probleme de urbanism și arhitectură, de semnificație istorică, de revitalizare etc.) că au șanse de supraviețuire în timp doar acele edificii vechi care sînt adaptate noilor condiții de viață.

din activitatea de organizare

E.R.: Oficiile de monumente, cum sînt ele structurate?

CHR. M.: Fiecare oficiu are patru secții:
1. Secția practică, de control.
2. Secția de inventariere.
3. Secția de cercetare pe obiect.
4. Secția de restaurare.

Prima secție controlează toată activitatea legată de protecția, conservarea și restaurarea monumentelor. Colegul din această secție este obligat să meargă și să prezinte cererile proprietarilor respectivi, sau să decidă la fața locului. El discută proiectul dar efectuează și controlul asupra execuției pe șantierul respectiv. Discuțiile privesc metodologia, la care participă un chimist, un biolog, ca și specialiști în statică și structură. Pentru proiecte, durata este mai mare; ele sînt elaborate de către arhitecți particulari, iar execuția lucrărilor propriu-zise este efectuată de firme particulare.

Vorbind de a doua secție, de inventariere, tradițiile de înregistrare, respectiv partea științifică de investigare, se întind pe o vechime de 100 de ani. Inventarele cuprind harta, istoricul și evoluția localității, protejarea nucleului istoric și ambianța lui, lista cu fișa fiecărui monument (descriere, punerea în valoare a elementelor artistice, fotografii, relevee etc.). O documentație completă poate să fie folosită cam 100 de ani. Ceea ce s-a făcut în ultimii 20 de ani au fost nu numai legile ci și listele de monumente. Odată listele publicate, ele sînt la dispoziția publicului, iar noi avem datoria să raportăm tot ceea ce facem. O serie de tipărituri vin în ajutorul publicului, deoarece în ele apar listele mereu reînnoite, cu o introducere istorică, topografică de istoria artei și arhitecturii, constituind o anexă complementară la liste, cu accente pe valoarea istorică.

E.R.: Cum apreciați rolul topografiei într-o documentație cît mai completă?

Chr. M: Cartarea este un procedeu și un material esențial ce însoțește lista. Pentru a identifica un monument istoric este necesar să fie cartat cît mai precis, la scara 1:5000, cuprinzînd culorile: roșu — monument istoric; roz — zonă de protecție; verde — parcuri sau grădini care sînt monumente istorice, chiar dacă monumentul respectiv a dispărut; albastru — ape etc. Cartarea este deci parte integrantă a listelor monumentelor, împreună cu descrierea și documentația fotografică.

zona de protecție

E.R.: Cum la noi nu există corelarea legii protecției monumentelor cu celelalte legi ale fondului funciar, construcțiilor etc. v-am ruga să ne împărtășiți din experiența dv., insistînd asupra conținutului acestei noțiuni, a argumentelor stabilirii zonelor de protecție și a implicațiilor respectării acestora în condițiile în care se doresc construcții noi.

Chr.M.: În multe cazuri nu mai există monumentele pentru care declarăm zonele de protecție. Foarte multe dintre locuri nu mai reflectă, din cauza distrugerilor războiului, structura istorică a zonei respective. Procesul de susținere a valorii acestora este foarte lung; întîi marcăm pe cele care sînt monumente istorice, respectiv substanța veche de arhitectură, deteriorată în parte și care face parte din nucleul cu valoare de patrimoniu al zonei de protecție în discuție.

Rețeaua de circulație din parcelări, din profilul străzilor, trăsăturile tipice zonelor, zone efective de protecție, trebuie incluse într-un tot cu grădina ce face parte din unitatea așezării respective. Silueta, perspectiva, ambianța reprezintă argumente pentru statuarea zonei protejate din interiorul unei așezări, iar zona în care se pot construi edificii noi este strict limitată de lege. În ceea ce privește întinderea zonei de protecție, ea este stabilită de către oficialitățile localităților; odată marcată pe hartă, capătă un statut cu instrucțiuni foarte precise pentru toate piesele ce-i aparțin și trebuie protejate.

E.R.: Zona verde din interiorul acesteia primește calitatea de monument istoric?

Chr.M.: În cadrul zonei de protecție, zona verde ne permite aceasta, fiindcă în toate legile, aspectul, ambianța, deci spațiile din jurul clă-

http://patrimoniu.gov.ro

dirii sau ansamblului sînt prevăzute să se protejeze cu totul. Cînd cineva vrea să-și construiască o casă nouă sau să modifice o clădire trebuie să consulte Oficiul de monumente. Fiecare monument istoric — așa cum este prevăzut și-n lege—trebuie protejat cu spațiul din jur; nu se poate construi ce dorește fiecare și oriunde. În acest fel trebuie privită noțiunea de monument istoric; zona de protecție cuprinde deci monumentul istoric, substanța istorică și spațiile respective.

Zona de protecție nu este parte a listei de monumente, autoritățile locale o declară singure; se respectă intervențiile operate (modificările de fațade, schimbarea culorii etc.); se impune, deci, o responsabilitate proprie, este, de altfel, o posibilitate de a se ușura munca specialiștilor, autoritățile trebuind să decidă și singure.

siturile arheologice cuprind și suprafețele arabile

E.R.: Cum abordați problema siturilor arheologice?

Chr.M.: Siturile sînt parte a legii monumentelor, dar există două oficii care au în vedere protecția lor. În propunerile ce se fac se includ toate suprafețele, inclusiv cele arabile, de aceea nu sînt dificultăți. Bisericile vechi, de exemplu, sînt declarate atît monumente istorice cît și arheologice, deoarece în traseul lor ruinele se interferează, se suprapun.

Chr.M.: Oficiile de monumente mai mari au o a treia secție, de documentare și cercetare pe obiect; în șantierul o dată deschis se studiază piesele, se efectuează săpături arheologice, cercetarea paramentelor, acoperișului și a altor elemente de arhitectură. În această secție de documentare, incluzînd arhiva fotogrammetrică, relevee etc., lucrează tehnicieni, desenatori, ingineri și fotografi.

În sfîrșit, ultima secție — restaurarea picturii murale, conservarea pietrei. În cadrul acestei secții se întreprinde o primă cercetare a unei picturi, fiind apoi executată de către restauratorii particulari.

O mare importanță o prezintă restaurarea ca modele (șantiere pilot de restaurare); în cadrul restaurării, 6 locuri sînt ocupate de practicanți care învață.

E.R.: Cum se asigură specializarea?

Chr.M.: Se face un curs de restaurare pictură. Este una din căile de a educa restauratorii. Există restauratori particulari; se poartă discuții de mai mulți ani între organismele meșteșugărești, pentru a cunoaște cum s-a procedat pînă acum. Am început un model pentru restaurare cu durata de trei ani, la Köln; pînă acum restaurarea s-a făcut la nivel meșteșugăresc, în timp ce la Stuttgart de 10 ani există posibilități de specializare în restaurare. De asemenea, cursuri specializate funcționează la München. Condiția este de a face un stagiu de doi ani într-un Oficiu de monumente. Se tinde spre munca de cercetare: arhitectură, istorie, dar și în direcția uneia practice.

Sînt diferențe de la land la land în ceea ce privește legile de protejare a monumentelor. Patrimoniul mobil face parte din Legea monumentelor. Oficiile de monumente au o secție de arhitectură în Bavaria; în Baden Wurttemberg, patru oficii lucrează în condiții deosebite. Sînt patru județe ce cuprind cîte un oficiu. Legea este aceeași.

Statistic, diferă numărul persoanelor. In Renania 32 colegi lucrează în restaurare; 16 colegi în munca practică și 12 colegi pentru inventariere. În Bavaria sînt 160 de salariați, din care 8 restauratori și 8 documentariști. Laboratorul foto aparține secției de documentare, existînd 5 salariați.

E.R.: Cu ce impresii plecați din cadrul Direcției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice?

Chr.M.: O să se întîmpine greutăți mari în munca de restaurare. În foarte multe direcții dorim și vă putem da ajutorul nostru. În cadrul ICOMOS am discutat posibilitățile de ajutor direct.

Dacă direcția are interes în a colabora sîntem foarte bucuroși să constituim un « partnership » între oficiile din Renania și București, mergînd pînă la dotarea cu materiale și utilaje. Misiunea mea include și posibilitatea de finanțare a unor proiecte concrete de restaurare a cîtorva monumente.

Ceea ce consider foarte important pentru perioada imediat următoare, în vederea colaborării la nivel ICOMOS, este să finalizați Legea monumentelor. Pentru baza de pornire în această activitate atît de stringentă și complexă trebuie elaborată cît mai curînd legea și întocmită lista de monumente; în sensul celor spuse sînt convins că vom da o mînă de ajutor oficiilor din România în refacerea activității profesionale atît de importantă. Interesul nu este personal, colaborarea se va desfășura la nivel internațional.

http://patrimoniu.gov.ro

E.R.: Deși plecat din România în 1973, ați cunoscut totuși distrugerile din țara noastră, atît în ceea ce privește monumentele, cît și satele. La ajutorul pe plan psihologic, ați adăugat unul practic.

Expcziția—Pro România

Chr.M.: Sînt reprezentant în ICOMOS. În cadrul acestui comitet se discută probleme legate de sate, de proprietăți țărănești, deci auzind de distrugerile din România, în 1987 am început primele demersuri, iar în 1988 s-a publicat o primă luare de poziție față de amenințarea satelor românești.

În 1988 s-a făcut o întîmpinare la Ceaușescu, în care am protestat vehement. Pe plan ICOMOS a fost inițiată propunerea organizării unei expoziții; am fost întrebat dacă pot colabora și am acceptat. Expoziția ICOMOS — PRO ROMÂNIA, cu contribuția morală și bănească și a dl. Șerban Cantacuzino din Londra, a fost prezentată la Paris. Expoziția a fost itinerată în toate țările nordice. În continuare, Comitetul executiv ICOMOS are interesul deschiderii expoziției și la București, pentru a arăta competența și concepția noastră în ilustrarea unor aspecte din programul de apărare, cu mari dificultăți, a patrimoniului românesc, exemplificînd în special cu distrugeri de sate și imagini din București; de asemenea, pentru a arăta poziția noastră față de România, atitudinea critică față de politica statului și dorința expresă pentru aducerea ei în comunitatea europeană. Expoziția se constituie și ca o expresie elocventă a luptei pentru menținerea patrimoniului monumental, dar și a celui de mentalități.

În Germania, catalogul s-a vîndut foarte rapid, am colaborat cu satele înfrățite. Am fi interesați pentru schimbul de publicații.

E.R.: Ce publicații tipăriți?

Chr.M.: « Anuarul » este cartea noastră de vizită; prin intermediul acestei publicații, ne achităm de obligația de a ne justifica activitatea în fața opiniei publice, a statului, care ne subvenționează cu 60 mil. mărci anual. Publicăm rapoarte scurte, combinate cu studii documentare și de cercetare aprofundate. De asemenea, documentațiile, topografia monumentelor, articole ce prezintă tematica monumentelor, teze de doctorat, arhitectura bisericilor din sec. al XX-lea etc. sînt publicate în Anuarul « Denkmalpflege în Rheinland ».

O altă revistă, trimestrială, cuprinde informații la zi și, în general, toate problemele de specialitate care solicită o rezolvare imediată.

Consemnări de ELISABETA ANCUȚA-RUȘINARU

AL XIII-LEA SIMPOZION INTERNAȚIONAL AL COMITETULUI INTERNAȚIONAL DE FOTOGRAMMETRIE ARHITECTURALĂ (CIPA)

Cracovia, 23—26 octombrie 1990

În revenirea României la cooperarea intelectuală internațională se înscrie și participarea, după mulți ani de absență, a unei delegații române la această remarcabilă manifestare științifică, găzduită de vechea capitală a Poloniei medievale. Au fost prezenți specialiști din Austria, Argentina, Brazilia, Ceho-Slovacia, Franța, Germania, Grecia, Italia, Libia, Lituania, Marea Britanie, Norvegia, Polonia, România, Spania, Ungaria, Iugoslavia, printre ei domnii Mario Fondelli (Italia), președintele CIPA, Maurice Carbonell (Franța) președinte de onoare, R. W. A. Dallas (Marea Britanie), șeful unității fotogrammetrice de la English Heritage, dr. doc. Jòzef Jachinski (Polonia) de la Institutul de Geodezie Minieră din Cracovia, Antonio Cheli (Argentina) din «statul major» CIPA, dr. ing. Landolf Manelshagen (Germania) de la Muzeul german al Mineritului din Bochum și mulți alții.

CIPA — întemeiat după colocviul din 1968, consacrat aplicațiilor fotogrammetrice în arhitectură, organizat de ICOMOS, și funcționînd pe lîngă acest din urmă organism și Societatea Internațională de Fotogrammetrie — și-a propus promovarea și dezvoltarea tehnicilor fotogrammetrice pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice. Acțiunea sa corespunde din punct de vedere doctrinar Cartei de la Veneția și Cartei internaționale pentru salvgardarea orașelor istorice, metodele fotogrammetrice remarcîndu-se prin exactitatea releveelor arhitecturale, fără a le înlocui însă.

În suita întrunirilor internaționale organizate de CIPA, cea de la Cracovia a fost închinată Fotogrammetriei numerice, Sistemelor de informație spațială și detecție îndepărtată aplicate restaurării moștenirii arhitecturale și urbane în arheologie. Dincolo de demonstrațiile performanțelor unei tehnici tot mai sofisticate — asupra tendințelor de autosuficiență a atras atenția cu obișnuita-i malițiozitate profesorul Maurice Carbonell — rezultatele obținute sînt cu totul ieșite din comun. Acuitatea investigației, cantitatea de date precise acumulate, excepționala colaborare dintre camera de luat vederi și ordinator, toate pun, practic, pe baze noi activitatea conservatorilor, restauratorilor și arheologilor. Relev pentru spectaculozitatea lor determinările degradărilor paramentelor monumentelor istorice prin relevee fotogrammetrice în fals color sau termoviziune (Landolf Manelshagen, Mustapha Skalii și Wiesław Nawrocki), transformarea unor vechi imagini fotografice în fotograme și relevee arhitecturale precum la Zagreb, sau de pictură la biserica din Jasov/Slovacia (Teodor Fiedler, Lidija Semak, Ivan Landek, J. Jachimski, Adam Boron).

În arheologie trebuie menționate aplicațiile fotogrammetrice și aerofotografice în relevarea unui sit de însemnătatea celui de la Madinat Al-Zahra de lîngă Cordoba (Antonio Almagro), a mănăstirii cisterciene de la Lubiaz/Wrocław (Zdsistaw Marcinowski), a vestigiilor antice și medievale din Țara Rhinului (Ralf Zantopp), a podului peste rîul San Leonardo de la Caccamo/Palermo, A.D. 1300 (V. Franco, G. Scaletta, B. Villa) etc. Demn de inters este și demersul cercetătorilor poloni pentru detectarea și examinarea siturilor arheologice cu ajutorul radarului (Halina Ginter).

Din partea țării noastre au fost prezentate trei comunicări și un raport al Comisiei române de fotogrammetrie arhitecturală și arheologică — CRFAA — (S. Iosipescu, Raluca Verussi), prospectul unui viitor atlas al siturilor arheologice

http://patrimoniu.gov.ro

relevate aerofotografic (C. Crăciun) şi o dare de seamă asupra releveelor monumentelor istorice efectuate prin fotogrammetrie terestră în 1962—1977 (Al. Guţu, Emilia Olteanu).

Am avut, de asemenea, onoarea ca în numele CRFAA să propun distinsei adunări internaţionale cracoviene desfăşurarea simpozionului CIPA din 1993 în România.

Pe parcursul desfăşurării simpozionului am avut plăcerea de a ne bucura de toamna cracoviană şi de o interesantă excursie la faimoasa mănăstire Czestochova, loc sfînt de pelerinaj pentru poloni.

SERGIU IOSIPESCU

SIMPOZIONUL INTERNAŢIONAL «SATUL EUROPEAN AZI». CASA ŢĂRĂNEASCĂ — ARHITECTURĂ ŞI MENTALITATE

Bucureşti, 14—18 noiembrie 1990

Sub genericul «Satul european azi» Bucureştii au găzduit în intervalul 14—18 nov. 1990, primul simpozion internaţional de etnologie cu tema «Casa ţărănească — arhitectură şi mentalitate». În viitor întîlnirea specialiştilor din variate domenii de specialitate legate de viaţa satului urmează să aibă loc la 2 ani.

Simpozionul a fost organizat sub patronajul Ministerului Culturii de Comisia muzeelor şi colecţiilor de artă, Societatea de antropologie culturală şi Muzeul Satului. Deschiderea lucrărilor s-a făcut în prezenţa unor reprezentanţi ai Ministerului Culturii şi Parlamentului României. Cuvîntările oficiale au fost urmate de comunicări susţinute în plenul adunării de personalităţi marcante din ţară şi străinătate: prof. dr. Paul H. Stahl (Franţa), prof. dr. Paul Petrescu, prof. dr. Jean Cuisienier (Franţa), dr. Ioan Godea.

În continuare, lucrările simpozionului s-au desfăşurat în patru secţiuni: Arhitectură, Mentalitate, Casa şi relaţiile sociale, Varia. Participarea a fost numeroasă atît în rîndul celor care au susţinut comunicări, cît şi a auditoriului. Specialişti din 14 ţări (Albania, Belgia, Bulgaria, Cehia şi Slovacia, Finlanda, Franţa, Germania, Italia, Iugoslavia, Polonia, Portugalia, România, Ungaria, URSS) s-au întîlnit pentru a discuta probleme de arhitectură, etnografie, psihologie, sociologie etc. legate de viaţa satului, în toate implicaţiile ei. De la elementele de continuitate a tradiţiei, pînă la transformările de structură determinate de schimbarea statutului de ţăran, ceea ce într-un proces dinamic a dus la modificări în organizarea gospodăriilor şi arhitecturii satului, aceste subiecte au preocupat cercetătorii. Tema centrală a dezbaterilor a fost *casa rurală*, realitate materială concretă şi concept socio-cultural.

Secţiunea I, *Arhitectură*, a fost cea mai bogată în comunicări, tematic vorbitorii înscriindu-se pe cîteva coordonate: evidenţierea arhitecturii tradiţionale; studierea evoluţiei arhitecturii rurale în cadrul procesului de adaptare a satului la modificarea condiţiilor generale de viaţă; prezentarea rezultatelor obţinute în organizarea unor muzee ale satului. Multe din prezentări au fost însoţite de proiecţii de diapozitive sau fotografii.

Modul de prezentare a lucrărilor acestei secţiuni conduce la ideea că majoritatea comunicărilor au fost descriptive şi prea puţine s-au lansat în interpretări. A decurs de aici o atmosferă «cuminte», neincitantă.

Secţiunea a II-a, *Mentalitate*, a grupat în special probleme de etnologie. Valoarea de simbol a diferitelor obiecte, practicile magice legate de casă, transformări ale mentalităţii urmărite pe mai multe generaţii sînt cîteva din subiectele abordate.

Casa şi relaţiile sociale este a III-a secţiune, ce a grupat o serie de foarte interesante comunicări în care, cu deosebire, s-au interferat mai multe domenii de cercetare, cu rezultate din cele mai bune. Menţionăm cîteva teme: importanţa formelor arhitecturale în crearea cadrului optim de viaţă, reflectarea transformărilor sociale în aspectul casei tradiţionale, satul românesc în viziunea călătorilor străini.

Ultima secţiune, a IV-a, *Varia*, a reunit comunicări în care cercetarea ştiinţifică s-a apropiat cel mai mult de domeniul artelor vizuale. Astfel, de la ambianţa cromatică, ornamentica arhitecturii rurale şi tapiseria tradiţională, la consideraţii etnolingvistice subiectele abordate au acoperit o arie foarte întinsă.

Lucrările reuniunii internaţionale s-au încheiat

http://patrimoniu.gov.ro

cu o excursie la Curtea de Argeș și Golești. De asemenea trebuie menționată expoziția de fotografii « Satul european », deschisă cu această ocazie la Palatul Elisabeta. Pentru că numărul exponatelor a fost mic, atenția vizitatorilor a fost în mare măsură distrasă de arhitectura plăcută a palatului ce găzduia expoziția.

Simpozionul a prilejuit întîlnirea a numeroși specialiști și a fost o bună ocazie de cooperare între instituțiile de profil din Europa. Lucrările simpozionului urmează a fi publicate într-un volum special în viitorul apropiat.

GEORGETA POP

PRIORITĂȚI ÎN EVIDENȚA, CONSERVAREA, RESTAURAREA ȘI PUNEREA ÎN VALOARE A MONUMENTELOR ISTORICE

Sesiunea anuală de comunicări, București, decembrie 1990

Sub egida CNMASI și a DMASI în 6—7 decembrie 1990 a avut loc la București prima întîlnire a specialiștilor din domeniul conservării și restaurării monumentelor, după reorganizarea Direcției în noua formulă.

Sesiunea a fost organizată în două părți: prima parte, dedicată înaintașilor și idealurilor lor și partea a II-a, cuprinzînd comunicări ale cercetătorilor din cadrul DMASI și a muzeelor din țară. Sesiunea s-a încheiat cu participarea la două mese rotunde organizate pe specialități.

În deschiderea lucrărilor prof. dr. arh. Gr. Ionescu, membru corespondent al Academiei Române, președintele CNMASI, a prezentat un *Medalion G. M. Cantacuzino.*

Evocarea unor momente importante din viața marelui arhitect restaurator și om de cultură au arătat un destin de excepție, în care profesionalismul s-a îmbinat fericit cu suflul poetic. Personalitatea lui G. M. Cantacuzino s-a manifestat ca arhitect, restaurator, desenator, scriitor, conferențiar și cercetător. De menționat că în intervalul 1949—1956 activitatea sa a fost legată în cadrul DMI de completarea listei monumentelor istorice.

O altă mare personalitate căreia cei ce se dăruiesc domeniului restaurărilor îi sînt datori un nesfîrșit omagiu este N. Iorga. Dr. Andrei Pippidi a susținut comunicarea *N. Iorga — comemorare*, prilej de trecere în revistă a unei activități uriașe: inițierea listei monumentelor istorice, adunarea obiectelor de patrimoniu, conferințe pentru educarea poporului, numeroase lucrări privind monumentele istorice. Activitatea sa în cadrul CMI a fost evocată în relație cu ceilalți membrii: Al. Lapedatu, Victor Brătulescu, Al. Bărcăcilă, N. Bulat etc.

La încheierea primului an de funcționare a CNMASI, vicepreședintele Comisiei, dr. Radu Popa, a prezentat succint activitatea desfășurată. Subliniem cîteva din multitudinea problemelor ce se impun rezolvării la nivel central: în lipsa legii monumentelor Comisia lucrează pe baza cîtorva acte normative și prevederi din legislația veche; lipsa specialiștilor în număr suficient pentru a face față situației dezastruoase în care se află multe monumente istorice în

http://patrimoniu.gov.ro

prezent. Se impune precizarea că dificultățile întîmpinate în activitatea de salvare a patrimoniului pot fi rezolvate numai printr-o structură națională dependentă de CNMASI și nu legată de forurile locale.

Dr. Peter Derer, directorul DMASI, a prezentat activitatea Direcției în anul 1990. Urmărindu-se descentralizarea pe plan teritorial și în paralel formarea unui nucleu central de coordonare a problemelor protejării, restaurării și conservării monumentelor din țară s-a realizat pînă acum nucleul central. În perspectivă se prevede organizarea unor subdirecții zonale în jurul cărora să graviteze nucleele județene. De asemenea se prevede organizarea «Casei monumentelor», a unui «Institut de restaurare» și a unui «Grup de antrepriză pentru executarea lucrărilor». A fost prezentată activitatea fiecărui compartiment al Direcției, cu realizările și greutățile decurgînd din lipsa de spațiu și aparatură adecvată, imposibilitatea de tipărire în ritm normal a publicațiilor Comisiei.

Dr. Eugenia Greceanu a susținut comunicarea *Principii de restaurare urmărite de DMI în intervalul 1960—1977. Apreciere retrospectivă.* Scopul comunicării a fost acela de a desprinde din activitatea DMI principii folositoare pentru DMASI. Pornind de la ideea că un monument istoric este, de cele mai multe ori, rezultatul mai multor etape de construcții, deci de stiluri arhitectonice, arh. Eugenia Greceanu se pronunță împotriva restaurărilor care din dorința de a reveni la forma inițială a monumentului înlătură faze arhitectonice mai tîrzii dar valoroase și integrate în ansamblu. Din acest punct de vedere activitatea DMI dovedește că restaurările făcute nu probează o concepție unitară, deci nu se poate vorbi de o școală de restaurare românească.

Partea a II-a a sesiunii a grupat comunicările în două secțiuni: I. Arheologie, istorie și istoria artei; II. Arhitectură și inginerie. În prima secțiune au fost susținute 9 comunicări.

Dan Nanu Basarab, Ilie Costel și Adrian Mănăilă, *Cercetări arheologice în zona Bisericii «Precista» din Galați.* Săpăturile arheologice au descoperit cuptoare de var în incinta bisericii de sec. XVII. Valoarea comunicării constă în prezentarea metodei electrometrice—specifică geologiei — prin care s-au evitat săpăturile la adîncime și au fost depistate ziduri necunoscute.

Grigore Constantinescu, *Biserica rupestră Nămăiești.* Atestarea documentară a unei biserici de piatră la Nămăiești datează din 1547, desigur în decursul timpului biserica suferind modificări. În prezent, la intrare, biserica rupestră are o construcție de zidărie, ea fiind importantă prin faptul că se înscrie într-o serie de construcții rupestre din care enumerăm: Corbii de Piatră, Argeșel și grotele din Capodochia.

Mircea Alexa, Emil Păunescu, *Călugăreni, Monumente trecute, prezente, viitoare.* Autorii prezintă o serie de monumente: *crucea de piatră*, ridicată în 1912—1913, de 8 m înălțime azi în ruină; «*crucea tinerimii române*», ridicată în 1928 și demolată în 1960; *biserica de lemn* de sec. XIX, una din puținele de acest fel din cîmpie; *troița*, azi strămutată, ridicată în memoria eroilor din primul război mondial căzuți la Neajlov; *crucea lui Șerban Vodă Cantacuzino*, sec. XVII, înălțată în amintirea luptelor duse de Mihai Viteazul la Călugăreni; *obeliscul profesorilor și elevilor*, ridicat în 1901 tot în amintirea lui Mihai Vodă; *podul de pe Neajlov*, construit în 1934—1935, împodobit cu basoreliefuri și inscripții. De asemenea s-a discutat problema *hanului de la Hulubești*, han medieval de poștă. Existența sau amintirea acestor monumente impune păstrarea locului istoric de la Călugăreni, în opoziție cu varianta unui han turistic la marginea viitoarei șosele internaționale E-15.

Marian Neagu, Tudor Papasima, *Schitul Codreni — trecut, prezent și perspective.* În prezent acoperit de apele lacului de acumulare, schitul avîndu-l ca ctitor pe Dona Pepino, originar din Epir, a fost loc de popas pentru călători. Pe locul schitului s-au găsit urme din epoca bronzului și feudalism (biserică, zid de incintă, inscripții de sec. XVII, casă egumenească, turn clopotniță, cărămizi cu semne). Cercetarea nemaifiind posibilă la fața locului, datele obținute este de așteptat să fie folosite pentru o lucrare monografică.

Comunicarea Cristinei Crăciun, *Contribuții la topografia antică a Miciei*, precum și comunicarea Grupului de cercetare aerofotografică și evidența centralizată a siturilor (dr. A. Pănoiu, Anișoara Sion, Cristina Crăciun, Grigore Mihai, C. Mehedințeanu, C. Dobroslav, Adriana Mihai), *Rezervații, zone de protecție pentru situri arheologice* s-au bazat pe rezultatele obținute prin cercetările aerofotografice. Pentru Micia obiectul cercetătorilor l-au făcut cele 3 construcții termale, inscripțiile, locuințele și tezaurul. De menționat că ultimele fotografii aeriene au fost executate în 1979. Modificările terenului prin construcția căii ferate Deva-Arad, a șoselei, termocentralei și a unei fabrici, au ridicat problema necesității de a lărgi zona de

http://patrimoniu.gov.ro

rezervație arheologică pentru a putea conserva urmele romane.

Al. Suceveanu, Gh. Vecerdea, *Thermele de la Histria*. Autorii prezintă complexul thermelor cu fazele lor de construcție: thermele din cetate cu 4 faze (sec. I, Antoniu, Sever și romano-bizantin) și thermele din afara cetății cu 2 faze (Antoniu și Sever). Restaurarea lor începută în 1966—1967 a fost stopată în 1977, moment din care degradarea lor continuă. Este avansată ideea ridicării unui acoperiș pentru protejarea zidurilor, precum și aceea a unui proiect de reconstruire parțială.

Venera Rădulescu, *Ansamblul medieval de la Tîrgu Jiu, cartier Polata (sec. XIV—XV)*. Începute în 1980 săpăturile arheologice au scos la iveală o curte feudală din care s-au păstrat 3 pivnițe din bolovani și cărămidă (parțial cărămidă romană adusă din alte părți). Se propun lucrări de protecția zidurilor, întrucît este vorba de o curte feudală cu rol strategic.

V. Brudiu, *Valul lui Traian*. Prezentînd situația în care se găsește Valul lui Traian, autorul lansează un semnal de alarmă privitor la poligonul de trageri, lucrările agricole, perspectiva de a se construi o șosea militară pe coronament, acestea toate punînd în primejdie existența valului. O porțiune din val este încă bine păstrată (la mijlocul traseului), pentru acest tronson autorul comunicării propunînd lucrări de conservare deosebite.

Sergiu Iosipescu, *G. M. Cantacuzino — primele contacte cu arhitectura totalitarismului comunist*. Profesionalismul, cultura de specialitate și finețea spiritului l-au făcut pe G.M. Cantacuzino să sesizeze în arhitectura sovietică ridicolul copierii rusești a arhitecturii americane, precum și rolul ideologizat al construcțiilor cu aspect de cazarmă. O arhitectură săracă în conținut și formă, aceasta este concluzia arhitectului G.M. în fața realizărilor sovietice.

Secțiunea a II-a — Arhitectură și inginerie —, s-a desfășurat, după caracterizarea făcută de A. Trișcu, conducătorul lucrărilor, ca o ședință de lucru a cărei reușită depinde de posibilitățile de conlucrare între participanți și de prezentarea succintă a cît mai multe puncte de vedere.

Mariana Mustață, *Piatra Trei Ierarhilor*. Abordarea este făcută din punct de vedere al biologului și rezultă că piatra bisericii este afectată de pînza de apă freatică de nivel ridicat, poluare, depunere de praf și microorganisme. În plus există o diferență a stării de degradare între piatra veche și cea înlocuită la restaurarea lui Lecomte de Noüy, care nu a mai pus piatră de calitate atît de bună. Intervenția este necesară, dar foarte dificilă.

Călin Hoinărescu, *Modificări la paramentele bisericilor de sec. XVII, în secolul XIX. Intervențiile arhitectului Schlater*. Sînt biserici cu fațada în 2 registre, separate de brîu median cu modenatură cioplită, ocnițe (epoca Matei Basarab): biserica Mănăstirii Apostolache, biserica de la Tîrgușor și Negoiești, județul Călărași. La toate s-a făcut modernizarea paramentului prin eliminarea ocnițelor prin cioplire, înlăturarea brîului și acoperirea ocnițelor cu mortar gros. Este o reformulare plastică programată, prin care s-a realizat introducerea unei modenaturi clasicizate. Problema este că oprindu-ne în restaurare la faza Schlater se mutilează caracteristicile plastice, se anulează și nu se păstrează faza istorică.

Teodor Gheorghiu, *Problema protejării pieselor și ansamblurilor arhitecturale din orașele Buzău și Rîmnicu Sărat*. Acestea sînt orașe care au păstrat puțin din valorile arhitecturale și tocmai de aceea pentru a fi protejate este necesară o legislație strictă și un sistem de urmărire a respectării ei.

Liana Bilciurescu, *Considerente asupra dezvoltării în timp a castelului Bran*. Extrem de documentată, comunicarea se bazează pe studiul arhivelor, reconstituind, pe baza informațiilor culese, fazele de construire a castelului și modificările planimetrice existente, elemente esențiale pentru viitoarea restaurare.

Liviu Popescu, *Aspectele ale condiționării spațiu construit-om*. Pornind de la restaurarea unor clădiri încărcate de istorie din Ploiești, autorul realizează un scurt eseu despre necesitatea comunicării între mediul social și programul de arhitectură.

Gheorghe Dinuță, *Repertoriul monumentelor de tehnică populară de pe Valea Gurghiului și Mureșul superior*. Pe baza catagrafiei din 1859 (a lui Cuza) au fost stabilite ansambluri, complexe industriale, instalații și stabilimente țărănești. Problema care se ridică este ce se va întîmpla cu ele, în condițiile în care unele sînt în stare de funcționare, altele nu. Unele (joagărele, teascurile) au fost folosite de întreprinderi care azi se desființează și ele sînt preluate de vechii proprietari, dintre care mulți nu sînt interesați să le păstreze.

Mircea Taban, *Priorități și probleme ale conservării și valorificării complexelor și monumentelor de tehnică populară din județul Caraș-Severin*. Cercetările pentru repertoriere, bazate

http://patrimoniu.gov.ro

pe cadastrul din 1878, constată că instalațiile de tehnică populară s-au înmulțit (multe apărute după 1950), sînt noi, dar în tipare tradiționale. Întrebarea este dacă aceste inovații pe tipare tradiționale sînt creații originale și dacă trebuie înscrise în listele de monumente? Etnografic ele sînt interesante și reprezintă un efort de gîndire, de creație tehnică.

Viorica Pisică, *O locuință de la sfîrșitul secolului al XIX-lea de la Galați*. Casa din strada Domnească nr. 53, actuala policlinică, a fost construită la sfîrșitul secolului al XIX-lea și păstrează parte din decorația interioară. Beneficiarul a păstrat-o în stare bună, dar clădirea este afectată de lucrări de canalizare prost făcute, care au produs igrasie. Se propune introducerea în lista monumentelor și găsirea unei alte funcționalități.

Andrei Pănoiu, *Probleme privind rezervații de arhitectură sătească*. Studiul așezărilor sătești dovedește că acestea sînt organizate în jurul curții boierești. Se pune problema identificării vechilor centre pentru a fi protejate (ex. Tîrgul Baia de Aramă, satul Cerneți din Mehedinți). În centru era școala, cîrciuma, biserica, moara, moșia fiind un teritoriu bine delimitat, cu porți de intrare. Pentru identificare se poate folosi și harta reformei agrare a lui Cuza, care precizează pivnițele, conacele boierești etc. Trebuie însă ca și locuitorii să le întrețină, să le conserve.

Mariana Zup, Cezar Rebenciuc, *«Evoluția» unui monument de arhitectură — Casa Roset-Balș din Pribești*. Este prezentată situația tragică a caselor fără proprietar. Abandonate, ele se năruie cu repeziciune. Au fost comunicate DMASI ca urgențe, dar trebuie în primul rînd să li se găsească o folosință.

Cele 10 comunicări s-au remarcat prin varietatea problemelor ridicate, ele sugerînd unele priorități și orientări în perspectivă.

În continuarea sesiunii de comunicări, în ziua de 7 dec. 1990, au avut loc două mese rotunde (ambele prezentate pe larg în nr. 2/1990 al «Revistei Monumentelor Istorice»): *Priorități în evidența, inventarierea și cercetarea monumentelor istorice*, condusă de dr. Radu Popa și *Priorități în protejarea, conservarea și restaurarea monumentelor istorice — Probleme de arhitectură și inginerie*, condusă de dr. Aurel Trișcu.

Prima temă a avut în centrul dezbaterilor modul de întocmire și completare a listei monumentelor istorice. În acest sens au fost definite cîteva idei ca bază de discuție: stabilirea metodologiei; curățirea listei de monumentele false, respectiv case memoriale fără valoare; detalierea listei existente; actualizarea și îmbogățirea posibilităților de clasificare după valoare; modalitățile de apărare a monumentelor, etc.

În cea de-a doua masă rotundă, care a abordat probleme de arhitectură și inginerie, discuțiile au fost deschise de arh. Aurelian Trișcu, ce a punctat necesitățile momentului actual din perspectiva efortului de protejare și restaurare a monumentelor istorice. S-au dezbătut probleme de inginerie, respectiv alegerea celor mai adecvate metode de restaurare, pericolul continuării demolărilor neavizate, precum și aceea a lipsei cadrelor specializate și respectiv conceperea unui sistem de pregătire a noilor specialiști în restaurare. La prioritățile în munca de conservare și restaurare s-au adăugat problemele legate de valorificarea monumentelor restaurate, necesitatea studiului interdisciplinar al monumentelor.

Ceea ce s-a obținut în această primă sesiune de comunicări, de asemenea în dezbaterile susținute în cadrul meselor rotunde a fost o întîlnire a specialiștilor din domeniu, ce a pus în valoare realizările, a marcat nerealizările și mai ales a dat prilejul unui schimb de idei benefic pentru dezvoltarea activităților viitoare.

CEZARA MUCENIC
GEORGETA POP

SESIUNEA A XI-A DE COMUNICĂRI A OFICIULUI PENTRU PATRIMONIU DE LA MUZEUL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI

decembrie 1990

După o perioadă de întreruperi, una din manifestările de tradiție și prestigiu în viața culturală a capitalei — Sesiunea de comunicări științifice a O.P.C.N.M.B. — a reintrat în actualitate, reușind ca timp de două zile, între 10 și 11 decembrie 1990, să-și desfășoare lucrările. Interesul stîrnit de eveniment a fost mare — după cum a demonstrat sala de conferințe mereu plină din Palatul Suțu — și considerăm că are la bază două principale aspecte:

a) echipa «patrimoniștilor» bucureșteni suferise mutații importante prin plecarea spre alte

http://patrimoniu.gov.ro

instituții a numeroși membri ai vechii și valoroasei garnituri și înlocuirea lor cu nume noi pe care auditoriul voia să le vadă « la lucru »;

b) ținuta sesiunilor anterioare atrăsese un numeros public, cunoscător și constant.

Cei ce au veni au fost răsplătiți și de această dată de varietatea — subiecte de istoria artei, istorie, monumente, arheologie, științe naturale, carte veche, istorie literară, istoria sportului — și înalta ștachetă a comunicărilor, chiar dacă gruparea lor în cadrul programului a fost cu mult mai puțin riguroasă decît ne obișnuisem. Și, tot în spiritul bunei tradiții, nu au lipsit nici invitații din țară cu contribuții de substanță.

Lucrările au fost conduse de Adrian Silvan Ionescu, un « vecchio » în ale patrimoniului, acum director adjunct al instituției organizatoare — Muzeul de Istorie al Municipiului București — care a și prezentat, în stilu-i deja cunoscut, un portret al lui Omer Pașa, datorat lui Constantin David Rosenthal.

Materialele au fost interesante și au adus în atenția cercetării noi piese, au detaliat sau deschis noi unghiuri în cadrul unor preocupări mai vechi. Suportul ilustrativ care le-a însoțit (diapozitive și fotografii) a reușit să ne aducă înaintea ochilor obiecte care, de multe ori, ne-au încîntat (am exemplifica, numai, cu diapozitivele prezentate de Al. Artimon de la Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Bacău).

Ne vom opri asupra cîtorva comunicări care sînt de reală importanță pentru specialiștii din domeniul monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice.

Unde a fost mahalaua bucureșteană Fîntîna Boului — o controversată problemă a istoriei Bucureștilor — și, implicit, unde s-a aflat biserica acestei mahalale ne lămurește Tereza Sinigalia de la Institutul de Istoria Artei în comunicarea: *Un aspect al structurii urbane a Bucureștilor din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.* Spre deosebire de ceea ce se susține în general, cum că biserica mahalalei Fîntîna Boului poate fi identificată cu biserica Popa Tatu, cercetătoarea demonstrează că biserica în discuție se afla pe locul actualei biserici Schitu Măgureanu.

Dava de la Răcătău, prin prisma unor săpături Arheologice întreprinse aici, ne este prezentată de directorul Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Bacău, Viorel Căpitanu, în *Descoperiri geto-dacice cu semnificație culturală în dava de la Răcătău, județul Bacău.*

Interesante piese au fost supuse atenției de către Ligia Fulga în cadrul comunicării *Cercetări recente privind Ceramica din Țara Făgărașului și interferențele ei cu zona subcarpatică.*

Un material arheologic de excepție a fost comunicat de Al. Artimon de la muzeul din Bacău sub titlul *Ceramica ornamentală de la Curtea Domnească din Bacău.*

Unele piese, după cum a subliniat autorul, sînt unicate. Cei prezenți au putut vedea, prin intermediul diapozitivelor, plăci de teracotă (cavaleri cu halebardă, capete de bour) de extraordinară calitate.

Și tot în Moldova, de data aceasta în domeniul arhitecturii, ne-a purtat comunicarea Angelei Olariu de la Muzeul Etnografic al Moldovei din Iași — *Ratoșe din Moldova.* Autoarea a schițat tipologic cele două mari categorii în care se încadrează aceste construcții — cu un culoar central, tip mai des întîlnit, mai ales în nordul Moldovei, și fără culoar central — și a adus în discuție cîteva dintre relativ cunoscutele exemple de acest gen. Considerăm, totuși, că s-ar fi impus referiri și la Basarabia. Amintim, în acest context, că două sate — unul în apropierea Chișinăului și altul pe drumul dintre Orhei și Bălți, la răscrucea cu șoseaua spre Telenești, poartă numele « Ratuș ».

În sfîrșit, arheologul Vasilica Sandu de la Oficiul bucureștean prezintă cîteva din descoperirile sale în comunicarea *Rezultatul cercetărilor arheologice de salvare la Poștă, comuna Cernica.* Cu această ocazie am putut constata (pentru a cîta oară?), cum o amenajare — în cazul nostru e vorba de cea a rîului Dîmbovița — afectează grav o stațiune arheologică.

Sesiunea de comunicări s-a încheiat cu un concert de colinde susținut de Corul de copii « Symbol » al municipiului București și de Corul studenților Institutului Teologic Universitar București. De asemenea, a avut loc vernisajul expoziției « Icoana, simbol al spiritualității ortodoxe românești », organizat de O.P.C.N.M.B., Patriarhia Română și Secretariatul de Stat pentru Culte. Exponatele au fost de bună calitate și au acoperit toate zonele importante în acest domeniu din țară, dar nerespectarea vechiului proverb « ce e mult strică » a dus, credem, la ratarea acestei manifestări prin aglomerarea de piese pe metru pătrat, la care s-a adăugat o împărțire tematico-geografică cel puțin bizară.

A XI-a Sesiune a O.P.C.N.M.B. constituie, la bilanț, o reușită, deschizînd, dorim să credem, o nouă perioadă de « boom » științific în activitatea muzeografilor acestei prestigioase instituții bucureștene de cultură.

AURELIAN STROE

Expoziția « PATRIMONIUL ROMÂNESC — ISTORIE ȘI ACTUALITATE»

Hôtel de Sully, Paris, Franța, 13 iulie — 2 septembrie 1990 *

M-am întrebat de multe ori ce ar putea să intereseze pe cititorul român din geneza acestei expoziții: dificultatea demersului pe muchie de cuțit între conjunctura emoțională și adevărul istoric, imposibilitatea unei sinteze rapide din lipsa lucrărilor de referință și a documentației iconografice, sau pur și simplu cum am trăit noi această aventură. În fond, pentru mine, doar această ultimă întrebare are sens.

Începutul a fost, probabil, firesc și toată lumea ar fi făcut la fel: am dat fuga la sertarul ascuns cu negativele din România. Așa a pornit o antrepriză care ne-a prilejuit multe momente remarcabile. Împreună cu Radu Boruzescu am intrat în acest joc fascinant care seamănă cu filatelia și constă în a colecționa, schimba și împrumuta *imagini*. Zile în șir, cu ochii fixați pe lupă, cercetînd negativele noastre, ale prietenilor, ale necunoscuților. Zeci de ore de călătorie imaginară cu degetul pe hărți și prin memorie. A urmat apoi metamorfoza imaginii de la martor la imaginea reală, mărită de 10, 20, 50 de ori, pînă ți se tăia răsuflarea. În sfîrșit culoarea, ce aventură ! Dar ce blestem pînă să neutralizezi cerul albastru-roz-violet, atît de familiar din peliculele ORWO. Spectacolul acestor arhive fragmentare, stîngace, prăfuite, ieșind la iveală după mulți ani de tăcere e pînă la urmă experiența cea mai puternică ce mi-a rămas. Scufundarea pînă la identificare în aceste imagini, pe care mulți dintre noi le consideram pierdute, ne-a prilejuit tot atîtea întoarceri într-o Arcadie a noastră. În schimb, ceea ce promitea a fi o mină de aur, anume exploatarea arhivei Editurii Meridiane a fost o decepție. Ne-a salvat Geraldine — un laborator artizanal — care a știut să ne cadreze, să atenueze cu multă sensibilitate culorile din aceste clișee tehnic perfecte — cu cerul atît de albastru, cu garoafele și gladiolele nelipsite din primul plan. O viziune « oficială » idilică asupra monumentelor — absurd !

---

* Expoziția organizată de « Caisse Nationale des Monuments Historiques et des Sites », cu colaborarea fundației « Fondation pour l'Architecture » — Bruxelles, a Oficiului Național Român pentru Documentare și Expoziții de Artă — București și a Uniunii Arhitecților din România

Comisari: Vincent Bouvet și Ștefan Mănciulescu, asistați de Radu Boruzescu și Mihail Moldoveanu.

http://patrimoniu.gov.ro

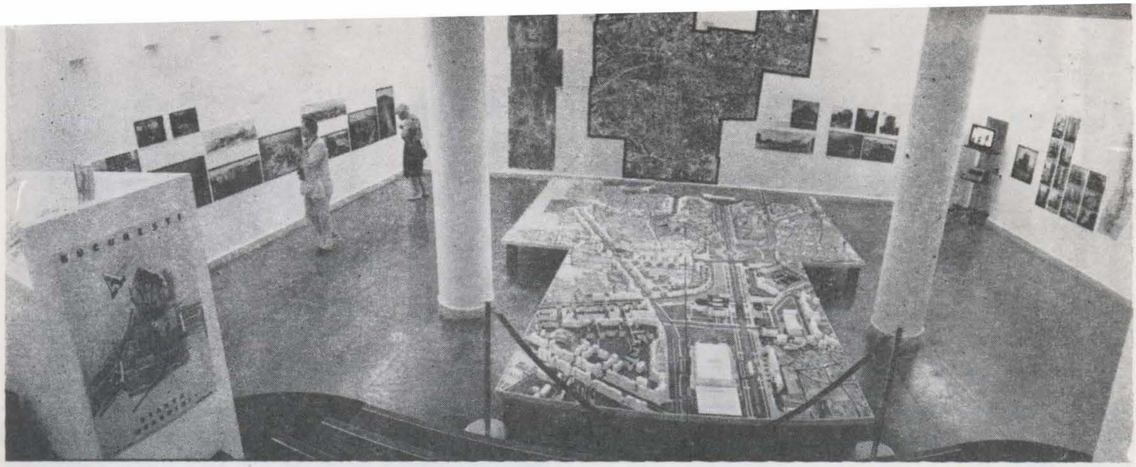

Firul conducător al expunerii l-a constituit o înșiruire de momente-șoc, imagini simbolice și spații tematice, începînd cu tabloul votiv de la Cotroceni, trecînd pe lîngă macheta uriașă a turlelor Bisericii Mari de la Văcărești, pe lîngă « dictatorul » lui Doru Covrig, pe lîngă macheta-document a noului București, pe lîngă fragmente lapidare de la bisericile dărîmate și terminînd cu « Ierusalimul terestru » de la Văcărești. Ce aș putea spune despre reacția publicului? În fața unor imagini ca bătrîna de la Stoești lîngă biserica satului inundată de ape, sau chipul hieratic al preotului Bogdan de la Sf. Vineri, publicul francez a rămas traumatizat.

Ar fi de spus și cîteva lucruri despre încercarea noastră de a crea un spațiu în consonanță cu imaginile prezentate, și aceasta în ciuda mijloacelor extrem de modeste pe care le-am avut la îndemînă. Pentru lumea satului am ales o încăpere pătrată, cu scoarțe din sfoară pe jos și cu scîndură de brad văruită în loc de pereți. De aici pornea și muzica țărănească, subtilă și tonică ce te întîmpina de la intrare. Totul mirosea a brad și sfoară, o adevărată performanță în această lume occidentală fără miros. Arhitectura religioasă era adăpostită de două galerii boltite, fără ferestre, cu pereții albi și cu pardoseala din dușumea de brad. Un sobru « Iconostas » al pictorului Horia Bernea părea coborît din interioarele bisericilor prezentate.

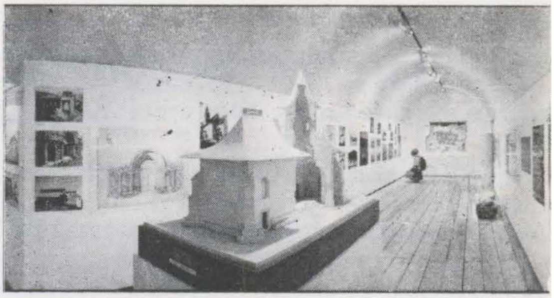

Imagini din expoziție. Foto Gilles Abegg.

Colaborarea cu arhitecții români, veniți să re-monteze o parte din expoziția lor de la sala Dalles (« Starea Orașului », mai 1990) n-a fost atît de ușoară cum speram. Pînă la urmă solidaritatea a învins ambițiile personale și neînțelegerile datorate unui dialog întrerupt atîția ani. Montarea expoziției a însemnat un moment de entuziasm, care a pus în mișcare pe mulți români și francezi.

ȘTEFAN MĂNCIULESCU

http://patrimoniu.gov.ro

● A apărut o nouă publicaţie de specialitate « Curierul muzeului satului » (nr. 1, decembrie 1990).

● La 6 decembrie 1991 a avut loc la Primăria capitalei inaugurarea Fundaţiei culturale « Oraşul vechi », care îşi propune păstrarea zonei comerciale vechi a Bucureştiului.

● În 8 februarie 1991 a avut loc la Ministerul Culturii Conferinţa de presă a d-lui ministru Andrei Pleşu, cu tema « Starea culturii în 1990 şi-n perspectiva anului 1991 ». O problemă pe cît de importantă pe atît de spinoasă este aceea a banilor, pentru că Ministerului Culturii i-a fost alocată pentru anul 1990 suma de 2 miliarde lei, ceea ce este mai mult decît insuficient, mai ales că nici aceasta nu a fost încasată în întregime. Este relevant cazul Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice căreia din bugetul de 80 milioane, alocat iniţial, nu i s-au pus la dispoziţie decît 13 milioane lei, chiar şi aceia prevalent la încheierea anului.

Pentru 1991 bugetul Ministerului Culturii, în raport cu bugetul naţional, este de 0,33%. Este mult, este puţin? DMASI va resimţi, probabil, din plin efectele celor 0,33%.

De asemenea s-a discutat pe marginea interpelărilor nefondate adresate d-lui Andrei Pleşu în Parlament şi în unele ziare, a deplasărilor în străinătate, a organizării Festivalului « George Enescu », probleme legate de difuzarea presei, situaţia financiară grea în care se găsesc teatrele şi muzeele.

● În 27 februarie 1991 la sediul DMASI a avut loc o întîlnire între arh. Şerban Cantacuzino şi specialişti din cadrul Direcţiei, ocazie în care dl. arh. Şerban Cantacuzino a relatat celor prezenţi discuţia pe care a avut-o cu preşedintele României, dl. Ion Iliescu, privind problema monumentelor istorice. De asemenea, a avut loc un schimb de păreri privind greutăţile întîmpinate în protejarea şi restaurarea monumentelor istorice în România, comparativ cu situaţia din Anglia.

● Muzeul Naţional de Artă, Muzeul ţăranului român şi Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice au organizat la Palatul Muzeului Naţional de Artă, în intervalul ianuarie-februarie 1991 expoziţia « Spaţiul spiritual al satului românesc », prima expoziţie deschisă în Palat după evenimentele din decembrie 1989.

Expoziţia a prilejuit şi organizarea în ziua de 1 martie 1990 a simpozionului « Locuirea în satul românesc. Tradiţii şi perspective ». Ideea că spaţiul locuit defineşte esenţa umană a stat la baza expunerilor, a selectării diapozitivelor şi a discuţiilor care s-au prelungit într-o a doua întîlnire în ziua de 8 martie.

● Miercuri, 13 februarie 1991, DMASI a primit vizita principesei Margareta, ocazie cu care s-au discutat probleme legate de activitatea fundaţiei culturale care îi poartă numele.

● În intervalul 11—15 februarie 1991 şi apoi 18—20 februarie 1991 două delegaţii franceze au purtat discuţii în cadrul DMASI pe probleme de legislaţie privind monumentele istorice şi respectiv desfăşurarea activităţii de inventariere, restaurare şi conservare a monumentelor. În programul celei de-a doua delegaţii a intrat şi vizitarea de monumente istorice, muzee din Bucureşti şi din ţară, precum şi o Conferinţă susţinută în cadrul Facultăţii de arhitectură.

http://patrimoniu.gov.ro

RADU SC. GRECEANU

Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice 1908—1945

Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice 1914—1915, 1942—1943

INDICI BIBLIOGRAFICI

(II)

Tablă de materii:

A. Indici bibliografici pe materii
I. Localități și monumente (R — U)

http://patrimoniu.gov.ro

RACI, jud. Gorj
Biserica de lemn Sf. Ioan Botezătorul: *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări].
RACOVA, jud. Bacău
C. Mătasă, *Cercetări din preistoria județului Neamț*, XXXI, 1938, p. 131 [topor, foto].
RACOVIȚA, vezi Pitești, jud. Argeș, sat Racovița.
RADILA, jud. Prahova
Biserică și cruci (biserica Tăierea capului Sf. Ioan?): G. Coriolan, *Resturi istorice în satele Coslegi, Dîrvari și Radila, din județul Prahova*, XIX, 1926, p. 121 [cruci în curtea bisericii].
RADOMIR, jud. Dolj
D. Tudor, *Antichitățile din Romanați*, XXVI, 1933, p. 78 [urme romane].
RADOVANU, jud. Călărași
Așezări din epoca neolitică și a fierului: C. Moisil, *Stațiunile preistorice*, III, 1910, p. 123 [pe harta lui Gr. Tocilescu].
RAFAILA, jud. Vaslui
C. Moisil, *Istoricul cercetărilor preistorice*, III, 1910, p. 116 [cercetări ale lui Buțureanu și Beldiceanu, către 1895]; idem, *Stațiunile preistorice*, III, 1910, p. 173 [diferite obiecte de bronz]; I. Andrieșescu, *Asupra epocei de bronz în România*. 2, VIII, 1915, p. 167 [fibule în spirală].
RAGUSA, vezi Dubrovnik, Iugoslavia.
RAHMANOV, URSS
P. P. Panaitescu, *Fundațiuni religioase românești în Galiția*, XXII, 1929, p. 12 [Irina Movilă, căsătorită cu Mihail Wisznowiecki, și cumnatul ei Samuil Korecki patronează tipărirea *Evangheliei cu învățături*, din 1619].
RAHOVA, Bulgaria, vezi Orjahovo.
RARANCEA, jud. Cernăuți, azi în URSS
Biserică de lemn, adusă de la Mămăieștii Noi: I. Nistor, P. Luța, *RSR Cernăuți, 1933—1934*, XXVIII, 1935, p. 65—66 [lucrări de reparații și spălare a picturii].
RASOVA, jud. Constanța
N. Iorga, *În legătură cu o «Călăuză» necunoscută a maiorului D. Papazoglu*, XXXII, 1939, p. 146.
RAST, jud. Dolj
Așezare preistorică, la «Grindul Țifarului»: Vl. Dumitrescu, *Raport*, ACMI, p. 93—94 [în principal neolitică].
RAVANIȚA, Iugoslavia
Biserica Maicii Domnului, din 1381: G. Balș, N. Ghika-Budești, *Messembria*, V, 1912, p. 13 [fațadă bogat împodobită].
RAVENNA, Italia
Biserica San Apollinare Nuovo: M. Golescu, *Motive de animale*, XXXVI, 1943, p. 45 [«despărțirea oilor de capre» (Judecata de apoi)].
RAZELM, lac, jud. Tulcea
C. Moisil, «*Bisericuțele*». *Bisericuța din lacul Razelm* III, 1910, p. 33—34; idem, *Unde a fost vechiul Halmyris?*, III, 1910, p. 93—94.
RAZGRAD, Bulgaria
Orașul roman Abrittus: V. Pârvan, *Cetatea Tropaeum. Considerații istorice*, IV, 1911, p. 2 [drum militar]; p. 4 [piatră militară din 118. e.n.]; p. 5 [organizare de viață rurală romană].
RĂCARII DE JOS, jud. Dolj
Așezare romană: C. Moisil, *Colecțiunea Maria Istrati-Capșa*, IV, 1911, p. 138, 140 [obiecte de bronz din castrul roman]; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*. *III*, XXVII, 1934, p. 116 [comerț ilicit cu antichitățile romane].
RĂCĂCIUNI, jud. Bacău
Așezare fortificată din epoca bronzului: C. Moisil, *Stațiunile preistorice*, III, 1910, p. 173 [pe harta lui Gr. Tocilescu].
RĂCĂTĂU, vezi Răcătău de Jos, jud. Bacău.
RĂCĂTĂU DE JOS, jud Bacău
Biserica Sf-ții Împărați: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p 64 [fonduri pentru lucrări]
RĂCHITOASA, jud. Bacău
Mănăstirea Răchitoasa cu biserica Adormirea Maicii Domnului: Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii*, *1909*, II, 1909, p. 143 [cercetare Ghika-Budești în vederea stabilirii reparațiilor necesare]; *Raport general CMI*, *1909*, II, 1909, p. 184 [cerere de lucrări de întreținere și reparații]; *Ședințele Comisiunii*, *1931*, XXIV, 1931, p. 190 [restaurarea clopotniței în 1932]; N. Ghika-Budești, *Raport de activitate pe anul 1931*, XXVI, 1933, p. 189 [cercetare, deviz]; *Procese verbale*, ACMI, 1915, p. 33 [lipsă de fonduri pentru reparații, mutarea azilului de infirmi]; *ibidem*, 1942, p. 65 [majorarea devizului].
RĂDĂCINEȘTI, jud. Vîlcea
Castru roman: D. Tudor, Castra Daciae inferioris. IV. Castrul și băile romane de la Bivolari, pe Olt, XXXV, 1942, p. 143, 148.
RĂDĂCINEȘTI, jud. Vrancea
Biserică de lemn: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 35 [majorare deviz]; *ibidem*, 1943, p. 63 [restaurare].
RĂDĂȘENI, jud. Suceava
C. Moisil, *Istoricul cercetărilor preistorice*, III, 1910, p. 116 [săpături ale lui N. Beldiceanu în 1895]; idem, *Stațiunile preistorice*, III, 1910, p. 172—173 [arme și unelte de gresie și silex]; Vl. Dumitrescu, *Inscripțiuni preistorice în Rom nia?*, XXIV, 1931, p. 87 [discuție cu privire la un topor de piatră cu cervideu gravat și la așa-zisele inscripții imaginate de O. Tafrali].
RĂDĂUȚI, jud. Suceava
Biserica lui Bogdan-Vodă — Sf. Nicolae: Al. Lapedatu, *Meșterii bisericilor moldovene*, V, 1912, p. 23 [meșterii inscripțiilor de pe morminte]; idem, *Meșterii bisericilor din Țara-Românească*, V, 1912, p. 182 [meșterii pietrelor de mormînt]; I. Veslovschi, *Cele mai vechi cruci de mînă din Bucovina*, VIII, 1915, p. 28 [cruce din 1638 care a aparținut mai întîi bisericii din Rădăuți iar acum se află la Mănăstirea Putna]; G. Balș, *Bisericile lui Ștefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 158—160, 278—282 și Indice [cu foto]; *Ședințele Comisiunii*, 1925, XVIII, 1925, p. I [restaurare]; P. Luția, *RSR Cernăuți, 1921—1925. Secolul al XIV-lea și timpurile mai vechi*, XIX, 1926, p. 127 [datare]; idem, *RSR Cernăuți, 1919—1920*, XIX, 1926, p. 130 [deteriorarea acoperișului; cu foto înainte de restaurare]; idem, *RSR Cernăuți, 1921*, XIX, 1926, p. 136 [refacerea acoperișului], p. 137 [foto după restaurare]; idem, *RSR Cernăuți, 1922*, XIX, 1926, p. 187 [refacerea acoperișului]; G. Balș, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 131—138 [pridvor], p. 279 [pictură], p. 245 [foto fereastră] și Indice; idem, *Zugravi moldoveni*, XXII, 1929, p. 141 [zugrăvirea bisericii; cu document din 1416]; N. Iorga, *Icoana românească*, XXVI, 1933, p. 10—11 [icoană din 1505]; N. Ghika-Budești, *Artele minore bizantine și române*, XXX, 1937, p. 69 [icoană].
RĂDEANA, vezi Gheorghe Gheorghiu-Dej, jud Bacău, sat Rădeana

http://patrimoniu.gov.ro

RĂDENI, jud. Iaşi

Biserica Buna Vestire: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 64 [adîncirea pridvorului].

RĂDENI, jud. Neamţ

Aşezare Cucuteni B şi La Tène: C. Mătasă, *Cercetări din preistoria judeţului Neamţ* XXXI, 1938, p. 128; idem, *Săpături de preistorie în judeţul Neamţ*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 42 [strat La Tène şi medieval].

Biserică de lemn: *Şedinţele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. VI [mutarea bisericii în satul Buzaţi, jud. Neamţ].

RĂDENI, jud. Lăpuşna, azi în URSS

R. Vulpe, *Raport asupra săpăturilor arheologice de la Izvoare-Neamţ*, ACMI, 1942, p. 165 [săpături ale lui P. Nicorescu, cioburi de tip Izvoare I].

RĂDENII VECHI, jud. Bălţi, azi în URSS

Monument al lui Potemkin: G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 44.

RĂDEŞTI, jud. Galaţi

Biserica de lemn Sf-ţii Voievozi: *Şedinţele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. V [nu se aprobă dărîmarea].

RĂDULENII VECHI, jud. Soroca, azi în URSS

Biserică din 1842: G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 47 [ctitor, morminte].

RĂDULEŞTI, vezi Brazii, jud. Ialomiţa.

RĂPCIUNI, jud. Neamţ, vezi Ceahlău, jud. Neamţ.

RĂSPOPENI, jud. Orhei, azi în URSS

Biserică: G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 46 [morminte].

RĂŞINARI, vezi Sibiu, sat Răşinari.

RĂTEŞTI, jud. Buzău

Mănăstirea Răteşti, cu biserica Sf. Treime: N. Ghika-Budeşti, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1930*, XXVI, 1933, p. 143 [restaurarea zugrăvelii].

RĂUCEŞTI, jud. Neamţ

Aşezări La Tène: C. Mătasă, *Cercetări din preistoria judeţului Neamţ*, XXXI, 1938, p. 128.

RĂUSENI, jud. Suceava, vezi Reuseni.

RĂZBOIENI, jud. Neamţ

Staţiune din epoca bronzului, la Fagani: C. Mătasă, *Cercetări din preistoria judeţului Neamţ*, XXXI, 1938, p. 128.

Biserica Sf-ţii Mihail şi Gavril: *Oficiale. Noi monumente istorice*, VI, 1913, p. 197—198 [decret regal de clasare, semnat de Carol I. Expunere de motive semnată de C. G. Dissescu]; *Şedinţele Comisiunii, 1913*, VI, 1913, p. 200 [clasare]; G. Balş *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 75—81 şi Indice; idem, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, Indice; *Procese verbale*, ACMI, 1915, p. 21 [restaurare greşită; se va reface].

RĂZBOIENI DE JOS, jud. Neamţ

Aşezare La Tène pe «Dealul Morii» C. Mătasă, *Cercetări din preistoria judeţului Neamţ*, XXXI, 1938, p. 128.

RĂZVADU DE JOS, RĂZVADU DE SUS, vezi Tîrgovişte, sat Răzvad, jud. Dîmboviţa.

REBEGEŞTI, vezi Mînăstirea, com. Crevedia, jud. Dîmboviţa (fost Creţuleşti-Mînăstirea).

REDEA, jud. Olt

D. Tudor, *Antichităţile din Romanaţi*, XXVI, 1933, p. 78 [urmele unei «villa»].

Biserica Intrarea în biserică: *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări].

REDIU MARE, jud Soroca, azi în URSS

Biserică din 1864: G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 46 [ctitor, morminte].

REGHIN, jud. Mureş

Biserica evanghelică: G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 210 [foto ferestre] şi Indice.

REGHINUL SĂSESC, vezi Reghin, jud. Mureş.

REICHESDORF, vezi Richiş, jud. Sibiu.

REŞCA, jud. Olt

Ruinele oraşului roman Romula: C. Moisil, *Din tezaurul arheologic al Dobrogei. III. Sarcofagii de piatră*, III, 1910, p. 81, 83—87 [descriere sarcofagii găsite la Reşca şi la Antina]; V. Drăghiceanu, *Curţile domneşti brîncoveneşti. IV. Curţi şi conace fărîmate*, IV, 1911, p. 64, 77 nota 75 [vînzarea de cărămizi antice «de Antina» şi a apeductelor, folosite ca burlane de sobă (0,50 bani bucata), vînzarea de camee cu 15—20 lei bucata]; A. T. Dumitrescu, *Tradiţii şi mărturii documentare despre drumul roman de la Reşca la Celei*, IV, 1911, p. 107—110; C. Moisil, *Colecţiunea Maria Istrati-Capşa*, IV, 1911, p. 138—142 [antichităţi romane, cu foto]; A. T. Dumitrescu, *Despre schitul Hotărani*, V, 1912, p. 125 [necropolă; ruinele cetăţii]; I. Kalinderu, *† Spiru C. Haret*, VI, 1913, p. 55 [starea ruinelor motivează în 1892 iniţiativa decedatului de a elabora, prin Gr. Tocilescu, legea pentru conservarea monumentelor istorice]; D. Tudor, *Antichităţile din Romanaţi*, XXVI, 1933, p. 76—77, 78, 79—81, [urme preistorice şi romane, sarcofage, morminte, inscripţii; cu foto piese arheologice]; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. III*, XXVII, 1934, p. 110—111 [descrierea ruinelor dezgropate; jaful antichităţilor; cu foto capitel de coloană]; D. Tudor, *Monumente inedite din Romula*, XXVIII, 1935, p. 31—47, 113—126; XXX, 1937, p. 110—124; XXXI, 1938, p. 79—93 [Introducere, I. Monumente de piatră, II. Pietre gravate, III. Inscripţii pe piatră, IV. Obiecte din os, V. Obiecte din bronz şi alte metale, VI. Tăbliţe votive al «cavalerilor danubieni», VII. Obiecte de pămînt, VIII. Ceramica. Descrierea coloniei şi a cetăţii Romula; istoricul colecţiilor ce cuprind material arheologic provenind din săpăturile efectuate; descrierea exponatelor (cu desene şi foto) din colecţiile Maria Istrati-Capşa, Tzupagu, Georgescu-Corabia, Ilie Constantinescu, Sebastian Neamţu, Em. Kretzulescu, muzeul local etc. cu foto, desene, plan]; N. Iorga, *O descriere din 1859 a monumentelor Ţării Româneşti*, XXX, 1937, p. 86 [după Th. Margot, *O viatorie;* săpături]; T. Sauciuc-Săveanu, *Două geme antice din Scythia Minor*, XXXVIII, 1945, p. 23 [piatră gravată reprezentînd pe Jupiter]

Biserica Sf-ţii Petru şi Pavel şi Sf. Nicolae: V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. III*, XXVII, 1934, p. 110 [pisanie].

Biserica Sf. Vasile: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 50 [reparaţii].

RETEVOIEŞTI, jud. Argeş

Aşezări din epoca bronzului, la «Poiana Tîrgului» şi la «Silişte» (cultura Sălcuţa şi Coţofeni): C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 120 [toporaş în colecţia N. Kretzulescu].

Biserică, început secolul XVI *(?)*: N. Iorga, *Inscripţiile bisericii Rătovoeşti-Muscel şi Zîr-*

http://patrimoniu.gov.ro

nești, XX, 1927, p. 112 [pisanie nouă din leat 7024].

REUSENI, jud. Suceava

Biserica Tăierea capului Sf. Ion Botezătorul: G. Balș, *Bisericile lui Ștefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 111—118 și Indice; P. Luția, *RSR Cernăuți, 1921—1925. Secolul al XVI-lea*, XIX, 1926, p. 127 [datare]; G. Balș, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, Indice; V. Brătulescu, *Pietrele mormîntale de la muzeul din Folticeni*, XXXII, 1938, p. 38—39 [piatra lui Bogdan II, tatăl lui Ștefan cel Mare, cu foto]; *Bucovina. Proces verbal No. 1*, ACMI, 1943, p. 17 [propunere pentru restaurare-întreținere].

RIBIȚA, jud. Hunedoara

Biserica Sf. Nicolae: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 32 [scoaterea igrasiei; acoperirea picturilor exterioare], p. 33 [rectificare deviz], p. 38 [lucrări la soclu], p. 40 [lucrări de întreținere; cercetare făcută de C. Daicoviciu].

RICHIȘ, jud. Sibiu

Biserica evanghelică: G. Balș, *Bisericile lui Ștefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 208 [foto ușă sacristie].

RILA, Bulgaria

Mănăstirea Rila: S. Cegăneanu, *Ceva despre proveniența și arta vechilor noastre argintării*, IV, 1911, p. 29, 30 [scaunul lui Hreb; vechea poartă; mobilier stil Renaissance]; † Titus Tîrgovișteanul, *Obiecte de artă romînești la mănăstirea bulgărească Rilo*, XXII, 1929, p. 143.

RÎFOV, jud. Prahova

Biserica Sf. Nicolae: A. Zagoritz, *Sculpturi în piatră*, VI, 1913, p. 69 și f° II [făclier]; *Ședințele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. XII [reparații sub controlul « membrului regional »]; *idem 1925*, XVIII, 1925, p. II [reparații], p. IV [control execuție]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări]; *Ședințele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. III [reparație pictură, executarea tîmplei fără aprobare], p. X [aprobarea restaurării]; N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 12, 15, 25, 48, 100, 102; fig. 820—829; *Procese verbale*, ACMI, 1915, p. 37 [cercetare].

RÎMEȘTI, vezi Horezu, jud. Vîlcea.

RÎMEȚ, mănăstire, vezi Valea Mănăstirii, jud. Alba.

RÎMNICENI, jud. Vrancea

Stațiune preistorică: C. Moisil, *Stațiunile preistorice*, III, 1910, p. 123 [pe harta lui Gr. Tocilescu].

RÎMNICU DE JOS, jud. Constanța

Monument funerar: *Descoperiri nouă în Scythia Minor. Relație oficială*, V, 1912, p. 120.

RÎMNICU DE SUS, jud. Constanța

Altar de piatră: *Descoperiri nouă în Scythia Minor. Relație oficială*, V, 1912, p. 120.

RÎMNICU SĂRAT, jud. Buzău

Oraș: *Raport general CMI, 1907*, I, 1908, p. 32 [monumente istorice dărîmate]

Mănăstirea Adormirea Maicii Domnului: A.M.Zagoritz, *Pietre părăsite*, VIII, 1915, p. 183 [coronamentul ușii bisericii, cu desen]; *Ședințele Comisiunii, 1925*, XVIII, 1925, p. I [clădire pentru pompieri, plantarea curții]; *Raport pe anul 1922*, XVIII, 1925, p. XIV [reparația învelitorii și tencuielilor, refacere strane]; *Ședințele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. XII [proces pentru evacuarea clădirilor din incintă]; *idem, 1932*, XXVI, 1933, p. 97 [evacuarea pompierilor]; N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 14, 19, 21, 22, 27, 29, 30, 31, 32, 34, 45, 46, 76—77, 79, 101, 102, 106, 116, fig. 469—480; N. Iorga, *O descriere din 1859 a monumentelor Țării-Romînești*, XXX, 1937, p. 86 [după Th. Margot, *O viatorie*]; N. Ghika-Budești, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 42, pl. XIX; N. Iorga, *Ce este vechea noastră artă?*, XXXV, 1942, p. 129 [repararea vechii picturi]; M. Golescu, *Motive de animale*, XXXVI, 1943, p. 45 [lei sculptați]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 57 [completare deviz]; ibidem 1943, p. 24 [aprobare proiect în varianta cu turlă mai înaltă], p. 25 [aprobare planuri și deviz restaurare, recomandări], p. 28 [acoperirea pridvorului]

Biserica Sf. Dumitru-Bagdat: *Ședințele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. VII [se recomandă reparații]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 28 [restaurarea picturii].

Biserica Sf. Paraschiva [cea veche și cea nouă] : Al. Lapedatu, *O biserică a lui Ștefan-cel-Mare în Țara Romînească*, III, 1910, p. 107—109 [zidită de Ștefan, probabil în 1496; refăcută de la ferestre în sus la 1704; dărîmată definitiv la 1898; cu foto]; G. Balș, *Bisericile lui Ștefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 150 și Indice [refăcută de mai multe ori, nu mai prezintă nici un interes]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 72 [lucrări în curs].

RÎMNICU VÎLCEA, jud. Vîlcea

Oraș : N. Iorga, *O descriere din 1859 a monumentelor Țării-Romînești*, XXX, 1937, p. 85 [urmele incendiului din 1847; după Th. Margot, *O viatorie*].

Case vechi : N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 117, fig. 1044.

Fîntîna lui Filaret din Troian (dispărută): I. Vîrtosu, *Biserici de lemn. Pisania fîntînii din marginea Oltului la Goran*, XXVI, 1933, p. 187 [din 1784].

Schitul Arhanghelul cu biserica Sf-ții Mihail și Gavril-Aranghel: I. Vîrtosu, *Biserici de lemn. Aranghelu*, XXVI, 1933, p. 188 [rezumat pisanie].

Ruine, mai sus de Aranghel, la locul «Pribagă»: N. Iorga, *O descriere din 1859 a monumentelor Țării-Romînești*, XXX, 1937, p. 85 [după Th. Margot, *O viatorie*].

Biserica Buna Vestire (Maica Precista): *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVII [diferite lucrări]; I. Vîrtosu, *Biserici de lemn. Maica Precista în Tîrgul Rîmnicului*, XXVI, 1933, p. 186 [pisanie, inscripții, clopot, odoare]; M. Golescu, *Folosirea temelor musicale în iconografia bisericii răsăritene*, XXVI, 1933, p. 177; N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 12, 15, 36, 46, 48, 79, 86, 92, fig. 681—689; idem, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 51, pl. XXVII; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 36 [refacerea acoperișului după incendiu], p. 43 [completare deviz pentru învelitoare].

Biserica de lemn Buna Vestire din Valea Răii-Rîureni: I. Vîrtosu, *Biserici de lemn. Valea Răii*, XXVI, 1933, p. 185 [pisanie din 1743].

Schitul Cetățuia cu biserica Sf-ții Voievozi (Arhangheli) : *Raport pe anul 1922*, XVIII, 1925, p. XIV [acordare de fonduri]; *Ședințele, Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. XII [fonduri pentru reparații]; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. I* XXIV, 1931, p. 126 [inscripții din 1680 și 1853, legendă, descriere, foto]; N. Iorga, *O descriere din 1859 a monumentelor Țării-Romînești*, XXX, 1937, p. 85 [după Th. Margot, *O viatorie*; despre o cetate ce ar fi existat pe deal]; V. Brătulescu, *Hîrșova*, XXXIII, 1940, fasc.

http://patrimoniu.gov.ro

105, p. 4 şi nota 1 [uciderea lui Radu de la Afumaţi şi a fiului său în altarul bisericii]; *Procese verbale*, ACMI, 1914, p. 33 [deteriorări]; ibidem 1915, p. 34 [reparaţii]; I.D. Trajanescu, *Memoriu*, ACMI, 1915, p. 57 [deviz]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 50 [consolidare].

Episcopia Rîmnicului cu biserica Sf. Nicolae, bolniţa, paraclisul Sf. Ion Bogoslovul şi anexele: V. Drăghiceanu, *Diferite inscripţii de biserici şi mănăstiri. Pe o cruce spre Cetăţuia, Rîmnic*, V, 1912, p. 184 [de la episcopul Ştefan, 1665 (?)]; I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI, 1912*, V, 1912, p. 188 [pregătiri de lucru la paraclis]; V. Drăghiceanu, *Curtea domnească din Argeş*, X—XVI, 1917—1923, p. 25 [pomelnicul Episcopiei de Rîmnic]; *Raport pe anul 1924*, XVIII, 1925, p. XVII [restaurarea picturii paraclisului]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [învelirea paraclisului cu aramă]; *Tablou de lucrări. 1*, XVIII, 1925, p. XIX [tîmpla paraclisului]; M. Popescu, *Oltenia în timpul stăpînirii austriece (1718—1739)*, XIX, 1926, p. 101—102 [fortificaţii la episcopie, cu plan şi perspectivă]; *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. XII [învelirea paraclisului]; P. Dumitrescu, *Lucrări executate în 1926. III*, XIX, 1926, p. XIV [învelitoare nouă de ţiglă la bolniţă]; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. I*, XXIV, 1931, p. 127 [crucea episcopului Ştefan, datată de autor din 1673]; I. Vîrtosu, *Biserici de lemn. Crucea din Ţigănia Sfintei Episcopii Rîmnic, la Cişmeaua Veche*, XXVI, 1933, p. 187 [aceeaşi cruce, datată 1675]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 8, 31, 54—55, fig. 45—56 [paraclis], fig. 1061 [iconostas]; N. Iorga, *O descriere din 1859 a monumentelor Ţării Romîneşti*, XXX, 1937, p. 85 [pictură de Tattarescu; după Th. Margot, *O viatorie*]; *Procese verbale*, ACMI, 1914, p. 38, 41 [verificarea devizului de lucrări la paraclis, aprobare], p. 53 [recepţie lucrări la paraclis], p. 55 [descrierea peceţii episcopiei]; I.D. Trajanescu, *Memorii. 5*, ACMI, 1914, p. 70 [lucrările efectuate în 1912—1913]; *Procese verbale*, ACMI, 1915, p. 33, 42, 43—44, [înapoierea unor clopote aduse de la alte biserici şi mănăstiri], p. 40 [recepţia picturii paraclisului].

Schitul Inăteşti, cu biserica Buna Vestire şi biserica Sf. Gheorghe: *Raport general, CMI, 1907*, I, 1908, p. 42 [cerere de clasare]; Al. Lapedatu, *Noui monumente istorice*, I, 1908, p. 47; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XIX [diferite lucrări]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 110, 118, fig. 856—857; N. Iorga, *Ce este vechea noastră artă?*, XXXV, 1942, p. 133, fig. 10; I.D. Trajanescu, *Memoriu*, ACMI, 1915, p. 57 [lucrări efectuate la paraclis în 1915]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 28 [reparaţia mobilierului şi picturii].

Biserica Cuvioasa Paraschiva: Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii, 1909*, II 1909, p. 143 [cercetare Ghika-Budeşti în vederea reparaţiilor]; *Raport general CMI, 1909*, II, 1909, p. 184 [revenire la cererea de reparaţii şi întreţinere]; I. Vîrtosu, *Biserici de lemn. Cuvioasa Paraschiva din Tîrg*, XXVI, 1933, p. 186 [pisanie].

Biserica Sf. Dumitru: I. Vîrtosu, *Biserici de lemn, Sfîntul Dimitrie în Rîmnic*, XXVI, 1933, p. 187 [pisanie, odoare].

Biserica Sf. Gheorghe: I. Vîrtosu, *Biserici de lemn. Oraşul Rîmnic. Sfîntul Gheorghe din Vale*, XXVI, 1933, p. 186 [pisanie, odoare].

Biserica Sf. Gheorghe şi Sf. Dumitru-Căzăneşti: *Şedinţele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. X [spălarea picturii]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări]; I. Vîrtosu, *Biserici de lemn. Căzăneşti*, XXVI, 1933, p. 185 [zidită în 1788, surpată 1802, refăcută]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 67, fig. 191.

Biserica Sf. Ioan Botezătorul: I. Vîrtosu, *Biserici de lemn. Sfîntul Ioan de peste rîu*, XXVI, 1933, p. 186 [pisanie].

Biserica de lemn Sf. Nicolae — Rîureni: V. Brătulescu, *Biserici din Argeş şi Vîlcea*, XXVII 1934, p. 46, 47 [pisanie, inscripţii, foto].

Biserica Toţi Sfinţii: N. Ghika-Budeşti, *Biserica domnească din Tîrgovişte*, III, 1910, p. 19 [înălţime exagerată a turlelor]; I. Vîrtosu, *Biserici de lemn. Toţi Sfinţii*, XXVI, 1933, p. 186 [pisanie, odoare]; N. Ghika-Budeşti, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1930*, XXVI, 1933, p. 143 [deviz; control lucrări]; idem, *Oficiale. Memoriul pe 1932*, XXVI, 1933, p. 190 [lucrări de întreţinere], p. 191 [cercetarea picturii]; idem, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 10, 15, 20, 46, 47, 79, 86, 120, fig. 578—589; idem, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 48, pl. XXVI; *Procese verbale*, ACMI, 1914, p. 57 [pictură fără aviz].

Crucea Mişeilor (cruce de hotar): I. Vîrtosu, *Biserici de lemn. Crucea Mişei[lor] din Cîmpu Rîmnicului*, XXVI, 1933, p. 185—186 [inscripţie reproducînd un document din 1580 al lui Mihnea Vodă, către mănăstirea Cozia].

Crucea lui Spiridon monahul din Ţigănie (1737—1749): I. Vîrtosu, *Biserici de lemn. Crucea lui Spiridon ot Ţigănia Rîmnicului*, XXVI, 1933, p. 187 [cu leatul şters; inscripţie].

Crucea din Ţigănie 1674/1675: V. Drăghiceanu, *Diferite inscripţii de biserici şi mănăstiri. Pe o cruce spre Cetăţuia, Rîmnic*, V, 1912, p. 184 [datată din 1665; inscripţia]; idem, *Monumentele Olteniei I*, XXIV, 1931, p. 127 [inscripţia, de data aceasta datată din 1673]; I. Vîrtosu, *Biserici de lemn. Crucea din Ţigănia Sfintei Episcopii Rîmnic, la Cişmeaua Veche*, XXVI, 1933, p. 187 [datată din 1675].

— GORANU, municipiul Rîmnicu Vîlcea

Ruinele bisericii Sf-ţii Îngeri şi Sf. Nicolae: *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. III [nu se aprobă dărîmarea].

Cruce din 1784: I. Vîrtosu, *Biserici de lemn*, XXVI, 1933, p. 187 [pe marginea Oltului, la Foişor].

RÎMNICU VÎLCEA, judeţ

I. Vîrtosu, *Biserici de lemn*, XXVI, 1933, p. 133—138, 185—188 [catagrafie din 1832].

RÎNCĂCIOV, jud. Argeş

Biserica Înălţarea a fostei mănăstiri Rîncăciov: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 77 [restaurare după cutremur]; *ibidem*, 1943, p. 22 [aprobare deviz restaurare].

RÎNCEZI, vezi Nucşoara de Jos, jud. Prahova.

RÎPILE, jud. Bacău, vezi Gheorghe Gheorghiu-Dej, sat Gura Văii.

RÎPILE, jud. Buzău

C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 122 [pe harta lui Tocilescu].

RÎŞCA, jud. Suceava

Mănăstirea Rîşca cu biserica Sf. Nicolae: *Raport general CMI, 1907*, I, 1908, p. 42 [repararea picturii exterioare fără autorizaţie]; C. Bobulescu, *Poate fi vorba de o nouă pictură a mănăstirii Rîşca în secolul al XVI-lea?*, VIII, 1915, p. 190—191 [restaurare în 1592 şi rezugrăvire]; S. Zotta, *Mănăstirea Golia. Schiţă istorică*, XVII, 1924, p. 185—186 [mitropolitul Teofan al Sucevei răscumpără din Polonia tetraevan-

http://patrimoniu.gov.ro

ghelul dăruit de marele logofăt Ion Golia mănăstirii Golia din Iași și îl depune în 1582 la biserica Sf. Ioan Botezătorul de la Mănăstirea Rîșca, ctitoria sa, de unde va putea fi răscumpărat de urmașii lui Ion Golia; tetraevanghelul se afla la data articolului la Kiev, la Muzeul Bisericesc]; *Raport pe anul 1920*, XVIII, 1925, p. XI [refacerea învelitorilor]; *Raport pe anul 1921*, XVIII, 1925, p. XII [refacere învelitori, reparația clopotniței și grajdului]; *Raport pe anul 1922*, XVIII, 1925, p. XIII [refacerea cu șindrilă a acoperișului clopotniței]; *Raport pe anul 1923*, XVIII, 1925, p. XV [reparație la învelitori și cerdac]; *Raport pe anul 1924*, XVIII, 1925, p. XVI [reparație învelitori, cerdac, zidărie]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVII [reparații]; *Ședințele Comisiunii*, *1926*, XIX, 1926, p. X [lucrări planificate pe 1927]; G. Balș, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 76—80 [biserica], p. 201 [mănăstirea], p. 278 [pictură], p. 335 [pietre de mormînt] și Indice; N. Ghika-Budești, *Oficiale. Memoriul pe 1932*, XXVI, 1933, p. 190 [lucrări de documentație]; V. Brătulescu, *Pietrele mormîntale de la museul din Folticeni*, XXXI, 1938, p. 40 [piatra monahiei Ifimia (1647)]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 27 [aprobare lucrări], p. 29 [lucrări de întreținere], p. 50, 51 [aprobare deviz pentru reparații].

Biserică de lemn: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 42 [refacere acoperiș, consolidare].

RÎȘCANI, jud. Bălți, azi în URSS

Biserică: G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 44 [morminte].

RÎȘNOV, jud. Brașov

Biserica evanghelică și cetatea sătească: N. Iorga, *Ce este vechea noastră artă?*, XXXV, 1942, p. 132 [rolul turnului bisericii]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 65, 66 [cetatea trece în patrimoniul Ministerului Apărării Naționale, nu se admit însă transformări în interiorul cetății].

RÎU DE MORI, jud. Hunedoara

Conacul Kendeffy cu capela: Al. Bărcăcilă, *Un tropar al preacuviosului Nicodim*, XXVI, 1933, p. 43.

RÎURENI, vezi Rîmnicu Vîlcea, sat Rîureni, jud. Vîlcea.

ROABA, schit, vezi Căciulătești, jud. Dolj.

ROATA DE JOS, jud. Giurgiu

Schitul Roata cu biserica Adormirea Maicii Domnului: N. Iorga, *Monumentele noastre și opera Comisiei Monumentelor Istorice*, XXXI, 1938, p. 50, 56, 60 [despre restaurare; cu foto].

ROBAIA, jud. Argeș

Schitul Robaia cu biserica Sf. Gheorghe: N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii IV.*, XXIX, 1936, fig. 967 [clopotniță]; A. Frunzescu, *Biserica mînăstirii Robaia*, XXXV, 1942, p. 190 [pisanie, istoric].

ROBĂNEȘTI, schit, vezi Pielești, jud. Dolj [fost Pîrșani].

ROBEȘTI, jud. Vîlcea

Biserica Sf-ții Voievozi: V. Brătulescu, *Biserici din Argeș și Vîlcea*, XXVII, 1934, p. 45—46, 47 [cu pridvor deschis; pomelnic; mobilier, icoane, pietre de mormînt, pictură; inscripții; foto].

RODNA, jud. Bistrița Năsăud

Ședințele Comisiunii, *1925*, XVIII, 1925, p. VI [dezgroparea unei presupuse comori]; R. Gassauer, *Teracote sucevene*, XXVIII, 1935, p. 145 [olarii sași de aci trec munții și înființează în jumătatea a doua a secolului XIII o colonie la Baia].

Biserică: *RSR Cluj*, *1923*, XVIII, 1925, p. XXI [lucrări de restaurare — întreținere].

RODOS, insulă în Marea Egee, Grecia

E. Vîrtosu, *Odoare romănești la Stambul*, XXVIII, 1935, p. 14, 15 [sabie brîncovenească provenită de la mănăstirea Sf. Arhanghel Mihail, din insula Simi]; V. Brătulescu, *Hârșova*, XXXIII, 1940, fasc. 105, p. 4—5, 8 [comerț cu dacii la Hîrșova].

ROJIȘTE, jud. Dolj

Biserica Sf. Nicolae: N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 118.

ROMA, Italia

E. Dunăreanu-Vulpe, *Chestiunea Bastarnilor în legătură cu piatra sepulcrală de la Dragomirna*, XVII, 1924, p. 180 [inscripție atestînd originea germanică a bastarnilor].

Arcul de triumf al lui Constantin cel Mare: V. Brătulescu, *Elemente profane în pictura religioasă. Sfîntul Ilie și căruța cu caii de foc*, XXVIII, 1935, p. 133—134 [medalion sculptat; răsăritul soarelui; cu foto]; D. Berciu, *Asupra «balaurului» dacic*, XXX, 1937, p. 87 [reprezentarea balaurului, sculptat pe arcul de triumf].

Capitoliul: C. Bobulescu, *Candela de la temelia bisericii din Cotmeana*, ACMI, 1942, p. 121—122 [Tacit despre rezidirea Capitoliului].

Columna lui Marc Aureliu: D. Berciu, *Asupra «balaurului» dacic*, XXX, 1937, p. 87 [reprezentarea balaurului, sculptat pe columnă].

Columna lui Traian: E. Dunăreanu-Vulpe, *Chestiunea bastarnilor în legătură cu piatra sepulcrală de la Dragomirna*, XVII, 1924, p. 177 [Bastarnii dușmani ai romanilor]; D. Berciu, *Asupra «balaurului» dacic*, XXX, 1937, p. 87 [reprezentarea balaurului (stindard) dacic]; N. Iorga, *Ce este un monument istoric*, ACMI, 1914, p. 137 [curățirea columnei ar fi o crimă].

Bazilica Lateranului: M. Golescu, *Motive de animale*, XXXVI, 1943, p. 41 [mozaic cu cerbi].

Biserica Sf. Sabina: V. Brătulescu, *Elemente profane în pictura religioasă. Sfîntul Ilie și căruța cu caii de foc*, XXVIII, 1935, p. 134, 135 [uși sculptate; foto].

ROMAN, jud. Neamț

Oraș: *Ședințele Comisiunii*, *1932*, XXVI, 1933, p. 95 [fotografii făcute de Chevallier pentru G. Balș].

Stațiune preistorică: C. Moisil, *Stațiunile preistorice*, III, 1910, p. 173 [menționată pe harta lui Gr. Tocilescu].

Cetatea Smederovo: Al. Lapedatu, *Cetatea Albă*, VI, 1913, p. 60—61.

Epicopia Romanului cu biserica Cuvioasa Paraschiva sau Sf. Vineri: N. Iorga, *Ștefan-cel-Mare și Mănăstirea Neamțului*, III, 1910, p. 104, nota 2; I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI*, *1910*, IV, 1911, p. 37 [reparații]; Al. Lapedatu, *Meșterii bisericilor moldovene*, V, 1912, p. 25—26 [meșteri din Bistrița]; *Ședințele Comisiunii*, *1926*, XIX, 1926, p. II [lucrări executate fără aprobare CMI], p. VII [cerere de restaurare a picturii]; p. VII [G. Balș face recepția lucrărilor], p. IX-X [despre pictura catedralei]; G. Balș, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 91—103 [biserica], p. 277 [pictură] și Indice; V. Brătulescu, *Elemente profane în pictura religioasă*, XXVII, 1934, p. 55 [fresce cu Sf. Gheorghe; foto]; N. Iorga, *Cronică*, XXXI, 1938, p. 143 [recenzie la I.N. Teștiban, *Dintr-un pridvor cu fresce*, Roman, 1939; despre reproducerile în culori ale frescelor]; *Procese verbale*, ACMI, 1915, p. 17 [întocmire de deviz pentru reparații], p. 18 [reparații], p. 30 [fonduri pentru reparații]; N. Ghika-

http://patrimoniu.gov.ro

Budeşti, *Memoriu*, ACMI, 1915, p. 50—51 [lucrări de conservare efectuate în 1915].

Biserica Intrarea în biserică— Precista Mică: *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. VI [lipsă de fonduri pentru reparaţii].

Biserica Precista Mare: G. Balş, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 152—154 şi Indice; N. Iorga, *Monumentele istorice în vechea noastră literatură*, XXVI, 1933, p. 104 [descrierea lui Gheorghe Asachi din 1838; în 1835 a fost dărîmată pe jumătate].

Biserica Sf-ţii Voievozi — Albă: *Raport general CMI, 1908*, I, 1908, p. 182 [cercetarea cererii de clasare]; Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii, 1908*, I, 1908, p. 187 [cercetare în urma cererii făcută de primărie, pentru clasare]; *Şedinţele Comisiunii, 1913*, VI, 1913, p. 53 [respingerea cererii de clasare, la fel ca în 1908].

Biserică în Tîrgul de Jos: G. Balş, *Zugravi moldoveni*, XXII, 1929, p. 141 [pe vremea lui Alexandru cel Bun urma să fie zugrăvită].

ROMANAŢI, judeţ

D. Tudor, *Antichităţile din Romanaţi*, XXVI, 1933, p. 76—81 [cu figuri şi hartă arheologică a sud-estului Olteniei în vremea romană şi preistorică]; D. Berciu, *O colecţie de antichităţi din judeţul Romanaţi — Gh. Georgescu — Corabia*, XXVII, 1934, p. 74—84 [cu foto exponate]; idem, *Săpături*, XXVIII, 1935, p. 28.

ROMÎNEŞTI, jud. Timiş

Peşteră: *RSR Lugoj, 1925*, XVIII, 1925, p. XXIII [va fi explorată în 1926].

ROMANI, jud. Neamţ

Staţiune geto-dacă: C. Mătasă, *Cercetări din preistoria judeţului Neamţ*, XXXI, 1938, p. 127.

ROMULA, vezi Reşca, jud. Olt.

RONA DE JOS, jud. Maramureş

Biserică de lemn Adormirea Maicii Domnului: V. Brătulescu, *Biserici de lemn din Maramureş*, XXXIV, 1941, p. 133—139, pl. XXXIII [descriere, pictură, icoane, istoric, foto].

ROŞIA DE AMARADIA, jud. Gorj

C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 174 [ciocane şi topoare aflate la muzeul gimnaziului din Tîrgu Jiu].

ROŞIEŞTI, jud. Vaslui

C. Moisil, *Istoricul cercetărilor preistorice*, III, 1910, p. 117 [săpături ale lui C. Diamandi, către 1898]; idem, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 173 [civilizaţie mai veche decît Cucutenii].

ROŞIOARA, schit, vezi Călineşti, jud. Prahova.

ROŞIORII DE VEDE, jud. Teleorman

Biserica Sf-ţii Apostoli şi Sf. Spiridon-Smîrdioasa: V. Brătulescu, *Biserica Sf. Spiridon din Roşiorii-de-Vede*, XIX, 1926, p. 125 [pisanie, piatră de mormînt].

Biserica Sf. Ilie, Sf-ţii Voievozi şi Sf. Haralambie: V. Brătulescu, *Biserica Sf. Ilie din Roşiorii-de-Vede*, XIX, 1926, p. 124 [pisanie].

Biserica Sf. Nicolae: T. Bălăşel, *Cronică. Schitul Jghiabul*, XXXI, 1938, p. 95 [însemnare pe un mineu din 1805].

Biserica Sf. Vineri: V. Brătulescu, *Biserica Sf. Vineri din Roşiorii-de-Vede*, XIX, 1926, p. 124—125 [inscripţie].

ROTĂREŞTI, jud. Bihor

RSR Cluj, 1925, XVIII, 1925, p. XXII [planificare lucrări].

ROVINE, jud. Arad, vezi Pecica, jud. Arad.

ROZAVLEA, jud. Maramureş

Biserica de lemn Sf-ţii Arhangheli: V. Brătulescu, *Biserici de lemn din Maramureş*, XXXIV, 1941, p. 92—94, 99, 100, 101, 102, pl. VI, VII [descriere, pictură, zugravi, istoric, planuri, foto].

ROZDOL, Galiţia, azi în URSS

Biserică: P.P. Panaitescu, *Fundaţiuni religioase româneşti în Galiţia*, XXII, 1929, p. 17 nota 3 [clopot donat bisericii de Vasile, marele vornic al Moldovei].

ROZNOV, jud. Neamţ

Biserica Sf. Nicolae: V. Drăghiceanu, *Inscripţii de la biserica din Roznov-Neamţ*, VIII, 1915, p. 144 [şi pisanie].

RUCĂR, jud. Argeş

Biserica Sf-ţii Gheorghe şi Dumitru: *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări]; *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. IX [donaţie pentru reparaţii]; I. Mihail, *Pictura bisericii Şubeşti din Cîmpulung*, XX, 1927, p. 66 [plan identic cu Şubeşti, care este construită cu un an mai devreme; pictură sărăcăcioasă]; *Şedinţele Comisiunii, 1931*, XXIV, 1931, p. 94, 95 [terminarea lucrărilor]; N. Ghika-Budeşti, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1929*, XXVI, 1933, p. 142 [reparaţii curente]; idem, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1930*, XXVI, 1933, p. 143 [reparaţii]; idem, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1931*, XXVI, 1933, p. 189 [reparaţii curente]; idem, *Evoluţia arhitecturii, IV*, XXIX, 1936, p. 118.

RUDA, jud. Vîlcea

Biserica Sf-ţii Voievozi: *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XIX [diferite lucrări]; P. Demetrescu, *Lucrări executate în 1926*, XIX, 1926, p. XIII [subzidiri, reparaţii]; V. Drăghiceanu, *Biserica din Ruda-Argeş. Note înainte de spălarea picturii*, XXII, 1929, p. 121—122 [descriere, inscripţii, foto]; G.C. Teodorescu, *Biserica Ruda-Bîrseşti din comuna Bercioi-Argeş. Note asupra picturii*, XXII, 1929, p. 172—177 [cu descriere; şi despre restaurare; cu foto]; N. Iorga, *Icoana românească*, XXVI, 1933, p. 14 [icoană din 1623—24]; N. Ghika-Budeşti, *Artele minore bizantine şi române*, XXX, 1937, p. 169 [icoane]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 59 [aprobare deviz pentru restaurare].

RUDA BERCIOIU, vezi Ruda, jud. Vîlcea.

RUDENIŢA, Iugoslavia

Mănăstire cu biserică din 1410: G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 163 [plan]; idem, *Despre biserica Prislopului*, XXIV, 1931, p. 98 [discuţia planului în comparaţie cu Prislopul şi Vodiţa; cu plan].

RUGHI, jud. Soroca, azi în URSS

Biserica Sf. Troiţă: *Şedinţele Comisiunii, 1925*, XVIII, 1925, p. III [renovarea bisericii şi nu restaurare]; *Raport pe anul 1922*, XVIII, 1925, p. XIV [acordare de ajutor]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări]; *RSR Chişinău, 1925*, XVIII, 1925, p. XXII [refacere]; V. Drăghiceanu, *Schitul Rugi-Basarabia*, XX, 1927, p. 48.

RUGINEŞTI, jud. Vrancea

Biserica de lemn Sf. Paraschiva (?): *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 58 [restaurare].

RUGINOASA, jud. Iaşi

Aşezare, cultură Cucuteni, la «Colina lui Drăghici»: I. Andrieşescu, *Vasile Pârvan*, XXII, 1929, p. 147.

Palatul Sturza: N. Iorga, *Ce este un monument istoric*, ACMI, 1914, p. 132 [«prădat, golit, dărăpănat»].

Han: H. Teodoru, *Hanu-Ancuţei*, XXXVII, 1944, p. 55—56 [foto].

RUJNIŢA, jud. Soroca, azi în URSS

http://patrimoniu.gov.ro

B i s e r i c ă d i n 1 8 8 5 : G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 47 [ctitori].

RUNCU, jud. Neamţ, vezi Cuejdin, jud. Neamţ.

RUNCU, jud. Vîlcea

B i s e r i c a S f. G h e o r g h e : V. Drăghiceanu, *Diferite inscripţii de biserici şi mănăstiri. Biserica lui Dobromir banul, Runcu, Vîlcea*, V, 1912, p. 184 [pisanie].

RUPEA, jud. Braşov

N. Iorga, *Vederi ardelene în cartea unui englez*, XXXIII, 1940, p. 2 [vedere publicată în Charles Boner, *Ardealul, ţara şi oamenii*, Leipzig, 1868].

RUSĂNEŞTI, jud. Olt

D. Tudor, *Antichităţile din Romanaţi*, XXVI, 1933, p. 78 [urme romane].

RUSCIUC, Bulgaria, vezi Ruse.

RUSE, Bulgaria

C e t a t e a; o r a ş u l : M. Popescu, *Cetăţile turceşti din prejurul Principatelor Române*, XX, 1927, p. 83, 85 [cu perspectivă]; N. Iorga, *În legătură cu o « Călăuză » necunoscută a maiorului D. Papazoglu*, XXXII, 1939, p. 145 [istoric].

RUSENI, jud. Soroca, azi în URSS

B i s e r i c a : G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 47 [din 1783; reclădită în 1883; ctitori].

RUŞAVĂŢ, jud. Buzău

A ş e z a r e p r e i s t o r i c ă : C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 122 [pe harta lui Tocilescu].

RUŞIAVĂŢU-RÎPELE, jud. Buzău, vezi Ruşavăţ şi Rîpile, jud. Buzău.

RUŞII-MĂNĂSTIOARA, jud. Suceava

B i s e r i c ă : G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 196, 197 [cu foto].

S

SADOVA, jud. Dolj

M ă n ă s t i r e a S a d o v a c u b i s e r i c a S f. N i c o l a e ş i b o l n i ţ a Î n t r a r e a î n b i s e r i c ă : V. Drăghiceanu, *Inscripţii de la ...2. Mănăstirea Sadova (Dolj)*, VI, 1913, p. 134 [pisaniile celor două biserici; inscripţie pe pietre; altar; clopot]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. III*, XXV, 1932, p. 87; *ibidem. IV*, fig. 1 046 [foto « foişor »]; V. Drăghiceanu *Monumentele Olteniei. III*, XXVII, 1934, p. 101—103 [descriere 1909; pisaniile bisericilor, inscripţii, arhitectură, restaurare pictură, decoraţii, foto]; N. Iorga, *O descriere din 1859 a monumentelor Ţării-Româneşti*, XXX, 1937, p. 86 [după Th. Margot, *O viatorie*; găsirea de monete şi pietre antice cu inscripţiuni; vase funerare] Şt. Ciuceanu, *Raport*, ACMI, 1915, p. 123 [ruine, biserică restaurată de « Domeniile Coroanei »; bolniţa este ruinată].

SAGNA, jud. Neamţ

B i s e r i c a d e l e m n S f. N i c o l a e : *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. III [spălarea picturii]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 53 [restaurarea soclului şi pereţilor].

SAINT SAVIN, Franţa

B i s e r i c ă : G. Balş, *Bisericile lui Ştefan-cel-Mare*, XVIII, 1925, p. 234 [foto pictură].

SALCEA, vezi Suceava, jud. Suceava.

SALCIA, jud. Mehedinţi

M o r m i n t e d e i n c i n e r a ţ i e : D. Berciu, *Generalităţi asupra preistoriei Olteniei*, XXVII, 1934, p. 33 cîmpuri de urne şi obiecte de bronz].

SALMORUDE, vezi Halmyris.

SALONIC, Grecia

B i s e r i c a K a z a n d j i l a r - d j a m i : N. Ghika-Budeşti *Architectura Bisericii Domneşti*, X—XVI, 1917—1923, p. 109 [construită în 1028; plan « cruciform complex »].

B i s e r i c a S f - ţ i i A p o s t o l i : G. Balş, N. Ghika-Budeşti, *Messembria*, V, 1912, p. 13 [faţadă împodobită]; G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 220 [foto]]şi Indice.

B i s e r i c a S f. I l i e (E s k i S e r g i) : G. Balş, N. Ghika-Budeşti, *Messembria*, V, 1912, p. 13 [faţadă împodobită]; G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 223 [foto] şi Indice.

B i s e r i c a S f. P a n t e l i m o n (I s a k i e) : G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 222 [foto] şi Indice.

SALSOVIA, vezi Beştepe, com. Mahmudia, jud. Tulcea.

SAMARI, Iugoslavia

B i s e r i c ă : N. Ghika-Budeşti, *Arhitectura Bisericii Domneşti*, X—XVI, 1917-1923, p. 105 [plan cruciform simplu], p. 105, 108 [plan].

SAMARINEŞTI, vezi Valea Poienii, jud. Gorj.

SAMAŞCANI, jud. Orhei, azi în URSS

B i s e r i c ă : N. Iorga, *Cronică*, XXVI, 1933, p. 139 [şindrilirea acoperişului în 1813]; G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 46 [morminte].

SAMURCĂŞEŞTI, mănăstire, vezi Ciorogîrla, jud. Giurgiu.

SAN-ŞTEFANO, Turcia europeană, azi Yeşilköi

V i l a l u i B r î n c o v e a n u : V. Drăghiceanu *Curţile domneşti brîncoveneşti. III. Potlogii*, III, 1910, p. 49 [vilă construită de Brîncoveanu şi cumpărată apoi de marchizul de Bounac pentru ambasada Franţei]; idem, *Mormîntul lui Constantin Brâncoveanu Basarab Voevod*, VII, 1914, p. 115.

SANTI-QUARANTA, Albania

I n s t i t u t u l r o m â n : D. Berciu, *Notă*, XXXI, 1938, p. 141, foto p. 142 [autorul era directorul institutului; înfiinţarea unei biblioteci].

SARMIZEGETUSA, jud. Hunedoara

L o c a l i t a t e a : N. Iorga, *Ţări Româneşti. I*, XXXIII, 1940 fasc. 104, p. 49, 50 [locuinţe româneşti, cu foto]; C. Daicovici, *Raport 1943. II. Lucrările muzeului regional din Deva*, ACMI, 1943, p. 184—185 [cuptor de cărămizi în bună stare, morminte în cimitir].

O r a ş u l r o m a n U l p i a T r a i a n a : *RSR Cluj, 1925*, XVIII, 1925, p. XXI, XXII [săpături] ; *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. VII [Aedes Augustales; expropriere] ; I. Andrieşescu, *Vasile Pârvan*, XXII, 1929, p. 147 [săpături ale lui C. Daicovici începînd cu 1924] ; Al. Bărcăcilă, *Ştiri noi din preajma Porţilor de Fier: Drubeta, Transdrubeta, Transdierna*, XXXII, 1939, p. 153, nota 1 ; N. Iorga, *Ţări Româneşti. I*, XXXIII, 1940, fasc. 104, p. 50 [muzeu banal, ruine bine conservate] ; C. Daicovici, *Raport*, ACMI, 1942, p. 103 [săpături în jurul Forului], p. 104 [consolidarea cu ciment a ruinelor amfiteatrului şi palatului Augustalilor] ; idem, *Raport, 1943*, ACMI, 1943, p. 184 [consolidarea ruinelor palatului Augustalilor] ; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 70 [lucrări şi cercetări ale lui C. Daicovici].

C a s t r u r o m a n l a « V î r f u l l u i P e t r u » : C. Daicovici, *Raport*, ACMI, 1942, p. 103 [circumvalaţie de pămînt].

SASCHIZ, jud. Mureş

http://patrimoniu.gov.ro

Biserica evanghelică fortificată: N. Iorga, *Vederi ardelene în cartea unui englez*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 2 [după Charles Boner, *Ardealul, ţara şi oamenii*, Leipzig, 1868].

SASCUT, jud. Bacău

Biserica Sf. Nicolae: *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 56 [restaurare].

SAT-ŞUGATAG, jud. Maramureş

Biserica de lemn Cuvioasa Paraschiva: V. Brătulescu, *Biserici de lemn din Maramureş*, XXXIV, 1941, p. 12—14, p. II [descriere, pictură, icoane, însemnări, inscripţii, plan, foto].

« SATUL VECHI », vezi Mînăstirea, jud. Călăraşi.

SATULUNG, jud. Braşov, vezi Săcele, cartierul Satulung.

SĂCĂTURI, com. Costeşti, jud. Vîlcea

Biserica Adormirea Maicii Domnului: A. Sacerdoţeanu, *Inscripţii şi însemnări din Costeşti—Vîlcea. I, II*, XXVIII, 1935, p. 100 nota 1, p. 102 [biserică nouă construită între 1911—1912 pe locul uneia mai vechi din 1803; inscripţia unei biserici şi mai vechi, din 1668]; idem, *Raport*, XXX, 1937, p. 46 [terminată în 1919].

SĂCELE, jud. Braşov

Biserica Adormirea Maicii Domnului din Satulung: *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 50 [aprobare planuri şi deviz].

SĂCELU, jud. Gorj

Stîlp votiv roman: V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. I*, XXIV, 1931, p. 105 [la muzeul din Tîrgu Jiu].

Biserică: N. Ghika-Budeşti, *Oficiale. Memoriul pe 1932*, XXVI, 1933, p. 190 [lucrări de documentaţie].

SĂCUENI, jud. Dîmboviţa

Biserica Naşterea Domnului: I. Mihail, *Pictura bisericii din Secuieni—Dîmboviţa*, XIX, 1926, p. 152—166 [foto şi referiri la alte biserici din aceeaşi epocă: Topolniţa, Sf. Nicolae, Făgăraş etc.]; I. Petrescu-Dragoe, *Restaurarea picturii bisericii din Secuieni—Dîmboviţa*, XIX, 1926, p. 167—169 [descrierea lucrărilor, cu schema picturilor]; *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. IX [restaurarea picturii]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. III*, XXV, 1932, p. 28, 41, fig. 10—13; V. Drăghiceanu, *Testamentul marelui ban Neagoe Săcuianu şi ctitoriile sale*, XXVI, 1933, p. 38; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 68 [consolidare după cutremur].

SĂCUIENI, jud. Suceava, azi dispărut.

Biserică ruinată, la 10 kilometri de Reuseni: V. Brătulescu, *Pietrele mormîntale de la museul din Folticeni*, XXXI, 1938, p. 38—39 [piatra de mormînt a lui Bogdan, tatăl lui Ştefan cel Mare, adusă în 1937 la muzeu; cu foto].

SĂFTICA, sect. agr. Ilfov

Casă boierească: N. Iorga, *Monumentele noastre şi opera Comisiei Monumentelor Istorice*, XXXI, 1938, p. 62 [« dubioasă »].

Biserica Sf-ţii Constantin şi Elena: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 30 [consolidare după cutremur].

Biserica Sf. Treime, Sf. Dumitru şi Sf. Elisabeta: Redacţional, *Comunicări*, XIX, 1926, p. 89 [despre publicaţie I. C. Filitti în SOV]; N. Iorga, *Biserici muntene de curînd reparate*, XXII, 1929, p. 93 [descriere; pisanie; stare de degradare]; N. Ghika-Budeşti, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1930*, XXVI, 1933, p. 143 [reparaţii]; idem, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 20, 96, 100, fig. 812—819 [ctitori, restaurare]; N. Iorga, *Monumentele noastre şi opera Comisiei Monumentelor Istorice*, XXXI, 1938, p. 61, 62 [restaurare; ctitori; foto]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 30 [consolidare după cutremur].

SĂLĂTRUCU, jud. Argeş

Cruci: N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. III*, XXV, 1932, p. 85 şi fig. 514 [acum ar fi în Bucureşti].

SĂLCUŢA, jud. Dolj

Aşezare neolitică de tip tell: D. Berciu, *Generalităţi asupra preistoriei Olteniei*, XXVII, 1934, p. 30—32 [civilizaţia Sălcuţa]; idem, *O colecţie de antichităţi din judeţul Romanaţi: Gh. Georgescu-Corabia*, XXVII, 1934, p. 78—80 [civilizaţia Sălcuţa].

SĂLIŞTE, jud. Maramureş, vezi Săliştea de Sus.

SĂLIŞTE, jud. Sibiu

N. Iorga, *Cronică*, XXXII, 1939, p. 143 [despre picturile lui Picu Pătruţ, publicate de Onisifor Ghibu în ATG, martie-iunie 1940].

Biserica Înălţarea Domnului: C. Moisil, *Colecţiunea Maria Istrati-Capşa*, IV, 1911 p. 144 [icoană, cu foto]; N. Iorga, *Icoana românească* XXVI, 1933, p. 24 [pictură; icoană]

SĂLIŞTEA DE SUS, jud. Maramureş

Biserica de lemn Sf. Nicolae, a Bîlenilor: V. Brătulescu, *Biserici de lemn din Maramureş*, XXXIV, 1941, p. 120—123, 133, pl. XII [descriere, icoane, pomelnic].

Biserica Sf. Nicolae, a Nistoreştilor: V. Brătulescu, *Biserici de lemn din Maramureş* XXXIV, 1941, p. 123—124, 134, pl. XIII [descriere, pictură, icoane, istoric, foto].

SĂRATA, jud. Buzău

Conac brîncovenesc: V. Drăghiceanu, *Curţile domneşti brîncoveneşti, IV. Curţi şi conace fărîmate*, IV, 1911, p.51.

SĂRATA, jud. Sibiu

Biserica Naşterea Domnului: N. Iorga, *Cronică*, XXVIII, 1935, p.95 şi XXXI, 1938, p.190 [cf. articolului lui V. Literat, *Biserici din Ţara Oltului şi de pe Ardeal, zugrăvite de o familie de pictori*, publicat în ACMIT, IV, 1935].

SĂRATA-MONTEORU, jud. Buzău

Aşezare şi necropolă din epoca bronzului (cultura Monteoru), la «Cetăţuia»: C. Moisil, *Istoricul cercetărilor preistorice*, III, 1910, p. 117 [săpături ale lui Ed. Hanzik; locuinţe, morminte]; idem, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p.121 [vase, morminte, podoabe de os]; I. Andrieşescu, *Vasile Pârvan, XXII*, 1929, p. 147 [săpături din 1926 şi 1927]; I. Nestor, *Raport*, ACMI, 1942, p. 160—161 [săpături începute în 1937, cercetarea «Cetăţuii»].

SĂRĂCINEŞTI, vezi Valea Cheii, jud. Vîlcea.

SĂRĂŢEL, jud. Bistriţa Năsăud

Biserică de lemn: V. Brătulescu, *Biserici din Transilvania şi Bucovina*, XXVIII, 1935, p. 82 [scurtă descriere].

SĂRĂŢICA, jud. Tighina, azi în URSS

Biserică: N. Iorga, *Cronică*, XXVI, 1933, p. 139 [zidită în 1813, pe locul unei biserici de lemn].

SĂSĂUŞ, jud. Sibiu

Biserica Adormirea Maicii Domnului: N. Iorga, *Cronică*, XXVIII, 1935, p. 95 şi XXXI, 1938, p. 190 [pictură din 1821; cf. articolului lui V. Literat, *Biserici din Ţara Oltului şi de pe Ardeal zugrăvite de o familie de pictori*, publicat în ACMIT, IV, 1935; Săsăuş este patria acestor zugravi]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 75 [lipsă de grijă pentru restaurare].

http://patrimoniu.gov.ro

SĂSENII NOI, jud. Buzău
C r u c e d i n 1723/1724: V. Drăghiceanu, *Săsenii Noi, Gura-Nişcov, Buzeu*, XVII, 1924, p. 94 [inscripţie].
SĂTENI, vezi Tîrgovişte, sat Săteni, jud. Dîmboviţa.
SĂTICU, vezi Corbu, jud. Buzău.
SCĂENI, vezi Boldeşti-Scăeni, jud. Prahova.
SCĂEŞTI, jud. Dolj
B i s e r i c a S f. N i c o l a e, S f. D u m i t r u ş i C u v i o a s a P a r a s c h i v a: *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XIX [diferite lucrări].
T r o i ţ ă: Şt. Ciuceanu, *Raport*, ACMI, 1914, p. 107 [foto].
SCĂIOŞI, vezi Vălenii de Munte, sat Făgetu, jud. Prahova.
SCĂRIŞOARA, jud. Buzău
R u i n e l e p a l a t u l u i d o a m n e i N e a g a: V. Drăghiceanu, *Săpăturile din Buda, Lapoş şi Tisău-Buzău*, XXIV, 1931, p. 159, nota 1.
SCĂUENI, jud. Vîlcea
B i s e r i c a B u n a V e s t i r e: *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii, IV*, XXIX, 1936, p. 22, 27, 29, 30, 31, 35, 72—73, 84, 94, 98, 120, fig. 417—, 421; idem, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 52; pl. XXVIII, XXXII; H. Teodoru, *Biserica schitului Mărculeşti-Flămînda din Cîmpulung-Muscel*, XXXV, 1942, p. 182 [ferestrele turlei].
SCHELA, jud. Gorj
S t a ţ i u n e p r e i s t o r i c ă, l a m u n t e l e « G o r n i c e l u »: C. Moisil, *Istoricul cercetărilor preistorice*, III, 1910, p. 117 [cercetări ale lui T. Antonescu, I. Moisil şi Al. Ştefulescu în 1897]; idem, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 118—119 [ceramică, pietre aşezate în rînd.].
SCHIAUL, vezi Valea Călugărească, jud. Prahova.
SCHINENI, jud. Soroca, azi în URSS
S a t u l: N. Iorga, *Cronică*, XXVI, 1933, p. 137 [înfiinţat la sfîrşitul secolului XVIII de boieri moldoveni; date culese dintr-un articol publicat în « Cuvînt moldovenesc », 12 august 1934]; G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 46 [răspunsuri eronate la chestionarul trimis].
B i s e r i c a: N. Iorga, *Cronică*, XXVI, 1933, p. 137 [sfinţită în 1821, însă parţial mai veche. Monument ridicat de Alexe Caragheorghevici în 1828 pe mormîntul soţiei sale şi al soacrei sale; descriere, alte morminte şi cruce din 1631; cf. « Cuvînt moldovenesc », 12 august 1934].
SCHITU DELENI, jud. Olt
S c h i t u l D e l e n i c u b i s e r i c a S f. T r e i m e: N. Iorga, *O exploraţie arheologică şi istorică a judeţului Olt*, XXVI, 1933, p. 121—122 [recenzie la I. Ionaşcu, *Biserici Olt*; ctitorie a boierului Drăguşin; despre familia acestuia; clopotniţa].
SCHITU GOLEŞTI, vezi Valea Pechii, jud. Argeş.
SCHITU STAVNIC, jud. Iaşi
S c h i t u l S t a v n i c c u b i s e r i c a V o v i d e n i a: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 69 [restaurare].
SCHITU TOPOLNIŢEI, jud. Mehedinţi
C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 118 [topor şi ciocan în colecţia Bolliac]; idem, *Produsele industriei preistorice*, IV, 1911, p. 86 [topor din serpentină].
S c h i t u l T o p o l n i ţ a c u b i s e r i c a T ă i e r e a c a p u l u i S f. I o a n: I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI, 1910*, IV, 1911, p. 37 [reparaţia zidăriei, refacere acoperiş şi reparaţie turlă la biserică], p. 38 [clasare]; idem, *Raport general CMI, 1912*, V, 1912, p. 188 [terminare lucrări de conservare]; I Mihail, *Pictura bisericii din Săcuieni-Dîmboviţa*, XIX, 1926, p. 157 şi următoarele [pictură]; S. Becu, *Lucrări executate în 1926*, XIX, 1926, p. XIII [şindrilire, reparaţia clopotniţei]; P. Demetrescu, *Lucrări executate în 1926*, XIX, 1926, p. XIV [documentaţii]; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei, I*, XXIV, 1931, p. 115, [pisanie, pietre de mormînt, inscripţii, descriere, foto]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii, III*, XXV, 1932, p. 32, 57—58, fig. 203—212.
SCHITUL MARE (MANIAVA), Pocuţia, azi în URSS
M ă n ă s t i r e: P. P. Panaitescu, *Fundaţiuni religioase româneşti în Galiţia*, XXII, 1929, p. 17—19 [fundaţie ortodoxă (1612) sprijinită de domnii şi boierii români. Desfiinţată de austrieci în 1785. Călugării trec în mare parte la mănăstirea Coşula; pomelnicul mănăstirii începe cu Vasile Lupu].
SCÎNTEIA, jud. Iaşi
B i s e r i c a S f - ţ i i V o i e v o z i M i h a i l ş i G a v r i l: G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 141—143 şi Indice.
SCÎNTEIA, jud. Vrancea
S c h i t u l S c î n t e i a c u b i s e r i c a A d o r m i r e a M a i c i i D o m n u l u i: N. Iorga, *Monumentele istorice în vechea noastră literatură*, XXVI, 1933, p. 103 [descrisă de Asachi în 1835; schit de călugăriţe zidit de boierii din Focşani].
SCOICA, jud. Gorj
B i s e r i c a V o v i d e n i a ş i S f. N i c o l a e: V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei, I*, XXIV, 1931, p. 107—108 [pisanie, descriere].
SCOREIU, jud. Sibiu
B i s e r i c ă: N. Iorga, *Cronică*, XXVIII, 1935, p. 95 şi XXXI, 1938, p. 190 [cf. articolului lui V. Literat, *Biserici din Ţara Oltului şi de pe Ardeal, zugrăvite de o familie de pictori*, ACMIT, IV, 1935; pictată probabil de Nicolae şi Gheorghe, zugravi].
SCORŢENI, jud. Prahova
B i s e r i c a C u v i o a s a P a r a s c h i v a: N. A. Constantinescu, *Comunicări adunate în 1925*, XXXII, 1939, p. 187—191 [pisanie, pomelnic, obiecte de cult, cărţi, însemnări; restaurare 1937—1939; foto, desene].
SCULIENI-VĂDASTRA, vezi Vădastra, jud. Olt.
SCYTHIA MINOR, vezi Dobrogea.
SEACA, com Poboru, jud. Olt
M ă n ă s t i r e a S e a c a - M u ş ă t e ş t i c u b i s e r i c a A d o r m i r e a M a i c i i D o m n u l u i: V. Drăghiceanu, *Mănăstirea Seaca (Olt)*, XXIV, 1931, p. 47 [piatră de mormînt]; I. Ionaşcu, *Mănăstirea Seaca-Muşeteşti (Olt)*, ACMI, 1942, p. 137—154 [istoric, inscripţie, descriere, pictură, documente, ctitori; cu plan şi foto].
SEACA, jud. Teleorman
C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 122 [pe harta lui Tocilescu].
SEBEŞ, jud. Alba.
B i s e r i c a e v a n g h e l i c ă: G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 207 [foto portal sud], p. 209 [foto fereastră sud]; *Şedinţele Comisiunii, 1925*, XVIII, 1925, p. VII [nu se aprobă dărîmarea arcadelor din faţa bisericii]; *RSR Cluj, 1925*, XVIII, 1925, p. XXI [vizitată de CMI Cluj]; *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. IV [menţinerea interzicerii dărîmării arcadelor], p. X [restaurare]; *idem 1931*, XXIV, 1931, p. 190 [interzicerea construirii pe terenul din faţa bisericii, aprobare de fonduri pentru lucrări].
C a p e l a S f I a c o b: G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 209 [foto].

http://patrimoniu.gov.ro

SEBEŞUL SĂSESC, vezi Sebeş, jud. Alba.
SECIU, vezi Boldeşti-Scăeni, jud. Prahova.
SECU, mănăstire, vezi Vînători-Neamţ, jud. Neamţ.
SECUIENI, jud. Neamţ

Biserica: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 40 [consolidare după cutremur].

SEIMENI, jud. Constanţa

Aşezare romană înconjurată cu un val de pămînt: Gr. Florescu, *Seimanii Mari*, XVII, 1924, p. 88—90 [inscripţie privind reparaţia drumului roman de-a lungul Dunării; cu reproducere].

SEIMENII, jud. Cetatea Albă, azi în URSS

Ruinele criptei prinţilor Volkonschi: G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXIII, 1940, fasc. 103, p. 45.

SEIMENII MARI, vezi Seimeni, jud. Constanţa.
SEIMENII MICI, vezi Seimeni, jud. Constanţa.
SERDARU, vezi Galaţi, sat Şendreni, jud. Galaţi.
SEVERIN, Banatul de

V. Drăghiceanu, *Vodiţa, Istorie şi descriere*, V, 1912, p. 97—107 [istoric, documente]; idem, *Curtea Domnească din Argeş. Consideraţiuni istorice asupra secolilor XIII-lea şi XIV-lea*, X—XVI, 1917—1923, p. 10, 12—13.

SF. GHEORGHE, schit, vezi Nucu, jud. Buzău.
SFÎNTUL MUNTE, vezi Athos.
SF. NICOLAE, lîngă Gherla, vezi Nicula, jud. Cluj.
SIBICIUL DE SUS, jud. Buzău

Biserica Naşterea Maicii Domnului, Sf. Gheorghe, Sf-ţii Împăraţi: N. A Constantinescu, *Biserici şi mănăstiri din judeţul Buzău, Sibiciul de Sus*, XVII, 1924, p. 142 [inscripţie, descriere, desen].

SIBIOARA, jud. Constanţa

Centru greco-roman: G. Mateescu, *Tomi — Oescus, O inscripţie inedită*, VIII, 1915, p. 36—40 [fragment de coloană din calcar, cu inscripţie care menţionează legiunea a V-a Macedonica şi Oescus, cu foto]

SIBIU, jud. Sibiu

Oraş: Al. Lapedatu, *Meşterii bisericilor moldovene*, V, 1912, p. 25—29; idem, *Ion Zidarul lui Petru Vodă Rareş*, V, 1912, p. 83—86; idem, *Meşterii bisericilor din Ţara Românească*, V, 1912, p. 179—182; I. Marţian, *Un giuvaer domnesc pierdut. Ştiri şi documente cu privire la marea cruce de aur a lui Alexandru Lăpuşneanu*, VI, 1913, p. 78—81 [cu documente în limba germană şi latină]; N. Iorga, *« Arginturile » lui Constantin Brîncoveanu*, VII, 1914, p. 101—109 [meşteri]; idem, *Vederi ardelene în cartea unui engles*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 1 [descrierea lui Charles Boner în *Ardealul, ţara şi oamenii*, Leipzig, 1868].

Casa parohială a bisericii evanghelice Sf. Maria: A. M. Zagoritz, *Înrîuriri gotice în arhitectura românească*, IX, 1916, p. 44 [portalul bisericii Sf. Gheorghe-Olari din Cîmpulung ar fi o imitare a intrării casei, susţine Em. Fischer în *Kulturarbeit des Deutschtums in Rumänien*].

Casa Altemberger — primăria: G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 212 [foto fereastră].

Case particulare: G. Balş, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 231 [foto uşă a unei case din 1571], p. 256 [fereastra unei case particulare].

Biblioteca Brukenthal: N. Iorga, *Vederi ardelene în cartea unui engles*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 1 [după Charles Boner, *Ardealul, ţara şi oamenii*, Leipzig, 1868].

Capela Facultăţii de Teologie, N. Iorga, *Cronică*, XXXI, 1938, p. 190 [iconostas provenit de la Bungard; după I. Floaşiu, *O demascare şi spulberarea unor calomnii: fapte şi documente, Partea I*, Sibiu, 1936].

Biserica evanghelică Sf. Maria: A Lapedatu, *Meşterii bisericilor din Ţara Românească*, V, 1912, p. 183 [mormintele bürgerilor seamănă cu acelea ale lui Radu de la Afumaţi (Curtea de Argeş), Albu Golescu (Vieroşi) şi Stroe Buzescu (Stăneşti)];

G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 203, 205 [*cu foto uşi*]; idem, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 233 [foto uşă interioară].

Biserica Ursulinelor: G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 208 [foto ferestre].

— BUNGARD, municipiul Sibiu

N. Iorga, *Cronică*, XXXI, 1938, p. 190 [iconostas mutat la « capela metropolitană » din Sibiu], vezi şi Sibiu, capela Facultăţii de Teologie.

— MOHU, municipiul Sibiu

Biserica Sf. Nicolae: N. Iorga, *Cronică*, XXVIII, 1935 p. 95 şi XXXI, 1938, p. 190 [pictură; cf. articolului lui V. Literat, *Biserici din Ţara Oltului şi de pe Ardeal, zugrăvite de o familie de pictori*, ACMIT, IV, 1935].

— RĂŞINARI, municipiul Sibiu

Biserica Cuvioasa Paraschiva: N. Iorga, *Icoana românească*, XXVI, 1933, p. 24 [pictură].

SIGHETU MARMAŢIEI, jud. Maramureş

— VADU IZEI, municipiul Sighetu Marmaţiei

Biserica de zid: V. Brătulescu, *Biserici de lemn din Maramureş*, XXXIV, 1941, p. 56, 60 [cărţi; istoric; foto].

— VALEA STEJARULUI, municipiul Sighetu Marmaţiei

Biserica nouă de lemn: V. Brătulescu, *Biserici de lemn din Maramureş*, XXXIV, 1941, p. 140 [din 1924].

Biserica veche de lemn, Cuvioasa Paraschiva: V. Brătulescu, *Biserici de lemn din Maramureş*, XXXIV, 1941, p. 138, 139—141, pl. XXVIII [descriere, uşi împărăteşti, icoane, istoric, foto].

SIGHIŞOARA, jud. Mureş

Oraş: N. Iorga, *Vederi ardelene în cartea unui engles*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 2 [despre vederi publicate de Charles Boner în *Ardealul, ţara şi oamenii* Leipzig, 1868].

Biserica evanghelică — « din deal »: *Şedinţele Comisiunii, 1925*, XVIII, 1925, p. III [fonduri pentru refacerea şi conservarea frescelor descoperite de N. Iorga]; *idem, 1926*, XIX, 1926, p. III—IV [referat despre pictură întocmit de I. Mihail şi înaintat în copie Secţiunii regionale Cluj].

SIHASTRU, vezi Ploscuţeni, jud. Vrancea.
SIHLA, schit, vezi Vînători-Neamţ, jud. Neamţ.
SILISTRA, azi în Bulgaria

Oraş: N. Iorga, *În legătură că o « Călăuză » necunoscută a maiorului D. Papazoglu*, XXXII, 1939, p. 146 [populaţie, evenimente istorice, fîntîna miraculoasă a bulgarului Angheluş].

a) Aşezarea romană Durostorum, apoi bizantină, Durostolon;

b) Cetatea turcească: M. Popescu, *Cetăţile turceşti din prejurul Principatelor Române*, XX 1927, p. 82, 84—85 [despre raiaua Silistrei; cu perspectiva cetăţii şi stampă reprezentînd ocuparea oraşului de ruşi în 1829]; *Şedinţele Comisiunii, 1932*, XXVI, 1933, p. 95 [teren cu importanţă arheologică]; N. Iorga, *Cetatea Silistra la 1829*, XXXII, 1939, p. 186—187 [despre stampa lui Fr. Kamped in Nürnberg, cu re-

http://patrimoniu.gov.ro

producere color]; V. Brătulescu, *Hârşova*, XXXIII, 1940, fasc. 105, p. 8 [tabăra legionară înfiinţată de Traian la Durostorum]; p. 12—13 [reşedinţa strategului bizantin pentru părţile bulgăreşti]; p. 13, 16 [ducatul Paristrion cu reşedinţa la Dristra; *Procese verbale*, ACMI, 1914, p. 53 [descoperirea capului unei statui romane]; V. Pârvan, *Raport 1915*, ACMI, 1915, p. 181 [colectarea antichităţilor şi cercetări în judeţ; viitor muzeu]; D. Teodorescu, G. Mateescu, *Raport special No. 8. Cercetări archeologice între Silistra şi Turtucaia în Iulie-Octombrie 1915*, ACMI, 1915, p. 213—214 [zidul vechi al cetăţii romane; monumente epigrafice aflate la prefectură].

C o l e c ţ i a d e a n t i c h i t ă ţ i a p r e f e c t u r i i d e D u r o s t o r : I. Andrieşescu, *Raport special Nr. 3. Obiectele preistorice din colecţiunea prefecturii de Durostor*, ACMI, 1915, p. 187—190 [obiecte găsite în localităţile Cadichioi, Vetrina, Damadas şi Chiuciuc-Ghiol].

M o s c h e e : N. Iorga, *Moschei pe pămînt românesc*, XXII, 1929, p. 186.

SILIŞTEA, jud. Brăila

C. Moisil, *Produsele industriei preistorice*, IV, 1911, p. 84, [fragment de vas în colecţia Maria Istrati-Capşa]; idem, *Colecţiunea Maria Istrati-Capşa*, IV, 1911, p. 140 [fragment de vas, foto].

SILIŞTEA, jud. Neamţ

C. Mătasă, *Săpături de preistorie în judeţul Neamţ*, XXXIII, 1940, p. 38 [strat de chirpici, sărac în ceramică].

SILIŞTEA SNAGOVULUI, sect. agricol Ilfov.

M ă n ă s t i r e a S n a g o v c u b i s e r i c a I n t r a r e a î n b i s e r i c ă ş i p a r a c l i s u l B u n a V e s t i r e : *Raport general CMI, 1907*, I, 1908, p. 32, 33 [lucrări de conservare şi întreţinere în 1904; cu foto]; Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii, 1908*, I, 1908, p. 91 [uşile împărăteşti şi unele odoare trimise în 1906 la expoziţia din Paris nu au fost încă înapoiate]; *Raport general CMI, 1908*, I, 1908, p. 182 [căutarea obiectelor de cult]; Al. Lapedatu, *Cronică. Cîteva cuvinte de lămurire cu privire la conservarea monumentelor*, II, 1909, p. 93 [piatră de mormînt deteriorată]; idem, *Meşterii bisericilor din Ţara Românească*, V, 1912, p. 179 [nu este făcută de Vlad Ţepeş]; G. Balş, *Sfîntul Munte*, VI, 1913, p. 35—36 [planul şi elevaţia sînt athonite]; N. Iorga, *O inscripţie pierdută*, VIII, 1915, p. 123 [apreciat ca « pitorească » de Vaillant]; N. Ghika-Budeşti, *Arhitectura Bisericii Domneşti*, X—XVI, 1917—1923, p. 120 [descriere, plan la p. 108]; V. Drăghiceanu, *Monumente reprezentative din vechea artă română expuse în expoziţiile din Paris şi Geneva în anul 1925*, XIX, 1926, p. 65 [uşi]; *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. VII [publicarea unei monografii de N. Iorga], p. VIII [nivelarea terenului; săpături; reparaţia ferestrelor], p. XI [custode]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. I*, XX, 1927, p. 135—139; fig. 94—110; *ibidem. II*, XXIII, 1930, fig. 188 [uşa bisericii]; V. Drăghiceanu *Mănăstirea Snagov*, XXIV, 1931, p. 42 [pisanie comunicată de I. Mihail]; idem, *Inscripţiile de la Snagov*, XXVI, 1933, p. 91 [pietre de mormînt]; *Şedinţele Comisiunii, 1932*, XXVI, 1933, p. 98 [taxă de intrare]; N. Iorga, *Les arts mineurs en Roumanie. Seconde partie*, XXVI, 1933, p. 145—146 [uşi]; V. Drăghiceanu, *Mănăstirea Vintilă-Vodă (Buzău). Săpături la prima fundaţie*, XXVI, 1933, p. 168 [scoasă de sub închinare de către Matei Basarab]; N. Ghika-Budeşti, *Artele minore bizantine şi române*, XXX, 1937, p. 172 [uşile din 1453]; N. Iorga, *Monumentele noastre şi opera Comisiei Monumentelor Istorice*, XXXI, 1938, p. 60 [dificultăţile restaurării]; Al. Bărcăcilă, *Cîteva icoane cu mucenici şi arhangheli ostaşi călăreţi*, XXXIII, 1940, fasc. 104, p. 88 [uşi aflate la Muzeul de Artă Religioasă din Bucureşti]; N. Ghika-Budeşti, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 18—19, pl. VI, VII; E. Costescu, *Restaurarea bisericii Mihai Vodă din Bucureşti*, XXXVI, 1943, p. 62 [foto machetei din tabloul votiv]; p. 65 [asemănarea cu biserica Mihai Vodă; influenţă ahtonită]; A. Sacerdoţeanu, *Recensii*, XXXVII, 1944, p. 96 [la N. I. Şerbănescu, *Istoria mănăstirii Snagov*, Bucureşti, 1944]; *Procese verbale*, ACMI, 1914, p. 40 [vizită CMI; se recomandă cumpărarea unei luntre de trecere în ostrov; numirea unui paznic şi uşurarea vizitării]; *ibidem*, 1942, p. 23, 29 [restaurare], p. 34, 43 [material lemnos furnizat de CMI], p. 39, 43, 45 [restaurarea completă a bisericii şi clopotniţei], p. 41 [consolidare], p. 56 [restaurarea clopotniţei şi bisericii] C. Bobulescu, *Candela de la temelia bisericii din Cotmeana*, ACMI, 1942, p. 112—113 [candelă de pămînt ars găsită de Dinu V. Rosetti la temelia bisericii; cu foto]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 30 [restaurarea bisericii şi a turnului clopotniţă], p. 41 [noi fonduri pentru restaurarea bisericii], p. 43 [lucrări suplimentare pentru consolidarea bisericii], p. 45 [achitarea lucrărilor de consolidare], p. 49 [aprobare referat şi dispoziţii de şantier], p. 53 [lucrări de restaurare], p. 62 [Guvernămîntul Transnistriei se angajează să construiască chiliile], p. 66 [propuneri ale lui Şt. Balş pentru lucrările în curs], p. 69 [ferestre de marmoră lucrate « à jour », la biserică], p. 72 [reconstrucţia chiliilor şi paraclisului], p. 72 [aprobare proiect ferestre de marmoră pentru biserică], p. 73, 74 [lucrări], p. 77 [trotuar în jurul bisericii], p. 78—79 [inspecţia lucrărilor de restaurare; întocmire de proiecte pentru paraclis, muzeu şi bibliotecă].

B i s e r i c a N a ş t e r e a M a i c i i D o m n u l u i a f o s t e i m ă n ă s t i r i T u r b a t e l e : *Şedinţele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. I [reparaţiile se vor face pe spezele parohiei]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. III*, XXV, 1932, p. 38, 72—73, fig. 373—384; *Procese verbale*, ACMI, 1914; p. 40 [vizită CMI; biserica datează din 1673; ctitorul probabil este spătarul M. Cantacuzino, se va declara monument istoric]; *Nouă monumente istorice (decrete regale)*, ACMI, 1915, p. 11—12 [expunere de motive a lui I. G. Duca, ministrul Cultelor; decret al regelui Ferdinand]; *Biserici declarate monumente istorice*, ACMI, 1942, p. 12; *ibidem*, 1943, p. 13.

SILIŞTENI, jud. Fălciu, azi dispărut

Şedinţele Comisiunii, 1924, XVII, 1924, p. X [monument în apropierea satului].

SIMERIA, jud. Hunedoara

B i s e r i c ă : N. Iorga, *Ţări româneşti. I*, XXXIII, 1940, fasc. 104, p. 57 [«cultul Sîntămăriei »].

SIMON, vezi Bran, sat Simon, jud. Braşov.

SINAI, munte, în Egipt.

N. Iorga, *Noi obiecte de artă găsite la Ierusalim în mănăstirea Sf. Sava şi la Muntele Sinai*, XXIV, 1931, p. 181—187 [cu reproduceri]; idem, *Evangheliarul lui Alexandru-Vodă Mircea, la Muntele Sinai*, XXVII, 1934, p. 85—86 [cu foto paraclis]; idem, *Două evangheliare ale fiilor lui Petru Rareş descoperite de M. Beza*, XXVII, 1934, p. 87—90 [din 1543 şi din 1551, cu foto]; E. Vîrtosu, *Odoare româneşti la Stambul*, XXVIII, 1935, p. 18—19 [evangheliarul lui Alexandru Vodă Mircea, cu foto].

SINAIA, jud. Prahova.

S t a ţ i u n e p r e i s t o r i c ă : C. Moisil, *Staţiunile preistorice, III*, 1910, p. 121 [toporaşe de bronz]; idem, *Produsele industriei preistorice*, IV, 1911, p. 87—88 [topoare de bronz]; I. Andrieşescu, *Asupra epocei de bronz în România*. 1, VIII, 1915, p. 157—160.

http://patrimoniu.gov.ro

M u z e u : N. Iorga, *Icoanele de la museul Sinaii*, XXIV, 1931, p. 61—65 [cu foto]; idem, *Icoana românească*, XXVI, 1933, p. 17 şi următoarele [icoane aflate la muzeu].

M ă n ă s t i r e a S i n a i a c u b i s e r i c a m a r e — S f. T r e i m e, b i s e r i c a m i c ă — A d o r m i r e a M a i c i i D o m n u l u i, p a r a c l i s u l ş i c h i l i i l e : I. Kalinderu, A.I Lapedatu, *Raport general CMI, 1911*, V, 1912, p. 41 [cercetare în vederea restaurării bisericii mici şi picturii sale]; idem, *Raport general CMI, 1912*, V, 1912, p. 189 [se aprobă restaurarea picturii la biserica mică]; *Şedinţele Comisiunii, 1913*, VI, 1913, p. 53 [construcţii noi în curtea paraclisului], p. 94 [restararea bisericii mici, restaurarea bisericii mari dar fără construcţii noi; apartament pentru mitropolit], p. 200—201 [restaurarea chiliilor]; *idem, 1926*, XIX, 1926, p. XII [necesitatea spălării picturii]; *idem, 1931*, XXIV, 1931, p. 190, 191 [desfundarea coloanelor şi desfacerea geamlîcului la biserica mare]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 14, 19, 20, 21, 29, 30, 31, 38, 45, 49, 54, 57, 66, 76, 83, 101, 106—107, 108, 116, fig. 917—927 [biserica mică], p. 107 [paraclisul]; idem, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 42, 47, pl. XXI [biserica mică].

SINIHĂU, jud. Dorohoi, azi în URSS

B i s e r i c a S f. N i c o l a e (?) : *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 69 [fonduri pentru lucrări].

SIRET, jud. Suceava

A ş e z a r e n e o l i t i c ă ş i d i n e p o c a b r o n z u l u i, p e d e a l u l «R u i n ă» : C. Moisil *Istoricul cercetărilor preistorice*, III, 1910, p. 116 [săpături ale lui Gr. Buţureanu în 1895].

C e t a t e; c e t a t e d e p ă m î n t : Al. Lapedatu, *Cetatea Albă*, VI, 1913, p. 58 şi nota 8 [zidită, după Miron Costin, de daci şi apoi de romani].

B i s e r i c a S f. I o a n B o t e z ă t o r u l : N. Iorga, *Ştefan-cel-Mare şi Mănăstirea Neamţului*, III, 1910, p. 97 [ctitori]; N. Ghika-Budeşti, *Biserica Sf. Gheorghe din Botoşani. 2. Descriere*, V, 1912, p. 57 [prototipul bisericilor Sf. Gheorghe şi Sf. Nicolae Popăuţi din Botoşani, Sf. Nicolae din Dorohoi, Sf. Gheorghe din Hîrlău, Sf. Nicolae Domnesc din Iaşi şi Precista din Bacău]; P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XIV-lea şi timpurile mai vechi*, XIX, 1926, p. 127 [datare]; idem, *RSR Cernăuţi, 1919 şi 1920*, XIX, 1926, p. 130 [restaurare începută în 1912; cu foto după restaurare]; idem, *RSR Cernăuţi, 1921*, XIX, 1926, p. 135—136 [restaurare terminată în 1922]; idem, *RSR Cernăuţi, 1923*, XX, 1927, p. 37 [terminarea soclului]; P. Luţa, *RSR Cernăuţi, 1936*, XXX, 1937, p. 91 [restaurările din 1822, 1837, 1858—60; multiple şi grave deteriorări], p. 95 [cerere de experţi în arhitectură şi pictură].

S c h i t u l S f. O n u f r i e — M ă n ă s t i o a r a G. Balş, *Biserica Mirăuţi din Suceava*, XVII, 1924, p. 171 [dispoziţia planului]; P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XVII-lea*, XIX, 1926, p. 128 [datare]; idem, *RSR Cernăuţi, 1919—1920*, XIX, 1926, p. 130 [avariat în timpul războiului]; foto p. 131; idem, *RSR Cernăuţi, 1921*, XIX, 1926, p. 136 [refacere acoperiş, şindrilire; împrejmuire arsă de ruşi]; P. Luţa, *RSR Cernăuţi, 1936*, XXX, 1937, p. 93 [ctitor, avarii, lucrări de consolidare şi întreţinere, reparaţii] p. 95 [cerere de experţi în arhitectură şi pictură]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 54 [restaurarea ferestrelor]; V. Brătulescu, *Dare de seamă. IV. Lucrările pentru restaurarea bisericei Sf. Onufrie din Mănăstioara*, ACMI, 1942, p. 85—86, 89 [lucrări efectuate în 1937—1939]; *Bucovina, Proces verbal Nr. 1*, ACMI, 1943, p. 17 [reparaţia acoperişului].

B i s e r i c a S f. T r e i m e : N. Iorga, *Ştefan- cel Mare şi Mănăstirea Neamţului*, III, 1910, p. 97 [ctitori]; G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 160—162 şi Indice; P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XIV-lea şi timpurile mai vechi*, XIX, 1926, p. 127 [datare]; idem, *RSR Cernăuţi, 1919—1920*, XIX, 1926, p. 130 [starea proastă a acoperişului, cu foto]; idem, *RSR Cernăuţi, 1921*, XIX, 1926, p. 135 [restaurare după război, cu foto la p. 137]; G. Balş, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 340 [pietre de mormînt]; I. Nistor, P. Luţa, *RSR Cernăuţi, 1933—1934*, XXVIII, 1935, p. 68 [acoperiş deteriorat, ameninţată de ruină]; idem, *RSR Cernăuţi, 1935*, XXVIII, 1935, p. 139 [intervenţie pentru repararea acoperişului]; P. Luţa, *RSR Cernăuţi, 1936*, XXX, 1937, p. 91 [istoric, restaurare 1873, 1922; iconostas restaurat în 1841, azi foarte deteriorat ca şi biserica]; V. Brătulescu, *Dare de seamă. III. Lucrări pentru restaurarea bisericii Sf. Treime din Siret*, ACMI, 1942, p. 83—84, 89 [lucrări efectuate în 1937—1939]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 53 [documentaţie pentru terminarea restaurării].

SIRETIU, vezi Siret, jud. Suceava.

SISOJEVAC, Iugoslavia

M ă n ă s t i r e c u b i s e r i c a S c h i m b a r e a l a F a ţ ă : G. Balş, *În privinţa Coziei*, XXVI, 1933, p. 93 [cu plan]; dr. Bošković, *Le narthex de Cozia avait-il un étage-supérieur?*, XXVII, 1934, p. 122, 123, 124, 125 [cu foto şi planuri]; N. Ghika-Budeşti, *Restaurarea bisericii mari a mănăstirii Cozia*, XXXI, 1938, p. 27 [pronaos boltit cilindric, ca la Cozia].

SITARU, jud. Ialomiţa.

C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 123 [fragmente de olărie, obiecte de silex].

B i s e r i c a A d o r m i r e a M a i c i i D o m n u l u i — S c u i p i c i d i n G r e c i i d e M i j l o c : N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936 p. 95, fig. 730—741; idem, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, pl. XXXII.

SÎMBĂTA DE SUS, jud. Braşov.

C a s t e l u l B r î n c o v e n e s c c u p o a r t a : V. Drăghiceanu, *Curţile domneşti brîncoveneşti. I. Doiceşti*, II, 1909, p. 105; N. Ghika-Budeşti *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 114, 116.

SÎMBĂTA DE SUS, biserica fostei mănăstiri brîncoveneşti, vezi Staţiunea climaterică Sîmbăta, jud. Braşov.

SÎMBĂTA DE JOS, jud. Braşov.

C u r t e a ş a-z i s ă b r î n c o v e n e a s c ă : V. Drăghiceanu, *Curţile domneşti brîncoveneşti. I. Doiceşti*, II, 1909, p. 105 [dată zălog de un ungur lui Constantin Brîncoveanu].

SÎMBOTIN, jud. Gorj.

M ă n ă s t i r e a L a i n i c i c u b i s e r i c a I n t r a r e a î n b i s e r i c ă : *Raport pe anul 1921*, XVIII, 1925, p. XIII [reparaţii].

SÎMBUREŞTI, jud. Olt

B i s e r i c a A d o r m i r e a M a i c i i D o m n u l u i : *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 27 [aprobare de lucrări], p. 29 [majorare deviz pentru reastaurare], p. 55 [restaurarea picturii].

SÎNBENEDIC, jud. Alba

B i s e r i c a u n i t ă : *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 42 [restaurare].

SÎNGEORZ-BĂI, jud. Bistriţa-Năsăud.

B i s e r i c a B u n a V e s t i r e : V. Brătulescu, *Biserici din Transilvania şi Bucovina*, XXVIII, 1935, p. 81—82 [inscripţii, însemnări, icoane; cu foto].

SÎNGEREA, vezi Sîngerei.

SÎNGEREI, jud. Bălţi, azi în URSS

http://patrimoniu.gov.ro

B i s e r i c ă d i n 1 8 7 0 : G. Bezviconi, *Comunicări: Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 44 [și biserica veche, ctitor, morminte].

SÎNPETRU, jud. Brașov.

RSR Cluj, 1925, XVIII, 1925, p. XXI [săpături arheologice]

SÎNPETRU, jud. Hunedoara

B i s e r i c a S f. G h e o r g h e : N. Iorga, *Țări românești. I*, XXXIII, 1940, fasc. 104, p. 63–64 [aspect, inscripție romană și slavă, foto].

SÎNTĂMĂRIA-ORLEA, jud. Hunedoara

C a s t e l u l K e n d e f f i : N. Iorga, *Țări românești. I*, XXXIII, 1940, fasc. 104, p. 57 [originea română a familiei Kendeffi].

B i s e r i c a r e f o r m a t ă, f o s t ă o r t o d o x ă : N. Iorga, *Țări românești. I*, XXXIII, 1940, fasc. 104, p. 53–64 [descriere, pictură, foto].

SÎNTIMBRU, jud. Alba

Ședințele Comisiunii, 1925, XVIII, 1925, p. VI [despre adresă CMI].

SÎRBI, jud. Maramureș

B i s e r i c a d e l e m n S f. N i c o l a e - J o s a n i : V. Brătulescu, *Biserici de lemn din Maramureș*, XXXIV, 1941, p. 30–35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, pl. XXI [descriere, pictură, icoane, foto].

B i s e r i c a d e l e m n C u v i o a s a P a r a s c h i v a — S u s a n i : V. Brătulescu, *Biserici de lemn din Maramureș*, XXXIV, 1941, p. 35–37, 41, 42, 43, pl. XX [descriere, icoane, istoric, foto].

SÎRCA, jud. Iași, vezi Podișu, jud. Iași.

SÎRSCA, jud. Dolj.

B i s e r i c a A d o r m i r e a M a i c i i D o m n u l u i ș i S f. I o a n : Șt. Ciuceanu, *Raport. Anexa 5*, ACMI, 1915, p. 156 [pisanie, pictură].

SKOPLJE, Iugoslavia.

R e ș e d i n ț a s t r a t e g u l u i (d u c e l u i) B u l g a r i e i : V. Brătulescu, *Hârșova*, XXXIII, 1940, fasc. 105, p. 13 [după victoria lui Vasile II Bulgaroctonul; 14 duci între 1026 și 1185].

SLAȘOMA, jud. Mehedinți

C. Moisil, *Produsele industriei preistorice*, IV, 1911, p. 84 [topor de bronz].

SLATINA, jud. Olt

O r a ș : *Procese verbale*, ACMI, 1914, p. 33 [acapararea unor monede vechi descoperite; cerere de anchetă].

P o d : N. Iorga, *O descriere din 1859, a monumentelor Țării Românești*, XXX, 1937, p. 86 [pod construit de inginerul Bolzano în 1846, cf. Th. Margot, *O viatorie*].

Ș c o a l a ș i b i s e r i c a I o n a ș c u (S f. N i c o l a e, S f. G h e o r g h e ș i S f. D u m i t r u) : N. Iorga, *O descriere din 1859 a monumentelor Țării Românești*, XXX, 1937, p. 86 [menționată de Th. Margot în *O viatorie*].

B i s e r i c a A d o r m i r e a M a i c i i D o m n u l u i : Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii, 1909*, II, 1909, p. 143 [cercetată de I. C. Filitti pentru clasare]; *Raport general CMI, 1909*, II, 1909, p. 186 [cercetarea cererii de clasare]; *Ședințele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. VI [cercetare în vederea reparațiilor]; Redacțional, *Comunicări. III*, XIX, 1926, p. 89 [referitor la publicație I. C. Filitti în LAR, CL și SOV]; I. C. Filitti, *Biserica Adormirea Maicii Domnului sau Precista din Slatina (Olt)*, XXII, 1929, p. 40–41 [descriere, pisanie, pictură, pietre de mormînt, inscripții]; *Ședințele Comisiunii, 1931*, XXIV, 1931, p. 95 [aprobarea reparațiilor]; *Procese verbale*, ACMI, 1915, p. 33 [cercetare].

M ă n ă s t i r e a C l o c o c i o v c u b i s e r i c a S f - ț i i A r h a n g h e l i : Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii 1908*, I, 1908, p. 90 [cercetarea cererii de clasare]; *Raport general CMI, 1908*, I, 1908, p. 182 [cercetare în vederea clasării]; *Ședințele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. VIII [problema dărîmării mănăstirii]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XIX [diferite lucrări]; N. Ghika-Budești, *Lucrări executate în 1926*, XIX, 1926, p. XIII [refacere acoperiș și zidărie superioară, ușă și ferestre noi]; idem, *Evoluția arhitecturii. III*, XXV, 1932, p. 34, 61–62, fig. 252–259; N. Iorga, *O explorație arheologică și istorică a județului Olt*, XXVI, 1933, p. 121 [descriere; pictura trebuie spălată; recenzie la I. Ionașcu, *Biserici Olt*]; idem, *O nouă publicație cu vederi de monumente*, XXX, 1937, p. 45; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 35 [consolidarea zidurilor de incintă], p. 76 [refacerea zidului de incintă].

B i s e r i c a S f. N i c o l a e — C l o c o c i o v *Ședințele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. VI [cercetare].

B i s e r i c a S f. N i c o l a e d i n C o a s t ă : *Ședințele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. IV [reparații în 1924], p. VI [cercetare].

B i s e r i c a S f. N i c o l a e d i n T î r g : *Ședințele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. VI [cercetarea situației]; *idem 1926*, XIX, 1926, p. XI [cercetare]; *idem 1932*, XXVI, 1933, p. 98 [primăria dorește dărîmarea bisericii].

B i s e r i c a S f. T r e i m e : V. Drăghiceanu, *Pe un clopot din Slatina*, XIX, 1926, p. 88 [inscripție din 1648]; I. C. Filitti, *Biserica Adormirea Maicii Domnului sau Precista din Slatina (Olt)*, XXII, 1929, p. 41 [fără interes istoric și artistic, în urma refacerii]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 52 [restaurare].

S c h i t u l S t r e h a r e ț c u b i s e r i c a A d o r m i r e a M a i c i i D o m n u l u i : N. Iorga, *O nouă publicație cu vederi de monumente*, XXX, 1937, p. 45 [vedere publicată în *Episcopia Argeșului. Glos pentru reînzestrarea ei*; biserica era tencuită].

— CIREAȘOV, orașul Slatina

N. Iorga, *O explorație arheologică și istorică a județului Olt*, XXVI, 1933, p. 121 [vechimea satului; despre Buzești; recenzie la I. Ionașcu, *Biserici Olt*].

B i s e r i c a S f - ț i i V o i e v o z i : *Ședințele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. I–II [sfințirea bisericii se amînă pînă la satisfacerea cererilor CMI]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XIX [diferite lucrări].

— SLĂTIOARA, orașul Slatina

S c h i t u l H u r e z i : V. Drăghiceanu, *Curțile domnești brîncovenești. IV. Curți și conace fărîmate*, IV, 1911, p. 78 P.S. [închinat mănăstirii Brîncoveni, dispărut].

SLATINA, jud. Suceava

M ă n ă s t i r e a S l a t i n a c u b i s e r i c a S c h i m b a r e a l a f a ț ă : *Raport general CMI, 1907*, I, 1908, p. 33 [lucrări de conservare și întreținere], p. 36–37 [lucrări de întreținere 1906–1907]; *Raport general CMI, 1908*, I, 1908, p. 175 [lucrări de conservare; cu foto p. 173–175], p. 180 [trapeza nu trebuie transformată în chilii]; Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii, 1908*, I, 1908, p. 90 [fonduri pentru lucrări de conservare], p. 188 [chiliile vechi se vor repara, trapeza rămînînd așa cum este]; idem, *Ședințele Comisiunii, 1909*, II, 1909, p. 95 [lucrări de întreținere], p. 143 [Kalinderu raportează asupra lucrărilor efectuate]; *Raport general CMI, 1909*, II, 1909, p. 183 [terminarea lucrărilor]; I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI*,

http://patrimoniu.gov.ro

1910, IV, 1911, p. 36—37 [lucrări în regie]; Al. Lapedatu, *Meşterii bisericilor moldovene*, V, 1912, p. 27—28; I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI, 1911*, V, 1912, p. 41 [lucrări de conservare]; N. Iorga, *Tapiţeriile doamnei Tudosca a lui Vasile Lupu*, VIII, 1915, p. 147; *Raport pe anul 1920*, XVIII, 1925, p. XI [refacerea învelitorii, diferite reparaţii]; *Raport pe anul 1921*, XVIII, 1925, p. XII [reparare acoperişuri, împrejmuiri, alte reparaţii]; *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. IX [ofertă pentru reparare acoperiş]; G. Balş, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 140—152 [biserica], p. 203 [mănăstirea], p. 278 [pictura], p. 337—339 [pietre de mormînt], p. 349 [inscripţii] şi Indice; V. Drăghiceanu, *Un epitaf al mitropolitului Ştefan din anul 1652*, XXII, 1929, p. 32 [epitaf]; N. Iorga, *Les arts mineurs en Roumanie. Seconde partie*, XXVI, 1933, p. 146 [jeţ] p. 152 [epitrahil]; idem, *Monumentele istorice româneşti şi Daponte*, XXVI, 1933, p. 157 [egumen]; N. Ghika-Budeşti, *Oficiale. Memoriul pe 1932*, XXVI, 1933, p. 190 [lucrări de documentaţie]; V. Brătulescu, *Elemente profane în pictura religioasă*, XXVII 1934, p. 62 [stemă, foto]; N. Iorga, *Cîteva însemnări. 2*, XXX, 1937, p. 44—45 [evanghelie luată în schimb şi dăruită bisericii din Feredieni]; N. Ghika-Budeşti, *Artele minore bizantine şi române*, XXX, 1937, p. 172 [jeţ din cca 1560]; N. Iorga, *Cronică. La biserica din Feredieni (Botoşani)*, XXXII, 1939, p. 47 [însemnare pe o evanghelie de la Feredieni luată de la mănăstirea Slatina]; idem, *Cronică*, XXXII, 1939, p. 143 [perdele din 1560 şi 1561, publicate în ATG, martie-iunie 1940].

SLATINA, URSS, vezi Szlatina.

SLAVA RUSĂ, jud. Tulcea

Cetatea romano-bizantină Libida: V. Pîrvan, *Cetatea Tropaeum. Consideraţii istorice*, IV, 1911, p. 5 [ruine antice; inscripţie romană]; I. Andrieşescu, *Vasile Pârvan*, XXII, 1929, p. 147 [săpături conduse de G. Mateescu].

SLĂNIC, jud. Prahova

Biserica Sf. Treime: N. Iorga, *Cronică*, XXII, 1929, p. 95 [clădită în secolul XVIII de un epistat al ocnelor; de curînd reparată]; *Şedinţele Comisiunii 1931*, XXIV, 1931, p. 190—191 [restaurare; neînţelegeri în privinţa recepţiei lucrărilor].

Biserică: N. Iorga, *Cronică*, XXII, 1929, p. 95 [biserică secolul XVIII, în marginea oraşului, « la morminte »; azi dispărută; cu foto].

SLĂNIC, rîu

N. Iorga, *Biserici dintre văile Teleajenului şi Slănicului*, XXVI, 1933, p. 118—119.

SLĂTIOARA, jud. Vîlcea

Biserica (Naşterea Precistei?) Redacţional, *Comunicări*, XIX, 1926, p. 89 [despre publicaţie I. C. Filitti, privind biserica, în SOV]; N. Ghika-Budeşti, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1930*, XXVI, 1933, p. 143 [reparaţii].

SLĂTIOARELE, vezi Ocnele Mari, jud. Vîlcea

SLĂVENI, jud. Olt

a) Necropolă tumulară din epoca romană, «la Movilă»; b) Castru de piatră, la «Cetate»: D. Tudor, *Antichităţile din Romanaţi*, XXVI, 1933, p. 78—79 [sarcofag roman; castru; cu figuri]; idem, *Castra Daciae inferioris. II. Castrul şi aşezarea romană de la Slăveni-Romanaţi*, XXXIII, 1940, fasc. 105, p. 34—38 [cu planuri].

SLĂVITEŞTI, jud. Vîlcea

Turn (culă?), lîngă biserică: N. Iorga, *O descriere din 1859 a monumentelor Ţării Româneşti*, XXX, 1937, p. 85 [apărare contra turcilor; după Th. Margot, *O viatorie*].

Biserica Sf-ţii Mihail şi Gavril: V. Drăghiceanu, *Biserica din Slăviteşti—Vîlcea*, XXIV, 1931, p. 92 [inscripţie, pictură]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 59, 61, fig. 197—204; N. Iorga, *O descriere din 1859 a monumentelor Ţării Româneşti*, XXX, 1937, p. 85.

SLĂVUŢA, jud. Gorj

Biserica Intrarea în biserică: G. Referendaru, *Biserica de lemn din satul Socoteni, parohia Slăvuţa, jud. Doljiu*, XIX, 1926, p. 23—27 [descriere, relevee, desene].

SLOBOZIA, jud. Ialomiţa

Mănăstirea Slobozia lui Enache cu biserica Sf-ţii Voievozi: N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. III*, XXV, 1932, p. 87 [complet ruinată]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 33 [consolidarea incintei], p. 43 [dărîmarea turlei de lemn, învelitoare provizorie de lemn], p. 44 [se aprobă repararea turlei vechi].

SLOBOZIA, jud. Vrancea, vezi Slobozia-Ciorăşti.

SLOBOZIA-CIORĂŞTI, jud. Vrancea

C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 123 [pe harta lui Tocilescu].

SLOBOZIA-DAVIDENI, jud. Storojineţ, azi în URSS.

Biserică de lemn din 1753: I. Nistor, P. Luţa *RSR Cernăuţi, 1935*, XXVIII, 1935, p. 139—140 [adusă de la Ciudei şi aprobată a se muta la Bănila-pe-Siret, jud. Storojineţ].

SLOBOZIA MĂGURA, jud. Bălţi, azi în URSS

Biserică: G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXIII, 1940, fasc. 103, p. 44 [mormînt].

SLOBOZIA MIELULUI, vezi Gheorghe Gheorghiu-Dej, sat Slobozia, jud. Bacău.

SLOBOZIA-MOARA, jud. Dîmboviţa

Biserica Sf-ţii Constantin şi Elena: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 60 [majorare deviz].

SLON, jud. Prahova

A. Culici, *Antichităţile din Tabla Buţii şi Crucea Mandii*, XIX, 1926, p. 90 [ruină de cărămidă, zisă « Cetatea lui Mihai-Viteazul », pare însă mai veche; cetate zisă « Cetatea de la Tabla Buţii », probabil romană].

Spadă găsită la punctul «Crucea Mandii»: A. Culici, *Antichităţile din Tabla Buţii şi Crucea Mandii*, XIX, 1926, p. 90 [adusă la Buzău la casa autorului de unde a fost luată de nemţi în timpul războiului, « cu întreg mobilierul casei mele »].

Han: N. Iorga, *Bisericile din Opăriţi, Predealul-Sărări şi Valea Drajnei*, XXII, 1929, p. 158.

Biserică, fost schit: N. Iorga, *Bisericile din Opăriţi, Predealul Sărări şi Valea Drajnei*, XXII, 1929, p. 158, 159 [inscripţii].

SMĂUŢII DE JOS, Bucovina, azi în URSS

Biserică: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 54 [restaurare].

SNAGOV, vezi Siliştea Snagovului, sect. agr. Ilfov.

SOCOLA, Galiţia, azi în URSS

Biserica satului: P. P. Panaitescu, *Fundaţiuni religioase româneşti în Galiţia*, XXII, 1929, p. 17 [Ştefan Petriceicu Voievod apare în tabloul ctitoricesc].

SOCOTENI, jud. Gorj, vezi Slăvuţa, jud. Gorj.

SOCU, jud. Gorj

C. Moisil, *Produsele industriei preistorice*, IV, 1911, p. 84, 85 [topoare de bronz, cu desen].

http://patrimoniu.gov.ro

Biserică de lemn: Al. Bărcăcilă, *Însemnări din Gorj*, XX, 1927, p. 45 [rezidită în 1882, cu temelie de cărămidă].

SOFIA, jud. Bălţi, azi în URSS

Biserică din 1875: G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 44 [ctitor, mormînt].

SOFRÎNCANI-LAMBU, jud. Bălţi, azi în URSS

Biserica Sf. Gheorghe: G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 44 [din 1867; ctitor, morminte]

SOFULAR, vezi Credinţa, jud. Constanţa.

SOGHANLE, vezi Cappadocia.

SOLCA, jud. Suceava

Mănăstirea Solca cu biserica Sf-ţii Apostoli Petru şi Pavel: P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XVII-lea*, XIX, 1926, 1935, p. 128 [datare]; idem, *RSR Cernăuţi, 1919—1920*, XIX, 1926, p. 130 [turla de mijloc distrusă în timpul războiului; cu foto], p. 131 [restaurare; după ce mai fusese restaurată complet în primul deceniu al secolului; cu foto după restaurare]; idem, *RSR Cernăuţi, 1923*, XX, 1927, p. 37 [refacere acoperiş şi ţigluire, asigurarea provizorie a turnului cloptoniţă]; idem, *RSR Cernăuţi, 1924*, XX, 1927, p. 41 [reacoperirea turnului clopotniţă, cu foto]; idem, *RSR Cernăuţi, 1925*, XX, 1927, p. 42 [reparaţia contraforţilor şi a crăpăturilor bisericii, foto clopotniţă la p. 41]; *Şedinţele Comisiunii, 1932*, XXVI, 1933, p. 95 [fotografii executate de Chevallier pentru G. Balş]; I. Nistor, P. Luţa, *RSR Cernăuţi, 1935*, XXVIII, 1935, p. 139 [lucrări urgente de restaurare]; P. Luţa, *RSR Cernăuţi, 1936*, XXX, 1937, p. 91 [restaurare necesară la acoperişul turnului de intrare].

SOLOMONEŞTI, com. Drăgoeşti (?), fost jud. Olt, azi dispărut

Biserică: N. Iorga, *O exploraţie arheologică şi istorică a judeţului Olt*, XXVI, 1933, p. 122 [recenzie la I. Ionaşcu, *Biserici Olt*; ctitor: colonelul Solomon].

SORENI, jud. Dolj

Biserică: *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări].

SOROCA, azi în URSS

Cetatea: Al. Lapedatu, *Meşterii bisericilor moldovene*, V, 1912, p. 25 [meşteri ardeleni]; idem, *Cetatea Albă*, VI, 1913, p. 57 şi nota 1 [în bună stare pe vremea lui Dimitrie Cantemir; clădită de Ştefan cel Mare la sfîrşitul domniei], p. 63; idem, *Cetatea Sorocii. Notiţă istorică descriptivă*, VII, 1914, p. 85—96 [istoric detaliat; descriere Iorga din 1905; foto]; P. Gore, Şt. Ciobanu, *RSR Chişinău, 1926*, XIX, 1926, p. XV [zonă de protecţie]; N. Iorga, *Les châteaux occidentaux en Roumanie*, XXII, 1929, p. 65 [zidită ca apărare contra tătarilor; formă rotundă.]

«Stînca Sorocii»: Al. Lapedatu, *Cetatea Sorocii. Notiţă istorică descriptivă*, VII, 1914, p. 94—95 [adăpost «sub scutul» cetăţii]; N. Iorga, *Stînca Sorocii*, XXII, 1929, p. 142—143 [adăpost amenajat de frica oştilor turceşti, la 1747].

Biserica Cerchez-Bujorovca: V. Drăghiceanu, *Biserica Bujorofca — Basarabia, lîngă Soroca*, XXII, 1929, p. 138 [inscripţie].

SOROCA, judeţ, azi în URSS

G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 46—47 [biserici].

SAUVIGNY, Franţa

Biserică: G. Balş, *Bisericile lui Ştefan-cel-Mare*, XVIII, 1925, p. 235 [foto sculptură în piatră].

SOVEJA, mănăstire, vezi Dragosloveni, jud. Vrancea

SOZOPOL, Bulgaria

Colonia milesiană Appollonia Pontica: E. Dunăreanu-Vulpe, *Chestiunea Bastarnilor în legătură cu piatra sepulcrală de la Dragomirna*, XVII, 1924, p. 181—182 [origine ipotetică a inscripţiei de la Dragomirna].

SOZOPOLE, insulă, Turcia

Mănăstirea Sf. Ion: V. Drăghiceanu, *Mormîntul lui Constantin Brîncoveanu Basarab Voevod*, VII, 1914, p. 116 [Radu Mihnea îi închină la 1625 mănăstirea Aron Vodă din Iaşi; risipită de invazia cazacilor la 1626].

SPALATO, vezi Split, Iugoslavia.

SPANŢOV, jud. Călăraşi

Aşezare şi necropolă din epoca dacică, la «Grădişte»: C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 123, 176 [obiecte primitive, în colecţia doctorului Antipa; cu desene].

SPINENI, jud. Olt

Schitul Drăgăneşti (Vineţi) cu biserica Adormirea Maicii Domnului: N. Iorga, *O exploraţie arheologică şi istorică a judeţului Olt*, XXVI, 1933, p. 122 [dispărut fără urme; recenzie la I. Ionaşcu, *Biserici Olt*].

SPLIT, Iugoslavia

Palatul lui Diocleţian: V. Drăghiceanu, *Curţile domneşti brîncoveneşti. III. Potlogii*, III, 1910, p. 65.

Campanilul domului: Sp. Cegăneanu, *Cîteva observaţiuni în legătură cu vechea mitropolie din Tîrgovişte*, VI, 1913, p. 124 [datează din 1416].

SPRÎNCENATA, jud. Olt

Schitul Gîlmeele cu biserica Înălţarea Domnului: *Şedinţele Comisiunii, 1913*, VI, 1913, p. 52 [cercetări în vederea reparaţiei picturii]; V. Drăghiceanu, *Inscripţii referitoare la . . . 5. boierii Bălăceni. Schitul Gălmeiele-Olt*, VII, 1914, p. 195 [inscripţie pe un mormînt]; N. Iorga, *O exploraţie arheologică şi istorică a judeţului Olt*, XXVI, 1933, p. 123 [recenzie la I. Ionaşcu, *Biserici Olt*; ctitori; biserica este «o deplorabilă înjghebare modernă», ctitorită de Maria Bălăceanu]; V. Drăghiceanu, *Biserica fostului schit Gîlmeele-Olt*, ACMI, 1914, p. 86 [nu merită să fie monument istoric; foto].

STAMBUL, vezi Istanbul, Turcia.

STANIMAKA, Bulgaria

Biserica Sf. Maria: Sp. Cegăneanu, *Ceva despre provenienţa şi arta vechilor noastre argintării*, IV, 1911, p. 30 [mobilier].

STANISLAVOW, Galiţia, azi în URSS

Biserica Învierea lui Hristos: P. P. Panaitescu, *Fundaţiuni religioase româneşti în Galiţia*, XXII, 1929, p. 17 [ctitorită de Ştefan Petriceicu Voievod şi curtea lui; pomelnic].

STARCHIOJD, jud. Prahova

Biserica de lemn Sf. Nicolae-Vechi: *Şedinţele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. II [nu se aprobă închiderea ei, fiind în stare bună]; V., Drăghiceanu, *Biserica Star-Chiojdu (Prahova)*, XXIV, 1931, p. 92—93 [inscripţii]; *Şedinţele Comisiunii, 1932*, XXVI, 1933, p. 95 [plata pictorului Tomescu]; N. Ghika-Budeşti, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1931*, XXVI, 1933, p. 190 [curăţirea picturii]; N. Iorga, *Biserica din Tisău*, XXVII, 1934, p. 29 [cu «întărituri în jurul bisericuţei», foto]; idem, *Biserica din Stari-Chiojd*, XXVIII, 1935, p. 58—63 [descriere, pictură, icoane, catapeteasmă, foto].

STAŢIUNEA CLIMATERICĂ SÎMBĂTA, jud. Braşov.

http://patrimoniu.gov.ro

Biserica Adormirea Maicii Domnului: *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. XII [măsuri de conservare]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*. XXIX, 1936, p. 75, fig. 458—459.
STĂNCEŞTI, vezi Stînceşti, jud. Botoşani.
STĂNEŞTI, schit, jud. Vîlcea, vezi Stăneşti-Lunca.
STĂNEŞTI—LUNCA, jud. Vîlcea
Biserica Adormirea Maicii Domnului a fostului schit Stăneşti: I. D. Trajanescu, *Schitul Stăneşti (Vîlcea)*, IV, 1911, p. 13—23 [istoric, piatră de mormînt, descriere; cu plan, desene, foto]; V. Drăghiceanu, *Lămuriri asupra Buzeştilor (după pisaniile fondaţiunilor lor)*, IV, 1911, p. 121; Al. Lapedatu, *Meşterii bisericilor din Ţara Românească*, V, 1912, p. 183 [piatra de mormînt a lui Stroe Buzescu]; N., Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. II*, XXIII, 1930, p. 23—24, fig. 45—56; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei, I*, XXIV, 1931, p. 118—120 [descriere, inscripţii, ctitori, pictură, cu foto]; N. Iorga, *Patrafirul de la Stăneşti al lui Stroe Buzescu*, XXX, 1937, p. 189 [după Marcel Romanescu se află acum la Banja, lîngă Resano în Bocche di Cattaro]; N. Ghika-Budeşti, *Restaurarea bisericii mari a mănăstirii Cozia*, XXXI, 1938, p. 28 [din 1537; pronaos cu boltă cilindrică]; Dj. Bošković, *Du nouveau au Mont Athos*, XXXII, 1939, p. 66 [piatra de mormînt a lui Stroe Buzescu, de la începutul secolului XVII]; N., Ghika-Budeşti *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 26, pl. VIII; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 36 [resturarea picturii], p. 43 [problema restaurării picturii], p. 77 [grilaj în jurul mormîntului lui Stroe Buzescu], p. 84 [procurare mobilier; pardoseală nouă; procurare de fier pentru grilajul mormîntului].
STĂNEŞTI-LUNGEŞTI, vezi Stăneşti-Lunca, biserica Adormirea.
STĂNIŞOARA, vezi Stînişoara.
STĂNULEASA, jud. Olt
Biserica Sf. Dumitru: *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 29 [restaurarea învelitorii de şindrilă].
STÎLPU, jud. Buzău
Biserica Sf. Dumitru şi Sf-ţii Împăraţi: N. Iorga, *Biserica de la Stîlpu—Buzău*, XXVI, 1933, p. 182 [istoric, scurtă descriere, foto]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 118; idem, *Raport pe anul 1935*, XXX, 1937, p. 190 [restaurare].
« STÎLPUL LUI VODĂ », vezi Vama, jud. Suceava.
STÎNCA SOROCĂI, vezi Soroca.
STÎNCEŞTI, jud. Botoşani
Biserica Sf. Teodor: N. Iorga, *Din tesaurul de artă botuşănean*, XXXI, 1938, p. 12 [ctitor: Alexandru Calimachi, mare vornic în 1837].
STÎNIŞOARA, mănăstire, vezi Călimăneşti, jud. Vîlcea.
STOCKERAU, Austria
Castel: G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 230, 232 [desen cu ornamentaţia în fier forjat].
STOCKHOLM, Suedia
Muzeul Nordic: C. I. Karadja, *Încă o sabie a lui Constantin Brîncoveanu*, XXIV, 1931, p. 42 [descoperită de N. Iorga]; E. Vîrtosu, *Odoare româneşti la Stambul*, XXVIII, 1935, p. 9 nota 3.
STOENEŞTI, jud. Argeş, vezi Cetăţeni, jud. Argeş.
STOENEŞTI, jud. Giurgiu
Aşezare din epoca neolitică (Cultura Boian şi Gumelniţa), la « Gorgana »: C. Moisil, *Staţunile preistorice*, III, 1910, p. 123 [pe harta lui Gr. Tocilescu]; D. Berciu, *Săpături*, XXVIII, 1935, p. 29 [în fostul sat Tangîru].
Biserica Buna Vestire—Drugăneşti: V. Drăghiceanu, *Biserica Drugăneşti, Ilfov*, XVII, 1924, p. 93—94 [pisanie, inscripţii, ctitori]; V. Brătulescu, *Biserici de cîmp. III. Biserica din Drugăneşti—Ilfov*, XXXII, 1939, p. 101—112, 113 [descriere, pictură, icoane, pisanie, inscripţii, planuri, relevee, pietre de mormînt, foto].
STOENEŞTI, jud. Olt
Aşezare preistorică: D. Tudor, *Antichităţile din Romanaţi*, XXVI, 1933, p. 76.
STOENEŞTI, jud. Vîlcea
Biserica de lemn Cuvioasa Paraschiva: I. Vîrtosu, *Biserici de lemn*, XXVI, 1933, p. 137 [inscripţie].
Biserica de lemn Sf. Nicolae: I. Vîrtosu, *Biserici de lemn*, XXVI, 1933, p. 136—137 [pisanie].
STOENEŞTI-OPRIŞANI, vezi Stoeneşti, jud. Giurgiu, la « Gorgana ».
STOEŞEŞTI, vezi Stoişeşti, jud. Vaslui.
STOICENI, jud. Argeş sau Vîlcea (nu mai există)
Biserica Sf. Dumitru: V. Brătulescu, *Biserici din Argeş şi Vîlcea*, XXVII, 1934, p. 39 [pisanie din 1862, foto].
STOINA, jud. Gorj
Biserică de lemn: *Şedinţele Comisiunii, 1925*, XVIII, 1925, p. VI; *idem 1926*, XIX, 1926, p. II [investigaţie pentru găsirea pieselor de lemn sculptat provenite de la biserică, conservarea lor], p. VI [piesele găsite se vor trimite la Muzeul Ministerului Cultelor şi Artelor]; P. Demetrescu, *Lucrări executate în 1926*, XIX, 1926, p. XIV.
STOINIŢA, jud. Gorj, vezi Stoina.
STOIŞEŞTI, jud. Vaslui
C. Moisil, *Istoricul cercetărilor preistorice*, III, 1910, p. 117 [cercetări ale lui G. Diamandi]; idem, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 173 [oseminte omeneşti arse şi fibule în vase de lut ars].
STOLNICENI, jud. Bălţi, azi în URSS
Biserică: G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 44 [ctitori].
STOLNICI, jud. Argeş
Biserica Sf. Nicolae: P. Demetrescu, *Lucrări executate în 1926*, XIX, 1926, p. XIV.
STOLOJANI, vezi Tîrgu-Jiu, sat Stolojani, jud. Gorj.
STRACHINA, vezi Ţăndărei, jud. Ialomiţa.
STRASSBURG, vezi Cîineni, fortificaţia « Arxavia », jud. Vîlcea.
« STRATUL SAU TABĂRA VULTURILOR », schit, jud. Neamţ [neidentificat)
N. Iorga, *Monumentele istorice în vechea noastră literatură*, XXVI, 1933, p. 107 [distrus de o avalanşă în 1704; după Gheorghe Asachi, 1838].
STREHAIA, jud. Mehedinţi
Biserica Sf. Treime a mănăstirii Strehaia: V. Drăghiceanu, *Morminte domneşti. Matei Basarab, doamna Elena şi fiul lor Mateiaş*, VIII, 1915, p. 170 [Mateiaş este zugrăvit în 1645 în biserica mănăstirii]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări]; M. Popescu, *Oltenia în timpul stăpînirii austriece (1718—1739)*, XIX, 1926, p. 105—106. [fortificaţii cu plan şi perspectivă; generalul Stainville vroia să mute aci capitala provinciei; fostă reşedinţă a lui Mihai Viteazul ca « bănişor »; modificarea bastioanelor]; N. Ghika-Budeşti, *Evcluţic arhitecturii. III*, XXV, 1932, p. 44—45, fig. 86—99; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. III*. XXVII, 1934, p. 107—109

http://patrimoniu.gov.ro

[descriere, inscripţii, odoare, foto]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 38 [fonduri pentru lucrări].

STREHAREŢ, vezi Slatina, jud. Olt.

STREJEŞTI, jud. Olt

Biserica Sf. Treime: I. D. Trajanescu, *Schitul Stăneşti (Vîlcea)*, IV, 1911, p. 18—19, 23 [descriere, pisanie; cu foto]; V. Drăghiceanu, *Lămuriri asupra Buzeştilor, după pisaniile fondaţiunilor lor*, IV, 1911, p. 123—124 [Radu Buzescu este înmormîntat mai întîi aci: despre Constantin Buzescu]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări]; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. I*, XXIV, 1931, p. 117—118 [descriere, pisanie, pictură, foto]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, fig. 1008 [uşă]; N. Iorga, *O descriere din 1859 a monumentelor Ţării Româneşti*, XXX, 1937, p. 85 [după Th. Margot, *O viatorie*; pisanie din 1601; Stroe Buzescu]; *Procese-verbale*, ACMI, 1943, p. 64 [restaurare].

STREJEŞTII DE JOS, jud. Olt, vezi Strejeşti, jud Olt.

STREJEŞTII DE SUS, jud. Olt

Biserica Sf-ţii Voievozi: I. D. Trajanescu, *Schitul Stăneşti (Vîlcea)*, IV, 1911, p. 19 [inscripţie în versuri pe un mormînt]; V. Drăghiceanu, *Lămuriri asupra Buzeştilor după pisaniile fondaţiunilor lor*, IV, 1911, p. 124 [ultimul Buzescu, Constantin, îngropat aci la 1831]; idem *Monumentele Olteniei. I*, XXIV, 1931, p. 116—117 [descriere, pietre de mormînt, foto].

STREMT, jud. Alba

Al. Lapedatu, *Din posesiunile domnilor noştri în Ardeal — Vinţul şi Vurperul —*, II, 1909, p. 40—41 [stăpînit de Radu IV cel Mare].

STRÎMBA, mănăstire, vezi Strîmba-Jiu, jud. Gorj.

STRÎMBA, vezi Cetăţuia, jud. Vaslui.

STRÎMBA-JIU, jud. Gorj

Mănăstirea Strîmba, cu biserica Sf. Treime şi Coborîrea Sf. Duh: I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI, 1910*, IV, 1911, p. 38 [clasare]; *Şedinţele Comisiunii, 1913*, VI, 1913, p. 95 [cercetarea cererii de reparaţii]; *idem 1924*, XVII, 1924, p. XI [lemn pentru repararea acoperişului bisericii şi chiliilor]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări]; *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. VI [aprobare restaurare şi ajutor]; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei I*, XXIV, 1931, p. 109—110 [pisanie, descriere, pictură foto]; N. Ghika-Budeşti, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1929*, XXVI, 1933, p. 142 [reparaţii curente]; idem, *Oficiale. Raport pe anul 1930*, XXVI, 1933, p. 143 [reparaţii]; *Procese verbale*, ACMI, 1914, p. 35 [construcţii noi lîngă mănăstire], p. 51 [CMI nu a autorizat înfiinţarea unui comitet de restaurare]; *ibidem*, 1915, p. 43 [extracţie de cărămidă din fostul zid de incintă]; *ibidem*, 1943, p. 33 [majorarea devizului de restaurare], p. 67 [lucrări de restaurare].

STRÎMBEANU, vezi Pitaru, jud. Dîmboviţa.

STRÎMBENI, vezi Pitaru, jud. Dîmboviţa.

STRÎMTURA, jud. Maramureş

Biserica de lemn Sf-ţii Arhangheli: V. Brătulescu, *Biserici de lemn din Maramureş*, XXIV, 1941, p. 83—85, 87, 88. 89, 90 [descriere, pictură, cărţi, istoric, foto].

STROEŞTI, jud. Iaşi

Aşezare preistorică, cultura Cucuteni: C. Moisil, *Istoricul cercetărilor preistorice*, III, 1910, p. 116 [săpături ale lui Beldiceanu şi Buţureanu, după 1882]; idem, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 172 [arme, unelte, vase].

STRUGURENI, jud. Bistriţa Năsăud

Biserica reformată: *RSR Cluj, 1925*, XVIII, 1925, p. XXI [vizitare], p. XXII [planificare lucrări].

STUDENICA, Iugoslavia (Serbia)

Biserica mănăstirii: G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 187 [secţiune].

STUDENIŢA, vezi Studenica, Iugoslavia.

STURZENI, jud. Bălţi, azi în URSS

Biserică: G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 44 [ctitor, mormînt].

SCHITUL DE SUB PIATRĂ, vezi Pietreni, jud. Vîlcea.

SUCEAVA, jud. Suceava

Oraş: Al. Lapedatu, *Ion zidarul lui Petru-Vodă Rareş*, V, 1912, p. 83—86; idem, *Meşterii bisericilor din Ţara Românească*, V, 1912, p. 182 [picturi la Uliţa Tătărească, comandate de Despot Vodă]; G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, Indice; R. Gassauer, *Teracote sucevene*, XXVIII, 1935, p. 146—164 [cu figuri]; B. Slătineanu, *Despre teracotele sucevene*, XXX, 1937, p. 135—147 [recenzie la articolul de mai sus].

Cetatea de Scaun: Al. Lapedatu, *Cetatea Albă*, VI, 1913, p. 59—62; idem, *Cele mai vechi stampe representînd Cetatea Sucevei şi Cetatea Albă*, IX, 1916, p. 25—28 [cu reproduceri]; *Şedinţele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. XI [G. Balş va studia problema dărîmării malurilor], p. XII [CMI Cernăuţi va prelua această problemă]; G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, Indice; *RSR Cernăuţi 1925*, XVIII, 1925, p. XXI [asigurarea terenului; leafa paznicului]; P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925*, XIX, 1926, p. 127 [ruine, asediu, foc, furt de piatră]; idem, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XIV-lea şi timpurile mai vechi*, XIX, 1926, p. 127 [datare]; idem, *RSR Cernăuţi, 1924*, XX, 1927, p. 41 [lucrări de conservare-restaurare]; idem, *RSR Cenăuţi, 1925*, XX, 1927, p. 42 [asanare]; G. Balş, *Rotocoalele de smalţ moldoveneşti*, XXII, 1929, p. 44 [cahle de sobă găsite în ruinele cetăţii]; N. Iorga, *Les châteaux occidentaux en Roumanie*, XXII, 1929, p. 66—67 [descriere; rolul lui Romstörfer în conservarea monumentului, cu plan]; R. Gassauer, *Teracote sucevene*, XXVIII, 1935, p. 148—150 [cu figuri]; B. Slătineanu, *Despre teracotele sucevene*, XXX, 1937, p. 135—142 [recenzie la articolul de mai sus]; N. Iorga, *Cronică*, XXXI, 1938, p. 143 [recenzie, la I. N. Teştiban, *Dintr-un pridvor cu fresce*; despre o vedere a cetăţii]; H. Teodoru, *Porţile Sucevei*, XXXVIII, 1945, p. 16—17 [poarta turnului principal]; *Procese verbale. 1*; ACMI, 1914, p. 23 [necesitatea consolidării urgente a terenului cetăţii].

— CETATEA SCHEIA, vezi Şcheia, municipiul Suceava.

Gara cartierului Burdujeni: I. Popovici, *Un zugrav român necunoscut din veacul al XVIII-lea (1750—1838)*, XXXIII, 1940, fasc. 105, p. 41 [construită în 1904, „monumentală"].

Muzeu: G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 282 [piatră de mormînt din Drăgoieşti]; *Şedinţele comisiunii*, 1926, XIX, 1926, p. VI [acordare de fonduri]; G. Balş, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 349 [inscripţie], p. 339, 346 [pietre de mormînt]; R. Gassauer, *Teracote sucevene*, XXVIII, 1935, p. 145—164 [teracote găsite la Suceava].

Biserica fostei mănăstiri Adormirea Maicii Domnului — Iţcani: G. Balş, *Biserica Mirăuţi din Suceava*, XVII, 1924, *p. 171*

http://patrimoniu.gov.ro

[dispoziţia planului]; idem, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 282 [pietre de mormînt]; P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921-1925. Secolul al XVII-lea*, XIX, 1926, p. 128 [datare]; idem, *RSR Cernăuţi, 1922*, XIX, 1926, p. 187 [reparaţie turn; aşezarea crucilor]; idem, *RSR Cernăuţi, 1923*, XX, 1927, p. 36 [reînnoirea stîlpului de la turn; aşezarea crucii]; idem, *RSR Cernăuţi, 1924*, XX, 1927, p. 41 [reparaţii biserică]; G. Balş, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 346 [pietre de mormînt].

Biserica Învierea Domnului — a Domniţelor (Văscrisenia): P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XVI-lea*, XIX, 1926, p. 128 [scurt istoric]; G. Balş, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 103, 110—114 [descriere] şi Indice; V. Brătulescu, *Dare de seamă. VII. Biserica Sf. Înviere din Suceava* ACMI, 1942, p. 87, 89 [lucrări efectuate în 1939]; *Bucovina. Proces verbal No. 1*, ACMI, 1943, p. 17 [se vor continua lucrările începute].

Biserica armenească Sf. Cruce: P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XVI-lea*, XIX, 1926, p. 127 [datare]; G. Balş, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 176—178 [biserică], p. 341 [pietre de mormînt] şi Indice; R. Gassauer, *Teracote sucevene*, XXVIII, 1935, p. 151—152 [cu figuri].

Biserica Sf. Dumitru — Domnească Al. Lapedatu, *Meşterii bisericilor moldovene*, V, 1912, p. 25 [meşteri ardeleni]; G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, Indice; P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XVI-lea*, XIX, 1926, p. 127—128 [datare]; idem, *RSR Cernăuţi, 1919—1920*, XIX, 1926, p. 131 [turlă avariată, reparaţie acoperiş]; idem, *RSR Cernăuţi, 1921*, XIX, 1926, p. 137—138 [reparaţii urgente, măsuri de luat, înlocuirea ferestrelor pridvorului, cu foto]; N. Iorga, *Cea d'intâiu visită domnească la monumente istorice şi opera lui Grigore Matei-Vodă Ghica*, XIX, 1926, p. 143 [refacere învelitori în 1732]; P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1924*, XX, 1927, p. 40—41 [reparaţii la turnul clopotniţei şi împrejmuire]; G. Balş, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 46—55 [biserica], p. 139—140 [turn clopotniţă], p. 273 [pictură], p. 334 [pietre de mormînt] şi Indice; N. Iorga, *Ce este vechea noastră artă?*, XXXV, 1942, p. 138, fig. 7; H. Teodoru, *Porţile Sucevei*, XXXVIII, 1945, p. 11—12 [clopotniţă şi poartă]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 40 [nivelarea şi sistematizarea terenului înconjurător]; V. Brătulescu *Dare de seamă. I. Lucrările pentru restaurarea bisericii Sf. Dumitru din Suceava*, ACMI, 1942, p. 79—81, 89, [lucrări efectuate în 1937—1939]; *Bucovina. Proces verbal No. 1*, ACMI, 1943, p. 17 [continuarea lucrărilor începute].

Biserica Sf. Gheorghe — Mirăuţi: N. Iorga, *Ştefan-cel-Mare şi Mănăstirea Neamţului*, III, 1910, p. 97 [ctitor]; Al. Lapedatu, *Noi documente cu privire la forma acoperemintelor vechilor biserici moldovene*, VII, 1914, p. 193—194; V. Drăghiceanu, *O icoană din sicriul sfîntului Ioan-cel-Nou din Suceava*, IX, 1916, p. 21 [fostă Mitropolia veche: se depune aci racla]; G. Balş, *Biserica Mirăuţi din Suceava*, XVII, 1924, p. 169—173 [cu foto înainte de restaurare şi planuri, despre restaurarea din 1898—1901; descrierea lui Melchisedec (servea drept magazie de grîne)]; *Şedinţele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. VI [scoaterea panourilor cu portretele lui Franz-Joseph şi depunerea lor la Muzeul Bucovinei]; G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 163—168 şi Indice; P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XIV-lea şi timpurile mai vechi*, XIX, 1926, p. 127 [istoric; vîndută la licitaţie; cumpărată şi donată în 1799 comunităţii româneşti] idem, *RSR Cernăuţi, 1921*, XIX, 1926, p. 133—134 [problema acoperişurilor; transformarea lor în 1914; pictura]; idem, *RSR Cernăuţi*, XX, 1927, p. 41 [pereţi de scîndură pentru protejarea frescelor; foto biserică la p. 40]; I. Nistor, P. Luţa, *RSR Cernăuţi, 1933—1934*, XXVIII, 1935, p. 73 [necesitatea păstrării terenului bisericii în comuna Sf. Ilie].

Biserica Sf. Gheorghe (Mănăstirea Sf. Ioan cel Nou): *Raport general CMI, 1907*, I, 1908, p. 44 [spălarea vechii picturi]; D. Dan, *Biserica Sf. Gheorghe din Suceava*, III, 1910, p. 134—139 [descriere, inscripţii, restaurare, foto]; Al. Lepădatu, *Meşterii bisericilor moldovene*, V, 1912, p. 24 [meşteri polonezi]; idem, *Noi documente cu privire la forma acoperemintelor vechilor biserici moldovene*, VII, 1914, p. 193—194 [cu desene]; V. Drăghiceanu, *O icoană din sicriul sfîntului Ioan-cel-Nou din Suceava*, IX, 1916, p. 21—24 [cu foto]; G. Balş, *Biserica Mirăuţi din Suceava*, XVII, 1924, p. 169 [mutarea mitropoliei la biserica Sf. Gheorghe în 1513]; idem, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 170—178 şi Indice; P. Luţa, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XVI-lea*, XIX, 1926, p. 127 [scurt istoric, cu foto la p. 133]; idem, *RSR Cernăuţi, 1922*, XIX, 1926, p. 187 [reparaţia acoperişului bisericii şi al turnului clopotniţă; foto p. 186]; idem, *RSR Cernăuţi, 1923*, XX, 1927, p. 36 [restaurare egumenie şi hale pentru pelerini]; idem, *RSR Cernăuţi, 1924*, XX, 1927, p. 41 [conservare; împrejmuire]; G. Balş, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 154—157 [pridvor], p. 278—279 [pictură] şi Indice; V. Drăghiceanu, *Bibliografie*, XXII, 1929, p. 46 [recenzie la I. D. Ştefănescu, *L'évolution de la peinture religieuse*]; N. Iorga, *Icoana românească*, XXVI, 1933, p. 7—8 [soarta icoanelor de la racla Sf. Ioan]; N. Ghika-Budeşti, *Artele minore bizantine şi române*, XXX, 1937, p. 169 [icoană; racla Sf. Ioan cel Nou]; N. Iorga, *Cronică*, XXXIII, 1940, fasc. 104, p. 95 [comparaţie între sicriul Sf. Ioan şi un *Cassone* italian de la South Kensigton Museum din Londra]; H. Teodoru, *Porţile Sucevei*, XXXVIII, 1945, p. 11—19 [poarta culisantă la clopotniţă; cu foto şi planuri]; V. Brătulescu, *Dare de seamă. V. Lucrările pentru restaurarea clopotniţei de pe lîngă mănăstirea Sf. Gheorghe din Suceava. VI. Restaurarea acoperişului bisericii mănăstirii Sf. Gheorghe din Suceava*, ACMI, 1942, p. 86—87, 89 [lucrări din 1939]; *Bucovina. Proces verbal Nr. 1*, ACMI,1943, p. 17 [se vor continua lucrările începute]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 53 [restaurare].

Biserica Sf. Ioan Botezătorul (a Coconilor): G. Balş, *Biserica Mirăuţi din Suceava*, XVII, 1924, p. 171 [dispoziţia planului]; G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, Indice; P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XVII-lea*, XIX, 1926, p. 128 [datare]; idem, *RSR Cernăuţi, 1919—1920*, XIX, 1926, p. 131 [lucrări de consolidare întrerupte de război; grave crăpături]; idem, *RSR Cernăuţi, 1922*, XIX, 1926, p. 188 [,,bulonare prin propteli'']; idem, *RSR Cernăuţi, 1923*, XX, 1927, p. 34—36 [restaurare; crăpături la naos; tasare; întărirea fundaţiei; cercetarea picturii etc., foto înainte şi după restaurare]; idem, *RSR Cernăuţi, 1924*, XX, 1927, p. 41 [redată cultului; îndepărtarea pridvorului de lemn construit către 1880]; idem, *RSR Cernăuţi, 1925*, XX, 1927, p. 42 [repararea mobilierului bisericii]; V. Drăghiceanu, *Bibliografie*, XXII, 1929, p. 46 [recenzie la I. D. Ştefănescu, *L'évolution de la peinture religieuse*]; V. Brătulescu, *Dare de seamă. II. Lucrările pentru restaurarea bisericii Sf. Ioan Botezătorul din Suceava*, ACMI, 1942, p. 81—83, 89 [lucrări efectuate în 1937—1939].

http://patrimoniu.gov.ro

B i s e r i c a S f. N i c o l a e: P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925, Secolul al XVII-lea*, XIX, 1926, p. 128 [datare, ctitor]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 40 [lucrări de întreţinere], p. 43 [iconostas nou].

B i s e r i c a a r m e n e a s c ă S f. S i m i o n — T u r n u l R o ş u: P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XVI-lea*, XIX, 1926, p. 128 [datare]; idem, *RSR Cernăuţi, 1919—1920*, XIX, 1926, p. 131 [grave stricăciuni]; idem, *RSR Cernăuţi, 1925*, XX, 1927, p. 42 [restaurare în forma existentă].

M ă n ă s t i r e a T o d i r e n i — B u r d u j e n i c u b i s e r i c a Î n ă l ţ a r e a D o m n u l u i: *Şedinţele Comisiunii, 1913*, VI, 1913, p. 95 [restaurarea caselor mănăstireşti; executarea unei copii după portretul lui Miron Costin, pentru colecţiile CMI]; N. Iorga, *Stema Moldovei pe clopotniţa bisericii din Todireni (Burdujeni)*, VIII, 1915, p. 139—140 [descriere, ctitor, foto]; I. Popovici, *Comunicări*, XXVI, 1933, p. 183—184 [scrisoare către N. Iorga privind pe mitropolitul Anania şi pe zugravul Velişco Veniamin pictorul bisericii din Burdujeni]; I. Nistor, P. Luţa, *RSR Cernăuţi, 1933—1934*, XXVIII, 1935, p. 68 [aviz pentru reparaţii]; P. Luţa, *RSR Cernăuţi, 1936*, XXX, 1937, p. 93 [proiect de restaurare]; I. Popovici, *Un zugrav român necunoscut din veacul al XVIII-lea (1750—1838)*, XXXIII, 1940, fasc. 105, p. 39—48 [despre arhimandritul Veniamin, zugravul bisericii. Acelaşi proiectează şi « Palatul Movileştilor » (« Palatul Stăreţiei ») de la mănăstirea Todireni. Palatul exista în 1904 apoi a ars; cu foto cadru de fereastră]; H. Teodoru, *Amestec de stiluri*, XXXVII 1944, p. 90 [ferestre, cu releveu (fig. 4)]; V. Brătulescu, *Dare de seamă. VIII. Restaurarea bisericii Înălţarea Domnului din Burdujeni-Tîrg*, ACMI, 1942, p. 88, 89, [lucrările din 1938 şi 1939]; *Bucovina. Proces verbal N.* 1, ACMI, p. 17 [propunere pentru lucrări de restaurare—întreţinere]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 49 [lucrări cu condiţii speciale], p. 52 [refacerea ferestrelor de la abside], p. 54 [aprobarea restaurării complete a mănăstirii], p. 63, 72 [restaurare], p. 67 [lucrări în curs].

M ă n ă s t i r e a Z a m c a c u b i s e r i c a S f. A x e n t e: *RSR Cernăuţi, 1925*, XVIII, 1925, p. XXI [restaurare]; P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XVI-lea*, XIX, 1926, p. 128 [datare]; idem, *RSR Cernăuţi, 1919—1920*, XIX, 1926, p. 131 [acoperiş avariat]; idem, *RSR Cernăuţi, 1923*, XX, 1927, p. 39 [dărăpănare; comunitatea armenească nu are fonduri de reparaţie; foto p. 38]; idem, *RSR Cernăuţi, 1924*, XX, 1927, p. 40 [fonduri pentru restaurare]; idem, *RSR Cernăuţi, 1925*, XX, 1927, p. 42 [refacerea acoperişului bisericii]; G. Balş, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 171—176 [biserica], p. 340—341 [pietre de mormînt] şi Indice; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 53 [restaurare].

— MITOCU DRAGOMIRNEI, municipiul Suceava

M ă n ă s t i r e a D r a g o m i r n a c u b i s e r i c a C o b o r î r e a S f. D u h: I. Strzygowski, *Comori de artă în Bucovina*, VI, 1913, p. 130 [manuscrise, picturi murale: vechea trapezărie ar putea adăposti un muzeu]; E. Dunăreanu-Vulpe, *Chestiunea bastarnilor în legătură cu piatra sepulcrală de la Dragomirna*, XVII, 1924, p. 177—184 [inscripţie încastrată în zidul mănăstirii]; G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, Indice; *RSR Cernăuţi, 1925*, XVIII, 1925, p. XXI [lucrări planificate pentru 1926]; P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XVII-lea*, XIX, 1926, p. 128 [datare; ctitor]; idem, *RSR Cernăuţi, 1919—1920*, XIX, 1926, p. 128—129 [lucrări începute în 1914 şi întrerupte de război; foto]; idem, *RSR Cernăuţi, 1922*, XIX, 1926, p. 188 [reparaţii, foto trapeză la p. 187]; idem, *RSR Cernăuţi, 1923*, XX, 1927, p. 34, [restaurare; construcţia egumeniei; reparaţii acoperiş; foto turn de apărare]; idem, *RSR Cernăuţi, 1924*, XX, 1927, p. 40. [continuarea lucrărilor la egumenie, amenajare muzeu, procurare de mobilier]; idem, *RSR Cernăuţi, 1925*, XX, 1927, p. 42 [egumenie, muzeu; planificare lucrări la vechea egumenie]; G. Balş. *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, Indice; V. Drăghiceanu, *Un epitaf al mitropolitului Ştefan din anul 1652*, XXII, 1929, p. 32 [epitaf al lui Crimca din 1622]; idem, *Bibliografie*, XXII, 1929. p. 45—47 [recenzie la I.D. Ştefănescu, *L'évolution de la peinture religieuse*]; *Şedinţele Comisiunii 1932*, XXVI, 1933, p. 95 [fotografii executate de Chevallier pentru G. Balş]; N. Iorga, *Les arts mineurs en Roumanie. Seconde partie*, XXVI, 1933, p. 154, 155 [epitaf dăruit de fiul lui Ştefan Tomşa]; N. Ghika-Budeşti, *Artele minore bizantine şi române*, XXX, 1937, p. 171 [lucrări din şcoala lui Crimca 1606—1616], p. 173 [epitaf dăruit de fiul lui Ştefan Tomşa].

B i s e r i c a S f. T r e i m e, d i n c i m i t i r: Al. Lapedatu, *Icoanele lui Barnovski-Vodă de la Moscova şi zugrafii Trei Erarhilor din Iaşi*, V, 1912, p. 111.

— SFÎNTU ILIE, municipiul Suceava

B i s e r i c a S f. I l i e: G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 27—31 şi Indice; P. Luţia, *RSR Cernăuţi. 1921—1925. Secolul al XV-lea*, XIX, 1926, p. 127 [ctitor, datare]; idem, *RSR Cernăuţi, 1921*, XIX, 1926, p. 140 [straturi de pictură suprapuse; foto biserică]; V. Brătulescu, *Elemente profane în pictura religioasă. Sfîntul Ilie şi căruţa cu caii de foc*, XXVIII, 1935, p. 127, 130 [cu foto pictură]; N. Iorga, *Cronică*, XXXIII, 1940, fasc. 104, p. 94—95 [recenzie la Erast Costea, *Mănăstirea Sînt Ilie, ctitoria voevodului Ştefan cel Mare*, Cernăuţi, 1940].

— TIŞĂUŢI, municipiul Suceava

B i s e r i c ă d e l e m n: G. Balş, *Grinda şi arcul*, XXIV, 1931, p. 67.

B i s e r i c a S f-ţ i i A r h a n g h e l i: P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XVIII-lea*, XIX, 1926, p. 128 [ctitor, datare].

— SALCEA, municipiul Suceava

C. Moisil, *Istoricul cercetărilor preistorice*, III, 1910, p. 117 [săpături ale lui Gh. Diamandi]; idem, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 173 [schelete şi arme de piatră].

— SCHEIA, municipiul Suceava

C e t a t e a S c h e i a (« C e t a t e a d e A p u s » P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XIV-lea şi timpurile mai vechi*, XIX, 1926, p. 127 [datare].

SUCEVIŢA, jud. Suceava

M ă n ă s t i r e a S u c e v i ţ a c u b i s e r i c a Î n v i e r e a D o m n u l u i: I., Strzygowski, *Comori de artă în Bucovina*, VI, 1913, p. 130; Al. Lapedatu, *Noi documente cu privire la forma acoperemintelor vechilor biserici moldovene*, VII, 1914, p. 193—194; N. Iorga *Tapiţeriile doamnei Tudosca a lui Vasile Lupu*, VII, 1915, p. 147 [perdea de mormînt]; G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, Indice; *RSR Cernăuţi, 1925*; XVIII, 1925, p. XXI [lucrări de executat în 1926], P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XVI-lea*, XIX, 1926, p. 128 [datare]; idem. *RSR Cernăuţi, 1919—1920*, XIX, 1926, p. 128 [lucrări executate în 1914], p. 130 [deteriorare acoperiş]; idem, *RSR Cernăuţi, 1921*, XIX, 1926, p. 134 [refacerea acoperişului la biserica parohială şi la biserica mănăstirii; restaurare anexe; cu foto turn de intrare, p. 139]; idem, *RSR Cernăuţi, 1922*, XIX, 1926, p. 187 [lucrări; cu foto turnuri de apărare la p. 188]; idem, *RSR Cernăuţi, 1923*, XX, 1927, p. 34 [lucrări de conservare la ziduri şi turnuri; amenajare muzeu]; idem, *RSR Cernăuţi, 1924*, XX, 1927, p. 40

http://patrimoniu.gov.ro

[amenajare muzeu, mobilier]; idem, *RSR Cernăuţi, 1925*, XX, 1927, p. 42 [repararea turnului de intrare]; G. Balş, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 157—165 [biserica], p. 203, 220 [mănăstirea], p. 279 [pictură] şi Indice; V.Drăghiceanu, *Bibliografie*, XXII, 1929, p. 45—47 [recenzie la I. D. Ştefănescu, *L'évolution de la peinture religieuse*]; N. Iorga, *Icoana românească*, XXVI, 1933, p. 12 [icoană din 1587/1588]; *Şedinţele Comisiunii, 1932*, XXVI, 1933, p. 95 [fotografii Chevallier pentru G. Balş]; N. Iorga, *Les arts mineurs en Roumanie. Seconde partie*, XXVI, 1933, p. 147 [iconostas], p. 153—154 [broderii]; V. Brătulescu, *Elemente profane în pictura religioasă*, XXVII, 1934, p. 58, 59, 64 [icoane, pictură (ieşirea din Egipt), foto]; P. Luţa, *RSR Cernăuţi, 1936*, XXX, 1937, p. 93—94 [restaurare; necesitatea avizării CMI]; N. Ghika-Budeşti, *Artele minore bizantine şi române*, XXX, 1937, p. 171 [lucrări din şcoala lui Crimca, 1606—1616], p. 173 [stofe brodate pe mormintele Movileştilor]; I. Popovici, *Un zugrav român necunoscut din veacul al XVIII-lea (1750—1838)*, XXXIII, 1940, fasc. 105, p. 39; N. Iorga, *Ce este vechea noastră artă?*, XXXV, 1942, p. 139, fig. 9; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 54 [restaurarea soclului bisericii]; V. Brătulescu, *Dare de seamă. X. Chiliile mănăstirii Suceviţa*, ACMI, 1942, p. 88, 89 [lucrări executate în 1936]; *Bucovina. Proces verbal Nr. 1*, ACMI, 1943, p. 17 [reparaţia acoperişului bisericii; muzeu în turnul de intrare al mănăstirii]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 27 [aprobare lucrări], p. 29 [lucrări de întreţinere].

Biserica cea veche, de lemn: P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1924*, XX, 1927, p. 41 [şindrilire].

SUCIDAVA, vezi: 1) Corabia, sat Celei; 2) Izvoarele, jud. Constanţa.

SUHARAN, jud. Dorohoi, vezi Suhărău, jud. Botoşani.

SUHĂRĂU, jud. Botoşani

Biserica parohială: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 68 [fonduri pentru restaurare].

SULINA, jud. Tulcea

Biserică «catedrală» proiectată: I. Kalinderu, *În cestiunea fondurilor de restaurări*, II, 1909, p. 95 [la adresa lui Kalinderu care se plînge de lipsă de fonduri, ministrul Spiru Haret decide ca suma destinată bisericii din Sulina să se verse la CMI]; *Raport general CMI, 1909*, II, 1909, p. 181 [mulţumiri aduse lui Spiru Haret pentru rezoluţie].

SULTANA, jud. Călăraşi

Aşezări din epoca neolitică (cultura Gumelniţa), la «Malul Roşu» şi «Odaia Vlădichii»: C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 123 [olărie primitivă, obiecte de silex cioplit, oase, la «Odaia Vlădichii»]; R. Vlădescu-Vulpe, *Moştiştea-Călăraşi*, XVII, 1924, p. 82, 83 [la «Odaia Vlădichii»: staţiune getică, elină, romană], p. 81, 82, 83 [la Sultana: staţiune preistorică şi romană]; I. Andrieşescu, *Sultana. Descoperirile arheologice din vara anului 1923*, XIX, 1926, p. 170—175; XXII, 1929, p. 71—87, 165—171; idem, *Vasile Pârvan*, XXII, 1929, p. 147 [săpături în 1923—1924]; D. Berciu, *O colecţie de antichităţi din judeţul Romanaţi — Gh. Georgescu — Corabia*, XXVII, 1934, p. 80 [toporaş de piatră de la Sultana].

SULUC, vezi Măcin, jud. Tulcea

SURA, jud. Gorj

Biserici de lemn, între care Sf. Nicolae; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. III*, XXVII, 1934, p. 120.

SURDUCU MARE, jud. Caraş Severin

Castrul şi aşezarea romană Centum Putea: *RSR Lugoj, 1925*, XVIII, 1925, p. XXIII [săpături planificate pe 1926].

SURLARI, com. Petrăchioaia, jud. Ialomiţa

Biserica Sf. Dumitru şi Adormirea Maicii Domnului: N. Ghika-Budeşti, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1930*, XXVI, 1933, p. 143 [restaurarea picturii].

SURPATELE, jud. Vîlcea

Mănăstirea Surpatele cu biserica Sf-ţii Arhangheli şi Sf. Treime: *Raport general CMI, 1907*, I, 1908, p. 38 [refacerea acoperişului]; Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii, 1909*, II, 1909, p. 143 [cercetare Ghica-Budeşti asupra cererii de reparaţii]; *Raport general CMI, 1909*, II, 1909, p. 184 [cerere de întreţinere şi reparaţii]; I. Trajanescu, *Mănăstirea Surpatele din Vîlcea. Descriere*. IV, 1911, p. 95—101 [cu foto, reproduceri, plan şi acuarelă de Szathmary]; N. Iorga, *Portretele lui Constantin Brîncoveanu şi ale familiei sale*, VIII, 1915, p. 49 [cu foto]; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. I*, XXIV, 1931, p. 122—125 [pisanie, inscripţii, ctitori, pictură, obiecte de artă, foto]; N. Ghika-Budeşti, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1929*, XXVI, 1933, p. 142 [reparaţii curente]; idem, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1930*, XXVI, 1933, p. 143 [reparaţii la biserică şi mobilier]; idem, *Oficiale. Momoriul pe 1932*, XXVI, 1933, p. 190 [lucrări de documentaţie]; idem, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX 1936, p. 13, 14, 15, 26, 28, 37, 45, 70, 71, 83, 115, fig. 359—374; idem. *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 49, pl. XXXI; *Procese verbale*, ACMI, 1914, p. 24 [lucrări de conservare]; *ibidem*, 1942, p. 36, 38 [lucrări de consolidare şi întreţinere]; *ibidem*, 1943, p. 58 [modificare deviz lucrări].

SURUCENI, jud. Lăpuşna, azi în URSS

Schitul Suruceni cu biserica Sf. Gheorghe: P. Gore, Şt. Ciobanu, *RSR Chişinău, 1926*, XIX, 1926, p. XV [măsuri de conservare].

SUSENI, com Rîu de Mori, jud. Hunedoara

Cetatea Cîndeştilor, la vîrful Colţului: Al. Bărcăcilă, *Un tropar al prea-cuviosului Nicodim*, XXVI, 1933, p. 43 [«cetatea Colţului»].

Ruinele bisericii Cîndeştilor: Al. Bărcăcilă, *Un tropar al preacuviosului Nicodim*, XXVI, 1933, p. 43 [resturile «uneia din cele mai frumoase şi vechi picturi bizantine»], biserică unită pînă în 1760]; N. Iorga, *Ţări româneşti. I*, XXXIII, 1940, fasc. 104, p. 57 [biserică românească].

SUSENI, jud. Vaslui

Biserica Adormirea Maicii Domnului: *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 54 [refacerea clopotniţei, restaurarea bisericii după cutremur].

SUSLĂNEŞTI, jud. Argeş

Biserica nouă, Sf. Nicolae: V. Brătulescu, *Inscripţii de curînd descoperite. II. Pietrele de mormînt de la Suslăneşti-Muscel*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 9—12 [pisanie, descriere, pictură, inscripţii, foto].

Temeliile bisericii vechi din secolul XVI: V. Brătulescu, *Inscripţii de curînd descoperite. II. Pietrele de mormînt de la Suslăneşti-Muscel*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 5-9 [descriere ruine cu foto şi plan; pietre de mormînt cu foto]; H. Teodoru, *Biserica Schitului Mărculeşti-Flămînda din Cîmpulung-Muscel*, XXXV, 1942, p. 178 nota 2 [altarul circular al bisericii ruinate].

SUSLENI, jud. Orhei, azi în URSS

http://patrimoniu.gov.ro

Biserica Sf-ţii Voievozi din 1815: G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 46 [ctitori, potir].

SUTEŞTI, jud. Vîlcea

Biserică [de lemn?]': *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări].

SVIŞTOV, Bulgaria

Localitatea: N. Iorga, *În legătură cu o « Călăuză » necunoscută a maiorului D. Papazoglu*, XXXII, 1939, p. 145 [populaţie, şcoală, bibliotecă, muzeu, negustori veniţi în România şi bancheri emigraţi în Austria « refugiaţi din pricina răsvrătirii vremilor »].

SZLATINA, URSS

Biserică zidită de episcopul Mihai Pavel, peste Tisa, în faţa Sighetului Marmaţiei: V. Brătulescu, *Biserici de lemn din Maramureş*, XXXIV, 1941, p. 146 [pisanie].

Ş

ŞABA-LAC, jud. Cetatea Albă, azi în URSS

Biserică: G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 45 [morminte].

ŞABOLAT, vezi Şaba-Lac.

ŞANŢUL MARE, movilă, vezi Pecica, jud. Arad.

ŞARD, jud. Alba

Cetatea sătească şi biserica reformată: V. Brătulescu, *Biserici din Transilvania. Biserici întărite*, XXX, 1937, p. 14—16, 31, 37 [cu foto şi releveu].

ŞEGARCEA, jud. Dolj

C. Moisil, *Produsele industriei preistorice*, IV, 1911, p. 84 [două urne de lut].

Mănăstirea Şegarcea cu biserica Adormirea Maicii Domnului: V. Drăghiceanu, *Inscripţii referitoare la Mănăstirea Segarcea, Dolj*, VII, 1914, p. 195 [însemnare pe o carte şi inscripţie pe un clopot (1826)]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări]; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. III*, XXVII, 1934, p. 100 [descriere, însemnări, inscripţii; situaţie din 1909]; *Procese verbale*, ACMI, 1914, p. 46 [icoana « împrumutată » de I. Kalinderu va fi returnată de la muzeul său]; *ibidem* 1943, p. 84 [restaurarea bisericii].

ŞEICA MICĂ, jud. Sibiu

Biserica evanghelică fortificată: *RSR Cluj, 1925*, XVIII, 1925, p. XXII [planificare lucrări].

ŞENDRICENI, jud. Botoşani

Biserica Sf-ţii Voievozi-Gherghel *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 59 [biserica se va acoperi cu şindrilă şi nu cu tablă galvanizată].

ŞERBĂNEŞTI, jud. Olt

C. Moisil, *Istoricul cercetărilor preistorice*, III, 1910, p. 116 [cercetări făcute de C. Bolliac]; idem, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 119 [pe harta lui Gr. Tocilescu].

ŞERBĂNEŞTI, com. Ştefăneşti, jud. Vîlcea

Mănăstirea Sf. Matei-Morunglavul V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. I*, XXIV, 1931, p. 121 [pisanie, ctitori, foto]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 118, fig. 858—859; N. Iorga, *O descriere din 1859 a monumentelor Ţării Româneşti*, XXX, 1937, p. 85 [arhive istorice; după Th. Margot, *O viatorie*].

ŞERBEŞTI, vezi Ştefan cel Mare, jud. Neamţ.

ŞEREMET, vezi Casian, jud. Constanţa.

ŞIACU, jud. Gorj

Cula Grecescu: V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. III*, XXVII, 1934, p. 120 [cu desen din 1909; asemănătoare culei din Groşera; avea o capelă care a fost dărîmată].

ŞIEU, jud. Maramureş

Biserica de lemn Naşterea Maicii Domnului: V. Brătulescu, *Biserici de lemn din Maramureş*, XXXIV, 1941, p. 90—92, 97, 98, pl. XXV [descriere, pictură, însemnări, istoric, foto].

ŞIMON, com. Bran, jud. Braşov

Biserica Cuvioasa Paraschiva: *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 66 [restaurarea picturii].

ŞINCAI, jud. Mureş

Biserica greco-catolică: *RSR Cluj, 1925*, XVIII, 1925, p. XXI [vizitare].

ŞINDRILIŢA, sect. agr. Ilfov

Popas de poştă: C. Săvescu, *Biserica de la Tînganu. Amintirile unui octogenar*, XXII, 1929, p. 109 [pe la 1857—1860].

ŞIPENIŢI, jud. Cernăuţi, azi în URSS

Staţiunea eneolitică: C. Ambrojevici, *Raport*, ACMI, 1942, p. 172:—173 [nu a fost cercetată ştiinţific, majoritatea materialelor se află la muzeele din Viena şi Berlin].

Casa Costineştilor: N. Iorga, *Cronică*, XXIV, 1931, p. 143 [Sever Zotta comunică o fotografie; scurtă descriere].

Biserică: P. Luţia, *RSR Cernăuţi, 1921—1925. Secolul al XIX-lea*, XIX, 1926, p. 128 [din 1812, stare bună].

ŞIPOTE, jud. Iaşi

Curţile hatmanului Luca Arbore: I. Mihail, *Curţile lui Luca Arbore din Şipote-Iaşi*, XXII, 1929, p. 141 [resturi găsite în apropierea bisericii]; vezi şi: V. Brătulescu, *Cronică*, XXX, 1937, p. 44 [recenzie la B. Slătineanu, *Trei plăci de ceramică românească din secolul al XVI-lea*]

Palatul lui Petru Rareş: I. Minea, *În legătură cu grafitele de la biserica Sfîntului Gheorghe din Hîrlău*, XIX, 1926, p. 79 [scurt istoric].

Biserica Sf. Ioan cel Nou: G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 181—182 şi Indice; *Şedinţele Comisiunii*, *1925*, XXIII, 1925, p. IV [se cere un clopot de la biserica Trei Ierarhi]; I. Mihail, *Curţile lui Luca Arbore din Şipote-Iaşi*, XXII, 1929, p. 141

ŞIŞEŞTI, jud. Maramureş

Casa şi Muzeul V. Lucaci: *Şedinţele Comisiunii*, *1926*, XIX, 1926, p. XI [trebuie întreţinute de Ministerul Cultelor].

Biserica Adormirea Maicii Domnului şi mormîntul lui Vasile Lucaci: *Şedinţele Comisiunii*, *1926*, XIX, 1926, p. XI [întreţinerea lor cade în sarcina Ministerului Cultelor].

Biserica nouă şi rămăşiţele vechii biserici de lemn: V. Brătulescu, *Bisericile din ţinutul Baia Matre*, XXVIII, 1935, p. 83 [ornamentaţii, foto].

ŞIŞEŞTI, jud. Mehedinţi

D. Berciu, *Generalităţi asupra preistoriei Olteniei*, XXVI, 1933, p. 35 [obiecte celtice]; Al. Bărcăcilă, *Raport*, ACMI, 1915, p. 170, 172 [tezaur de monede; drum roman].

ŞIŞTOV, Bulgaria, vezi Sviştov.

ŞOIMOŞ, vezi Lipova, jud. Arad.

ŞOLDĂNEŞTI, jud. Orhei, azi în URSS

Biserica Sf-ţii Voievozi: G. Bezviconi,

http://patrimoniu.gov.ro

Comunicări. Material istoric din Basarabia, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 46 [morminte].

ŞOMĂNEŞTI, jud. Gorj

Cetate dacică: Aşezare neolitică, tip Coţofeni: C. Moisil, *Istoricul cercetărilor preistorice*, III, 1910, p. 117 [staţiune preistorică]; idem, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 119; D. Berciu, *Săpături*, XXVIII, 1935, p. 27—28.

ŞOTRILE, jud. Prahova

Staţiune preistorică, pe vîrful «Cucuiatul»: C. Moisil, *produsele industriei preistorice*, IV, 1911, p. 84 [ciocan de gresie, fragmente de olărie, secere de aramă, cu desen la p. 85; obiectele se găsesc în colecţia Mariei Istrati-Capşa].

ŞTEFAN CEL MARE, jud. Neamţ

Biserica Sf. Gheorghe—Şerbeşti: *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 55 [restaurare].

ŞTEFĂNEŞTI, jud. Argeş, vezi Piteşti, sat Ştefăneşti.

ŞTEFĂNEŞTI, jud. Botoşani

C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 173 [pe harta lui G. Tocilescu].

Pod de piatră vechi: *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 45 [restaurare].

Biserica Cuvioasa Paraschiva: *Şedinţele Comisiunii, 1913*, VI, 1913, p. 52 [cercetare cerere de lucrări de reparaţii]; G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 150—151 şi Indice; *Raport pe anul, 1925*, XVIII, 1925 [p. XVIII [acordare de ajutor]; G. Balş, R. Bolomey, *Sfînta Paraschiva din Ştefăneşti—Botoşani*, XIX, 1926, p. 28—36 [descriere, planuri, desene, inscripţii; biserica ar data din secolul XVII].

ŞTEFĂNEŞTI, jud. Vîlcea, vezi Dobruşa.

ŞTEFĂNEŞTI LIPOVĂŢ, jud. Bacău (?), vezi Lipovăţ, jud. Vaslui.

ŞTIOBORĂNI, jud. Vaslui

Biserica de lemn Sf. Nicolae: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 51 [« mutare şi reconstruire întocmai »]; *ibidem*, 1943, p. 71 [aprobare proiect pentru acoperiş şi iconostas], p. 74 [lucrări].

ŞTIRBĂŢ, jud. Suceava

C. Moisil, *Istoricul cercetărilor preistorice*, III, 1910, p. 116 [cercetări ale lui Beldiceanu şi Buţureanu în 1895]; idem, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 173 [pe harta lui Tocilescu].

ŞTIRBEI, vezi Iancu Jianu, jud. Olt.

ŞUICI, jud. Argeş

Biserica Sf. Nicolae: *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [curăţirea frescelor]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 8, 36, 59, fig. 162, 166.

ŞULETA, jud. Vaslui

Biserica Sf. Nicolae: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 48 [aprobare lucrări].

ŞURDEŞTI, jud. Maramureş

Biserica de lemn Sf-ţii Arhangheli (?): V. Brătulescu, *Bisericile din ţinutul Baia Mare*, XXVIII, 1935, p. 83—84 [descriere, pictură, serveşte uniţilor; foto].

ŞUŞANI, jud. Vîlcea

Biserică: *Raport pe anul 1925, XVIII*; 1925, XIX [diferite lucrări].

ŞUTA, jud. Vîlcea

Mănăstirea Frăsinet cu biserica Sf. Ion Botezătorul şi biserica Adormirea Maicii Domnului: V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. II*, XXVI, 1933, p. 68 [excelentă administraţie]; V. Brătulescu, *Comunicări. Mănăstirea Frăşineiul-Vîlcea*, XXVI, 1933, p. 84—87 [istoric, descriere (ambele biserici), odoare, plan, foto, inscripţie pe un stîlp, pisanii]; N. Iorga, *Bibliografie*, XXVI, 1933, p. 140 [recenzie la V. Brătulescu, *Călimăneşti şi monumentele istorice din împrejurimi*].

ŞUTEŞTI, jud. Brăila

«La Cetate», aşezări din epoca fierului: C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 123 [pe harta lui Gr. Tocilescu].

T

TABĂRA, jud. Neamţ

C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 173 [pe harta lui Gr. Tocilescu].

TABLA BUŢII, vezi Slon, jud. Prahova.

TABORA, jud. Orhei, azi în URSS

Mănăstirea Tabora,: P. Gore, Şt. Ciobanu, *RSR Chişinău, 1926*, XIX, 1926, p. XV [măsuri de conservare].

TANGÎRU, vezi Stoeneşti, jud. Giurgiu.

TARCĂU, jud. Neamţ

Schitul Tarcău cu biserica de lemn Duminica Tuturor Sfinţilor: P. Demetrescu, *Lucrări executate în 1926*, XIX, 1926, p. XIV.

TARINŢA, vezi Baia de Aramă, jud. Mehedinţi.

TATAR-BUNAR, jud. Cetatea Albă, azi în URSS

Cetate: Al. Lapedatu, *Cetatea Albă*, VI, 1913, p. 58 şi nota 5; G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 45 [urme de cetate, cişmele tătăreşti].

TATOMIREŞTI, jud. Dolj

C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 119 [pe harata lui Gr. Tocilescu].

Casa Filişanu: N. Iorga, *O descriere din 1859 a monumentelor Ţării Româneşti*, XXX, 1937, p. 85 [după Th. Margot, *O viatorie*].

Biserica Adormirea Maicii Domnului: *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XIX [diferite lucrări]; N. Iorga, *O descriere din 1859 a monumentelor Ţării Româneşti*, XXX, 1937, p. 85 [după Th. Margot, *O viatorie* unde biserica este apreciată ca « frumoasă »].

TAZLĂU, jud. Neamţ

Staţiune din epoca bronzului, şi geto-romană: C. Mătasă, *Cercetări din preistoria judeţului Neamţ*, XXXI, 1938, p. 127.

Mănăstirea Tazlău cu biserica Naşterea Născătoarei de Dumnezeu: A. Naum, *Notiţă despre arhitectura bisericii din Tazlău* (jud. Neamţ), IX, 1916, p. 91—94 [cu foto]; *Şedinţele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. III [restaurare sub controlul CMI]; G. Balş *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 68—75 şi Indice; N. Iorga, *Noi obiecte de artă găsite la Ierusalim, în mănăstirea Sf. Sava şi la Muntele Sinai*, XXIV, 1931, p. 183 [însemnare a mitropolitului Dosoftei al Ierusalimului pe o evanghelie luată de el de la Probota şi aflată la Ierusalim, precum că a reconstruit biserica, ea fiind « stricată »]; idem, *Les arts mineurs en Roumanie. Seconde partie*, XXVI, 1933, p. 147—148 [uşile bisericii]; N. Ghika-Budeşti, *Artele minore bizantine şi române*, XXX, 1937, p. 172 [uşa bisericii]; N. Iorga, *Cronica*, XXXI, 1938, p. 190 [despre descrierea bisericii de către I. Negre în « Anuarul liceului Petru Rareş », 1934—1936]; G.T. Kirileanu, *Schitul Cozla. Un scump odor de artă bisericească*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 34 [zidită de Ştefan cel Mare, părăsită].

http://patrimoniu.gov.ro

TĂBĂRĂŞTI, jud. Buzău
C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 122 [pe harta lui Gr. Tocilescu].
TĂLMACIU, jud. Sibiu
Ruinele cetăţii Landskrone: V. Drăghiceanu, *Curtea domenească din Argeş. Consideraţiuni istorice asupra secolilor XIII-lea şi XVI-lea*, X—XVI, 1917—1923, p. 10.
TĂLPENI, vezi Trivalea-Moşteni.
TĂRICENI, jud. Călăraşi
R. Vlădescu-Vulpe, *Mostiştea-Călăraşi*, XVIII, 1924, p. 83 [silex inform].
TĂRTĂRIA, jud. Alba
Aşezarea deschisă, neolitică de tip «Turdaş»: C. Daicovici, *Raport*, ACMI, 1942, p. 100—102 [săpături]; idem, *Raport 1943*, ACMI, 1943, p. 183 [continuarea săpăturilor şi depunerea materialului la Institutul de Studii clasice Cluj-Sibiu].
TĂTĂRANI, schit, jud. Buzău, neidentificat
N.A. Constantinescu, *Biserici şi mănăstiri din judeţul Buzău — Ciuta*., XVII, 1924, p. 141 [însemnare din 1801].
TĂTĂRANI, vezi Ploieşti, jud. Prahova, sat Tătărani.
TĂTĂRĂŞTII DE SUS, jud. Teleorman
Paraclisul curţii Bălăcenilor: V. Drăghiceanu, *Inscripţii referitoare la . . . 5. boerii Bălăceni. b) Biserica Tătăreştii de Sus. Teleorman*, VII, 1914, p. 195—196 [pe o piatră de mormînt].
TĂTĂRUŞI, jud. Iaşi
Biserica Sf. Vasile: *Şedinţele Comisiunii, 1925*, XVIII, 1925, p. V [documentaţie în vederea reparaţiilor].
TĂTULEŞTI, jud. Olt
Biserica nouă: N. Iorga, *O exploraţie arheologică şi istorică a judeţului Olt*, XXVI, 1933, p. 123 [recenzie la I. Ionaşcu, *Biserici Olt*; inscripţie; localitatea de origine a familiei Titulescu, recte Tătulescu].
TBILISI, Gruzia, URSS
„Catedrala lui David": N. Iorga, *Cronică*, XXXII, 1939, p. 143 [de comparat cu bisericile româneşti].
TCHAOUCH-IN, vezi Cappadocia.
TECUCI, jud. Galaţi
Tumulus funerar (Movila lui Ştefan cel Mare : C. Solomon, *Descoperiri recente şi cercetări asupra cîtorva staţiuni antice din jud. Tecuciu*, XX, 1927, p. 109—111.
Biserica Sf. Gheorghe: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 24 [pridvor adăugat].
— ŢIGĂNEŞTI, municipiul Tecuci
Casa Conachi: N. Iorga, *Note moldoveneşti în legătură cu clădirile bisericeşti şi profane*, XXVI, 1933, p. 124—125 [contract pentru mobilă şi tîmplărie în 1839]; idem, *Ce este un monument istoric*, ACMI, 1914, p. 131 [valoarea istorică a casei].
Casele Vogoridi: N. Iorga, *Ce este un monument istoric*, ACMI, 1914, p. 131 [consideraţii istorice].
TECUCI, judeţ
C. Solomon, *Descoperiri recente şi cercetări asupra cîtorva staţiuni antice din jud. Tecuciu*, XX, 1927, p. 98—111 [cu foto].
TEGA, jud. Buzău
Mănăstirea Cîrnu cu biserica Sf.-ţii Mihail şi Gavril: N. A. Constantinescu *Biserici şi mănăstiri din judeţul Buzău. Mănăstirea Cârnu* XVII, 1924, p. 189—190 [istoric, descriere biserică şi ruine chilii, cu desen].
TEIUŞU, jud. Vîlcea
Biserica Sf. Nicolae: I. Vîrtosu, *Biserici de lemn*, XXVI, 1933, p. 185, 187 [pisania].
TEKE, jud. Caliacra, azi în Bulgaria
Monument şi han: *Şedinţele Comisiunii 1926*, XIX, 1926, p. III [cerere de informaţie], p. V [nu se aprobă dărîmarea monumentului].
Geamie: *Nouă monumente istorice (decrete regale)*, ACMI, 1915, p. 12—13 [expunere de motive semnată de I. G. Duca, ministrul Cultelor; decret semnat de regele Ferdinand şi contrasemnat de I. G. Duca]; *Procese verbale*, ACMI, 1915, p. 19 [va fi declarată monument istoric]; *Biserici declarate monumente istorice*, ACMI, 1942, p. 12; *ibidem*, 1943, p. 13.
TEKIJA, Iugoslavia
Castrul Transdierna, în faţa Orşovei Vechi: Al. Bărcăcilă, *Ştiri noi din preajma Porţilor-de-Fier: Drubeta, Transdrubeta, Transdierna*, XXXII, 1939, p. 160—166 [cu schiţe şi desene].
TELEAJEN, cetate, vezi Homoriciu, jud. Prahova.
TELEAJEN, rîu
N. Iorga, *Biserici dintre văile Teleajenului şi Slănicului*, XXVI, 1933, p. 118—119; idem, *Tot despre vechile case prahovene*, XXVII, 1934, p. 91 [foto case la p. 91—93, comunicate de T. Socolescu]; V. Brătulescu, *Biserici din Valea Teleajenului*, XXXI, 1938, p. 167—188 [Măneci-Pămînteni, Măneci-Ungureni, Cheia, Ogretin, Sf. Neculai Tabaci din Vălenii de Munte; cu foto]I
TELEJNA, jud. Vaslui
Casa şi conacul doamnei Elena Cuza, pe moşia Chioaia: *Biserici declarate monumente istorice*, ACMI, 1942, p. 13; *ibidem*, 1943, p. 14; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 28 [clasare].
TELEGA, jud. Prahova
Cruce din 1866, zisă a regelui Carol: *Şedinţele Comisiunii, 1913*, VI, 1913, p. 143 [declarată obiect istoric]; *Procese verbale*, ACMI, 1914, p. 57 [cerere de restaurare]; *ibidem*, 1915 p. 20 [nu se aprobă restaurarea].
TELENEŞTI-TÎRG, jud. Orhei, azi în URSS
Biserică din 1812: G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 46 [ctitor, morminte].
TELEŞEUL, jud. Orhei, azi în URSS
Biserică: G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 46 [ctitori, morminte].
TELEŞTI, jud. Gorj
Tumuli cu morminte de incineraţie (Hallstatt : D. Berciu, *Săpături*, XXVIII, 1935, p. 28
TELEŞTI-COSTEŞTI, vezi Costeşti, jud. Argeş.
TEŞCURENI, jud. Bălţi, azi în URSS
Biserica de lemn Sf-ţii Voievozi: G. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 43 [din 1786, ctitor].
TEŢCOIU, jud. Dîmboviţa
Biserica Sf. Nicolae: *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 29 [restaurare].
TIBISCUM, vezi Caransebeş, satul Jupa.
TIBRU, jud. Alba
Tezaur: general Papp, *Raport general asupra Muzeului regional Alba-Iulia*, ACMI, 1942, p. 93 [109 monete romane de argint „salvate de la pieire"].
TIFLIS, vezi Tbilisi, URSS.
TIGHINA, azi în URSS

http://patrimoniu.gov.ro

Cetatea: V. Drăghiceanu, *Curţile domneşti brîncoveneşti. IV. Curţi şi conace fărîmate*, IV, 1911, p. 51 [C. Brîncoveanu scutit de a merge la Tighina pentru repararea cetăţii]; Al. Lapedatu, *Cetatea Albă*, VI, 1913, p. 57; idem, *Vechile cetăţi româneşti după contele de Langeron*, VIII, 1915, p. 70 [descriere, istoric]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări]; *RSR Cehişinău, 1925*, XVIII, 1925, p. XXII [numire de custode]; *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. VII [primire de informaţii]; P. Gore, Şt. Ciobanu, *RSR Chişinău, 1926*, XIX, 1926, p. XV [distrugere de clădiri, monografie în pregătire]; M. Popescu, *Cetăţile turceşti din prejurul Principatelor Române*, XX, 1927, p. 78, 80—81 [descriere; plan; gravură reprezentînd părăsirea cetăţii de către turci în 1789]; N. Iorga, *Les châteaux occidentaux en Roumanie*, XXII, 1929, p. 62—63, 64—65, 66 [istoric, descriere; autorul nu a fost autorizat să studieze cetatea înainte de război; cu foto şi plan].

TIMIŞOARA, jud. Timiş

Oraş: V. Drăghiceanu, *Cetăţuia din Iaşi. I. Studiu arheologic*, VI, 1913, p. 154 [în urma victoriei prinţului Eugen la Peterwaradein turcii pierd cetatea Timişoara].

Muzeul municipal: C. Daicoviciu, *Raport 1943. IV. Muzeul din Timişoara*, ACMI, 1943, p. 185 [săpături la Cerneteaz].

TINOSU, jud. Prahova

Aşezare geto-dacică: C. Moisil, *Istoricul cercetărilor preistorice*, III, 1910, p. 116 [cercetări ale lui C. Bolliac]; R. Vlădescu-Vulpe, *Mostiştea-Călăraşi*, XVII, 1924, p. 83 nota 2 [monede romane anterioare cuceririi Daciei]; I. Andrieşescu, *Vasile Pârvan*, XXII, 1929, p. 147; D. Berciu, *O colecţie de antichităţi din judeţul Romanaţi — Gh. Georgescu — Corabia —*, XXVII, 1934, p. 83.

TISĂU, jud. Buzău

Mănăstirea Tisău cu biserica Adormirea Maicii Domnului, azi dispărută: V. Drăghiceanu, *Săpăturile din Buda, Lapoş şi Tisău-Buzău*, XXIV, 1931, p. 169—170, 175 [plan, descriere, bijuterii găsite, foto]; idem, *Mănăstirea Tisăului*, XXVI, 1933, p. 44 [citate din documente, despre ctitori]; vezi şi Grăjdana.

TISMANA, jud. Gorj

Schitul Cioclovina de Jos cu biserica Sf-ţii Voievozi: *Raport pe anul 1921*, XVIII, 1925, p. XIII [învelitori noi şi alte reparaţii]; *Raport pe anul 1924*, XVIII, 1925, p. XVI [reparaţii la biserică]; V. Drăghiceanu *Monumentele Olteniei. III*, XXVII, 1934, p. 117 [pisanie, inscripţii, însemnări]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIV, 1936, p. 64—65, fig. 267—272; idem, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 49, pl. XXXI; H. Teodoru, *Meterezele bisericilor cîmpulungene*, XXXVI, 1943, p. 88 [turla pantocratorului].

Mănăstirea Tismana cu biserica Adormirea Maicii Domnului: *Raport general CMI 1908*, I, 1908, p. 177 [lucrări de reparaţie şi întreţinere la biserică, clopotniţă şi la casele de locuit]; Sp. Cegăneanu, *Din odoarele bisericeşti ale Muzeului Naţional*, III, 1910, p. 1—5 [cădelniţă, cu desene; engolpion dăruit mănăstirii de fraţii Craioveşti]; V. Drăghiceanu, *Vechea biserică de lemn din Grămeştii Vîlcii*, III, 1910, p. 112 [locuirea Sf. Nicodim la Tismana]; Sp. P. Cegăneanu, *Constatări şi ipoteze asupra construcţiei bisericei Tismana*, V, 1912, p. 128—130 [cu foto]; Al. Lapedatu, *Meşterii bisericilor din Ţara Românească*, V, 1912, p. 177]construită de meşteri sîrbi]; I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI 1912*, V, 1912, p. 188 [lucrări de întreţinere], p. 189 [se recomandă restaurarea]; N. Iorga, *O inscripţie pierdută*, VIII, 1915, p. 123 [după Vaillant „numai poziţia e interesantă"]; V. Drăghiceanu, *Curtea domnească din Argeş. Note istorice şi arheologice*, X—XVI, 1917—1923, p. 20—21, 25 [documente, pomelnic]; *Şedinţele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. I nu se aprobă văruirea bisericii]; *Raport pe anul 1924*, XVIII, 1925, p. XVI [refacerea acoperişurilor la casele din curte; reparaţia chiliilor]; M. Popescu, *Oltenia în timpul stăpînirii austriece (1718—1739)*, XIX, 1926, p. 104—105 [fortificări; cu planul şi perspectiva mănăstirii, mănăstirea jefuită de tîlhari în 1716]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. I*, XX, 1927, p. 129—132 fig. 56—58; *ibidem II*, XXIII, 1930, fig. 190; *ibidem. IV*, XXIX, 1936, fig. 1062 [iconostas, tetrapod şi sfeşnic]; V. Drăghiceanu, *Săpăturile de la Vodiţa. Bisericile Sfîntului Nicodim şi a lui Litovoiu Vodă*, XXII, 1929, p. 149 [în iunie 1493 mănăstirea ia în posesiune toate anexele mănăstirii Vodiţa cu care fusese contopită încă de la începutul secolului XV], p. 52 [două uşi de intrare]; *Şedinţele Comisiunii, 1931*, XXIV, 1931, p. 94 [aprobare deviz]; N. Iorga *Les arts mineurs en Roumanie. Seconde partie*, XXVI, 1933, p. 150—151 [epitaf]; idem. *Monumentele istorice româneşti şi Daponte*, XXVI, 1933, p. 157 [luptă turco-germană în 1739]; V. Drăghiceanu, *Consideraţiuni asupra vechimii bisericii mănăstirii Tismana*, XXVII, 1934, p. 1—16 [istoric; cercetare arheologică; este construită de Radu I cu meşteri saşi; cu planuri şi foto]; idem, *Monumentele Olteniei. III*, XXVII, 1934, p. 116—117 [restaurare, portrete ctitori, istoric, descriere; cu foto]; Dj. Bošcovič, *Quelques observations sur l'architecture de l'église de Tismana*, XXVII, 1934, p. 185—189 [biserica veche a fost dărîmată şi reconstruită în secolul XVI; cu plan şi foto]; E. Vîrtosu, *Odoare româneşti la Stambul*, XXVIII, 1935, p. 6, 8 [chenarul uşii bisericii; cu foto]; A. Sacerdoţeanu, *Mormîntul de la Argeş şi zidirea Bisericii Domneşti*, XXVIII, 1935, p. 55 [Vlaicu este înmormîntat la Tismana]; N. Iorga, *O descriere din 1859 a monumentelor Ţării Româneşti*, XXX, 1937, p. 85 [după Th. Margot, *O viatorie*]; N. Ghika-Budeşti, *Ceva despre biserica mănăstirii Tismana*, XXX, 1937, p. 145—148, p. 192 [biserica este de la Radu I şi nu este construită de meşteri saşi]; idem, *Raport pe anul 1935*, XXX, 1937, p. 190 [refacere acoperiş şi învelitoare la biserică]; N. Iorga, *Monumentele noastre şi opera Comisiei Monumentelor Istorice*, XXXI, 1938, p. 53 [„pocită" în 1840—1850]; idem, *Cronică*, XXXII, 1939, p. 143 [perdea a lui Şerban Cantacuzino, reprezentîndu-l cu familia, reprodusă în ATG, martie-iunie 1940]; N. Ghika-Budeşti, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 14—15, 29, pl. III, XIV, XXXII; N. Iorga, *Ce este vechea noastră artă?*, XXXV, 1942, p. 137, fig. 3; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 38 [lucrări la paraclis]; *ibidem*, 1943, p. 43 [refacerea învelitoarei caselor chiliilor], p. 58 [acordare de fonduri de către Eforia Mănăstirilor Înzestrate].

TIŞĂUŢI, vezi Suceava, sat Tişăuţi.

TITEŞTI, jud. Vîlcea

Castru roman: D. Tudor, *Castra Daciae inferioris. IV. Castrul şi băile romane de la Bivolari pe Olt* XXXV, 1942, p. 148.

Biserica Sf-ţii Voievozi: V. Brătulescu, *Biserici în judeţul Argeş*, XXVI, 1933, p. 39—40 [descriere, pisanie, inscripţii, pictură, foto, 2 cruci]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 79 [restaurare].

TITIRECIU, vezi Ocnele Mari, jud. Vîlcea, localitatea Lunca.

http://patrimoniu.gov.ro

TITU, jud. Dîmbovița

—DÎMBOVICIOARA, oraș Titu

Biserica Nașterea Maicii Domnului și Sf. Sofia: *Ședințele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. V [aprobare pentru reparații], p. XII [restaurare]; P. Demetrescu, *Lucrări executate în 1926*, XIX, 1926, p. XIV.

TÎNCĂBEȘTI, sect. agr. Ilfov

Biserică: N. Iorga, *Biserici muntene de curînd reparate*, XXII, 1929, p. 92.

TÎNGANU, sect. agr. Ilfov

Mănăstirea Tînganu cu biserica Întîmpinarea Domnului: C. Săvescu, *Biserica de la Tînganu. Amintirile unui octogenar*, XXII, 1929, p. 106—111 [istoricul satului și al bisericii]; V. Drăghiceanu, *Mănăstirea Vintilă Vodă (Buzău). Săpături la prima fundație*, XXVI, 1933, p. 168 [scoasă de sub închinare de Matei Basarab].

Mori și han la Tînganu-Moară: C. Săvescu, *Biserica de la Tânganu. Amintirile unui octogenar*, XXII, 1929, p. 110.

TÎNGANU-MOARĂ, vezi Tînganu, sect. agr. Ilfov.

TÎRGOVIȘTE, jud. Dîmbovița

Oraș: *Raport general CMI 1907, I, 1908, p. 32* [au fost dărîmate monumente istorice]; Al. Lapedatu, *Cronică. Cîteva cuvinte de lămurire cu privire la conservarea monumentelor*, II, 1909, p. 93 [inscripții și pietre de mormînt expuse intemperiilor]; V. Drăghiceanu, *Curțile domnești brîncovenești. III. Potlogii*, III, 1910, p. 66 [colonie de venețieni și genovezi]; Al. Lapedatu, *Meșterii bisericilor din Țara Românească*, V, 1912, p. 179, [cerere de meșteri din Brașov, în 1476, pentru o casă]; N. Iorga, *În legătură cu o « Călăuză » necunoscută a maiorului D. Papazoglu*, XXXII, 1939, p. 147 [despre « tabloul » (?) din 1861]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 65 [șanțul cetății], p. 70 [constatări făcute la muzeu și cu ocazia lucrărilor de restaurare a bisericilor].

Curtea domnească cu baia; turnul Chindiei: Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii, 1908*, I, 1908, p. 133 [împrejmuire], p. 188 [lucrări de restaurare]; idem, *Baia domnească din Tîrgoviște. Cîteva însemnări istorice*, III, 1910, p. 89—92 [și despre alte băi; cu foto și documente]; idem, *Știri mai vechi despre ruinele Curții domnești din Tîrgoviște*, VIII, 1915, p. 91 [Ion Vodă Caragea autorizează în 1813 folosirea pietrei din ruine pentru clădirea de case]; V. Drăghiceanu, *Poarta de sud a cetății Tîrgoviște*, VIII, 1915, p. 94; *Ședințele Comisiunii, 1924*, VII, 1924, p. X—XI [măsuri de pază la turnul Chindiei]; *Raport pe anul 1919*, XVIII, 1925, p. X [reparația învelitoarei terasei superioare a turnului Chindiei]; *Raport pe anul 1920*, XVIII, 1925, p. XI [reparația și refacerea bolții superioare a turnului, reparația ferestrelor]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVII [reparația porții vechi a turnului Chindiei]; P. Demetrescu, *Lucrări executate în 1926*, XIX, 1926, p. XIV [turnul Chindiei]; V. Drăghiceanu, *Inscripții din Tîrgoviște*, XXIV, 1931, p. 92 [pietre de mormînt]; N. Iorga, *Monumentele istorice românești și Daponte*, XXVI, 1933, p. 157 [către 1780 curtea era pustie]; *Procese verbale*, ACMI, 1914, p. 51—53 [nu se aprobă săpături]; N. Iorga, *Ce este un monument istoric*, ACMI, 914, p. 130—131; *Procese verbale*, ACMI, 1915, p. 40, 42 [săpături neautorizate la ruinele palatului domnesc]; D. Onciul, *Cercetare*, ACMI, 1915, p. 61 [oprirea săpăturilor din subterane destinate căutării unei comori].

Casă veche: N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 117, fig. 1039—1040.

Curtea Pîrjolescu: V. Drăghiceanu, *Inscripții din Tîrgoviște*, XXIV, 1931, p. 92 [piatră de mormînt].

Curtea Vlădescu: V. Drăghiceanu, *Inscripții din Tîrgoviște*, XXIV, 1931, p. 92 [piatră de mormînt].

Muzeu: vezi Mitropolia și biserica Stelea.

Biserica Adormirea Maicii Domnului—Domnească (a lui Petru Cercel): *Raport general CMI 1907*, I, 1908, p. 39—41 [conservare, întreținere]; Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii, 1908*, I, 1908, p. 90 [conservarea picturii, repararea acoperișului], p. 188 [restaurare]; *Raport general CMI, 1908*, I, 1908, p. 174 [restaurare]; Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii, 1909*, II, 1909, p. 95 [fonduri pentru restaurare], p. 143 [inspecție CMI]; *Raport general CMI, 1909*, II, 1909, p. 181 [repartizare fonduri], p. 182 [lucrări efectuate; control], p. 185 [restaurare sau refacere la clopotniță?; foto înainte și după restaurare]; N. Ghika-Budești, *Biserica domnească din Tîrgoviște*, III, 1910, p. 17—28 [descriere; restaurare; cu planuri și foto]; I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI 1910*, IV, 1911, p. 37 [împrejmuire; chenar ușă; ușă nouă de stejar]; N. Ghika-Budești, *Biserica Domnească. Memoriu de restaurare*, IV, 1911, p. 40—44 [cu foto]; G. Balș, N. Ghika-Budești, *Messembria*, V 1912, p. 10 [asemănarea planului cu cel al bisericii Sf. Ioan Aliturghitos]; I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI, 1911*, V, 1912, p. 40 [execuție ușă de stejar cu chenar de piatră]; *Ședințele Comisiunii, 1913*, VI, 1913, p. 53 [grădiniță de copii lîngă clopotniță], p. 143 [degajare zonă]; V. Drăghiceanu, *Morminte domnești. Matei Basarab, doamna Elena și fiul lor Mateiaș*, VIII, 1915, p. 170—175 [mormîntul lui Matei Vodă pînă la transferarea lui la Arnota; mormintele doamnei Elena și al lui Mateiaș; cu foto și inscripții]; N. Ghika-Budești, *Arhitectura bisericii Domnești*, X—XVI, 1917—1923, p. 120 [descriere, restaurare]; G. Balș, *Biserica Mirăuți din Suceava*, XVII, 1924, p. 172 [brîu]; *Ședințele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. X—XI [măsuri de pază]; *idem 1925*, XVIII, 1925, p. VIII [numirea unui custode]; *Raport pe anul 1920*, XVIII, 1925, p. XI [reparația turlelor]; *Ședințele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. XI [custode]; N. Iorga, *Mormîntul lui Udriște Năsturel?*, XXII, 1929, p. 113—115 [piatră aflată la Muzeul Național de Antichități]; idem, *Încă o piatră de mormînt a lui Matei Basarab? O mărturie a lui Timotei Cipariu*, XXIV, 1931, p. 77 [aceeași piatră ca mai sus; ar fi prima piatră a lui Matei Voievod]; N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii. II*, XXIII, 1930, p. 37—39, fig. 174—184; *ibidem. III*, XXV, 1932, p. 6, fig. 476—477 [chenare de piatră], fig. 483—486 [decorație în piatră], fig. 481—482 [detalii uși], fig. 520 [piatra de mormînt a Elenei Doamna]; N. Iorga, *Icoana românească*, XXVI, 1933, p. 15; N. Ghika-Budești, *Raport de activitate pe anul 1929*, XXVI, 1933, p. 142 [reparații curente]; N. Iorga *Les arts mineurs en Roumanie. Seconde partie*, XXVI 1933, p. 149 [iconostas]; N. Ghika-Budești, *Oficiale. Memoriul pe 1932*, XXVI, 1933, p. 191 [cercetarea picturii]; N. Iorga, *Monumentele noastre și opera Comisiei, Monumentelor Istorice*, XXXI, 1938, p. 51—52 [restaurare sub fanarioți, înainte de 1800]; N. Ghika-Budești, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 28, 29, pl. XI, XIV, XXIII; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 48, 60 [consolidare după cutremur], p. 55 [aprobare de instrucțiuni pentru lucrări], p. 70 [lucrări de pictură]; *ibidem*, 1943, p. 55 [reistaurarea picturii].

Biserica Adormirea Maicii Domnului—Kretulescu, fostă catolică: E. Kre-

http://patrimoniu.gov.ro

tzulescu, *Istoricul bisericii din Creţuleşti-Mănăstirea* XXVII, 1934, p. 191 [desfigurată în secolul XIX prin restaurare]; V. Drăghiceanu, *Curţile domneşti brîncoveneşti. III. Potlogii*, III, 1910, p. 66—67 [biserica Franciscanilor, admirată de Del Chiaro].

Biserica Adormirea Maicii Domnului, Sf. Spiridon, Sf-ţii 40 Mucenici, — Lemnu: *Raport general CMI, 1908*, I, 1908, p. 180 [nu se aprobă luarea unui clopot de la Mitropolie].

Biserica Adormirea Maicii Domnului — Tîrgului: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 36 [restaurarea picturii]; *ibidem*, 1943, p. 55 [în text: biserica Rîrgulizi, probabil o greşeală; pictarea în frescă a turlei Pantocratorului].

Biserica Adormirea Maicii Domnului (care din ele? Sînt patru): *Redacţional, Comunicări*, XIX, 1926, p. 89 [despre publicaţie I. C. Filitti în SOV].

Biserica Geartolu, vezi Biserica Sf. Nicolae-Geartolu.

Mitropolia veche (Înălţarea Domnului): *Raport general CMI, 1908*, I, 1908, p. 180 [în curs de restaurare]; N. Ghika-Budeşti, *Mănăstirea lui Aron Vodă din ţarina Iaşilor, II. Descriere arhitectonică*, II, 1909, p. 19 şi nota 5 [despre o vedere a vechii mitropolii, reprodusă de Ionescu-Gion în *Istoria Bucureştilor*]; Sp. Cegăneanu, *Ceva cu privire la meşterul Manole*, III, 1910, p. 44—47; I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI, 1910*, IV, 1911, p. 39 [rezidită de arhitectul Lecomte du Noüy; continuarea lucrării de către Ghika-Budeşti]; idem, *Raport general CMI, 1911*, V, 1912, p. 41 [amenajarea pieţei din faţa bisericii; proiect de clopotniţă nouă]; I. D. Trajanescu, *Mitropolia din Bucureşti*, V, 1912, p. 143—144 [mutarea mitropoliei de la Argeş la Tîrgovişte]; I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI, 1912*, V, 1912, p. 187 [lucrări efectuate de CMI], p. 189—190 [restaurarea picturii]; G. Balş, *Sfîntul Munte*, VI, 1913, p. 36 [boltirea pronaosului este de tip athonit]; *Şedinţele Comisiunii, 1913*, VI, 1913, p. 52 [reconstruirea clopotniţei], p. 143 [cedarea tocurilor de ferestre aflate în curte], p. 199 [lucrări efectuate de Ghika-Budeşti], p. 200 [zugrăvire], p. 202 [verificarea devizului pentru pictură]; Sp. Cegăneanu, *Cîteva observaţiuni în legătură cu vechea mitropolie din Tîrgovişte*, VI, 1913, p. 123—127 [influenţe sîrbeşti şi armeneşti, descriere cu reproducerea acuarelei lui Szathmary, « singura » reprezentare pe care o avem a vechii mitropolii]; E. A. Pangrati, † *Ion Kalinderu*, VII, 1914, p. 43 şi nota 4 [« restaurarea » lui Lecomte du Noüy, reclădire începută la 1884]; A. Zagoritz, *Tîmpla şi tronul*, VIII, 1915, p. 60—61 [tîmpla vechii mitropolii; cu desen] V. Drăghiceanu, *Biserica Sf. Dimitrie — Craiova*, VIII, 1915, p. 191 [pisanie sfărîmată cu ocazia « restaurării »]; N. Ghika-Budeşti, *Arhitectura Bisericii Domneşti*, X—XVI, 1917—1923, p. 116, 120 [descriere; nu ne-a rămas nici un plan sau releveu înainte de dărîmarea ei, ci numai o acuarelă de Szathmary; cu plan la p. 108]; *Şedinţele Comisiunii*, 1924, XVII, 1924, p. IV [cercetarea unei cereri a comitetului de restaurare a bisericii], p. XI [clădirea unui cămin preoţesc; amenajare parc], p. XIII [zidirea unor clădiri în jurul bisericii]; *Raport pe anul 1922*, XVIII, 1925, p. XIV [construirea unei magazii]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVII [reparaţii], p. XVIII [zugrăvire]; *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. VI—VII [zugrăvirea mitropoliei nu priveşte CMI]; P. Demetrescu, *Lucrări executate în 1926*, XIX, 1926, p. XIV; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. I*, XX, 1927, p. 135—139, fig. 111—118; *ibidem. III*, XXV, 1932, p. 6, fig. 491—492 [jeţ şi detalii tetrapod], fig. 500—504 [baze de cruci]; *ibidem. IV*, XXIX, 1936, p. 111—112, fig. 956—961 [pridvorul]; *Şedinţele Comisiunii 1932*, XXVI, 1933, p. 98 [necesitatea reparării acoperişului]; N. Ghika-Budeşti, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1929*, XXVI, 1933, p. 142 [reparaţii curente]; N. Iorga, *Monumentele istorice româneşti şi Daponte*, XXVI, 1933, p. 158 [apreciere elogioasă]; N. Ghika-Budeşti, *Oficiale. Raport pe anul 1935*, XXX, 1937, p. 190 [deteriorarea învelitorii de aramă]; idem, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 23—24, 29, pl. XI, XIV; M. Golescu, *Motive de animale*, XXXVI, 1943, p. 45 [lei]; *Procese verbale*, ACMI, 1914, p. 28—29 [concurs pentru pictarea bisericii], p. 29 [lucrări de înfrumuseţare a curţii], p. 34, 43 [pictura bisericii se va executa de A. Verona şi D. Norocea], p. 43 [se vor face planuri pregătitoare a picturii interioare], p. 49 [redactarea inscripţiei de la clopotniţă], p. 54 [adăpostirea pietrelor cu inscripţii şi a celor ornamentale]; Gh. Lupu, *Memoriu*, ACMI, 1914, p. 64—65 [lista lucrărilor efectuate în 1914]; N. Ghika-Budeşti, *Memoriu*, ACMI, 1915, p. 50 [lucrări de restaurare efectuate în 1915]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 46 [suma colectată de Smara Gheorghiu va fi folosită la restaurarea bisericii]; *ibidem*, 1943, p. 64 [sistematizare], p. 70 [amenajarea curţii, aşezarea baldachinului în faţa bisericii], p. 77 [reconstruirea pridvorului vechi].

Muzeul de la Mitropolie: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 52 [adunare de obiecte; situaţie juridică; construcţie], p. 55, 66 [cerere de mutarea muzeului; adăpostirea colecţiilor înainte de dărîmarea muzeului], p. 72 [transportul pietrelor şi obiectelor la noul muzeu de la biserica Stelea], p. 62 [materialul rezultat din dărîmarea muzeului va fi luat în primire de muzeul local].

Biserica Sf-ţii Apostoli şi Marina: V. Drăghiceanu, *Biserica din Corbii Mari (Vlaşca)*, VI, 1913, p. 77, nota 5 [ctitoria lui Constantin Corbeanu vel pitar].

Biserica Sf. Dumitru-Buzinca: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 68 [restaurare], p. 78 [recepţia picturii]; *ibidem*, 1943, p. 22 [aprobare recepţie pictură].

Biserica Sf. Francisc, catolică, vezi biserica Adormirea Maicii Domnului — Kreţulescu.

Biserica Sf. Gheorghe-Suseni: *Raport general CMI, 1909*, II, 1909, p. 184 [se cere împrejmuirea locului fostei biserici Vărzaru]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 60 [restaurare].

Biserica Sf-ţii Împăraţi: Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii, 1908*, I, 1908, p. 134 [biserică părăsită necesitînd ocrotire; resturi de pictură]; *Raport general CMI, 1908*, I, 1908, p. 178 [în ruină; pictură preţioasă; lucrări de conservare]; Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii, 1909*, II, 1909, p. 95 [acoperiş provizoriu, plantare de arbori]; *Raport general CMI, 1909*, II, 1909, p. 181 [se recomandă lucrări de reparaţie şi întreţinere], p. 184 [revenire la cererea de reparaţii şi întreţinere]; V. Drăghiceanu, *Ruina Sf. Împăraţi din Tîrgovişte, Note istorice*, III, 1910, p. 125—126 [cu foto]; N. Ghika-Budeşti, *Ruina Sf. Împăraţi din Tîrgovişte. Note arhitectonice*, III, 1910, p. 127—133 [plan şi foto]; G. Balş, *Biserica Mirăuţi din Suceava*, XVII, 1924, p. 172, 173 [brîul]; idem, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 167 [cu foto]; *Şedinţele Comisiunii 1926*, XIX, 1926, p. X [cotropirea terenului bisericii]; N. Ghika-Budeşti, *Lucrări executate în 1926*, XIX, 1926, p. XIII [acoperiş nou, ferestre noi]; idem, *Evoluţia arhitecturii III*, XXV, 1932, p. 29, 44, fig. 59—68, 480 [detalii uşi];

http://patrimoniu.gov.ro

N. Iorga, *Cronică*, XXXIII, 1940, fasc. 105, p. 95 [despre ilustrație publicată de Christache Georgescu în *Matei Basarab*, București, 1936]; N. Ghika, Budești, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 36, 44, pl. XVII, XXIII; *Procese verbale*, ACMI, 1914, p. 41 [conservarea ruinelor]; *ibidem*, 1915, p. 31 [măsuri inutile de conservare a ruinelor], p. 42—43 [reparații și protecție]; D. Onciul, *Cercetare*, ACMI, 1915, p. 62 [resturi de pictură ce trebuie protejate].

Biserica catolică Sf. Maria (Bărăția), ruine: N. Iorga, *O inscripție pierdută*, VIII, 1915, p. 122 [mormîntul lui Fontanes]; V. Drăghiceanu, *Secretarul polon al lui Matei Basarab*, XXIV, 1931, p. 42 [piatră de mormînt].

Biserica Sf. Maria și Adormirea Maicii Domnului — Roșie: *Ședințele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. XI [se aprobă dărîmarea; frescele vor fi detașate].

Biserica Sf. Nicolae — Andronești G. Balș, *Biserica Mirăuți din Suceava*, XVII, 1924, p. 172 [brîu]; N. Iorga, *Cea dintîiu biserică a Stelei*, XXII, 1929, p. 112 [arsă de Sinan-pașa la 1595. N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii. III*, XXV, 1932, p. 13, 28, 41—42, fig. 14—21; idem, *Restaurarea bisericii mari a mănăstirii Cozia*, XXXI, 1938, p. 28 [boltă pe pandantivi, turlă pe pronaos]; idem, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 35 și pl. XVII; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 41 [consolidare după cutremur], p. 44 [zugrăvirea în frescă a turlei], p. 78 [recepția picturii]; I. Ionașcu, *Mănăstirea Seaca-Mușetești (Olt)*, ACMI, 1942, p. 146 și nota 6 [din 1527]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 22 [recepția picturii], p. 24 [recepția lucrărilor de consolidare].

Biserica Sf. Nicolae — Geartolu, ruine: Al. Lapedatu, *Mănăstirea Hurezii. Note istorice*, I, 1908, p. 60 [închinare la mănăstirea Hurezu, document din 1712].

Biserica Sf. Ștefan și Adormirea Maicii Domnului — Stolnicu: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 49 [reparații], p. 66 [dărîmarea pridvorului adăugat]; *ibidem*, 1943, p. 54 [refacerea picturii].

Biserica Sf. Vineri — Domnească mică: G. Balș, N. Ghika-Budești, *Messembria*, V, 1912, p. 20; V. Drăghiceanu, *Biserica Sf. Vineri*, XXIV, 1931, p. 92 [pietre de mormînt]; *Ședințele Comisiunii, 1931*, XXIV, 1931, p. 94 [aprobare deviz], p. 95 [licitație lucrări]; N. Ghika-Budești, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1929*, XXVI, 1933, p. 142 [reparații curente]; idem, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1930*, XXVI, 1933, p. 143 [reparații]; idem, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1931*, XXVI, 1933, p. 189 [reparații curente]; V. Brătulescu, *Inscripții de curînd descoperite. I. Biserica Sf. Vineri din Tîrgoviște*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 5 [și reparații]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 62 [restaurare]; I. Ionașcu, *Mănăstirea Seaca-Mușetești (Olt)*, ACMI, 1942, p. 146 [zidită de Manea Perișanul în 1517]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 53 [înlăturarea turlei de lemn].

Biserica Sf-ții Voievozi (Arhangheli): I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI, 1910*, IV, 1911, p. 36 [restaurare, exclusiv pictura]; N. Ghika-Budești, *Biserica Sfinții Arhangheli sau Voivozi din Tîrgoviște*, IV, 1911, p. 102—106 [scurt istoric, descriere, restaurare; cu foto, secțiune și planuri]; idem, *Evoluția arhitecturii. III*, XXV, 1932, p. 32, 62—63, fig. 164—166; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 66 [restaurarea picturii].

Biserica Stelea: *Raport general CMI, 1907*, I, 1908, p. 39—41 [necesită lucrări de întreținere și conservare]; N. Gabrielescu, *Biserica Stelea din Tîrgoviște din punct de vedere arhitectonic și artistic*, I, 1908, p. 79—86 [cu desene și planuri]; Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii 1909*, II, 1909, p. 143 [cercetare N. Ghika Budești pentru reparații și întreținere]; *Raport general CMI*, 1909, II, 1909, p. 184 [cerere de noi lucrări de întreținere și reparație]; I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI, 1910*, IV, 1911, p. 37 [refacerea împrejmuirii]; G. Balș, N. Ghika-Budești, *Messembria*, V, 1912, p. 20 [decorația fațadei; teracote smălțuite]; I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI, 1911*, V, 1912, p. 41 [refacere provizorie a acoperișului]; idem, *Raport general CMI, 1912*, V, 1912, p. 188 [cumpărare de loc vecin]; *Ședințele Comisiunii, 1913*, VI, 1913, p. 52 [cercetare], p. 143 [degajare zonă: învelirea caselor vecine]; *idem, 1924*, XVII, 1924, p. IV [lucrări la clopotniță], p. VI [reparația învelitorii la casele parohiale]; *idem, 1925*, XVIII, 1925, p. VIII [lucrări de dulgherie]; *Raport pe anul 1919*, XVIII, 1925, p. X [reparație acoperiș]; *Raport pe anul 1921*, XVIII, 1925, p. XII [reparații]; *Raport pe anul 1922*, XVIII, 1925, p. XIII [șarpantă nouă, ferestre la turnuri, reparații]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVII [refacerea împrejmuirii]; N. Iorga, *Cea dintîiu biserică a Stelei*, XXII, 1929, p. 112; p. 144 [prima biserică al cărei ctitor a fost Stelea Spătar, cu desen]; N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii. II*, XXIII, 1930, fig. 185—186 [clopotniță]; *ibidem. III*, XXV, 1932, p. 9, 14, 76—79, fig. 427—442; idem, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1930*, XXVI, 1933, p. 143 [reparație mobilier] N. Iorga, *Ce este un museu istoric*, XXXI, 1938, p. 67 [biserica trebuie să rămînă așa cum este]; N. Ghika-Budești, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 33, pl. XV; H. Teodoru *Amestec de stiluri*, XXXVII, 1944, p. 90 [decorație] N. Ghika-Budești, *Memoriu*, ACMI, 1914, p. 62 [exproprieri]; *Procese verbale*, ACMI, 1915, p. 42 [reparația acoperișului, adăpostirea pietrelor cu inscripții; discul doamnei Stanca va fi adus la CMI]; D. Onciul, *Cercetare*, ACMI, 1915, p. 61—62 [pietre cu inscripții folosite ca dale în pridvor; numeroase stricăciuni; disc al doamnei Stanca]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 66 [muzeu], p. 70 [cercetare G. Oprescu asupra bisericii și muzeului; restaurare în 1943], p. 72 [exponatele de la muzeul mitropoliei sînt aduse la muzeul de la biserica Stelea]; *ibidem*, 1943, p. 33 [aprobare deviz restaurare], p. 36 [organizarea muzeului], p. 40 [locuință pentru paznicul muzeului, cu cămară], p. 47 [fonduri pentru restaurarea bisericii, arhitectul S. Becu va întocmi devizul și planurile], p. 62—63 [aprobare deviz pictură], p. 64 [majorare deviz restaurare], p. 77 [instrucțiuni pentru restaurare].

Biserica Tîrgului, vezi Biserica Adormirea Maicii Domnului—Tîrgului.

Biserica Vărzaru, dispărută: *Raport general CMI, 1909*, II, 1909, p. 184 [împrejmuirea locului].

— DOICEȘTI, municipiul Tîrgoviște.

Biserica Nașterea Maicii Domnului și ruinele curții brîncovenești: *Raport general CMI, 1907*, I, 1908, p. 42 [cerere de clasare]; Al. Lepădatu, *Cronică. Noui monumente istorice*, I, 1908, p. 47 [clasare]; V. Drăghiceanu, *Curțile domnești brîncovenești. I. Doicești*, II, 1909, p. 105—111 [epoca brîncovenească, ruinele palatului, biserica, istoric, odoare, foto]; *Raport general CMI, 1909*, II, 1909, p. 184 [se cer lucrări de întreținere și reparație la biserică]; V. Drăghiceanu, *Noi pietre de la Doicești*, III, 1910, p. 48 [pridvorul bisericii]; A. Zagoritz,

http://patrimoniu.gov.ro

Sfeşnice, VII, 1914, p. 21 ; N. Iorga, *Portretele lui Constantin Brîncoveanu şi ale familiei sale*, VIII, 1915, p. 49 [biserica] ; *Şedinţele Comisiunii, 1925*, XVIII, 1925, p. VII [lucrări la acoperişul bisericii, fără aprobarea CMI] ; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XII [reparaţia acoperişului bisericii] ; V. Drăghiceanu, *O icoană la biserica Doiceşi—Dîmboviţa*, XIX, 1926, p. 88 ; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. III*, XXV, 1932, fig. 494 [sfeşnic]; *ibidem IV*, XXIX, 1936, p. 8, 14, 15, 21, 27, 28, 29, 31, 54, 60, fig. 180—188 ; idem, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1929*, XXVI, 1933, p. 142 [reparaţii curente] ; idem, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 47; pl. XXV.

— GORGOTA, municipiul Tîrgovişte

Mănăstirea Gorgota cu biserica Schimbarea la faţă: N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. II*, XXIII, 1930, fig. 187 ; *ibidem. III*, XXV, 1932, fig. 493 [sfeşnic].

— RĂZVAD, municipiul Tîrgovişte

Biserica Sf. Nicolae—Răzvadu de Sus: N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. III*, XXV, 1932, p. 87.

Cruci în Răzvadul de Jos: N. Ghika-Buzeşti, *Evoluţia arhitecturii. III*, XXV, 1932, fig. 515—516.

— SĂTENI, municipiul Tîrgovişte

Biserica Sf. Nicolae: V. Drăghiceanu, *Curţile domneşti brîncoveneşti. I. Doiceşti*. II, 1909, p. 107, 111, nota 10 [piatră de mormînt; pisanie]; *Şedinţele Comisiunii, 1925*, XVIII, 1925, p. VII [cercetarea lucrărilor de pictură]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVII [curăţirea frescelor]; *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. III [plată pictor]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 118.

— VALEA VOIEVOZILOR, municipiul Tîrgovişte

Cruce din 1635: V. Drăghiceanu, *O tocmeală a lui Matei Basarab*, XIX, 1926, p. 88 [scutiri de taxe pentru vin, inscripţie].

— VIFORÎTA, municipiul Tîrgovişte

Mănăstirea Dealu cu biserica Sf. Nicolae „din vii": Sp. Cegăneanu, *Ceva cu privire la meşterul Manole*, III, 1910, p. 44—47 [a lucrat şi la mănăstirea Dealu]; Al. Lapedatu, *Inscripţia vechii clopotniţe de la mănăstirea Dealul*, IV, 1911, p. 147—148 [cu foto]; G. Balş, *O biserică a lui Radu cel Mare în Serbia, la Lopuşnia*, IV, 1911, p. 198—199 [comparaţie cu mănăstirea Dealu; cu plan, secţie şi foto]; I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI, 1912*, V, 1912, p. 189 [măsuri de protecţie]; G. Balş, *Sfîntul Munte*, VI, 1913, p. 36 [influeţă armeană]; *Şedinţele Comisiunii, 1913*, VI, 1913, p. 143 [biserica este cedată Liceului Militar, fără declasare], p. 202 [documentaţii pentru repararea bisericii; sarcofagul cu osemintele lui Mihai Viteazul; protejarea pietrelor de mormînt]; *idem, 1924*, XVII, 1924, p. IX [transformarea învelitorii]; *Şedinţele Comisiunii*, 1925, XVIII, 1925, p. I [recepţie lucrări]; *Raport pe anul 1922*, XVIII, 1925, p. XIV [refacerea învelitorii la turla cea mare; reparaţii]; *Raport pe anul 1923*, XVIII, 1925, p. XV [reparaţia acoperişului la biserică şi turle]; *Raport pe anul 1924*, XVIII, 1925, p. XVI [învelitoarea din tablă de aramă]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. I*, XX, 1927, p. 140—146, fig. 119—142; *Şedinţele Comisiunii, 1931*, XXIV, 1931, p. 191 [încălzire cu petrol]; V. Drăghiceanu, *Mănăstirea Vintilă-Vodă (Buzău). Săpături la prima fundaţie*, XXVI, 1933, p. 168 [asemănarea planului mănăstirii Dealu cu cel al mănăstirii Vintilă Vodă]; N. Iorga, *Monumentele noastre şi opera Comisiei Monumentelor Istorice*, XXXI, 1938, p. 52, 53 [acoperirea cu tencuială a frescei între 1870—1890; cu foto biserică şi pisanie]; idem, *Poesia francesă asupra monumentelor istorice româneşti*, XXXI, 1938, p. 78 [Jules Brun]; idem, *Cronică*, XXXI, 1938, p. 190 [ornamente asemănătoare cu cele ale bisericii din Caimacli (Trapezunt), după B, V, pl. 19]; N. Ghika-Budeşti, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 21—22, pl. IX; N. Iorga, *Ce este vechea noastră artă?*, XXXV, 1942, p. 137 [ctitoria lui Radu cel Mare; influenţă sîrbească]; *Procese verbale*, ACMI, 1914, p. 39 [montarea schelei pentru reparaţii; stelă funerară la mormîntul lui Mihai Viteazul], p. 45 [Ed. Săulescu, maestru de desen, se oferă să facă pictura interioară a bisericii; CMI va aviza], p. 49 [avizarea lucrărilor de restaurare], p. 50—51 [discuţie cu Ministerul de Război privind lucrările de restaurare; lucrări propuse de N. Iorga; sarcofagii şi sfeşnice aşezate fără avizul CMI], p. 55 [CMI, la avizul lui N. Iorga, nu mai insistă asupra modelului sfeşnicelor care imită pe cele de la Radu Vodă din Bucureşti]; N. Iorga, *Ce este un monument istoric*, ACMI, 1914, p. 137 [în interior totul e făcut din nou]; D. Onciul, *Cercetare*, ACMI, 1915, p. 62 [învelitoare stricată]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 20, 54 [restaurarea bisericii după cutremur; reconstruirea Colegiului Naţional N. Flilipescu], p. 48 [pregătirea restaurării]; *ibidem*, 1943, p. 34 [majorare deviz pentru restaurare după cutremur], p. 56 [restaurare].

Muzeul „Mănăstirea Dealu", la liceul N. Filipescu: D. Berciu, *Săpături*, XXVIII 1935, p. 29 [obiecte arheologice aflate în muzeu].

Mănăstirea Viforîta cu biserica Naşterea Maicii Domnului: *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. III [reparaţia policandrului], p. VIII [poartă nouă], p. XI [consolidarea uşilor împărăteşti]; P. Demetrescu, *Lucrări executate în 1926. III*, XIX, 1926, p. XIII [poartă de lemn de stejar]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. III*, XXV, 1932, fig. 523—524 [icoană şi cruce de fildeş]; V. Brătulescu, *Elemente profane în pictura religioasă*, XXVII, 1934, p. 56 [icoană din 1631]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 34 [consolidare după cutremur], p. 66 [aprobare deviz suplimentar pentru restaurare].

Biserica Sf. Treime: *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 46 [restaurarea bisericii vechi; zidirea unei clopotniţe noi şi a unei săli de consiliu].

TÎRGŞOR, vezi Ploieşti, satul Tîrgşoru Vechi

TÎRGŞORU NOU, jud. Prahova

Biserica Sf-ţii Apostoli: *Şedinţele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. X [declasare].

TÎRGU CĂRBUNEŞTI, jud. Gorj

C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 119 [ciocan de piatră lustruită, găsit de T. Antonescu în 1894].

— CĂRBUNEŞTI-sat, oraşul Tîrgu Cărbuneşti

Biserica Sf. Ion Botezătorul şi Sf. Dumitru: *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. IV [aprobare de reparaţii]; Al. Bărcăcilă, *Însemnări din Gorj*, XX, 1927, p. 45 [ctitorie a lui Mihail Coltescu, 1780] ; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. I*, XXIV, 1931, p. 105 ; N. Ghika-Budeşti, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1929*, XXVI, 1933, p. 142 [reparaţii curente] ; idem, *Oficiale. Raport de activitate pe aul 1930*, XXVI, 1933, p. 143 [reparaţii] ; idem, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 35, 78, 96, 118, fig. 756—757.

— POJOGENI, oraşul Tîrgu Cărbuneşti

Culă: V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. I*, XXIV, 1931, p. 105—106 [din 1834—1834, descriere,

http://patrimoniu.gov.ro

propunere de clasare pentru a evita dărîmarea de către proprietari; cu plan şi foto].

Biserica Sf. Gheorghe şi Înălţarea Domnului din cimitirul Ciopleşti: V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. I*, XXIV, 1931, p. 106—107, [cu foto, descriere, ctitori]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 118, fig. 755.

Cruce: V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. I*, XXIV, 1931, p. 105 [din vremea lui Matei Cantacuzino Voievod, inscripţie].

TÎRGU CÎRCINOV, vezi Topoloveni, cartier Dealu Viilor.

TÎRGU DEALULUI, vezi Piteşti, sat Ştefăneşti

TÎRGU FRUMOS, jud. Iaşi

Biserica Sf. Nicolae: *Şedinţele Comisiunii, 1925*, XVIII, 1925, p. VII [nu prezintă interes istoric].

Biserica Sf. Paraschiva-Domnească: *Şedinţele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. VI [cercetarea picturii]; G. Balş, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 80—83 şi Indice; N. Iorga, *La biserica lui Petru Rareş din Tîrgul Frumos*, XXVIII, 1935, p. 80 [icoane; cu foto]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 40, 53 [restaurare].

TÎRGU JIU, jud. Gorj

Oraş: N. Iorga, *În legătură cu o ,,Călăuză" necunoscută a maiorului D. Papazoglu*, XXXII, 1939, p. 146 [comorile lui Decebal].

Casele Bărbulescu: V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. I*, XXIV, 1931, p. 105.

Casele Brăiloiu — din cartierul Vădeni: N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 63.

Casele Magheru: V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. I*, XXIV, 1931, p. 105 [cu foto].

Casa Ecaterinei Teodoroiu din cartierul Vădeni: *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 28, 42 [fiind monument istoric, îngrijirea ei cade în grija primăriei locale şi nu a CMI].

Case vechi: V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. I*, XXIV, 1931, p. 105 [descriere arhitectonică].

Muzeul: C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 174, 175 [cu desene ale obiectelor aflate în muzeu]; idem, *Produsele industriei preistorice*, IV, 1911, p. 89; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. I*, XXIV, 1931, p. 105 [stîlp votiv din Săcel; uşi de la biserica din Bengeşti].

Biserica Adormirea Maicii Domnului-Vădeni: Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii, 1909*, II, 1909, p. 45 [restaurare pe cheltuiala doamnei Maria D. Pleniceanu]; *Raport general CMI*, II, 1909, p. 186 [restaurare în campania viitoare, cu fonduri Pleniceanu]; Al. Lapedatu, *Biserica din Vădeni. Note istorice (după Al. Ştefulescu, ,,Gorjul istoric şi pitoresc")*, III, 1910, p. 162—163 [cu foto]; N. Ghika-Budeşti, *Biserica din Vădeni. Note arhitectonice şi lucrări noi*, III, 1910, p. 164—170 [cu desen şi foto]; I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI, 1910*, IV, 1911, p. 36, 37 [restaurare, afară de uşă, cu foto după restaurare]; idem, *Raport general CMI, 1911*, V, 1912, p. 40 [uşă nouă de stejar]; N. Ghika-Budeşti, *Biserica din Bărbuleţu (Dîmboviţa)*, V, 1912, p. 83 [clopotniţă pe naos]; *Şedinţele Comisiunii, 1913*, VI, 1913, p. 199 [terminarea lucrărilor suplimentare]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. III*, XXV, 1932, p. 87; *ibidem. IV*, XXIX, 1936, p. 8, 14, 25, 27, 36, 44, 63, 65, 112, fig. 231—237; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. III*, XXVII, 1934, p. 119—120 [pisanie, portrete ctitori, inscripţii, descriere, foto 1909].

Biserica Sf-ţii Apostoli: *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. VII [cerere de informaţii despre situaţia bolţii], p. X [nu se aprobă dărîmarea, Al. Bărcăcilă, *Însemnări din Gorj*, XX, 1927, p. 45, 47 [însemnări, intenţie de dărîmare]; N. Ghika-Budeşti. *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 93, fig. 696—697;

Biserica Sf. Nicolae şi Sf. Andrei: V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. III*, XXVII, 1934, p. 119 [pisanie, descriere, foto].

Biserica Sf-ţii Voievozi-Domnească Al. Bărcăcilă, *Însemnări din Gorj*, XX, 1927, p. 44—45 [istoric].

Biserică: N. Ghika-Budeşti, *Oficiale. Memoriul pe 1932*, XXVI, 1932, p. 190 [lucrări de documentaţie].

— CARTIU, municipiul Tîrgu Jiu

Casa Cartianu: N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 117—118, fig. 1011—1021.

— STOLOJANI, municipiul Tîrgu Jiu

Biserica veche dispărută (Sf. Ion Preditici): Al. Bărcăcilă, *Însemnări din Gorj*, XX, 1927, p. 46—47 [descrierea ruinelor, biserica data de la mijlocul secolului XVIII].

Biserica de lemn Sf-ţii Voievozi — de la Cuţui: Al. Bărcăcilă, *Însemnări din Gorj*, XX, 1927, p. 46—47 [descriere, însemnări pe cărţi].

TÎRGU-LOGREŞTI, jud. Gorj

Staţiune preistorică: C. Moisil, *Produsele industriei preistorice*, IV, 1911, p. 84 [matrice pentru topoare de bronz în colecţia Maria Istrati-Capşa, desen]; I. Andrieşescu, *Asupra epocei de bronz în România*, VIII, 1915, p. 164, nota 2 [tipare, în posesia profesorului C. Istrati].

Biserica Sf. Nicolae: *Şedinţele Comisiunii, 1931*, XXIV, 1931, p. 190 [icoană înstrăinată].

TÎRGU NEAMŢ, jud. Neamţ

Staţiune Cucuteni B şi medievală, lîngă biserica Sf. Gheorghe: C. Mătasă, *Cercetări din preistoria judeţului Neamţ*, XXXI, 1938, p. 126 [sondaje executate de profesorul Radu Vulpe; figură reprezentînd un silex].

Cetatea Neamţului: Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii, 1908*, I, p. 188 [tablou cu ruinele cetăţii, donat la CMI]; I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI, 1910*, IV, 1911, p. 37—38 [pregătirea săpăturilor arheologice]; Al. Lapedatu, *Meşterii bisericilor moldovene*, V, 1912, p. 24—25 [Petru Rareş cere un zidar de la Bistriţa pentru cetate]; I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI, 1911*, V, 1912, p. 41 [amînarea săpăturilor]; idem, *Raport general CMI, 1912*, V, 1912, p. 189 [recomandare săpături]; Al. Lapedatu, *Cetatea Albă*, VI, 1913, p. 59, 61, 62 [istoricul cetăţii rămîne de făcut]; I. Fakler, *Cîteva note despre Cetatea Neamţului*, VI, 1913, p. 85—86 [descriere din 1902—1906, cu foto]; V. Drăghicenau, *Cetăţuia din Iaşi. I. Studiu arheologic*, VI, 1913, p. 154 [mănăstirea a fost ocupată de Vasile Ceaurul în 1717, cu catanele austriece. El reface zidurile, desfundă puţul]; G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, Indice; N. Iorga, *O visită domnească la monumente*, XX, 1927, p. 112; idem, *Les châteaux occidentaux en Roumanie*, XXII, 1929, p. 66; idem, *Monumentele istorice în vechea noastră literatură*, XXVI, 1933, p. 103, 104, 106, 107 [istoric, desen, plan, descriere de Gheorghe Asachi în 1838]; N. Iorga, *Poesia francesă asupra monumentelor istorice româneşti*, XXXI, 1938, p. 78 [poem de Jules Brun]; idem, *Cronică*, XXXIII, 1940, p. 94 [recenzie la I. Minea, N. Grigoraş, şi inginer Gh. Cojoc, *Din trecutul Cetăţii Neamţului*, Iaşi, 1940]; *Procese verbale*, ACMI, 1914, p. 58 [furt

http://patrimoniu.gov.ro

de piatră din cetate]; *ibidem*, 1915, p. 21 [leafa paznicului], p. 36 [furt de piatră și de cărămidă; leafa paznicului este prea mică], p. 37 [problema conservării]; *ibidem*, 1942, p. 45 [consolidări, releveu], p. 65 [CMI cere lui I. Minea jurnalul săpăturilor de la cetate]; *ibidem*, 1943, p. 41 [săpături conduse de D. Constantinescu]; D. Constantinescu, *Campania de săpături din anul 1940 de la Cetatea Neamțului*, ACMI, 1943, p. 115—136 [cu schițe și foto]; idem, *Raport asupra săpăturilor din anul 1942 de la Cetatea Neamțului*, ACMI, 1943, p. 136—178 [cu scheme, plan și foto]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 47 [inspecție CMI la săpăturile executate de D. Constantinescu], p. 52 [construire muzeu], p. 57—58 [vizită CMI, examinarea săpăturilor executate de răposatul I. Minea; obiectele găsite sînt depozitate provizoriu la școala primară din Tîrgu Neamț, pînă la construirea muzeului lîngă cetate; săpăturile vor fi continuate de D. Constantinescu; consolidarea zidăriilor] p. 65 [directive pentru restaurarea cetății].

Biserica Sf. Gheorghe (?): C. Mătasă, *Cercetări din preistoria județului Neamț*, XXXI, 1938, p. 126.

Biserica din mahalaua Țuțuienilor: C. Bobulescu, *Candela de la temelia bisericii din Cotmeana*, ACMI, 1942, p. 128 [preotul V. Enăchescu despre datina punerii candelei la temelie].

TÎRGU OCNA, jud. Bacău

Așezare din epoca neolitică, a bronzului și dacică, la „Podei": C. Mătasă, *Cercetări din preistoria județului Neamț*, XXXI, 1938, p. 130—131 [ceramică, foto].

Schitul Măgura Ocnei: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 60 [consolidare după cutremur]; *ibidem*, 1943, p. 84 [restaurare].

Mănăstirea Precista cu biserica Adormirea Maicii Domnului: N. Iorga, *Note moldovenești în legătură cu clădirile bisericești și profane*, XXVI, 1933, p. 124 [ordin domnesc din 1813].

Mănăstirea Răducanu cu biserica Buna Vestire: *Ședințele Comisiunii*, *1913*, VI, 1913, p. 52 [cercetare pentru stabilirea reparațiilor necesare]; V. Drăghiceanu, *Biserica Răducanu, Tîrgu-Ocna*, XXIV, 1931, p. 91 [pietre de mormînt]; N. Iorga, *Monumentele istorice în vechea noastră literatură*, XXVI, 1933, p. 103—104 [scurt istoric, descriere]; *Procese verbale*, ACMI, 1914, p. 41 [recomandare pentru reparații acoperiș].

Biserica Sf. Gheorghe-Tisești: *Ședințele Comisiunii*, *1924*, XVII, 1924, p. X [curățirea și completarea picturii].

Biserica Sf. Ioan Botezătorul: *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 34 [restaurare].

Biserica Sf. Nicolae: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 64 [fonduri pentru lucrări].

Biserica Sf. Treime — Gura Slănicului: *procese verbale*, ACMI, 1942, p. 25 [consolidare clopotniță și turlă]; *ibidem*, 1943, p. 55 [construire clopotniță nouă, de lemn], p. 84 [restaurare].

Sihăstrie lîngă oraș: N. Iorga, *Monumentele istorice în vechea noastră literatură*, XXVI, 1933, p. 103 [descrisă de Gheorghe Asachi în 1835].

TÎRGU SECUIESC, jud. Covasna

N. Iorga, *Vederi ardelene în cartea unui engles*, XXXIII, 1940, p. 2 [după Charles Boner, *Ardealul, țara și oamenii*, Leipzig, 1868].

TÎRGU TROTUȘ, jud. Bacău

Tîrgul: N. Iorga, *Bisericile din Trotuș*, XXIV, 1931, p. 79—80 [cu foto].

Biserica catolică Sf. Nicolae: N. Iorga, *Bisericile din Trotuș*, XXIV, 1931, p. 81.

Biserica Sf-ții Voievozi: N. Iorga, *Bisericile din Trotuș*, XXIV, 1931, p. 81 [descriere, pictură, foto, piatră de mormînt]; N. Ghika-Budești, *Oficiale. Memoriul pe 1932*, XXVI, 1933, p. 190 [lucrări de documentație], p. 191 [repararea icoanelor].

TÎRNOVA, jud. Soroca, azi în URSS

Biserica Adormirea Maicii Domnului (?), din 1848: Gh. Bezviconi, *Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 47 [ctitor, morminte].

TÎRNOVO, Bulgaria

Oraș: Sp. Cegăneanu, *Ceva despre proveniența și arta vechilor noastre argintării*, IV, 1911, p. 29 [daruri ale lui Ioan Asan II la diferite biserici].

Biserica celor 40 mucenici: G. Balș, N. Ghika-Budești, *Messembria*, V, 1912, p. 2.

Mitropolia: G. Balș, N. Ghika-Budești, *Messembria*, V, 1910, p. 2.

Biserica Sf. Dumitru: G. Balș, N. Ghika-Budești, *Messembria*, V, 1912, p. 2 [cu foto]; G. Balș, *Bisericile lui Ștefan cel-Mare* XVIII, 1925, p. 237 [foto].

TÎRPEȘTI, jud. Neamț

Așezare neolitică: C. Mătasă, *Cercetări din preistoria județului Neamț*, XXXI, 1938, p. 116, 126; R. Vulpe, *Raport asupra săpăturilor arheologice de la Izvoare-Neamț*, ACMI, 1942, p. 165 [săpături în 1938; elemente ceramice].

TODIRENI, mănăstire, vezi Suceava, jud. Suceava.

TOHANI, jud. Prahova

Biserica de lemn Intrarea în biserică și biserica Sf-ții Apostoli: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 23 [restaurare, consolidare].

TOMEȘTI, vezi Iași, sat Tomești.

TOMIS, vezi Constanța.

TOPCIDER, Iugoslavia

Casa de țară a lui Miloș Obrenovici: N. Iorga, *Ce este un monument istoric*, ACMI, 1914, p. 132 [bine păstrată].

TOPLIȚA, jud. Harghita

Biserica de lemn Sf. Ilie: *RSR Cluj*, *1925*, XVIII, 1925, p. XXII [planificare lucrări].

TOPOLNIȚA, vezi Schitu Topolnița, jud. Mehedinți.

TOPOLOVENI, jud. Argeș

Biserica Adormirea Maicii Domnului — Goleștii Badii: *Raport general CMI*, *1907*, I, 1908, p. 42 [cercetare în vederea clasării]; Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii*, *1909*, II, 1909, p. 45 [cercetare pentru clasare]; *Raport general CMI*, *1909*, II, 1909, p. 186 [clasarea se va face după terminarea cercetării]; I. Kalinderu, Al. Lapedatu, *Raport general CMI*, *1910*, IV, 1911, p. 38 [clasare]; H. Teodoru, *Biserica schitului Mărculești-Flămînda din Cîmpulung-Muscel*, XXXV, 1942, p. 181 [brîu cu trei ciubuce semicirculare].

Biserica din Tîrgu-Cîrcinov: *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări].

TOPORĂUȚI, jud. Cernăuți, azi în URSS

Biserica Sf. Ilie: P. Luția, *RSR Cernăuți, 1921—1925. Secolul al XVII-lea*, XIX, 1926, p. 128 [ctitor, datare]; idem, *RSR Cernăuți, 1919—1920*, XIX, 1926, p. 130 [avarii]; idem, *RSR Cernăuți, 1922*, XIX, 1926, p. 186 [refacerea acoperișului].

TORINO, Italia

Armeria Reale: C. Marinescu, *Trei săbii ale lui Constantin Brîncoveanu*, XIX, 1926, p. 93—95

http://patrimoniu.gov.ro

[cu foto]; E. Vîrtosu, *Odoare româneşti la Stambul*, XXVIII, 1935, p. 9 (nota 3), 14 [sabie brîncovenească]; N. Iorga, ,,*Sabia lui Constantin Paleologul*", XXX, 1937, p. 189 [« furată de un negustor de la mormîntul lui Mahomed al II-lea »]; idem, *Cronică*, XXXI, 1938, p. 143 [despre un articol apărul în « Le Messager d'Athénes » în care se combate teza că sabia ar fi aparţinut lui C. Brîncoveanu; argumentaţia este insuficientă].

TOTOI, jud. Alba

Biserica din cimitir: *Procese verbale* ACMI, 1942, p. 26 [consolidarea altarului].

TOULOUSE, Franţa

Biserica Notre Dame de la Daurade G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 230, 234 [reproducere capitel].

TRAIAN, com. Zăneşti, jud. Neamţ

Aşezare neolitică (Cucuteni): preot C. Mătasă, *Cercetări din preistoria judeţului Neamţ*, XXXI, 1938, p. 124 [cu foto].

TRAIAN, jud. Olt

D. Tudor, *Antichităţile din Romanaţi*, XXVI, 1933, p. 78 [urme romane].

TRANSDIERNA, vezi Tekija, Bulgaria

TRANSDRUBETA, Iugoslavia

Castrul roman Pontes: Al. Bărcăcilă, *Ştiri noi din preajma Porţilor-de-Fier: Drubeta, Transdrubeta, Transdierna*, XXXII, 1939, p. 157–160 [capătul sudic al podului lui Traian; cu foto şi desene].

TRANSILVANIA

Al. Lapedatu, *Din posesiunile domnilor noştri în Ardeal Vinţul şi Vurperul*, II, 1909, p. 40–44; C. Moisil, *Comunicări*, III, 1910, p. 48 [recenzie la I. Marţian, Archäologisch-Prehistorisches Repertorium für Siebenbürgen, Viena, 1909]; E. Minea, *Un pictor român în secolul al XVI-lea*, III, 1910, p. 143–144 [Toma Turbulea din Transilvania]; G. Balş, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, Indice: *Ardeal*; *Şedinţele Comisiunii*, XVIII, 1925 p. III [intervenţie pentru menţinerea arhivelor comunale]; N. Iorga, *Două biserici ardelene*, XXII, 1929, p. 26 [Galda de Jos şi Mesentea]; V. Brătulescu, *Biserici din Transilvania şi Bucovina*, XXVIII, 1935, p. 81–89 [cu foto]; N. Iorga, *Cronică*, XXVIII, 1935, p. 95 şi XXI; 1938, p. 190 [recenzie la ACMIT, IV, Cluj, 1935]; idem, *Cum apar monumentele româneşti din Ardeal unui călător frances*, XXVIII, 1935, p. 110–112 [după scriitorul A. de Gerando, *La Transylvanie et ses habitants*], V. Brătulescu, *Biserici din Transilvania. Biserici întărite* XXX, 1937, p. 1–42 [cu foto şi relevee]; N. Iorga, *Varia*, XXX, 1937, p. 189 [capelă la drumul mare]; idem, *Cronică*, XXXI, 1938, p. 189 [reproducerea unui articol publicat într-o revistă vieneză din 1845, privind religiozitatea românilor şi pictura bisericilor lor, dînd ca exemplu biserica din Mociu. Articolul a fost republicat de I. B. Mureşanu la 17 martie 1939 în ,,Tribuna" din Cluj], p. 190 [recenzie la articolul lui Valer Literat, *Biserici din Ţara Oltului şi de pe Ardeal zugrăvite de o familie de pictori*, publicat în ACMIT, 1935]; idem, *Vederi ardelene în cartea unui englez*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 1–4 [prezentarea cărţii *Ardealul, ţara şi oamenii* de Charles Boner, Leipzig, 1868; gravuri reprezentînd vederi, biserici, costume]; idem, *Ţări româneşti. I*, XXXIII, 1940, fasc. 104, p. 49–64 [castele, biserici, foto]; I. C. Ioanidu, G. G. Rădulescu, *Icoane pe sticlă*, XXXV, 1942, p. 151–166 [istoric, iconari, foto]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 70 [la cererea Grupului Etnic German de a se inventaria monumentele istorice din Ardeal, CMI răspunde că M. Csaki a făcut acest lucru încă din 1923]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 33 [săpături arheologice ale lui C. Daicoviciu].

TRAPOLD, vezi Apold, jud. Mureş.

TRAU, Iugoslavia

Sp. Cegăneanu, *Cîteva observaţiuni în legătură cu vechea mitropolie din Tîrgovişte*, VI, 1913, p. 124 [catedrală din secolul XIII, la care a lucrat sculptorul ,,Radovan"; campanil datînd din 1422; influenţe lombarde, în Serbia].

TRĂISTARI, vezi Ocnele Mari, jud. Vîlcea

TRESTIANA, vezi Poiana, com. Schitu Duca jud. Iaşi

TRIFEŞTI, jud. Neamţ

C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 173 [pe harta lui Tocilescu].

TRIVALEA–MOŞTENI, jud. Teleorman

a) Aşezare din epoca neolitică (cultura Gumelniţa); b) Cetate geto-dacică: C. Moisil, *Istoricul cercetărilor preistorice*, III, 1910, p. 116 [cercetări ale lui C. Bolliac la 1869]; idem, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 122 [fier de plug din bronz, olărie primitivă].

TROESMIS, oraş roman, vezi Turcoaia, jud. Tulcea.

TROPAEUM, cetate, vezi Adamclisi, jud. Constanţa.

TUDORA, jud. Botoşani.

Rateşul lui Balş: N. Iorga, *Din tesaurul de artă botuşănean*, XXXI, 1938, p. 11, 12 [cu foto].

TULCEA, jud. Tulcea.

Oraş: N. Iorga, *În legătură cu o « Călăuză » necunoscută a maiorului D. Papazoglu*, XXXII, 1939, p. 146 [pescari lipoveni].

Aşezarea getică apoi romană, Aegyssus, pe «Dealul Monumentului»: C. Moisil, *Noi inscripţii antice din Dobrogea*, III, 1910, p. 95 [inscripţie funerară]; idem, *Monede vechi romane la Tulcea*, III, 1910, p. 95; V. Pârvan, *Cetatea Tropaeum. Consideraţii istorice. I*, IV, 1911, p. 5 [inscripţie romană]; C. Moisil, *Colecţiunea Maria Istrati-Capşa*, IV, 1911, p. 138 [antichităţi greco-romane].

TULGHEŞ, jud. Harghita.

Biserici: N. Iorga, *Cronică*, XXXIII, 1940, fasc. 104, p. 95 [despre biserici descrise în « Plaiuri săcelene », VII, 4–5].

TUNARI, sect. agricol Ilfov

http://patrimoniu.gov.ro

Biserica Sf. Nicolae: N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 118; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 38 [restaurare].

TUPILAŢI, jud. Neamţ.

Hanul Ancuţei: H. Teodoru, *Hanu-Ancuţei*, XXXVII, 1944, p. 45—57 [dărîmat în 1943; cu planuri şi foto]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 70 [singura salvare a hanului ar fi să fie declarat monument istoric].

TURBAŢI, mănăstire, vezi Siliştea Snagovului, sect. agr. Ilfov.

TURBUREA, jud. Gorj

C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 174 [topoare şi ciocane de piatră la muzeul gimnaziului din Tîrgu Jiu].

TURCEŞTI, jud. Vîlcea

Biserică: *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XIX [diferite lucrări]; M. Golescu, *O fabulă a lui Esop trecută în iconografia religioasă*, XXVII, 1934, p. 72 [tema „Moartea lumii"].

TURCHEŞ, vezi Tulgheş, jud. Harghita.

TURCIA

Al. Lapedatu, *Relaţiune despre cîteva monumente ale Iaşilor la 1672*, III, 1910, p. 143 [despre călătoria lui Carlo Magni prin Turcia şi Moldova]; M. Popescu, *Cetăţile turceşti din prejurul principatelor române*, XX, 1927, p. 76—87.

TURCOAIA, jud. Tulcea

Cetatea romano-bizantină Troesmis, la Igliţa: C. Moisil, *Din tezaurul arheologic al Dobrogei. III. Sarcofage de piatră*, III, 1910, p. 83 [scurtă descriere a unui sarcofag găsit aci şi aflat la Tulcea]; N. Velichi, *Un fragment de cărămidă legionară găsită la Igliţa*, VII, 1914, p. 39 [cu desen]; V. Brătulescu, *Hârşova*, XXXIII, 1940, fasc. 105, p. 8 [tabără legionară înfiinţată de Traian].

TURDA, jud. Cluj

„Casa Naţională": *RSR Cluj, 1925*, XVIII, 1925, p. XXII [planuri şi deviz].

Muzeu regional: C. Daicoviciu, *Raport 1943. V. Muzeul din Turda*, ACMI, 1943, p. 186 [muzeu înfiinţat la 11 decembrie 1943].

Biserica unită din cartierul Turda Nouă: *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 52 [restaurare], p. 58 [aprobare deviz pentru consolidare şi restaurare].

TURDAŞ, jud. Hunedoara

D. Berciu, *Generalităţi asupra preistoriei Olteniei*, XXVII, 1934, p. 30—32 [civilizaţia Turdaş].

TURIA, jud. Olt

Biserică: *Procese verbale*, ACMI, 1915, p. 33 [cercetare]; V. Drăghiceanu, *Biserica din Turia, comuna Buiceşti-Olt*, ACMI, 1915, p. 74—76 [ctitorie a fraţilor Buzeşti, restaurată în secolul XVIII; cu foto].

Biserică în ruină: V. Drăghiceanu, *Biserica din Turia-Olt*, ACMI, 1915, p. 111—112 [ctitor, pictură, foto].

TURLACHI, jud. Cetatea Albă, azi în URSS

Biserică: Gh. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 45 [ctitor, morminte].

TURNU, schit, vezi Călimăneşti, jud. Vîlcea.

TURNU MĂGURELE, jud. Teleorman

Cetatea Turnu: Al. Lapedatu, *Vechile cetăţi româneşti după contele de Langeron*, VIII, 1915, p. 73 [scurtă descriere]; N. Iorga, *În legătură cu o „Călăuză" necunoscută a maiorului D. Papazoglu*, XXXII, 1939, p. 146 [identificată cu Turris].

— ISLAZ, municipiul Turnu Măgurele

Castru roman: D. Tudor, *Antichităţile din Romanaţi*, XXVI, 1933, p. 78 [urme romane].

— LIŢA, municipiul Turnu Măgurele

C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 122 [pe harta lui Tocilescu].

TURNU ROŞU, vezi Boiţa, jud. Sibiu, castelul Turnu Roşu.

TURTUCAIA, Bulgaria, vezi Tutrakan.

TURTUREŞTI, jud. Neamţ

Staţiune preistorică pe „Dealul Bisericii: C. Mătasă, *Cercetări din preistoria judeţului Neamţ*, XXXI, 1938, p. 128 [material Cucuteni, B., La Tène şi medieval]; idem, *Săpături de preistorie în judeţul Neamţ*, XXXIII, 1940, p. 42.

TUTANA, jud. Argeş

C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 122 [topor de piatră lustruită, la muzeul gimnaziului din Tîrgu Jiu].

Mănăstirea Tutana cu biserica Sf. Athanasie: *Şedinţele Comisiunii, 1913*, VI, 1913, p. 201 [se cere reparaţia învelitorii bisericii]; G. Balş, *Biserica Mirăuţi din Suceava*, XVII, 1924, p. 172 [brîul; cu foto]; idem, *Bisericile lui Ştefan cel Mare*, XVIII, 1925, p. 167 [brîul; cu foto]; *Şedinţele Comisiunii, 1925*, XVIII, 1925, p. I [lucrări de întreţinere]; *idem, 1926*, XIX, 1926, p. V [amînare reparaţii]; N. Ghika-Budeşti, *Lucrări executate în 1926*, XIX, 1926, p. XIII [subzidiri, reparaţie crăpături, refacerea învelitoarei din şiţă]; idem, *Evoluţia arhitecturii. II*, XXIII, 1930, p. 21, 32—33; fig. 128—147; idem, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1929*, XXVI, 1933, p. 142 [reparaţii cerute la turle]; idem, *Oficiale. Raport de activitate pe anul 1930*, XXVI, 1933, p. 143 [reparaţii la clopotniţă]; Idem, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 27 şi pl. XIII

TUTOVA, judeţ

I. Antonovici, *Raport, C*, ACMI, 1914, p. 94—95 [necesitatea inventarierii şi fotografierii monumentelor, cît şi a afişării legii pentru protecţia monumentelor, la toate bisericile, şcolile şi primăriile din ţară].

TUTRAKAN, Bulgaria

N. Iorga, *În legătură cu o „Călăuză" necunoscută a maiorului D. Papazoglu*, XXXII, 1939, p. 146 [pescari].

TUŢULEŞTI, jud. Vîlcea

Schitul Cornet cu biserica Tăierea capului Sf. Ion Botezătorul: *Raport general CMI, 1908*, I, 1908, p. 179 [despre renovarea caselor egumeneşti]; Al. Lapedatu, *Lucrările Comisiunii, 1908*,

http://patrimoniu.gov.ro

I, 1908, p. 188 [aprobarea proiectului caselor egumenești]; *Raport general CMI*, *1909*, II, 1909, p. 183 [reparația și amenajarea locuințelor]; V. Drăghiceanu, *Inscripții referitoare la ... 7. schitul Cornet, Vîlcea*, VII, 1914, p. 196 [pisanii]; *Ședințele Comisiunii*, *1924*, XVII, 1924, p. X [păstrarea și curățirea picturii]; *Raport pe anul 1922*, XVIII, 1925, p. XIII [refacerea zidăriei, reparații]; *Raport pe anul 1923*, XVIII, 1925, p. XV [reparații, restaurări, refaceri]; *Raport pe anul 1924*, XVIII, 1925, p. XVI [refacerea zidăriei; ornamentații; reparația clădirilor]; P. Demetrescu, *Lucrări executate în 1926. III*. XIX, 1926, p. XIV [poartă nouă de stejar la intrare; poartă de brad, nouă, spre cimitir, reparația zidăriilor și tencuielilor]; N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii. III*, XXV, 1932, p. 13, 19, 36–37, 66–68, fig. 318–328; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. II*, XXVI, 1933, p. 70–71 [pisanie, restaurare, descriere, chilii, foto]; V. Brătulescu, *Biserici din Argeș și Vîlcea*, XXVII, 1934, p. 43 [zugrăveală, inscripție, pomelnic]; N. Ghika-Budești, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 38, pl. XX.

TYRAS, vezi Cetatea Albă, URSS.

Ţ

ȚARA ROMÂNEASCĂ

C. Moisil, *Stațiunile preistorice. Stațiunile din Muntenia propriu-zisă*, III, 1910, p. 120–124; O. Lugoșianu, *Stampe vechi înfățișînd vederi din Țara Românească*, V, 1912, p. 115–118 [cu reproduceri din albumul lui Robert Ainslie]; Al. Lapedatu, *Meșterii bisericilor din Țara Românească*, V, 1912, p. 177–183; A. Zagoritz, *Sculpturi în piatră*, VI, 1913, p. 67–72+10 pl., *Erata*, VIII, 1915, p. 96; V. Drăghiceanu, *Curtea domnească din Argeș. Considerațiuni istorice asupra secolelor XIII-lea și XIV-lea*, X–XVI, 1917–1923, p. 10–27; N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii. I*, XX, 1927, p. 119–158, +LXXXVI pl., *ibidem. II*, XXIII, 1930, p. 1–63+CXLVI pl.; *ibidem. III*, XXV, 1932, p. 1–108+CCCXXV pl.; *ibidem. IV*, XXIX, 1936, p. 1–193+DCXLVI pl. [cu indici generali]; N. Iorga., *Biserici muntene de curînd reparate*, XXII, 1929, p. 94; idem, *Trei biserici de sat muntene*, XXIV, 1931, p. 49–60 [cu foto]; V. Drăghiceanu, *Cîteva monumente din Muntenia*, XXIV, 1931, p. 132–135 [cu foto]; N. Iorga, *O descriere din 1859 a monumentelor Țării Românești*, XXX, 1937, p. 84–86 [prezentarea cărții lui Th. Margot, *O Viatorie*]; N. Iorga, *Cronică*, XXXII, 1939, p. 143 [prezentarea manualului lui A. M. Michaelescu, *Istoria Țerei Romanesci pentru clasa V rurala și a IV-a urbana*, Ploiești, 1894. Semnalare de erori comice]; N. Ghika-Budești, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 1–126 [cu XXXII pl. (377 fig.)]; H. Teodoru, *Recensii*, XXXVI, 1943, p. 124–125 [la articolul lui I. D. Ștefănescu, *Arta balcanică și arta religioasă a Țărilor românești* din RIR, 1943, XIII, fasc. III, p. 1–18; cu planuri].

ȚĂNDĂREI, jud. Ialomița

C. Moisil, *Produsele industriei preistorice*, IV, 1911, p. 84 [săgeată de aramă aflată în colecția Maria Istrati-Capșa].

ȚĂPLEȘTI, vezi Țiplești, jud. Bălți.

ȚELNA, jud. Alba

Stațiune preistorică: C. Daicoviciu, *Raport 1943. Lucrările Muzeului Regional din Alba-Iulia*, ACMI, 1943, p. 185 [săpături ale lui I. și D. Berciu; material adus la Alba Iulia].

ȚEȚINA, cetate, vezi Cernăuți, URSS.

ȚIBUCANI, jud. Neamț

Așezare „Cucuteni B" și La Tène: C. Mătasă, *Cercetări din preistoria județului Neamț*, XXXI, 1938, p. 128 [și topor de bronz, vîrf de lance la p. 128–129].

ȚIGĂNEȘTI, jud. Ilfov, vezi Ciolpani, sect. agr. Ilfov.

ȚIGĂNEȘTI, jud. Galați, vezi Tecuci, jud. Galați.

ȚIGĂNEȘTI, jud. Orhei, azi în URSS

Mănăstirea Țigănești: P. Gore, Șt. Ciobanu, *RSR Chișinău*, *1926*, XIX, 1926, p. XV [măsuri de conservare].

ȚIGĂNIA, vezi Bistrița, jud. Vîlcea.

ȚINTENI, jud. Dorohoi, azi în URSS

C. Moisil, *Stațiunile preistorice*, III, 1910, p. 173 [pe harta lui Gr. Tocilescu].

ȚIPLEȘTI, jud. Bălți, azi în URSS

Biserică din 1790: Gh. Bezviconi, *Comunicări. Material istoric din Basarabia*, XXXIII, 1940, fasc. 103, p. 44 [ctitor].

ȚIȚURENI, fost jud. Vîlcea, neidentificat

Biserica Buna Vestire: I. Vîrtosu, *Biserici de lemn*, XXVI, 1933, p. 188 [rezumatul pisaniei].

ȚÎNȚĂRENI, jud. Gorj

Urmele unui conac brâncovenesc(?): Șt. Ciuceanu, *Raport*, ACMI, 1915, p. 133, 135.

Mănăstirea Țînțăreni cu biserica Sf-ții Mihail și Gavril: N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii. III*, XXV, 1932, p. 87; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. III*, XXVII, 1934, p. 115–116; [însemnări, descriere]; Șt. Ciuceanu, *Raport* și *Anexa 2*, ACMI, 1915, p. 133, 135, 152–154 [însemnări pe cărți vechi]; *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 56 [aprobare deviz lucrări].

ȚUGUREȘTI, vezi Valea Stanciului, jud. Dolj.

ȚURENI, jud. Cernăuți, azi în URSS

Biserică din 1820: P. Luța, *RSR Cernăuți*, *1936*, XXX, 1937, p. 94 [zidirea, unei noi clopotnițe în locul celei distruse în timpul războiului].

ȚUȚULEȘTI, jud. Argeș

Biserică: *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări].

http://patrimoniu.gov.ro

U

UEŞTI, jud. Vlaşca, vezi Uieşti, jud. Giurgiu.

UEŞTI-GOLEASCA, jud. Vlaşca, vezi Goleasca, jud. Giurgiu.

UEŞTI-MOŞTENI, jud. Vlaşca, vezi Uieşti, jud. Giurgiu.

UGORNICKI, Pocuţia, azi în URSS

Mănăstire: P. P. Panaitescu, *Fundaţiuni religioase româneşti în Galiţia*, XXII, 1929, p. 16 [ctitoria lui Ştefan Petriceicu Voievod şi a boierilor lui, în exil].

UIEŞTI, jud. Giurgiu.

Biserica Adormirea Maicii Domnului şi Sf. Gheorghe: P. Smarandescu, *Note şi reflexii*, XXXV, 1942, p. 194 [restaurată de autor în 1937]; idem, *Restaurarea bisericii din Uieşti-Vlaşca*, ACMI, 1942, p. 95—98 [scurt istoric (zidită 1847—1848); restaurare 1937; cu foto, plan şi secţiune].

ULMETU, schit, cu biserica Sf. Atanasie, jud. Buzău, neidentificat; poate la Pîrscov, jud. Buzău V. Drăghiceanu, *Săsenii Noi, Gura Nişcov, Buzău*, XVII, 1924, p. 94 [închinat Episcopiei Buzăului]; [Redacţional], *Comunicări*, XIX, 1926, p. 89 [studiu publicat de I. C. Filitti în CL, 1923].

ULMETUM, cetate, vezi Pantelimon, jud. Constanţa.

ULMI, jud. Giurgiu.
C. Moisil, *Staţiunile preistorice*, III, 1910, p. 126 [pe harta lui Tocilescu].

ULMU, jud. Călăraşi

Staţiune grecească, getică, romană: R. Vlădescu-Vulpe, *Mostiştea-Călăraşi*, XVII, 1924, p. 82, 83.

ULPIA TRAIANA, oraş roman, vezi Sarmizegetusa, jud. Hunedoara.

UNCEŞTI, jud. Vaslui.

Biserica de lemn Adormirea Maicii Domnului(?): *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 67 [restaurare].

UNGHENI, jud. Argeş.

Biserica Cuvioasa Paraschiva: *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 63 [restaurare].

UNGURAŞ, jud. Cluj
G. Balş, *Biserici sec. XVI*, XXI, 1928, p. 7, 318 [în stăpînirea lui Petru Rareş; maeştri].

UNGURENI, com. Gherghiţa, jud. Prahova.

Biserica de lemn Adormirea Maicii Domnului: *Şedinţele Comisiunii, 1925*, XVIII, 1925, p. IV [zidită 1732; vizită CMI]; V. Brătulescu, *Biserici din Prahova. Biserica Fîntînele Ungureni*, XXXII, 1939, p. 26—30 [descriere, pictură, cărţi cu însemnări, foto]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 47 [se cere dărîmarea pridvorului adăugat fără respectarea planurilor aprobate], p. 64 [construirea unui pridvor adăugat].

Cruci în cimitir: V. Brătulescu, *Biserici din Prahova. Biserica Fîntînele-Ungureni*, XXXII, 1939, . 28, 30 [cu foto].

UNIEJÓW, Polonia

Mănăstire: P. P. Panaitescu, *Fundaţiuni religioase româneşti în Galiţia*, XXII, 1929, p. 12 [pomelnicul mănăstirii, cu boieri moldoveni; Petre Şchiopul trece pe aci în timpul exilului].

UNIEV, Polonia, vezi Uniejow.

UNIREA, jud. Alba

Urme preistorice în Vereşmort: *RSR Cluj, 1925*, XVIII, 1925, p. XXI [săpături].

URDA DE JOS, jud. Gorj

Urme preistorice: C. Moisil, *Produsele industriei preistorice*, IV, 1911, p. 84 [ciocan de diabas în colecţia Maria Istrati-Capşa].

URDARI, jud. Gorj
C. Moisil, *Produsele industriei preistorice*, IV, 1911, p. 84 [fragment de topor, în colecţia Maria Istrati-Capşa].

URDARII DE SUS, vezi Urdari, jud. Gorj.

URECHENI, jud. Neamţ

Aşezare Cucuteni B: urme de La Tène şi medieval: C. Mătasă, *Cercetări din preistoria judeţului Neamţ*, XXXI, 1938, p. 126, 128.

URECHEŞTI, jud. Vrancea

Mănăstirea Vărzăreşti: N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. III*, XXV, 1932, p. 87; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 27 [aprobare lucrări], p. 58 [restaurarea caselor], p. 60 [începerea restaurării].

URGUB, vezi Cappadocia.

URIA, jud. Olt.

Biserica Înălţarea Domnului: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 27 [restaurare].

„CETATEA URIAŞILOR", neidentificată, între Rîmnicu Vîlcea şi Craiova: N. Iorga, *O descriere din 1859 a monumentelor Ţării Româneşti*, XXX, 1937, p. 85 [ruine romane?; după Th. Margot, *O viatorie*].

URICARI, jud. Vaslui.

I. Antonovici, *Raport. a.*, ACMI, 1914, p. 94 [obiecte antice găsite].

URLAŢI, jud. Prahova
C. Moisil, *Produsele industriei preistorice*, IV, 1911, p. 84, 85 [2 dălţi de gresie şi argilă silicioasă în colecţia Maria Istrati-Capşa, desen].

Conacul Belu din cartierul Orzoaia de Sus: G. Mandrea, *Relaţiuni despre biserica Colţei*, IV, 1911, p. 150 [casă împodobită cu pietre sculptate recuperate de la dărîmarea bisericii Caimata din Bucureşti]; N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, fig. 1041.

„Biserica mare": N. Iorga, *Biserici muntene de curînd reparate*, XXII, 1929, p. 92.

Biserica de lemn Sf. Gheorghe—Jercălăi: A. Zagoritz, *Tîmpla şi tronul*, VIII, 1915, p. 56, fig. 8 [tîmpla].

Biserica Sf-ţii Voievozi—Galbenă: *Şedinţele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. XII [reparaţii]; N. Iorga, *Biserici muntene de curînd reparate*, XXII, 1929, p. 92 [descriere; pictată de Tattarescu; restau-

http://patrimoniu.gov.ro

rată]; idem, *Biserica Galbenă din Urlați*, XXIV, 1931, p. 7—10, 48 [ctitorie, descriere, foto]; N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii. IV*, XXIX, 1936, p. 48, 99—100, fig. 804—811; idem, *L'ancienne architecture*, XXXV, 1942, p. 51; N. Iorga, *Ce este vechea noastră artă?*, XXXV, 1942, p. 129 [scoaterea la iveală a vechii picturi].

Biserică ruinată în cartierul Valea Pietrei: A. Zagoritz, *Tîmpla și tronul*, VIII, 1915, p. 64.

URLETA, jud. Prahova

Biserica de lemn Sf-ții Voievozi: N. A. Constantinescu, *Comunicări adunate în 1925*, XXXII, 1939, p. 93 [însemnări pe cărți].

URLUENI, jud. Argeș

Biserica Adormirea Maicii Domnului: *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 26 [consolidare după cutremur].

URLUIA, jud. Constanța

V. Pârvan, *Cetatea Tropaeum. Considerații istorice*, IV, 1911, p. 164 [inscripție votivă greacă].

URSOAIA, jud. Argeș

Mănăstirea Bascovele cu biserica Intrarea în Biserică: *Ședințele Comisiunii, 1924*, XVII, 1924, p. V [ajutor pentru repararea acoperișului]; *Raport pe anul 1925*, XVIII, 1925, p. XVIII [diferite lucrări]; *Ședințele Comisiunii, 1926*, XIX, 1926, p. II [aprobare pentru lucrări]; S. Becu, *Lucrări executate în 1926. II*, XIX, 1926, p. XIII [subzidiri, legături de fier, tencuieli, trotuar]; N. Iorga, *O nouă publicație cu vederi de monumente*, XXX, 1937, p. 45 [„Episcopia Argeșului. Glas pentru reînzestrarea ei, 1937"]; *Procese verbale*, ACMI, 1942, p. 54 [aprobare deviz], p. 59 [restaurarea picturii].

Biserică ruinată: Redacțional, *Comunicări*, XIX, 1926, p. 89 [despre publicație I. C. Filitti, în SOV].

URȘANI, vezi Horezu, jud. Vîlcea.

URZICENI, jud. Ialomița.

— MANASIA, orașul Urziceni

Biserica Înălțarea Domnului: *Procese verbale*, ACMI, 1943, p. 70 [păstrarea dalelor de piatră în biserică].

USCAȚI, vezi Războienii de Jos, jud. Neamț.

USCIE, Polonia (Galiția)

Mănăstirea Zadovschi: P. P. Panaitescu, *Fundațiuni religioase românești în Galiția*, XXII, 1929, p. 12 [ctitorie a doamnei Elisabeta Movilă în exil; danii în 1613].

USTIA, Polonia, vezi Uscie.

USTIA, jud. Orhei, azi în URSS

Biserica Sf-ții Voievozi: N. Iorga, *Cronică*, XXVI, 1933, p. 139 [reclădită în 1813, „cu certuri și scandaluri"].

http://patrimoniu.gov.ro

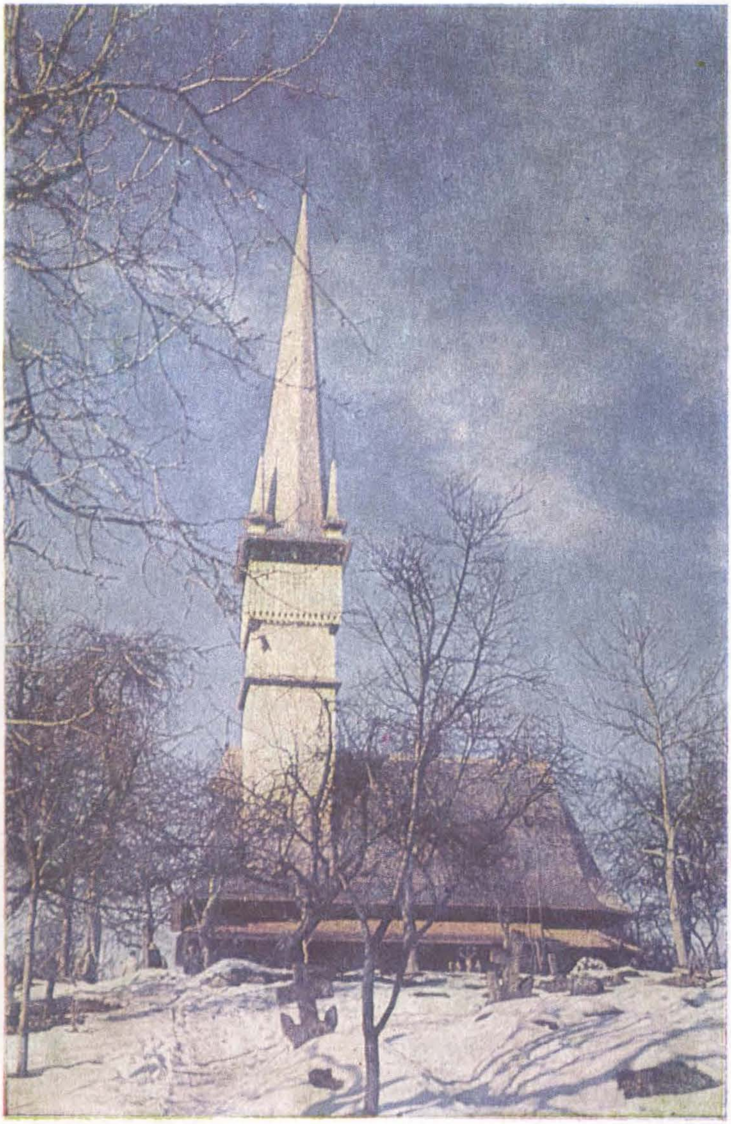

http://patrimoniu.gov.ro

CNMASI

Lei 90

http://patrimoniu.gov.ro